

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI

**İLERİYE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİLERİN ULUSLARARASI GÜVENCE
UYGULAMALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ VE TÜRKİYE'DE İLERİYE
YÖNELİK FİNANSAL BİLGİ FARKINDALIĞININ BİR FİRMA
UYGULAMASI İLE ÖLÇÜLENMESİ**

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Recep GÜNEŞ

HAZIRLAYAN
Gülşen CAN

MALATYA , 2020

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI

**“İLERİYE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİLERİN ULUSLARARASI GÜVENCE
UYGULAMALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ VE TÜRKİYE’DE İLERİYE YÖNELİK
FİNANSAL BİLGİ FARKINDALIĞININ BİR FİRMA UYGULAMASI İLE ÖLÇÜMLENMESİ”**

Gülşen CAN

Danışman: Prof. Dr. Recep GÜNEŞ

Doktora Tezi

MALATYA, 2020

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLERİYE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİLERİN ULUSLARARASI GÜVENCE
UYGULAMALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ VE TÜRKİYE'DE İLERİYE YÖNELİK
FİNANSAL BİLGİ FARKINDALIĞININ BİR FİRMA UYGULAMASI İLE ÖLÇÜMLENMESİ
DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. RECEP GÜNEŞ

HAZIRLAYAN
GÜLŞEN CAN

Jürimiz **8.07.2020** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu **Doktora** Tezini (oybirliği /oyçokluğu) ile başarılı bulunarak **..İŞLETME...** Ana Bilim, **.....MUHASEBE FİNANSMAN....** Bilim dalında **Doktora** Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Ünvanı Adı Soyadı

1. PROF. DR. RECEP GÜNEŞ
2. PROF. DR. YUSUF CAHİT ÇUKACI
3. PROF. DR. MEHMET KAYGUSUZOĞLU
4. DOÇ DR. ÖZCAN DEMİR
5. DR. ÖĞRETİM ÜYESİ MUZAFFER DEMİRBAŞ

İmza

.....
.....
.....
.....
.....

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..... tarih ve .....sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

.....
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece İnönü Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun 2 Yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[Gülşen CAN]

ABSTRACT

CAN, Gülşen.

“ANALYSIS OF PROSPECTIVE FINANCIAL INFORMATION (PFI) IN TERMS OF INTERNATIONAL ASSURANCE REGULATIONS AND MEASURING AWARENESS OF PFI BY A COMPANY PRACTICE IN TURKEY”

Doctorate Thesis, Malatya-Turkey,2020.

This study researches the process of preparing and reporting prospective financial information (PFI). In addition, it is aimed to increase the awareness in our country by examining PFI in terms of international assurance practices. In order to reach this aim, the approaches of various countries to the standards were examined and determinations were made regarding legislation in our country. The assurance audit report prepared for the practice example company's prospective financial status has been examined in detail. Furthermore, from the current proforma financial statement preparation methods, regression analysis was selected and used for the projection of the next fiscal year. According to the results of the research, it was understood from the comparisons made with the realizations that the long-term data should be handled as much as possible and detailed information should be obtained about the business and the sector in which the company operates, by the auditor or the prospective information maker. In addition, considering the application examples and regulations, it has been observed that assurance service is a new and open area for development in our country.

Key Words: Prospective Financial Information, Assurance Standards, Proforma Financial Statements

ÖZET

CAN, Gülşen.

“İLERİYE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİLERİN ULUSLARARASI GÜVENCE UYGULAMALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ VE TÜRKİYE’DE İLERİYE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİ FARKINDALIĞININ BİR FİRMA UYGULAMASI İLE ÖLÇÜMLENMESİ”

Doktora Tezi, Malatya 2020.

Bu çalışma, ileriye yönelik finansal bilginin hazırlanması ve raporlanması sürecini araştırmaktadır. Buna ek olarak ileriye yönelik finansal bilgi, uluslararası güvence uygulamaları açısından incelenerek, bu finansal bilginin, Türkiye’deki farkındalığının artırılması da amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, çeşitli ülkelerin standartlara yaklaşımları incelenmiş ve ülkemizdeki mevzuatlar açısından bu sürece ilişkin tespitler yapılmıştır. Uygulama örneği olarak seçilen bir işletmenin proforma finansal durumunun analizi için hazırlanan güvence denetim raporu detaylı olarak incelenmiştir. Araştırmada proforma finansal tablo hazırlama yöntemlerinden regresyon analizi yöntemi kullanılarak bir sonraki finansal yılın projeksiyonu yapılmıştır. Araştırma sonucunda, gerçekleştirmelerle yapılan karşılaştırmalardan çalışmalarda mümkün olduğunca uzun dönemli verilerin ele alınması ve özellikle denetçi veya ileriye yönelik bilgiyi hazırlayan tarafından işletme ile faaliyet gösterdiği sektör hakkında detaylı bilgi edinilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Buna ek olarak uygulama örneği ve düzenlemeler göz önüne alındığında güvence hizmetlerinin yeni ve gelişime açık bir alan olduğu gözlemlenmiştir. Uygulamanın sonuçlarına bakıldığında; gerek ileriye yönelik finansal bilgi hazırlama yöntemlerinin gerek standartların tek başına gerçeğe yakın sonuçlar ortaya konmasında yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple denetim sürecinde uygulayıcı tarafından işletme ve faaliyet gösterdiği sektöre ait bilgilerin ayrıntılı olarak göz önüne alınması, analizlerini bu çerçevede yapılması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: İleriye Yönelik Finansal Bilgi, Güvence Standartları, Proforma Finansal Tablolar

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında ileriye yönelik finansal bilginin uluslararası güvence uygulamaları açısından incelenip Türkiye’deki farkındalığın artırılması amaçlanmıştır.

Öncelikle denetim ve güvence hizmetleri tanımlanmış, ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler açıklanmıştır. Daha sonra ileriye yönelik finansal bilgi (İYFB) ve güvence denetimi üzerinde durularak proforma finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan yöntemlerden bahsedilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ülkemizde kullanım örnekleri sınırlı görülen İYFB hazırlanması ile denetimine ilişkin güvence raporlama hizmetinin nasıl yapılacağı konusunda örnek rapor değerlendirilmeye ve regresyon analizi yöntemiyle tahmin yapılarak sonuçları yorumlanarak öneriler vermeye çalışılmıştır.

Bu tezde emeği geçen başta görüş ve önerileriyle esin kaynağım olan, her daim bana sabır göstererek yolumu açan değerli danışmanım Sayın Prof. Dr. Recep GÜNEŞ’e, tüm hayatım boyunca hep yanımda hissettiğim başta değerli annem Hülya ERTON ve ananem Sıdıka ŞAHİN, babam Mehmet ERTON, biricik kardeşlerim Betül, Aysun, Emrah, Samet ve Neslişah, Yasemin ERTON ile Mehmet GÖNCÜ’ye, iş hayatımda çalışma ahlakını örnek aldığım, her zaman çalışmalarımı destekleyen değerli yöneticim Erhan GÜVENÇ’e, eğitim hayatımda yol arkadaşım, dostum Filiz ÖZDEMİR’e, bu yorucu süreçte anlayış göstererek bana desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşim Hasan Basri CAN’a, hayatımı güzelleştiren çocuklarım Ali Tuna ve Aden’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ONUR SÖZÜ SAYFASI

Doktora tezi olarak sunduğum “İLERİYE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİLERİN ULUSLARARASI GÜVENCE UYGULAMALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ VE TÜRKİYE’DE İLERİYE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİ FARKINDALIĞININ BİR FİRMA UYGULAMASI İLE ÖLÇÜMLENMESİ” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Gülşen CAN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	iv
ABSTRACT	vi
ÖZET	vii
ÖNSÖZ.....	viii
ONUR SÖZÜ SAYFASI	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xviii
TABLolar LİSTESİ.....	xix
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. MUHASEBE DENETİMİ KAVRAMI VE GÜVENCE HİZMETLERİNE GENEL BAKIŞ.....	3
1.1. Denetim Kavramı.....	3
1.1.1. Denetim Türleri	5
1.1.1.1. Denetimin Amacına Göre Denetim Türleri.....	5
1.1.1.1.1. Finansal Tablolar Denetimi.....	5
1.1.1.1.2. Uyum Denetimi.....	6
1.1.1.1.3. Faaliyet Denetimi.....	7
1.1.1.2. Denetçinin Statüsüne Göre Denetim Türleri.....	8
1.1.1.2.1. İç Denetim	8
1.1.1.2.2. Bağımsız Denetim	9
1.1.1.2.3. Kamu Denetimi.....	10
1.1.2. Denetçi Kavramı ve Denetçi Türleri.....	11
1.1.3.1. İç Denetçi.....	11
1.1.3.2. Bağımsız Denetçi.....	12
1.1.3.3. Kamu Denetçisi	13
1.2. Denetim Standartlarının Gelişimi	13
1.2.1. Dünya’da Uluslararası Denetim Standartlarının Gelişimi.....	14
1.2.2. Denetimin Türkiye’deki Uygulayıcıları ve Gelişimi	17
1.2.2.1. SPK ve BDDK Düzenlemeleri	19

1.2.2.2. Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK) Düzenlemeleri.....	20
1.2.2.3. Meslek Yasası Alanında Yapılan Düzenlemeler	21
1.2.2.4. Bağımsız Denetim Faaliyetine İlişkin Yapılan Türk Ticaret Kanunu Düzenlemeleri.....	22
1.3. Güvence Hizmetlerine Genel Bakış.....	24
1.3.1. Güvence Hizmetlerinin Tanımı	24
1.3.2. Güvence Hizmetlerinin Amaçları.....	25
1.3.3. Güvence Hizmetlerinin Türleri	26
1.3.3.1. Sunulan Güvence Seviyesi Açısından Güvence Hizmetleri.....	26
1.3.3.2. Sözleşme Türü ve Ulaşılan Sonuç Açısından Güvence Hizmetleri.....	27
1.3.4. Güvence Hizmetlerinin Unsurları.....	27
1.3.4.1. �cl� Taraf İlişkisi	27
1.3.4.2. Konu.....	30
1.3.4.3. Ölçüt.....	30
1.3.4.4. Kanıt	31
1.3.4.5. Güvence Raporu	32
1.4. Güvence Hizmetleri ile İlgili Düzenlemeler	35
1.4.1. Uluslararası Düzenlemeler	36
1.4.1.1. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Düzenlemeler	36
1.4.1.1.1. Amerikan Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüsü'nün (AICPA) Düzenlemeleri.....	36
1.4.1.1.2. Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu'nun (PCAOB) Düzenlemeleri.....	38
1.4.1.2. Avrupa Birliği �lkelerinin Tabi Olduğu İlgili Kuruluş Düzenlemeleri	40
1.4.2. Ulusal Düzenlemeler	44
1.4.2.1. KGK Düzenlemeleri	44
Kaynak: (Resmi Gazete)	45
1.4.2.2. SPK Düzenlemeleri.....	46
1.4.2.3. BDDK Düzenlemeleri	47
Kaynak: (Resmi Gazete)	47
1.4.2.4. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun İlgili Maddeleri ile Yapılan Düzenlemeler	48
İKİNCİ BÖLÜM	51

2. İLERİYE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİLERİN İNCELENMESİ VE STANDARTLAR ÇERÇEVESİNDE RAPORLAMA YAPILMASI.....	51
2.1. İleriye Yönelik Finansal Bilgi ile İlgili Genel Esaslar	51
2.1.1. İleriye Yönelik Finansal Bilgi Kavramı	51
2.1.2. İleriye Yönelik Finansal Bilginin Kullanım Amaçları	54
2.1.3. İleriye Yönelik Finansal Bilginin Kullanıldığı Proforma Finansal Tabloların Hazırlanma Süreci.....	56
2.1.4. Proforma Finansal Tabloların Hazırlanmasında Kullanılan Yöntemler	58
2.1.4.1. Satışların Yüzdesi Yöntemi.....	60
2.1.4.2. Rasyo Yöntemi	62
2.1.4.3. Regresyon Yöntemi.....	64
2.1.4.4. Diğer Yöntemler	65
2.1.4.4.1. Duyarlılık Analizi.....	66
2.1.4.4.2. Monte Carlo Analizi	67
2.1.4.5. Proforma Finansal Tabloların Hazırlanmasında Kullanılan Yöntemlere İlişkin Değerlendirmeler	69
2.2. İleriye Yönelik Finansal Bilginin Denetimine Yardımcı Uluslararası Rehberler	70
2.2.1. Uluslararası Güvence Denetimi Standartlarında İYFB Denetimine İlişkin Bazı Hususlar	71
2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Düzenlemelerde İYFB Denetimine İlişkin Bazı Hususlar	74
2.3. Güvence Denetim Süreci	78
2.3.1. İYFB İnceleme Sürecinde Varsayımların ve Finansal Tablo Kalemlerinin Kullanılması.....	79
2.3.2. Güvence Denetimi Kıstasları.....	83
2.3.3. Güvence Denetiminin Bağımsız Denetimden Farkı	88
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	89
3. TÜRKİYE'DE İLERİYE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİ FARKINDALIĞININ BİR FİRMA UYGULAMASI İLE ÖLÇÜMLENMESİ	89
3.1. Uygulamanın Amacı	89
3.2. Uygulamanın Yöntemi.....	90
3.3. Uygulama Hakkında Genel Bilgiler	91
3.3.1. Uygulama Yapılan İşletme Hakkında Genel Bilgiler.....	91

3.3.1.1. İşletme Hakkında Bilgiler	91
3.3.1.2. İşletme Faaliyetleri Hakkında Genel Bilgiler	92
3.3.1.3. İşletmenin Faaliyet Gösterdiği Sektör Hakkında Bilgiler	92
3.3.1.4. İşletmede Düzenlenen Finansal Raporlamalar	96
3.3.1.5. İşletmenin Vergilendirme Esasları.....	96
3.3.2. Denetlenmemiş Proforma Finansal Bilgilere İlişkin Bağımsız Güvence Raporu Örneği.....	96
3.3.2.1. Özet	97
3.3.2.2. Yönetimin Sorumluluğu.....	97
3.3.2.3. Bağımsız Denetçinin Raporlama Sorumluluğu	97
3.3.2.4. Görüş.....	98
3.3.2.5. Görüşü Etkilemeyen Husus	98
3.3.2.6. Kullanım Kısıtlaması.....	99
3.3.2.7. Proforma Gelir Tablosu.....	99
3.3.2.8. Proforma Bilanço.....	100
3.3.2.9. Finansal Taahhütler	101
3.3.2.10. Nakit Akış Tablosu	103
3.3.2.11. İşletmenin Faaliyet Konusu ve Organizasyonu	103
3.3.2.12. Proforma Finansal Tabloların Sunumuna İlişkin Esaslar	104
3.3.2.12.1. Uygulanan Muhasebe Prensipleri.....	104
3.3.2.12.2. Temel Muhasebe İlkeleri.....	105
3.3.3. Hazırlanan Güvence Raporunda Yer Alan İYFB'ye İlişkin Değerlendirilmeler	111
3.3.3.1. İYFB'ye Yönelik Uygulama Çalışmalarının Değerlendirilmesi.....	111
3.3.3.2. Güvence Raporu ve İYFB'lere İlişkin Varsayımların Değerlendirilmesi	111
3.3.3.2.1. Varsayımların Raporlanması ve İYFB İncelenmesi.....	112
3.3.3.2.1.1. Muhasebe Sistemleri ve Politikaları	113
3.3.3.2.1.2. İşletme Grup Yapısı	113
3.3.3.2.1.3. Proforma Finansal Tablolar ve Varsayımlara İlişkin İncelemeler	114
3.3.3.2.1.3.1. Proforma Gelir Tablosu.....	115
3.3.3.2.1.3.2. Proforma Bilanço.....	121

3.3.3.2.1.3.3. Finansal Taahhütler	128
3.3.3.2.1.3.4. Nakit Akış Tablosu	130
3.3.4. Regresyon Analizi Yöntemiyle Proforma Finansal Tablo Düzenlenmesi ..	132
3.3.4.1. 2019 Yılına İlişkin Önemli Finansal Hesap Kalemlerinin Projeksiyonu	132
3.3.4.2. 2019 Yılına İlişkin Yapılan Projeksiyon ile Gerçekleşme Tutarlarının Karşılaştırılması.....	144
SONUÇ VE ÖNERİLER	149

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AICPA: Amerikan Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants)

APB: Denetim Uygulamaları Kurulu (Auditing Practices Board)

APC: Denetim Meslek Komitesi (Accounting Practices Committee)

ARB: Muhasebe Raporlama Kurulu (Accounting Reporting Board)

ASB: Amerikan Denetim Standartları Kurulu (Auditing Standards Board)

ASOBAC: Amerikan Muhasebeciler Birliği Temel Denetim Kavramları Komitesi (The American Accounting Association, Committee on Basic Auditing Concepts)

BDDK: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

BDS: Bağımsız Denetim Standartları

BT: Bilgi Teknolojileri

EU: Avrupa Birliği (European Union)

EPDK: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu

FASB: Muhasebe Standartları Kurulu (Financial Accounting Standards Board)

FEE: Avrupa Muhasebeciler Federasyonu (The Fédération des Experts Comptables Européens)

FIFO: İlk Giren İlk Çıkar (First In First Out)

FSF: Finansal İstikrar Forumu (Financial Stability Forum)

GAAS: Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları (Generally Accepted Auditing Standards)

GAAP: Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (Generally Accepted Accounting Principles)

GDS: Güvence Denetimi Standartları

GKGDS: Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları

IASB: Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board)

IAASB: Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (International Auditing and Assurance Standards Board)

ICAEW: İngiltere ve Galler Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants in England and Wales)

IFAC: Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants)

IFRS: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (International Financial Reporting Standards)

IIA: Uluslararası İç Denetçiler Örgütü (The Institute of Internal Auditors)

ISA: Uluslararası Denetim Standartları (International Standards on Auditing)

ISAE: Uluslararası Güvence Denetimi Standartları (International Standart on Assurance Engagements)

ISO: Uluslararası Standartlar Örgütü (International Organization for Standards)

ISQC: Uluslararası Kalite Kontrol Standartları (International Standards for Quality Control)

ISRE: Uluslararası Sınırlı Bağımsız Denetim Standartları (International Standart on Review Engagements)

ISRS: Uluslararası İlgili Hizmetler Standartları (International Standards on Related Services)

İYFB: İleriye Yönelik Finansal Bilgi

KDV: Katma Değer Vergisi

KGK: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

KKS: Kalite Kontrol Standartları

KPI: Temel Performans Göstergeler (Key Performance Indicators)

LIFO: Son Giren İlk Çıkar (Last In First Out)

LNG: Likit Doğal Gazı (Liquid Natural Gas)

LPG: Likit Petrol Gazı (Liquid Petrol Gas)

MSUGT: Muhasebe Sistemleri Uygulama Genel Tebliği

PCAOB: Kamu Gözetim Kurulu (Public Company Accounting Oversight Board)

SEC: Sermaye Piyasası Kurulu (Security Exchange Board)

SMMM: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir

SOA: Sarbanes-Oxley Yasası (Sarbanes Oxley Act)

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

SSAE: Tasdik Sözleşmesi Standartları (Statements on Standards for Attestation Engagements)

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDHP: Tek Düzen Hesap Planı

TFRS: Türkiye Finansal Raporlama Standartları

TL: Türk Lirası

TMUDESK: Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu

TMS: Türkiye Muhasebe Standartları

TSE: Türk Standartları Enstitüsü

TTK: Türk Ticaret Kanunu

TÜDESK: Türkiye Denetim Standartları Kurulu

TÜRMOB: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği

UDS: Uluslararası Denetim Standartları

UFRS: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

UMUÇ: Uluslararası Mesleki Uygulama Çerçevesi

YMM: Yeminli Mali Müşavir

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Güvence Denetimine Konu Olan Tarafların Görev ve Sorumlulukları	29
Şekil 1.2. IAASB Tarafından Yayınlanan Standartların Yapısı.....	42
Şekil 3.1. Türkiye'nin Enerji Tüketimi	93
Şekil 3.2. Toptan Satış Lisansı Sahibi Üretim Şirketlerinin Doğal Gaz Satışlarının Dağılımı	94
Şekil 3.3. Kaynak Ülkeler Bazında Türkiye'nin Doğal Gaz İthalatı.....	95
Şekil 3.4. Ticari Alacaklar Regresyon Analizi.....	133
Şekil 3.5. Ticari Alacaklar Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi	133
Şekil 3.6. Diğer Dönen Varlıklar Regresyon Analizi.....	135
Şekil 3.7. Diğer Dönen Varlıklar Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi	135
Şekil 3.8. Diğer Alacaklar Regresyon Analizi.....	136
Şekil 3.9. Diğer Alacaklar Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi	136
Şekil 3.10. Maddi ve Maddi Olmayan Varlıklar Regresyon Analizi	137
Şekil 3.11. Maddi ve Maddi Olmayan Varlıklar Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi.....	137
Şekil 3.12. Ticari Borçlar Regresyon Analizi.....	138
Şekil 3.13. Ticari Borçlar Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi	138
Şekil 3.14. Diğer Borçlar Regresyon Analizi.....	139
Şekil 3.15. Diğer Borçlar Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi	139
Şekil 3.16. Finansal Yükümlülükler Regresyon Analizi	140
Şekil 3.17. Finansal Yükümlülükler Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi.....	140
Şekil 3.18. Kar Yedekleri Regresyon Analizi.....	141
Şekil 3.19. Kar Yedekleri Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi	141
Şekil 3.20. Gelirler Regresyon Analizi.....	142
Şekil 3.21. Gelirler Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi	142
Şekil 3.22. Satışların Maliyeti Regresyon Analizi.....	143
Şekil 3.23. Satışların Maliyeti Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi	143

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. Kaliteli Finansal Sistem İçin En İyi 12 Standart	16
Tablo 1.2. Türkiye’de Denetim Uygulamaları ve Uygulayıcıları	18
Tablo 1.3. AICPA’nın Güvence Hizmetleriyle İlgili Düzenlemeleri	38
Tablo 1.4. PCAOB Tarafından Yayınlanan Standartlar	40
Tablo 1.5. KGK Tarafından Mevzuatımıza Kazandırılan Uluslararası Denetim Standartlarına İlişkin Özet Tablo	45
Tablo 1.6. KGK Tarafından Yayınlanan Güvence Denetimi Standartları	45
Tablo 1.7. BDDK Tarafından Yayınlanan Güvence Denetimi Niteliğindeki Düzenlemeler	47
Tablo 1.8. TTK Kapsamında Yayınlanan Güvence Denetimi Niteliğindeki Düzenlemeler	49
Tablo 2.1. Çeşitli Düzenlemeler Kapsamında Hazırlanan Finansal Tabloların Listesi ..	57
Tablo 2.2. Denetçinin Görüş Değişikliğine Gittiği Durumlar	76
Tablo 2.3. Nakit Akış Kombinasyonları, Senaryolar ve Finansal Sıkıntı Tahminleri	81
Tablo 2.4. Raporlama Sürecinde Denetçinin Oluşturduğu Kıstaslara Örnekler	83
Tablo 2.5. Proforma Finansal Tablolarının İncelenmesine Yönelik Standart Çerçevesinde Karşılaşılabilecek Zorluklar	88
Tablo 3.1. Denetim Raporunda Yer Alan Proforma Gelir Tablosu ve Ekleri	99
Tablo 3.2. Denetim Raporunda Yer Alan Proforma Bilanço	100
Tablo 3.3. Denetim Raporunda Yer Alan Finansal Taahhütleri Gösteren Tablo	101
Tablo 3.4. Denetim Raporunda Yer Alan Nakit Akış Tablosu	103
Tablo 3.5. Denetim Raporunda Yer Alan Proforma Gelir Tablosu Kalemleri ile Gerçekleşen Gelir Tablosu Kalemleri Karşılaştırma Tablosu	115
Tablo 3.6. Denetim Raporunda Yer Alan Proforma Bilanço Kalemleri ile Gerçekleşen Bilanço Kalemleri Karşılaştırma Tablosu	122
Tablo 3.7. Denetim Raporunda Yer Alan Proforma Finansal Taahhüt Kalemleri ile Gerçekleşen Finansal Taahhüt Kalemleri Karşılaştırma Tablosu	129
Tablo 3.8. Denetim Raporunda Yer Alan Proforma Nakit Akış Tablosu ile Gerçekleşen Nakit Akış Tablosu Karşılaştırma Tablosu	130
Tablo 3.9. Ticari Alacaklar Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi Açıklama Tablosu	134
Tablo 3.10. 2019 Yılı Projeksiyonlar ile Gerçekleşen Tutarlar Karşılaştırma Tablosu	144

GİRİŞ

Son yıllarda küreselleşmenin etkisiyle finansal raporlama ve denetim sistemlerinin artan önemi, işletmelerin bu sistemleri gerçekçi bir yaklaşımla ele almalarını gerekli kılmaktadır. Finansal tabloları doğru ve tam okuyabilmek için bütünlük, adil ve şeffaf bir yöntem üzerinde durulması amacıyla çıkarılan uluslararası standartlar, tüm sermaye piyasası yatırımcıları tarafından alınacak yatırım kararlarını etkileyecektir. Günümüze kadar işletmeleri tanıma amacıyla tarihi finansal bilgiler üzerinde durulmuş olmakla birlikte, işletme varlıklarının değerini doğrudan etkileyebilecek ileriye dönük finansal pozisyonları belirleyen tahminlere giderek daha fazla talep olmaktadır.

Ülkelerin sermaye piyasalarında hedefleri, kurumsal kârları ve ülkenin genel ekonomik durumlarını iyileştirerek uluslararası yatırımcıları cezbetmek olmalıdır. Uluslararası standartları uygulayan ülke sayısı artmaya devam ettikçe, zaman içinde tüm sermaye piyasası yatırımcıları, kurumsal finans uygulamalarının eşit ve şeffaf olarak karşılaştırmalarını yapabilecektir. Bu durum, bireysel ve kurumsal yatırımcılar, çeşitli kuruluş ve otoriteler için mikro ve makro düzeylerde olumlu sosyal değişimi teşvik edecektir.

Bu çalışma, uluslararası denetim ve güvence standartlarını belirleyen çeşitli kuruluşların yayımladığı uluslararası denetim ve güvence standartları ile düzenlemeleri ışığında, ileriye yönelik finansal bilgi denetimi sürecinin Türkiye’de daha iyi anlaşılabilmesi ve farkındalığının artırılması amacıyla tez konusu olarak seçilmiştir. Özellikle standartların, farklı işletme türlerinde hangi durumlarda nasıl uygulanması gerektiğine dair belirsizlikler içermesi dolayısıyla bu tür belirsizliklerin giderilmesine katkı sağlamak amacıyla hazırlanan tez çalışması, üç temel bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, denetim kavramı ile güvence hizmetleri hakkında kavramsal bilgiler verilmiştir. Bu bağlamda, denetim ve güvence hizmetlerinin tarihsel gelişimleri anlatılmış olup güvence hizmetlerini ilgilendiren ulusal ve uluslararası düzenlemelerden bahsedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, İYFB kavramı tanımlanmış ve İYFB hazırlama yöntemleri belirtilmiştir. Ayrıca, İYFB denetimine ilişkin hususlar ayrıntılandırılmış ve bu konuda hazırlanan uluslararası yardımcı rehberler hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, çalışmanın ana konusunu oluşturan İYFB hazırlanması ve denetimine ilişkin güvence raporlama hizmetinin nasıl yapılacağı konusunda örnek rapor değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle öncelikle, teorik bilginin uygulamada daha iyi anlaşılabilmesi için bir işletmenin örnek güvence raporu temin edilmiştir. İleriye yönelik finansal bilgi denetimine ait, örnek güvence raporu üzerinden 5 yıllık süredeki projeksiyon rakamları ile gerçekleşme rakamları sonuçları üzerinden karşılaştırma yapılmıştır. Daha sonra, proforma finansal tablo hazırlama sürecinden, denetim hizmetinin bu tabloların analizi ile tamamlanmasına kadar denetçi tarafından yapılması gereken inceleme ve doğrulama işlemleri açıklanmaya çalışılmıştır. Oluşan farklılıkların nedenleri üzerinde durularak, elde edilen bulgular tartışılmıştır. Ek olarak uygulama örneğinde verileri kullanılan işletmenin 2019 yılı için seçilen hesap kalemleri, regresyon analizinin en küçük kareler yönteminde 2014-2018 yıllarına ait 5 yıllık veriler kullanılarak elde edilen rakamlar ile aynı yılın gerçekleşme rakamları karşılaştırılmıştır. İstatistik yöntemlerinden faydalanılarak ortaya çıkan farklılıkların nedenleri üzerinde durulmuştur. Bu çalışmalarla ülkemizin önde gelen firmalarından birine hazırlanan güvence raporu ile ileriye yönelik finansal bilgi düzenleme ve kullanım süreci üzerinden kanıt sağlanmış ve mevcut çalışmalara katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak, yapılan çalışmanın sonuçları irdelenerek, söz konusu güvence hizmetine tarafların İYFB farkındalıkları, bilgi yaratma, kullanım ve değerlendirme düzeyleri hakkında yorumlama yapılmıştır. Bu kapsamda Türkiye’de İYFB düzenleme farkındalığının artırılması amacıyla öneriler sunulmuş ve bu konuda çalışacak araştırmacılara fikir vermeye yönelik alanlar ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MUHASEBE DENETİMİ KAVRAMI VE GÜVENCE HİZMETLERİNE GENEL BAKIŞ

Günümüz koşullarında karar alıcılar karar süreçlerinde kullanabilecekleri bilgilerin kaynağına giderek bu bilgilere sahip olamayacaklarından, başkaları tarafından hazırlanmış bilgileri veri olarak kullanmak zorundadırlar. Başkaları tarafından hazırlanan bilgiler, genellikle taraflı olarak düzenlenebileceği için, bilgilerin kasıtlı veya kasıt olmadan her zaman yanlışlık (hata veya hile) içerme olasılığı vardır.

Çalışmanın bu kısmında denetime ve güvence hizmetlerine ilişkin temel kavramlar üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda, öncelikle denetimle ilgili genel esaslardan bahsedilerek, güvence hizmetlerinin tanımı ile kapsamı hakkında bilgiler verilecek ve bu konudaki ulusal ve uluslararası boyuttaki düzenlemeler anlatılacaktır.

1.1. Denetim Kavramı

Günümüzde denetimle ilgili alanlarda farklı denetim tanımları yapılmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde denetlemek “*Bir işin doğru ve yöntemine uygun olarak yapılıp yapılmadığını incelemek (revizyon), teftiş etmek, kontrol etmek*” şeklinde tanımlanmıştır¹. Muhasebe, işletme ve finansal alanların yanı sıra, özel olarak yasama, yürütme ve yargıda yapılan denetimler için kendilerine özgü denetim tanımları yapmak mümkündür. Bu yüzden denetimle ilgili genel bir tanım oluşturmak bir hayli zordur. Yapılan bu tanımlardan iktisadi olay ve eylemleri ilgilendiren ve muhasebe denetimi konusuna girenlerin bazıları aşağıdaki gibidir:

3568 sayılı Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu’na dayanılarak hazırlanan Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler ile Yeminli Mali Müşavirlerin Çalışma Usulleri Hakkında Yönetmelik’in 48’inci maddesinde denetim; “*Muhasebe bilgilerinin ilgili mevzuat ve genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine uygun olarak ekonomik olayların gerçek mahiyetinin*

---

¹Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi 23.05.2020.

kayıtlarda yer alıp almadığını tarafsız olarak kanıtları ile araştırarak sonuçlandıran ve onaylayan sistematik çalışmadır.” şeklinde tanımlanmıştır².

Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları'na göre denetimin amacı, kullanıcıların finansal tablolara duyduğu güven seviyesini arttırmaktır. Genel amaçlı çerçevelerin çoğunda söz konusu görüş, geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak finansal tabloların tüm önemli yönleriyle gerçeğe uygun bir biçimde sunulup sunulmadığı veya doğru ve gerçeğe uygun bir görünüm sağlayıp sağlamadığı hakkındadır. Bağımsız Denetim Standartları'na (BDS) ve ilgili etik hükümlere uygun olarak yürütülen bir denetim, denetçinin bu görüşü oluşturmasını sağlar³.

Uluslararası muhasebe uygulamalarının ortaya çıkmasıyla birlikte; klasik/ulusal muhasebe anlayışı bile uluslararası danışmanlık, uluslararası vergicilik, küresel yönetim, stratejik danışmanlık, uluslararası finansal raporlama standartları danışmanlığı, risk yönetimi ve iç kontrol sistemlerinin kurulması ve geliştirilmesi, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na (UFRS) uygunluğu saptamak üzere uluslararası denetim ve güvence standartlarına göre denetim ve raporlama şeklinde değişmiş ve gelişimini de bu yönde sürdürmektedir⁴.

İşletmelerin faaliyetleri ile ilgili birçok taraf bulunmaktadır. Takas ekonomisinden sonraki aşama olan tek şahıs işletmelerinde, finansal bilgi ile ilgili olanlar işletme sahipleri olmuştur. Zamanla, bunlara ortaklar, işletmeye borç verenler, profesyonel yöneticiler, işçiler, devlet, yatırımcılar gibi gruplar eklenmiştir. Söz konusu kişi ve kuruluşlara menfaat grupları denmektedir. Menfaat gruplarının kararlarına esas temel bilgi kaynağı işletme tarafından hazırlanan finansal raporlardır. Bir tarafta işletmenin hazırladığı bu bilgiler, diğer tarafta bu bilgilere farklı amaçlarla ihtiyaç duyan kişi ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bu iki grup arasındaki iletişimi finansal raporların hatalı/hileli bilgiler içermesi olasılığı finansal raporlara olan güvenilirliği azaltmaktadır. Finansal tablolardaki önemli yanlışlık riskini (doğal risk + kontrol riski) oluşturan bu hatalı/hileli işlem ve olaylar, işletmenin kendi amaçları doğrultusunda kasten yapılabileceği gibi, işlemlerin karmaşık ve çok olması, yönetici ve personelin bilgi düzeyi gibi birçok yapısal

²https://www.turmob.org.tr/Arsiv/FCKEditor/userfiles/file/Yonetmelik_MMKarari_Yasa_10_4_2018/3-CalismaUsulEsaslar_24_05.pdf Erişim Tarihi 23.05.2020.

³Bağımsız Denetim Standardı 200:4 Erişim tarihi 18.10.18.

<http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20200-Site.pdf>

⁴Türker, M., Yirmibirinci Yüzyılda Türk Muhasebe Mesleğinin Vizyonu ve Misyonu, V. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu-Panel, İSMMMOMO Yayını, No:32, TÜRMOB Yayınları, No:172, s. 488.

özelliklerin sonucu olarak da ortaya çıkabilmektedir.⁵ Denetimin farklı menfaat gruplarının ihtiyaçları için ayrı ayrı yapılması mümkün değildir. Dolayısıyla denetimin gerek menfaat grupları gerekse işletmeden bağımsız ve tarafsız kişi, kişiler veya bir işletme tarafından yapılması gereklidir⁶.

1.1.1. Denetim Türleri

Farklı sınıflandırma şekilleri olan denetim türleri esas olarak;

- Denetimin amacına göre denetim türleri
- Denetçinin statüsüne göre denetim türleri

şeklinde iki başlık altında incelenebilir.

1.1.1.1. Denetimin Amacına Göre Denetim Türleri

Amaçlarına göre denetim türleri üçe ayrılır. Bunlar; finansal denetim, uyum denetimi ve faaliyet denetimi olarak sıralanabilir⁷.

1.1.1.1.1. Finansal Tablolar Denetimi

Uygulamada denetçilerin en çok başvurdukları denetim türü olan finansal tablolar denetimi, bağımsız denetçiler ve kamu denetçileri tarafından yürütülmektedir.

Finansal tablolar denetimi, bir işletmenin finansal tablolarının genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine veya işletmenin hukuki statüsünün gereği olarak başka bir muhasebe sistemine uygun düzenlenecek ise buna uygun düzenlendiğini belirlemeye ve raporlamaya yöneliktir. Nihai hedefi finansal tabloların güvenilirliğini sağlamaktır⁸.

Bu denetim türünün genel özelliklerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz⁹:

---

⁵Robert R.M., Sarbanes-Oxley and the New Internal Auditing Rules, USA: Wiley&Sons, 2004, s. 213.

⁶Kaval, H., Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS/IAS) Uygulama Örnekleri ile Muhasebe Denetimi, Ankara: Gazi Kitabevi, 2005, s.7.

⁷Güler, E.,Uluslararası Denetim Standartlarına (Isa's) Göre Türkiye'de Denetim Ortamı Ve Kurumsal Yönetim Uygulamaları, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme (SBF) Anabilim Dalı, 2010, s.69.

⁸Kaval, H., 2005, s. 10.

⁹Ataman, Ü. vd. Muhasebe Denetimi Uygulamaları, İstanbul: Alfa Yayınları, 2001, s. 19.

✓ Bu denetim türünde amaç, incelenen finansal tablolara güvenilirlik kazandırabilmektir,

✓ Denetim tamamen bağımsız kişi veya kişiler tarafından yapılır,

✓ Amaç, önemli hataların ortaya çıkartılmasına yöneliktir.

✓ Denetim sonunda; finansal tablolar hakkında tek bir görüş oluşturulur, tek hataların neler olduğu ile uğraşılmaz,

✓ Oluşturulan görüş makul bir güvenilirlik temeline oturtulur.

Bağımsız denetim ile finansal bilgilerin güvenilirliği hakkında görüş bildirilirken; günümüzde finansal bilgiler dışındaki bilgilerin güvenilirliğiyle ilgili denetim alanı güvence denetimi ile sağlanmaktadır¹⁰.

1.1.1.1.2. Uyum Denetimi

Her işletme, faaliyet amaçlarına ulaşmak için, işletme içinde bir dizi yordam, kural ve politikayı oluşturmak ve bunları uygulamak zorundadır. Ayrıca yasalar ve hükümetlerce yapılan düzenlemeler de işletmece uyulması zorunlu (veya gerekli) olan ve iç işleyişe yansıyan öğelerdir¹¹.

Uyum denetimi “İşletme üst yönetimi tarafından hazırlanan yönetmelik, emir, talimatname, bütçelere veya kamu otoriteleri tarafından konulan yasal düzenlemelere uygulayıcıların uyma derecelerinin belirlenmesine yönelik yapılan denetim” şeklinde tanımlanmaktadır¹².

Uyum denetimi, kullanıldığı yerlerin sayısı itibarıyla en fazla olan, ancak özü açısından en dar kapsamlı olan denetim türüdür¹³.

Denetçilerin gerçekleştirmiş oldukları bu denetime ilişkin örnekler:¹⁴

✓ Bir banka şube müdürünün kredi verme sınırını açıp açmadığının, banka müfettişleri tarafından incelenmesi,

¹⁰Arslan, C. M. ve Demirkan, S., Auditing And Assurance Services, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Temmuz 2017, Özel Sayı, s. 127.

¹¹Erdoğan, M., Denetim Kavramsal ve Teknolojik Yapı, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları, 2006, s. 5.

¹²Marşap, B. ve Kurt, G., Muhasebe Denetiminin Gelişimine Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulunun Katkısının Tarihsel Süreçte İncelenmesi (1938–2008), Ankara: ASMMO Yayınları, Yayın No:62, 2008, s. 8.

¹³Kaval, H., 2005, s. 11.

¹⁴Bozkurt, N., Muhasebe Denetimi, İstanbul: Alfa Yayınları, 1999, s. 29.

- ✓ Bir işletmede mahsup fişlerinin yetkilendirilmiş kişiler tarafından imzalanıp imzalanmadığının iç denetçi tarafından incelenmesi,
- ✓ Vergi dairesi müdürünün, vergi tahsilatlarında sürelerle uyup uymadığının vergi inceleme elemanı tarafından incelenmesi şeklinde sıralanabilir.

1.1.1.1.3. Faaliyet Denetimi

Faaliyet denetimi; *“işletmenin büyüme, kârlılık, gelişme gibi şanslarını ortaya koymaya veya bu amaçla tespit edilmiş işletme hedeflerinin uygulanabilirlik ve başarısını test etmeye, işletme hedeflerine ulaşmada engel ve olumsuz gelişmeleri ortaya çıkararak yönetimi desteklemeye yönelik sistematik incelemeler”* olarak ifade edilmektedir¹⁵. Diğer bir tanımlamayla faaliyet denetimi, bir örgütün tamamının veya bir biriminin faaliyetlerinin etkin ve verimli çalışıp çalışmadığıyla ilgilenen denetim türüdür¹⁶. Tanımda geçen etkinlik kavramı, belirlenen ölçüt ile elde edilen sonuç arasındaki uyumu, verimlilik ise, bu sonuca ulaşabilmek için katlanılan maliyet ile elde edilen sonuç arasındaki ilişkiyi açıklar¹⁷.

Faaliyet denetiminde temel amaç, işletme içi kullanıcılara, işletmenin amaçlarına ulaşma derecesini ve bu amaca ulaşırken kaynaklarını ne derece verimli kullandığını göstermektir. Bu denetim türüne, *“en az girdi ile en fazla sonuç almak hedeflendiği için verimlilik denetimi, işletmelerde bu faaliyetleri gerçekleştirmek için görevli birim olan yönetim kurullarının faaliyetlerinin değerlendirme konusu yapılması nedeniyle yönetimin denetimi veya yürütme denetimi”* de denilebilir¹⁸.

Faaliyet denetiminin yapılması ve sonuçlarının raporlara yansıtılması finansal tablo ve uygunluk denetimine göre daha zordur. Bunun en temel nedeni ise faaliyetlerin etkinliğinin ve verimliliğinin objektif olarak belirlenmesinin kolay olmamasıdır. Bu denetim, her türde denetçi tarafından yürütülebilir, ancak uygulamada genellikle iç

---

¹⁵Kaval, H., 2005, s. 9.

¹⁶Yılcı, M., Denetim ve Denetçi, Erdoğan, M., (Ed.), Muhasebe Denetimi, 1. Baskı içinde (3-20), Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2473, 2012, s. 5.

¹⁷Yılcı, M., 2012, s. 5.

¹⁸Kaval, H., 2005, s. 9.

denetçiler ve kamu denetçileri tarafından sürdürüldüğü gözlemlenmektedir. Genel özellikleri ise aşağıdaki gibi sıralanmaktadır¹⁹;

- ✓ Faaliyet denetimi iç denetimden daha kapsamlıdır,
- ✓ Faaliyet denetimi finansal tabloların denetiminden ve uygunluk denetiminden daha zordur,
- ✓ Faaliyet denetiminde fiili durumun karşılaştırılacağı, olması gereken durumlarla ilgili ölçütlerin saptanması, büyük ölçüde öznelir.

Özel amaçlı bağımsız denetim ise, “*işletmenin finansal tabloları ve bunların dayandığı belgelerini belli bir konuda belli bir karar birimine ayrıntılı bilgi sağlamayı ve önerilerde bulunmayı*” amaçlamaktadır. Özel denetime örnekler şu şekilde sıralanabilir:²⁰

- ✓ Maruz kalınan yolsuzluk ve başarısızlık araştırmaları,
- ✓ Mahkemeler tarafından yapılan özel incelemeler,
- ✓ Kamu kurumları tarafından yapılan denetim ve incelemeler,
- ✓ Vergiye yönelik denetim ve incelemeler,
- ✓ Krediler öncesi yapılan denetimler,
- ✓ Devralma, el değiştirme ve birleşmeler öncesi yapılan incelemeler.

1.1.1.2. Denetçinin Statüsüne Göre Denetim Türleri

Denetçi statüsüne göre denetim türleri ise iç denetim, bağımsız dış denetim ve kamu denetimi olmak üzere üç ana başlık altında incelenmektedir.

1.1.1.2.1. İç Denetim

İç denetim faaliyetinin, Uluslararası İç Denetim Enstitüsü (Institute of Internal Auditors, IIA) tarafından belirlenen günümüzdeki tanımı şu şekildedir;”*İç denetim, bir kurumun faaliyetlerini geliştirmek ve onlara değer katmak amacını güden bağımsız ve objektif bir güvence ve danışmanlık faaliyetidir.*” İç denetim, kurumun risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek amacına

¹⁹Güredin, E., Denetim ve Güvence Hizmetleri. Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2010, s. 15-16.

²⁰Aksoy, T. Tüm Yönleriyle Denetim. Yetkin Yayınları: Ankara, 2002, s. 60.

yönelik sistemli ve disiplinli bir yaklaşım getirerek kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olur²¹.

IIA tarafından geliştirilen “Uluslararası Mesleki Uygulama Çerçevesi (UMUÇ)” ve bu çerçeve içerisinde yer alan “Uluslararası İç Denetim Standartları” söz konusu tanımın unsurlarını açıklamakta ve bu unsurlara uygun olarak iç denetim faaliyetlerinin nasıl gerçekleştirileceğini düzenlemektedir²².

İç denetim faaliyetinin bu amaç, yetki ve sorumlulukları; uluslararası iç denetim standartları ile uyumlu olan, işletmenin denetim komitesi ve yönetim kurulunca onaylanmış bir yönetmelikte yazılı olarak tanımlanmalıdır. Bu sayede de işletmenin kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde hareket etmesine yardımcı olur ve faaliyetleri ile belirlenmiş bu ilkelerin sağlıklı bir şekilde oluşturulmasına katkıda bulunur²³.

1.1.1.2.2. Bağımsız Denetim

Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan Seri: X, 22 no’lu Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğin 4. maddesinde bağımsız denetim şu şekilde tanımlanmıştır; “*İşletmelerin kamuya açıklanacak veya kurulca istenecek yıllık finansal tablo ve diğer finansal bilgilerinin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunda, makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla bağımsız denetim standartlarında öngörülen gerekli tüm bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak, defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanması*” ifade eder²⁴.

Sermaye Piyasası mevzuatı, bağımsız denetim faaliyetlerini; denetimin konusuna göre, sürekli denetim, sınırlı bağımsız denetim ve özel bağımsız denetim olarak sınıflandırmaktadır.

Sürekli Denetim; “*bağımsız denetçinin, denetim konusunun temelini oluşturan olayların gerçekleşmesi ile eşzamanlı veya bu olayların gerçekleşmesinden kısa bir süre*

²¹<https://www.tide.org.tr/page/26/Ic-Denetimin-Tanimi> Erişim Tarihi 23.05.2020.

²²Özbek, Ç., İç Denetim, Türkiye İç Denetim Enstitüsü Yayınları, Yayın No: 3, İstanbul, 2012, s. 3.

²³TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği). Yönetim Kurularında İç Denetim Hakkında Sorulması Gereken 12 Soru. İstanbul: Yayın No: TÜSİAD-T/2008-05-461, 2008, s. 8.

²⁴Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: X, No: 22) 4. madde <https://spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/590> Erişim Tarihi 23.05.2018.

sonra yayınlanan bir dizi denetçi raporunu kullanarak, denetim konusu üzerine yazılı bir güvence vermesine imkân tanıyan bir yöntemdir”²⁵.

Sınırlı Bağımsız Denetim; “ara dönem finansal tablolarının kurulca yayımlanan finansal raporlama standartlarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadıklarının öncelikle bilgi toplama (soruşturma) ve analitik inceleme teknikleri kullanılarak incelenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanmasını” ifade eder²⁶.

Özel Bağımsız Denetim; “sermaye piyasası araçlarının halka arzı için kurula başvuru sırasında veya birleşme, bölünme, devir ve tasfiye durumunda bulunan işletmelerce, bu amaçlarla herhangi bir tarih itibariyle düzenlenmiş finansal tabloların bu tebliğin “Başlangıç Hükümleri” kısmının “Tanımlar” başlıklı maddesinde yer alan “Bağımsız Denetim” tanımının gerektirdiği esaslara uygun olarak bağımsız denetime tabi tutulmasını” ifade eder²⁷.

Dış Denetim (Bağımsız Denetim), “işletme dışından, alanında uzman kişiler tarafından yapılan denetim türüdür. Bu tür denetimde uzman kişilerin bağımsızlık özelliğine sahip olmaları gerekmektedir. Bağımsızlık kavramı, denetçinin denetlediği işletme ile denetim sözleşmesinde belirlenen tutar dışında bir ücret ilişkisinin bulunmamasını, denetçinin işletme ile danışmanlık, ticaret, borç-alacak gibi herhangi bir ekonomik faaliyet içerisinde olmamasını” ifade eder²⁸.

1.1.1.2.3. Kamu Denetimi

Tanım olarak kamu denetimi, “görev ve yetkilerini yasalardan alan ve kamu adına, kamunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere denetim yapan kişi ve kurumlarca gerçekleştirilen finansal tabloların uygunluk ve performans denetimlerini” ifade eden bir denetimdir²⁹. Bu kapsamda denetim yapan bazı kamu denetim kurumları; TBMM, Anayasa Mahkemesi, Devlet Denetleme Kurulu, Sayıştay, Bakanlıklar ve çeşitli Üst Kuruluşlar (SPK, BDDK, EPDK, Rekabet Kurumu)’dır. Kamu denetçileri, özel sektör ile

---

²⁵Ağca, A., Sürekli Denetim: Denetimde Bir Devrim mi Yoksa Bir Hayal mi?, MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Cilt:8, Sayı:1, 2006, s.68.

²⁶Güler, E., 2010. s.76.

²⁷Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliği.

²⁸Kavut, L. vd.,Uluslararası Denetim Standartları Kapsamında Bağımsız Denetim, İstanbul: İSMMMÖ Yayınları:130, 2009, s. 36.

²⁹İSMMMÖ (İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası). Muhasebe Denetimi, İstanbul: İSMMMÖ Yayınları, Yayın No: 113, 2008, s. 37.

hisse payı çoğunlukla devlete ait kamu işletmelerinin kanun, yönetmelik ve devlet tarafından oluşturulan uygulamalarda kamu yararının gözetilmesine bağlılık derecelerini incelerler.

Kamu denetimine en güzel örnek vergi denetimidir. Geniş anlamıyla vergi denetimi kavramı, vergi mükelleflerinin beyanlarının doğruluğunun incelenmesini ve vergi idaresinin merkez ve taşra teşkilatının iç denetime tabi tutulması ile vergi idaresi personelinin gerektiğinde soruşturmalarının yapılmasını kapsamaktadır. Vergi denetimi yapma hususunda Maliye Bakanlığı bünyesinde denetim birimleri kurulmuştur³⁰.

1.1.2. Denetçi Kavramı ve Denetçi Türleri

Denetçi genel anlamda “denetim faaliyetini sürdüren, yeterli mesleki bilgi ve deneyime sahip, bağımsız davranan, gerekli ahlaki nitelikleri olan ve çalışmalarında yeterli özeni gösteren kişi” olarak tanımlanır³¹. Bu genel özellikleri taşıyan denetçi, görevini yerine getirirken çeşitli birimlerle direk ilişki içerisinde. Bu birimler işletmenin yönetim kurulu, pay ve menfaat sahipleri, ilişkide olduğu diğer kurumlar ve diğer birimler olarak sayılabilir. Denetim faaliyetini yerine getiren denetçiler iç denetçiler, bağımsız denetçiler ve kamu denetçileri olarak üç gruba ayrılmaktadır³².

1.1.3.1. İç Denetçi

İç denetçiler, bağlı buldukları işletmede işletmenin yöneticilerine ya da sahiplerine karşı sorumlu olarak, işletme faaliyetlerinde önceden belirlenmiş ilke ve prensiplere uyulup uyulmadığını denetleyerek iç denetim faaliyetini gerçekleştiren kişilerdir. Uluslararası İç Denetim Standartları'na göre iç denetçiler, “işletmenin faaliyetlerini geliştirmek ve bunlara değer katmak için oluşturulan birim, bölüm veya danışman ekibi üyeleri” olarak tanımlanmaktadır³³. İç denetçilerin çalışmaları sonucunda elde edilen bulgular doğrudan doğruya işletme yönetimine raporlanmaktadır.

³⁰“Vergi Denetimi Üzerine I-Giriş” (2009), Vergi Denetimi Nedir ? - isikali - Blogcu.com Erişim tarihi 19.10.18.

³¹Bozkurt, N., 1999, s. 31.

³²Tamer, Ö.Ö, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Çerçevesinde Geleceğin Denetimi, Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme (SBF) Anabilim Dalı, 2013, s. 9.

³³<https://www.tide.org.tr/tide/17/STANDARTLAR> Erişim Tarihi 23.05.2020.

İç denetçiler, iç denetim faaliyetleri kapsamında firmanın kurumsal yönetim, risk yönetimi ve iç kontrol uygulamalarının bağımsız ve tarafsız bir şekilde sistematik ve disiplinli bir çalışmayla değerlendirilmesi yoluyla yönetim kuruluna ve üst yönetime güvence sağlamak ve firmanın kurumsal yönetim süreçlerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır³⁴.

1.1.3.2. Bağımsız Denetçi

Bağımsız Denetim Yönetmeliği'nin 4-a maddesinde bağımsız denetçiler; “*bağımsız denetim yapmak üzere, 3568 sayılı kanununa göre yeminli mali müşavirlik ya da serbest muhasebeci mali müşavirlik ruhsatını almış meslek mensupları arasından Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yetkilendirilen kişiler*” olarak ifade edilmektedir.

Finansal tabloların denetiminin yürütülmesinde denetçinin genel amaçları standartlarda şu şekilde belirtilmiştir:³⁵

✓ Bir bütün olarak finansal tabloların, hata veya hile kaynaklı önemli bir yanlışlık içerip içermediğine ilişkin makul güvence elde etmek ve böylece finansal tabloların tüm önemli yönleriyle geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına dair bir görüş bildirmek,

✓ Bulgularına uygun olarak, finansal tablolar hakkında raporlama yapmak ve BDS'lerin zorunlu tuttuğu bildirimlerde bulunmaktır.

Bağımsız güvence sağlayan taraf olan bağımsız denetçi, denetim sürecinde işletme sahiplerine bir hizmet sunmaktadır. Bağımsız güvence sağlayan denetçinin sorumluluğu bilgi ve tecrübelerine dayanarak, belirlenmiş standartlar doğrultusunda işletmeye ait finansal raporlarının doğruluğunu tasdik etmektir. Bu tasdikleme, işletmenin beyanlarının güvenilirliğini artırıcı ve böylece de bu beyanlara bağlı olarak oluşabilecek riskleri azaltıcı ve işletme sahiplerinin inanılabilirliğini artırıcı en önemli etken olarak yer almaktadır³⁶.

³⁴Özbek, Ç., 2012, s. 194.

³⁵Bağımsız Denetim Standardı 200:11 Erişim tarihi 18.10.18.

<http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20200-Site.pdf>

³⁶El-Masry, E. E. ve Reck, J. L. 2008. Continuous online auditing as a response to the Sarbanes-Oxley Act. Managerial Auditing Journal, 23: 8.

Türkiye’de bağımsız denetçilerin yetkileri SPK Bağımsız denetim standartları hakkında tebliğde aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

a) İşletmelerin genel kurul toplantılarına katılmak ve bu toplantılarda istendiği takdirde, bağımsız denetim faaliyetini ve sonuçlarını ilgilendiren konularda açıklamalarda bulunmak,

b) Bağımsız denetim sözleşmesinin sona erdirilmesi durumunda, izleyen ilk genel kurul toplantısına katılmak, gerekli gördüğü takdirde konuyla ilgili açıklamalar yapmak,

c) Bağımsız denetimi ilgilendiren tüm bilgileri müşterilerden veya karşı inceleme gereksinimi duydukları hallerde diğer ilgililerden istemek ile yetkili kılınmış sayılırlar.

1.1.3.3. Kamu Denetçisi

“Kamu kurumlarının denetim (teftiş) biriminde görev yapan, devlet adına denetim yapan ve denetim raporunu bağlı bulunduğu kamu birimine sunan denetçilere kamu denetçileri” adı verilir³⁷. Çeşitli devlet kurumları içinde kurulup örgütlenmiş olan bu denetçiler, kamu ve özel işletmelerin, yasalara, yönetmeliklere, devletin ekonomik politikasına ve kamu yararına bağlılık derecesini izler ve denetler³⁸.

1.2. Denetim Standartlarının Gelişimi

Globalleşen dünyada yaşanan değişimler, denetim alanında da değişim ve gelişimin yaşanmasına neden olmuştur. Bu gelişmelere paralel olarak ulusal bir şirketin uluslararası bir şirket haline gelebilmesi için birçok faktör ortaya çıkmıştır.

Finansal bilgilerin ve finansal raporların küresel muhasebe değer ölçülerine uygunluğu ve doğruluğu ise denetim faaliyeti ile sağlanır. Tek bir muhasebe standartları seti ve uluslararası denetim ve güvence standartları, küresel çalışma ortamı yaratması nedeniyle denetim faaliyetlerinin kalitesini küresel düzeyde artırır³⁹.

Denetim standartları, denetçinin gerçekleştireceği hedefler, uygulayacağı denetim prosedürleri ve teknikleri, iş kalitesi ve hazırlayacağı raporlar bakımından uyması

³⁷Selimoğlu Kardeş, S., Denetimin Genel Çerçevesi. (Editör: Seval Kardeş Selimoğlu ve Şaban Uzay). Muhasebe Denetimi. Ankara: Gazi Kitabevi, 2008, s.6.

³⁸İSMMMO, 2008, s. 38.

³⁹Türker, M., Global Audit and Its Role in International Business, 2nd Conference of IKEA (Albanian Institute of Authorized Chartered Auditors), Tirana, Arnavutluk, 6-7 December 2007, s. 114-115.

gereken kurallar bütünüdür. Denetim standartlarının hazırlanması, kamuoyuna duyurulması ve bunlara uygun davranılması hesap verme sorumluluğu ve şeffaflığının göstergesi olarak görülmelidir⁴⁰.

1.2.1. Dünya’da Uluslararası Denetim Standartlarının Gelişimi

Denetim faaliyetlerinin kimler tarafından ne şekilde yapılacağını ve sonuçlarının nasıl raporlanacağını kurallara bağlayan denetim standartlarının düzenlenmesi adına birçok ulusal ve uluslararası mesleki kuruluş bünyesinde çalışmalar yürütülmektedir. Muhasebe denetim faaliyetlerinin temellerini ve esaslarını belirlemek adına dünyadaki en yetkin uluslararası bir organizasyon olarak 1977’de kurulan, 130 ülke ve bölgede 175 üyeden oluşan Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) bulunmaktadır⁴¹.

IFAC *“kamuoyunun çıkarlarını göz önünde bulundurarak, yüksek kalitede standartların ve rehberlerin geliştirilmesi, uyumlaştırılması ve uygulanmasına; muhasebe meslek odalarının ve firmalarının geliştirilmesi, güçlendirilmesi ve yüksek düzeyde mesleki kalite elde edilmesine ve dünya çapında profesyonel muhasebecilerin değerini arttırma konusunda katkıda bulunmayı amaçlamaktadır”*⁴².

IFAC bünyesinde 1978’de oluşturulan Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB) ile denetim standartları belirlenmektedir. Bu Kurulun genel amacı uluslararası toplum çıkarları doğrultusunda uyumlaştırılabilecek denetim ve güvence hizmetleri ile ilgili denetim ve güvence standartlarını geliştirmek ve yayınlamak olarak belirlenmiştir. IAASB, bağımsız denetimde rehber niteliğindeki UDS’leri (Uluslararası Denetim Standartları) ve yorumlarını yayınlamaktadır. Bu kapsamda IFAC meslek mensupları için meslek etiği kurallarını da (International Code of Ethics) yayınlamaktadır. Etik standartlar; dürüstlük, tarafsızlık, bağımsızlık, mesleki açıdan yeterlilik, gizlilik, profesyonel davranış ve teknik standartları içermektedir. Sonraki yıllarda tamamlanan standartlar adına yapılan son Açıklık Projesi (Clarity Project) ile IAASB, tüm bildiri, yönerge ve standartları tekrar gözden geçirmek üzere, diğer dillere çevrimini kolaylaştırmayı ve daha sade bir yapıya getirmeyi hedeflemektedir⁴³.

⁴⁰Demirel, S., Denetim Standartlarının Önemi, Dış Denetim, Ocak-Şubat 2011, s.247.

⁴¹About IFAC. <http://www.ifac.org/about-ifac/membership> Erişim tarihi 19.10.18.

⁴²About IFAC. <http://www.ifac.org/about-ifac/organization-overview> Erişim tarihi 19.10.18.

⁴³About IAASB. <http://www.ifac.org/auditing-assurance/about-iaasb/> Erişim tarihi 19.10.18.

Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) ise Amerika Birleşik Devletleri'nde 1973'den bu yana özel sektörde sivil toplum kuruluşları tarafından finansal raporların hazırlanmasını düzenleyen muhasebe standartlarının oluşturulması için kurulmuş bir organizasyondur. Bu standartları belirleme yetkisi yasal olarak Menkul Kıymetler Borsası Komisyonu (Securities and Exchange Commission-SEC) ve Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Birliği (AICPA)'ya aittir. Standartlar, etkin bir ekonomi için önemli bir konumdadır, çünkü kaynakların tahsisi ile ilgili kararlar güvenilir, öz ve anlaşılabilir finansal bilgiye dayanmalıdır. Buna göre, FASB'in temel amacı yatırımcılara ve diğer finansal tablo kullanıcılarına karar alma süreçlerinde faydalı bilgiler sunmaya yön verecek finansal muhasebe ve raporlama standartlarını kurmak ve geliştirmektir⁴⁴.

1990 yılından 2000 yılına kadar geçen 10 yıllık süre zarfında "yönetim denetimi" yaklaşımı adı verilen bir denetim anlayışı hâkim olmuştur. Bu anlayışın özünde, bilgi teknolojisindeki ve denetim alanındaki gelişmelerin işletmelerde faaliyet denetimini yaygınlaştırmaları yatmaktadır⁴⁵. 2000'li yıllarda Enron, WorldCom gibi şirketlerde yaşanan finansal skandallar neticesinde denetim anlayışı tekrar değişiklik göstermiş ve günümüzde gelen son nokta "Risk Odaklı Denetim Anlayışı" olmuştur⁴⁶.

Eylül 2002'de FASB ve IASB arasında, ABD Connecticut Norwalk'da yapılan anlaşma neticesinde, hem iç piyasalarda hem de sınır ötesi finansal raporlamada kullanılacak yüksek kaliteli ve birbirleriyle uyumlu muhasebe standartlarının geliştirilmesi taahhütlerini bir anlaşma ile karşılıklı karara bağlamışlardır. Bu toplantıda, her iki kurul mevcut finansal raporlama standartlarını mümkün olduğu ölçüde birbirleriyle uyumlu hale getirebilmek ve geleceğe ilişkin çalışma programlarını koordine edebilmek amacıyla ellerinden gelenin en iyisini yapma noktasında anlaşmaya varmışlardır⁴⁷.

ABD'nin yanı sıra AB ülkelerinde de yaşanan Parmalat, Ahold gibi buldukları ülke ekonomilerini de olumsuz etkileyen finansal skandallar sebebiyle gündeme gelen sorunlar, muhasebe standartları çerçevesinde finansal tablolar aracılığıyla kamuya yapılan açıklamaların doğruluğu konusunda tereddütleri artırmış, Buna paralel olarak, söz

---

⁴⁴About FASB. <https://www.fasb.org/facts/index.shtml#mission> Erişim tarihi 19.10.18.

⁴⁵Uzay, Ş. vd, Türkiye'de Muhasebe Denetimi: Geçmişten Geleceği, 12. Dünya Muhasebe Tariçileri Kongresi, 20-24 Temmuz 2008, s. 3.

⁴⁶Kavut, L., 2009, s. 52.

⁴⁷"Norwalk Anlaşması"

<https://www.fasb.org/resources/ccurl/443/883/memorandum.pdf> Erişim tarihi 22.10.18.

konusu tablolardaki bilgilerin güvenilirliğinin artırılmasında önemli bir rol üstlenen bağımsız denetime ilişkin güvenin de sarsılmasına yol açmıştır. Bütün bunlar kurumsal yönetim ilkeleri, uluslararası muhasebe standartları, uluslararası denetim standartları gibi kaliteli standartlara geçiş çalışmalarına hız kazandırmıştır. Kaliteli standartların uzun bir süreçte, ilgili kesimlerin katılımı ile oluşması, ihtiyaçları karşılaması ve bütün uygulayıcılar tarafından kabul görmesi için, uluslararası bir nitelik taşıması gerekmektedir. Finansal piyasalarda istikrarın sağlanmasında uluslararası kuruluşların işbirliğinden sorumlu Finansal İstikrar Forumu (Financial Stability Forum-FSF), global bir finansal mimarinin oluşmasına yardımcı olacak 12 standardı tablo 1.1.'de yayınlamıştır⁴⁸.

Tablo 1.1. Kaliteli Finansal Sistem İçin En İyi 12 Standart

Standart	Yetkili Otorite
Uluslararası Finansal Raporlama Standartları	IASB (International Accounting Standards Board)
Uluslararası Denetim Standartları	IFAC (International Federation of Accountants)
Kurumsal Yönetim İlkeleri	OECD (Organization of Economic Co-operation and Development)
Etkin Bankacılık Gözetimi İçin Temel Prensipler	BCBS (Basel Committee on Banking Supervision)
Menkul Kıymet Düzenlemelerinde Amaç ve İlkeler	IOSCO (International Organization of Securities Commissions)
Sigortacılıkta Temel İlkeler	IAIS (International Association of Insurance Supervisors)
Borcun Geri Ödenmemesi Hususuna İlişkin İlkeler	World Bank
Para ve Maliye Politikalarında Şeffaflık	IMF
Bütçede Şeffaflık	IMF
Kara Para Mevzuatı	IMF
Veri Dağıtımı	IMF
Menkul Kıymet Ödeme Sistemleri	CPSS (Committee of European Securities Regulators)

Kaynak: (Uzay, 2007)

Başta ABD olmak üzere, yaşanan skandallar denetçiler ne yaptı ve ne yapmalıydı sorularını akıllara getirmiştir. ABD’de yaşanan bu skandallardan sonra Sarbanes Oxley Yasası kabul edilmiş, FASB çeşitli düzenlemeler yapmış, uluslararası alanda finansal

⁴⁸Uzay, Ş., Küreselleşmenin İşletmelerde Muhasebe ve Denetim Uygulamalarına Etkisi, Türkiye’nin Jeoekonomisi ve Jeopolitikası – Türkiye Geleceğinin Neresinde, Editörler: Doğan N., Kula F., Öcal M., Nobel Yayınevi, Ankara, 2007, ss.155-181.

raporlama ve denetim standartlarının yaygınlaştırılması, devamlı ve yakın takibine ilişkin önemli düzenlemeler getirilmiştir⁴⁹.

Gelişmiş finansal raporlamanın yatırımcının korunması açısından önemli olduğu gerçeğinden hareketle AB’de, hazırlanan yeni ekonomik yapının ve muhasebe standartlarının uygulanmasını zorlayacak denetim sisteminin oluşturulması yönündeki çalışmalarını sürdürmektedir. Bu konuda Avrupa Muhasebeciler Federasyonu (FEE-The Fédération des Experts Comptables Européens) tarafından Avrupa’daki denetim standartlarının geleceği ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. FEE tarafından yayımlanan AB’de Uluslararası Denetim Standartları adındaki tartışma metninde üye ülkelerin uygulamalarında uyumun sağlanmasına yönelik görüşler yer almaktadır. Nitekim üye ülkelerin ulusal denetim standartları arasındaki farklılıklar nedeniyle; denetçi raporlarından yararlananlar, raporlarda verilen güvencelerin derecesini anlamak için ek kaynaklar harcamaktadır. Bu durum, iş yapma maliyetlerini yükseltmektedir. Denetim kalitesinin artırılmasını sağlayan bu düzenleme, Avrupa Sermaye Piyasalarının birleştirilmesi ve bu piyasalarda kayıtlı tüm şirketlerin 2005 yılı itibariyle UFRS’leri kullanmaya başlamaları hedeflerine ulaşılmasına da destek sağlamıştır⁵⁰.

1.2.2. Denetimin Türkiye’deki Uygulayıcıları ve Gelişimi

Türkiye’de muhasebe denetiminin gelişimi, ülkeye gelen yabancı sermaye akımının hızlanması ve yabancı sermayeli şirketlerin merkezleri için konsolidasyon nedeniyle muhasebe denetimi talep etmeleri ile gelişmiştir⁵¹.

Türkiye’de ilk olarak 1987 yılında bankalar ve sermaye piyasaları için bağımsız denetim zorunluluğu getirilmiş, 1989 yılında 3568 sayılı muhasebe ve denetim meslek yasası çıkarılarak denetim görevini sadece Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) veya Yeminli Mali Müşavir (YMM) unvanına sahip olanlar yapabilmesi ile muhasebe ve denetim işlevlerinin yapabilecek meslek erbabı birbirinden ayrılmıştır. 2003 yılında Türkiye Denetim Standartları Kurulu (TÜDESK) oluşturulmuş, 2006 yılında ise SPK

---

⁴⁹Biçer Altuğ, A., Uluslararası Denetim Standartları’na Göre Türkiye’de Kobi Denetimi ve Karşılaşılabilecek Zorluklar Üzerine Bir Araştırma, Marmara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, İstanbul, 2012, s.71.

⁵⁰Biçer,A.A, 2012, s.72.

⁵¹Uzay, Ş., 2007, s.155-181.

tarafından uluslararası denetim standartları AB yayınladığı direktiflere uyumlu olarak çıkarılmıştır. Denetim alanındaki bu farklı yapıların sebep olduğu karışıklığı gidermek amacıyla 2011 yılında yayımlanan 660 sayılı KHK ile KGK oluşturulmuştur.

Türkiye’de denetim mekanizması gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, bağımsız muhasebe kuruluşlarının değil, yürürlükteki mevzuatın etkisiyle gelişme kaydetmiştir⁵². Bu kapsamda günümüzde denetim çalışmaları ile ilgili yapılan düzenlemeler tablo 1.2.’de yer almaktadır⁵³.

Tablo 1.2. Türkiye’de Denetim Uygulamaları ve Uygulayıcıları

Uygulama Alanı	Uygulayıcılar	Düzenleme
Halka Açık Şirketler	SPK	Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Yönelik Düzenlemeler
Bankacılık Sektörü	BDDK	Bankalarda Bağımsız Denetim Gerçekleştirecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetlerine Yönelik Düzenlemeler
Meslek Yasası	SPK/BDDK	3568 Sayılı Meslek Yasası
Enerji Piyasası	EPDK	Enerji Piyasasında Faaliyet Gösteren Kuruluşların Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca Denetlenmesine Yönelik Düzenlemeler
Bağımsız Denetim	TÜRMOB/ TÜDESK/KGK	Bağımsız Denetim Uygulamalarına Yönelik Düzenlemeler
Sigortacılık Sektörü	Hazine ve Maliye Bakanlığı	Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde Bağımsız Denetim İlkelerine Yönelik Düzenlemeler
Türk Ticaret Kanunu Tasarısı	Meslek Odaları	Türk Ticaret Kanunu Yeniden Yazılmasına Yönelik Düzenlemeler

Kaynak: (Güler, 2010)

Bahse konu düzenlemelerin temelinde ülkemizin uluslararası denetim ve muhasebe standartlarına uyum çabası yer almaktadır. Türkiye dâhil birçok ülkede UFRS’lere yönelik yakınsama çalışmalarının başlatılmasının temel nedenleri özetle şunlardır:⁵⁴

- ✓ Ülkelerarasında artan ekonomik birlik oluşturma çabaları,

⁵²Duman, Ö., Muhasebe Denetimi ve Raporlama, Ankara: TESMER Yayınları, Yayın No: 78, 2008, s. 11.

⁵³Güler, E., 2010, s.90.

⁵⁴Akdoğan, N., Türkiye Muhasebe Standartlarına Toplu Bakış, Muhasebe Uygulamalarına Etkisi, MÖDAV&Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F. Türkiye Muhasebe Standartlarındaki Gelişmeler Paneli, 11 Mayıs 2007, Niğde, 2007.

- ✓ Yabancı yatırımcıların alışkın olduğu muhasebe standartlarına göre finansal tabloları hazırlama isteği,
- ✓ Güvenilir, karşılaştırılabilir, anlaşılabilir, ihtiyaca uygun finansal raporlamaya duyulan ihtiyaç,
- ✓ Finansal skandallar vb. nedenlerle finansal tablolardaki bilgilere duyulan güvenin azalması,
- ✓ Sermaye piyasalarında ulusal muhasebe standartlarındaki farklılıkların yarattığı sorunlardır.

1.2.2.1. SPK ve BDDK Düzenlemeleri

Günümüzde Türk işletmeleri sermaye yapıları ne olursa olsun, Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan Muhasebe Sistemleri Uygulama Genel Tebliği'nde (MSUGT) belirlenen muhasebe ilke ve kurallarına uymak ve Tek Düzen Hesap Planı'nı (TDHP) kullanarak, belirlenmiş formattaki finansal tabloları hazırlamak zorundadır. Maliye Bakanlığı'nın bu tebliği muhasebe kayıtlarının vergi mevzuatına göre tutulmasını düzenlememekte, aksine ekonomik gerçeklere göre kayıt tutulup finansal tablo üretilmesini hüküm altına almaktadır. Tebliğ, ulusal muhasebe standartlarının geçerli olacağını hüküm altına almakla kalmamakta, ulusal muhasebe standartlarının var olmaması durumunda uluslararası muhasebe standartlarının kabul göreceğine atıfta bulunmaktadır. Tebliğ bilanço tekliğini öngörmekte, vergi matrahının ekonomik gerçeklere göre düzenlenecek finansal tablolara göre elde edilecek ticari kârdan hareket edilerek muhasebe dışında vergi beyannameleri üzerinde gerçekleştirilecek eklemeler ve çıkarmalar ile hesaplanmasını düzenlemektedir⁵⁵.

SPK'ya tabi şirketler ise muhasebe işlemlerini Maliye Bakanlığı'nın tebliğine uyararak, fakat SPK Mevzuatında düzenlenen muhasebe standartlarına göre yürütmek zorundadır. SPK, 12.06.2006 tarih ve 26916 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren Seri X: No:22 "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ" ile sermaye piyasasında UDS'lere uygun denetim ve raporlama faaliyetlerinin yürütülmesi için gerekli altyapıyı hazırlamıştır.⁵⁶

⁵⁵Türker, M., s. 151-152.

⁵⁶Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: X, No: 22). Erişim Tarihi 20.12.2018.

Kanun kapsamındaki bağımsız denetime ve incelemeye (sınırlı bağımsız denetime) tabi işletmeler konsolide olanlar, finansal tablo da dahil, rapor ve bilgilerini, Kurulca saptanan muhasebe kavram ilke ve standartlarına (uluslararası muhasebe standartlarına) uygun olarak düzenlemek ve gerektiğinde bunları kamuya açıklamak ya da kurula göndermekle yükümlüdürler⁵⁷.

Bankalar ise BDDK'nın bankacılık sektöründe bağımsız denetime ilişkin standartları belirlemek amacıyla 2006 yılında oluşturduğu Bankalarda Bağımsız Denetim Gerçekleştirecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliğe uymak zorundadır⁵⁸. Sigorta ve reasürans şirketleri ise finans sektörünün önemli kurumlarından sayılmakta olup, Hazine Müsteşarlığınca 2008 yılında yayımlanan ve denetime ilişkin standartların belirlendiği Sigortacılık Bağımsız Denetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik ile Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinde Bağımsız Denetim Yapılmasına İlişkin Yönetmeliğe tabiidir⁵⁹.

1.2.2.2. Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK) Düzenlemeleri

2001 yılında 4628 sayılı Yasa ile Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu kurulmuş, daha sonra 4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu ile de Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu adını almıştır. Kuruma, 5015 Sayılı Petrol Piyasası Kanunu ile petrol piyasasını, 5307 Sayılı Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Kanunu ile de sıvılaştırılmış petrol gazları piyasasını düzenleme ve denetleme görevleri verilmiştir⁶⁰.

Bu Kanunların amacı; *“elektrik, doğal gaz, petrol ve LPG'nin yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli ve çevreyle uyumlu bir şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması için, rekabet ortamında özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösterebilecek, finansal açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf bir enerji piyasasının oluşturulması ve bu piyasada bağımsız bir düzenleme ve denetimin sağlanmasıdır”*⁶¹.

EPDK enerji piyasasında faaliyet gösteren enerji şirketlerinde şeffaflığı sağlamak üzere 2003 yılında yayınlamış olduğu Enerji Piyasasında Faaliyet Gösteren Gerçek ve

---

⁵⁸<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150402-5.htm> Erişim tarihi 22.10.2018.

⁵⁹<https://tsb.org.tr/default.aspx?pageID=654&yid=64> Erişim tarihi 22.10.2018.

⁶⁰EPDK Hakkında <http://www.epdk.org.tr/Detay/Icerik/1-1051/kurumsaltarihce> Erişim tarihi 22.10.2018.

⁶¹EPDK Hakkında, Erişim tarihi 22.10.2018.

Tüzel Kişilerin Bağımsız Denetim Kuruluşlarının Denetlenmesi Hakkında Yönetmelik ile bağımsız denetimi zorunlu kılmıştır⁶².

1.2.2.3. Meslek Yasası Alanında Yapılan Düzenlemeler

Türkiye’de denetim alanındaki önemli gelişmelerden biri olan ve 1989 yılında yayınlanan 3568 sayılı Kanunun amacı, işletmelerde faaliyetlerin ve işlemlerin sağlıklı ve güvenilir bir şekilde işleyişini sağlamak ve faaliyet sonuçlarını ilgili mevzuat çerçevesinde denetlemeye, değerlendirmeye tabi tutarak gerçek durumu ilgililerin ve resmî kuruluşların yararına tarafsız bir şekilde sunmaktır⁶³.

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) 1990 yılında 3568 sayılı kanunla kurulmuş bir meslek odasıdır. Kuruluşu ya da çalışma esasları bir kanuna veya yönetmeliğe dayanmayan Türkiye Denetim Standartları Kurulu (TÜDESK) 2003 yılında TÜRMOB bünyesinde oluşturulmuştur. Kurulun amacı, 3568 sayılı Kanuna tabi ruhsatlı meslek mensuplarının üstlendikleri ve yetkili oldukları denetim faaliyetlerini disiplinli bir şekilde yürütebilmeleri için ulusal denetim standartlarının saptanması, belirlenmesi ve yayınlanması ile güncelliğinin korunmasıdır⁶⁴.

Yukarıda ifade edildiği üzere, Türkiye’de denetim alanında yetkili bulunan çeşitli kurumların kendi görev alanlarında farklı düzenlemeler yaptığı görülmekte ve sonuç olarak denetim standartlarında dağınık bir yapı ile karşılaşmaktadır. Bu noktada bağımsız denetim sınavlarını SPK mı yapacak yoksa TÜRMOB mu tartışmaları devam ederken, KGK’nın kurulması ile bağımsız denetim yetkisi her iki kurumundan alınarak KGK’ya devredilmiştir. Böylece Sermaye Piyasası Kurulu’na ait olan bağımsız denetçileri yetkilendirme görevi ile Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu’nun her türlü görev ve yetkileri sona ermiş bulunmaktadır⁶⁵.

Kamu gözetimi alanında küresel gelişmelerin gereği olarak Türk Ticaret Kanunu uyarınca öngörülen bağımsız denetim alanını düzenlemek üzere 02.11.2011 tarih ve 660 sayılı KHK ile kurulan KGK’nın amacı “uluslararası standartlarla uyumlu Türkiye

---

⁶²Kavut, L., 2009. s. 60.

⁶³<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3568.pdf> Erişim tarihi 22.10.2018.

⁶⁴Başpınar, A., 2005. s. 44-45.

⁶⁵Tamer, Ö.Ö., 2013, s.29.

Muhasebe Standartlarını oluşturmak ve yayımlamak, bağımsız denetimde uygulama birliğini, gerekli güveni ve kaliteyi sağlamak, denetim standartlarını belirlemek, bağımsız denetçi ve bağımsız denetim kuruluşlarını yetkilendirmek ve bunların faaliyetlerini denetlemek ve bağımsız denetim alanında kamu gözetim yapmak” şeklindedir⁶⁶. Bu doğrultuda başta borsa şirketleri, bankalar, sigorta şirketleri olmak üzere belirlenen büyük ölçekli şirketlerin denetimlerini gözetmek, izlemek ve bağımsız denetim yapacak meslek mensuplarına yönelik sınav, yetkilendirme ve tescil yapmak, disiplin ve soruşturma işlemlerini yürütmek ve bu alanlardaki eksikliklerin düzeltilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak üzere kurulmuştur. Bu Kurumun kurulması ile SPK, EPDK, BDDK ve Hazine Müsteşarlığı'nın denetim kuruluşları üzerindeki gözetim yetkileri sona ermiştir.

Uluslararası piyasaların dili ile konuşabilmek; uluslararası muhasebe standartları ve uluslararası finansal raporlama sistemini kullanmak aynı zamanda uluslararası piyasaların kullandığı denetim yöntemleri ve standartlarının uygulanması ile gerçekleşebilir. Türkiye’de mesleki anlamda büyük ölçüde yetkilendirilen bir kurum olan KGK tarafından oluşturulan BDS, UDS ile aynı doğrultudadır⁶⁷.

1.2.2.4. Bağımsız Denetim Faaliyetine İlişkin Yapılan Türk Ticaret Kanunu Düzenlemeleri

Uluslararası ticaretin ve küreselleşmenin getirdiği gelişmelerin etkisiyle birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de bazı değişikliklerin yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyacın karşılanması ve özellikle de TTK, muhasebe, finansal tablolar ve denetim konusunda ülkeler arasında ortaya çıkan uygulama farklılıklarının giderilmesi adına Türkiye’de de bazı çalışmalara yapılmıştır⁶⁸.

1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 Sayılı TTK ile birlikte temel ticari işlemler, muhasebeleştirme, kayıt düzeni ve değerlendirme hususları yeniden ele alınmıştır. İlgili oldukları alanlarda önemli fayda ve katkılar sağlayacak düzenlemeler içeren yeni

⁶⁶660 sayılı KHK, 02.11.2011 tarihli Resmi Gazete, Erişim tarihi 01.11.2018. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-5.htm>

⁶⁷Akdoğan, H. ve Bozkurt Yazar, B. Yeni Türk Ticaret Kanununun Denetim Alanında Getirdiği Yenilikler, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, Cilt:4, No:2, 2012, s.29.

⁶⁸Özulucan, A. vd., Muhasebe Meslek Mensuplarının 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Yer Alan Bağımsız Denetim ile İlgili Hususlar Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Ordu İlinde Bir Araştırma, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Yıl 2016. Ocak Cilt-Sayı: 9 (1), s. 27.

TTK, Türk şirketlerinin kurumsallaşması, sürdürülebilirliği, rekabet gücünün artması, kamu güveninin oluşturulması ve şeffaflık açısından çok önemli bir fırsat ve zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla, bu fırsatı en iyi şekilde değerlendirmek ve yeni TTK'yı Türk Şirketlerinin sağlıklı büyümesi ve geleceğe güvenle bakmasını sağlayacak önemli bir değişim projesi olarak benimsemek gerekmektedir⁶⁹.

Bu doğrultuda 3568 sayılı kanunla denetim mesleği ilk olarak tanımlanmış, denetim mesleğinin yürütülmesine ve denetime ilişkin standart ve ilkelere ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Denetim standartları açısından bakıldığında ise çok parçalı bir yapı ortaya çıkmakta ve birbirinden farklı otoritelerin kendi görev ve yetki alanları kapsamında düzenleme yapma yetkilerinin bulunduğu gözlenmektedir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun kabul edilmesiyle, bu parçalı yapının ortadan kaldırılması hedefler arasında yerini almıştır. Bu Kanun ile ülkenin ekonomik ve finansal alanlarda rekabet etme gücünün artırılması ve dürüstlük ve şeffaflık ilkeleri çerçevesinde sistemik bir yapı oluşturulması amaçlanmıştır. Mezkur kanun;

- ✓ uluslararası muhasebe standartları ile uyumlu ulusal standartları,
  - ✓ uluslararası denetim ve güvence standartları ile uyumlu ulusal standartları,
  - ✓ profesyonel meslek mensuplarına yetki ve sorumluluk yükleyen uygulamaları,
  - ✓ kurumsal yönetim anlayışını
- öngörmektedir.

Şirketlerin denetimine yönelik önemli düzenlemelerle birlikte, özellikle üç temel denetim uygulamasından söz edilmektedir:

- ✓ Şirket kuruluşu, sermaye artırımı, birleşme gibi hususları kapsayan “işlem denetimi”,
- ✓ Şirketle ilgili riskli durumların açığa kavuşturulması amaçlı “özel denetim”,
- ✓ Sermaye şirketleri için öngörülen sürekli “bağımsız denetim”.

---

⁶⁹Uluşahin, H. vd., 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu (TTK)'nun Muhasebe ve Denetim Uygulamalarına Getirdiği Yenilikler Üzerine Bir Araştırma, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 55, 2012, s. 12.

1.3. Güvence Hizmetlerine Genel Bakış

Günümüzde yatırım kararları alınırken tarihi finansal tablo bilgilerinin yanında geleceğe yönelik bilgiler de önem kazanmıştır. Bir yatırım kararının uygulanması ve sonucunun alınması gelecekte gerçekleşeceğine göre, gerçekleşme zaman kesitinde, olacaklara yönelik bilgilerin yatırım kararında göz önünde tutulması başarı için bir zorunluluktur. Yatırımların kalitesi aslında işletmelerin gelecekte kazanç yaratabilme kabiliyetlerine bağlı olup, bu kazancın olasılığının incelenmesi, yatırımcılar, girişimciler, kredi kuruluşları, finansal raporları hazırlayan muhasebeciler ve yorumlayan uzmanlar için önem taşımaktadır⁷⁰.

Bu kapsamda işletmelerde pay ve menfaat sahiplerinin hak ve çıkarlarının korunması ve firma hakkında sağlıklı kararların alınması için işletme tarafından üretilmiş doğru ve güvenilir finansal tablolara ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç “şeffaflık” kavramını ön plana çıkartmaktadır. İşletmelerde şeffaflığın sağlanarak ilgili taraflara güvence verilebilmesi iki koşula bağlıdır. Bunlar, finansal tabloların belirli standartlara göre hazırlanması ve bağımsız bir denetim kuruluşu tarafından denetlenmesidir.

Günümüzde bağımsız denetim şirketlerinin sadece bağımsız denetim hizmeti sunmadıkları görülmektedir. Türkiye’de yayınlanan şeffaflık raporları; bağımsız denetim şirketlerinin gelirlerinin yaklaşık yüzde yirmi (%20)lik bir kısmının bağımsız denetimden elde edilirken; diğer kısmının ise bağımsız denetim dışı hizmetlerden oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bu hizmetlerden bir tanesi de, güvence hizmetleridir. Güvence hizmetleri; tarihi finansal tabloların güvenilirliği dışındaki konularda da finansal tablo kullanıcılarına güvence vermeyi amaçlamaktadır⁷¹.

1.3.1. Güvence Hizmetlerinin Tanımı

“Güvence” kelimesi İngilizcede "taahhüt" anlamındaki “assurance” kelimesinin Türkçe’deki karşılığıdır. TDK’ya göre “*alınan sorumluluğa karşı olarak ortaya konulan*

---

⁷⁰Davey, A., Working With Prospective Financial Information, Corporate Finance Guideline. London: ICAEW Corporate Finance Faculty, 2001, 23: 1-15.

⁷¹Yanık, S. ve Öztürk, C., Türkiye Denetim Ve Güvence Standartları Kapsamında İleriye Yönelik Finansal Bilgiye İlişkin Güvence Raporlarının GDS 3400 Açısından İncelenmesi, Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi, Mart 2016, 18 (1); s. 128.

şey, birinin şüphelerini dağıtmak için söylenen inandırıcı söz, teminat, garanti” şekillerinde tanımlanmaktadır⁷².

Sermaye piyasalarının ve teknolojinin gelişmesi ile günümüzde güvenilir bilgi ihtiyacına cevap olarak güvence hizmeti olarak adlandırılan ve bağımsız denetim hizmetini de içine alan hizmetler ortaya çıkmıştır. Bu hizmetler finansal tabloların güvenilirliği dışındaki konularda da bilgi kullanıcılarına güvence vermeyi amaçlamaktadır⁷³. Bu amaca hizmet etmek üzere yapılan güvence hizmetlerini; karar alıcılar açısından yararlanacakları herhangi bir bilginin kalitesini artıran bağımsız profesyonel hizmetler olarak tanımlamak mümkündür. Bu hizmetler; genel olarak, tarihi finansal tabloların güvenilirliği dışındaki konularda da finansal tablo kullanıcılarına güvence vermeyi amaçlamaktadır⁷⁴. Güvence denetimi ise “*sorumlu taraf dışındaki hedef kullanıcıların, denetimin konusunu oluşturan bilgiye (diğer bir ifadeyle dayanak denetim konusunun kıstaslar karşısında ölçümünün veya değerlendirmesinin bir çıktısı) ilişkin güven seviyesini artıracak şekilde tasarlanmış bir sonuç bildirmek üzere, denetçinin yeterli ve uygun denetim kanıtını elde etmeyi amaçladığı denetim*” olarak ifade edilmiştir⁷⁵.

1.3.2. Güvence Hizmetlerinin Amaçları

Güvence denetimi faaliyeti sonucu hedeflenen amaçlar, GDS 3000 Tarihi Finansal Bilgilerin Bağımsız Denetimi Veya Sınırlı Bağımsız Denetimi Dışındaki Güvence Denetimleri standardının 10 ve 11. paragraflarında açıklanmıştır. Buna göre genel çerçeve olarak güvence denetiminin yürütülmesinde denetçinin amaçları aşağıda belirtildiği gibidir:⁷⁶

⁷²Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5bd06934a6ad39.73562405 Erişim tarihi 24.10.2018.

⁷³Altıntaş, N. N., Bağımsız Denetim ve Vergi Denetimi Dışındaki Güvence Hizmetleri, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 15.

⁷⁴Yanık, S. ve Öztürk, C., 2016, s. 131.

⁷⁵KGK. GDS 3000 Tarihi Finansal Bilgilerin Bağımsız Denetimi Veya Sınırlı Bağımsız Denetimi Dışındaki Diğer Güvence Denetimleri,

http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/standartlar%20ve%20ilke%20kararlar%C4%B1/G%C3%9CVENCE%20DENET%C4%B0M%20STANDARTLARI/GDS3000_5_11_2015.pdf Erişim tarihi 24.10.2018 s. 6.

⁷⁶KGK. GDS 3000, s. 5.

(a) Denetimin konusunu oluşturan bilginin önemli yanlışlık içerip içermediği hakkında mevcut şartlara uygun olarak makul güvence veya sınırlı güvence elde etmek,

(b) Yazılı güvence raporu yoluyla, dayanak bir makul güvence veya sınırlı güvence sonucu bildiren ve bu sonuca ilişkin dayanağı tanımlayan denetim konusunun ölçümünün veya değerlendirilmesinin çıktısına ilişkin sonuç bildirmek (eğer denetim konusu birden fazla süreç var ise, her birine ait ayrı sonuç raporlarının hazırlanması gereklidir, bunların güvence seviyelerinin aynı olması gerekmez),

(c) Gerek GDS 3000 gerekse ilgili diğer tüm güvence denetim standartları ile zorunlu tutulan ek bildirimleri yapmaktır.

1.3.3. Güvence Hizmetlerinin Türleri

Verilen hizmetin kalitesi ve güvenilirliğini artırmak, etkinliği sağlamak amacıyla güvence hizmetlerinin farklılaştığı söylenebilir. Güvence denetimi, denetim sonucunda;

- 1) Sunulan güvence seviyesi,
- 2) Sözleşme türü ve ulaşılan sonuca, göre iki grupta sınıflandırılabilir⁷⁷.

1.3.3.1. Sunulan Güvence Seviyesi Açısından Güvence Hizmetleri

Güvence denetimi, denetçinin hedef kullanıcılara sağladığı güvence açısından iki grupta ele alınmaktadır. Birincisi makul güvence denetimi olup; denetçinin, denetimin yapıldığı şartlarda, varacağı sonuca dayanak olarak güvence denetim riskini kabul edilebilir düzeyde düşük bir seviyeye indirdiği güvence denetimidir. İkinci güvence denetim türü sınırlı güvence denetimidir. Bu denetimde, denetçi, uyguladığı prosedürler ve elde ettiği kanıtlara dayanarak, denetim konusu bilginin önemli yanlışlıklar içerip içermediği hususunda bir güvence raporu sunar. Sınırlı denetimde denetçinin belirlediği kabul edilebilir risk, makul güvence denetiminde belirlenen kabul edilebilir riske göre daha yüksektir. Bunun nedeni, uygulanan prosedürlerin niteliği, zamanlaması ve kapsamının daha sınırlı olmasıdır.

---

⁷⁷Dinç, E. ve Atabay, E., Güvence Denetim Standartları Ve Güvence Denetim Süreci, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Y.2016, Sayı:21, No:5 s.1530.

1.3.3.2. Sözleşme Türü ve Ulaşılan Sonuç Açısından Güvence Hizmetleri

Güvence denetimleri gerek denetçiler gerekse denetçi dışındaki taraflarca gerçekleştirilebilirler. Denetçiler tarafından gerçekleştirilen denetim türüne “doğrudan denetim” adı verilirken, denetçiler dışındaki uzmanlar tarafından gerçekleştirilen denetimlere “doğrulama hizmeti” adı verilmektedir. Doğrulama hizmeti, denetçi dışındaki uzmanlar tarafından denetim konusu bilgi, belirli ölçütlere göre ölçülmekte ve denetlenmektedir. Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Çerçevesinin 10. Paragrafında, doğrulama hizmetleri olarak “Beyana dayalı güvence sözleşmeleri” ifadesi kullanılmaktadır. Bunun da nedeni, denetçi dışındaki tarafların, denetim konusu ile ilgili yaptığı güvence çalışmaları sonucunda beyan şeklinde rapor sunmalarıdır. Bu tür güvence denetiminde denetçinin vardığı sonuç, denetime konu bilginin önemli yanlışlık içerip içermediğine ilişkindir.

1.3.4. Güvence Hizmetlerinin Unsurları

Güvence hizmetlerini oluşturan beş temel unsur bulunmaktadır. AICPA ve IFAC açısından güvence sözleşmelerinin belirlenmiş unsurları; a) uygulayıcı, sorumlu taraf ve kullanıcıları içeren üçlü taraf ilişkisi, b) konu, c) ölçüt, d) kanıt ve e) güvence sözleşmesine uygun biçimde yapılan yazılı güvence raporudur.

1.3.4.1. Üçlü Taraf İlişkisi

Üçlü taraf ilişkisi (three party relationship), güvence sözleşmelerinin unsurlarından biridir. Güvence sözleşmeleri; uygulayıcı (practitioner), sorumlu taraf (responsible party) ve amaçlanan kullanıcılar (intended users) olmak üzere üç ayrı tarafı içermektedir⁷⁸.

a) Uygulayıcı

Bu kavram UDS ve ISRE’de, sadece tarihi finansal bilgileri içeren sözleşmelerin incelenmesini ve denetimini yapan kişiler için kullanılan “denetçi” kavramından daha geniş bir anlama sahiptir. Güvence hizmetleri denetçiler tarafından verilebileceği gibi

---

⁷⁸Arens, A. and others, Auditing and Assurance Services: An Integrated Approach, 11.bs., Prentice Hall, 2006, Paragraf 21, s.10.

diğer profesyoneller tarafından da verilebilir. Güvence kavramı birçok alanda kullanılan bir kavramdır ve her alanda denetçi unvanına sahip uzmanlar olmayabilir. Dolayısıyla, bu hizmet denetçi dışındaki diğer uzman kişiler tarafından da verilebilmektedir⁷⁹.

b) Sorumlu Taraf

GDS 3000’de tanım olarak sorumlu taraf; dayanak denetim konusundan sorumlu olan taraf veya taraflardır⁸⁰. Güvence sözleşmelerindeki sorumlu taraflar, birey veya bir kuruluşun temsilcisi olarak dava konusundan sorumlu olan kişi veya kişilerdir. Örneğin, finansal beyanların hazırlanmasından veya iç kontrolün işlemesi ve yürütülmesinden yönetim sorumludur⁸¹.

c) Kullanıcılar

Uygulayıcının hazırladığı güvence raporunu kullanacak olan kişi ya da kurumlardır. Bunlar işletmelerin hazırladıkları finansal ya da finansal olmayan raporları kullanarak karar verecek olan taraflardır⁸². Şekil 1.1. güvence denetimine konu olan tarafların görev ve sorumluluklarını özetlemektedir:

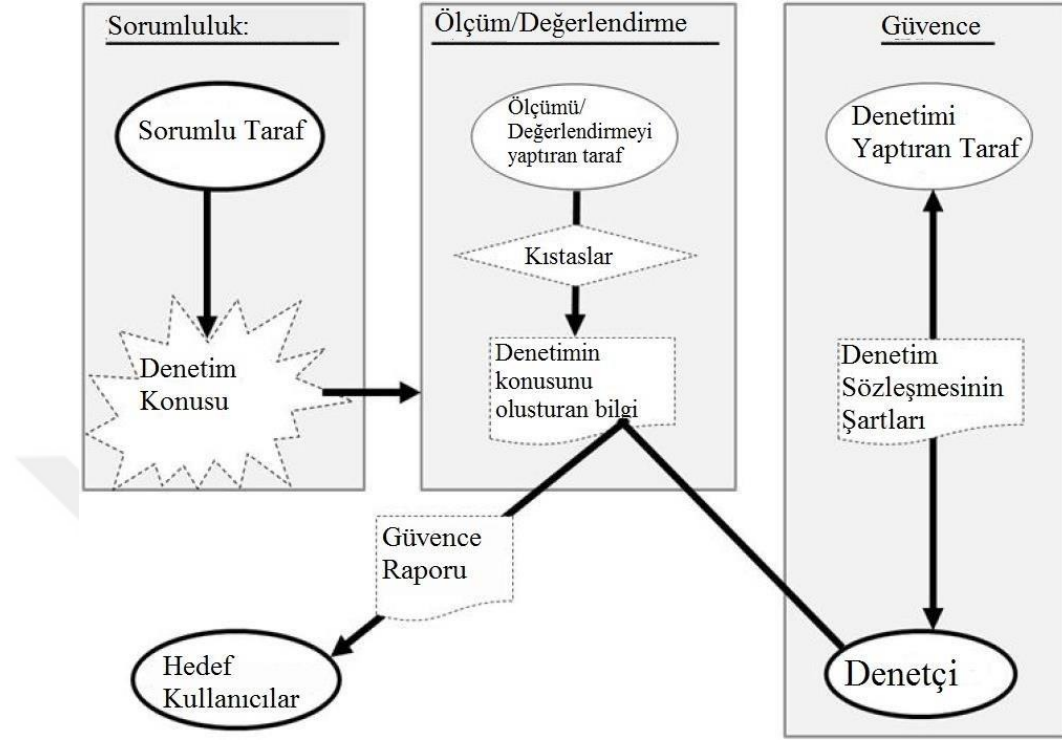
⁷⁹Atabay, E., Destek Hizmet Kuruluşlarındaki Kontrollere Yönelik Güvence Hizmetleri (GDS 3402): Türkiye’de Finansal Sektördeki Farkındalığın Ölçülmesi, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No: 324, İstanbul, 2018, s.41.

⁸⁰KGK. GDS 3000, s. 9.

⁸¹Atabay, E., 2018, s.41.

⁸²Dinç, E. ve Atabay, E., 2016, s.1531.

Şekil 1.1. Güvence Denetimine Konu Olan Tarafların Görev ve Sorumlulukları

Kaynak: (KGK, GDS 3000)

Aşağıda yer alan rollerin güvence denetimiyle ne şekilde ilişkilendirildiği yukarıdaki diyagramda gösterilmiştir:⁸³

- Sorumlu taraf, dayanak denetim konusundan sorumludur.
- Ölçüm veya değerlendirmeyi yapan taraf, denetimin konusunu oluşturan bilgileri meydana getiren dayanak denetim konusunu ölçmeye veya değerlendirmeye yönelik kıstasları kullanır.
- Denetimi yaptıran taraf, denetim sözleşmesinin şartları üzerinde denetçiyle mutabakata varır.
- Denetçi, sorumlu taraf dışındaki hedef kullanıcıların, denetimin konusunu oluşturan bilgilere ilişkin güven seviyesini artıracak şekilde tasarlanmış bir sonuç bildirmek üzere yeterli ve uygun kanıt elde eder.

⁸³KGK. GDS 3000, s. 80.

1.3.4.2. Konu

Güvence sözleşmelerinde, yönetim beyanları ve belgeler, yönetim politikaları, performansı, sistem ve süreçleri, uyum durumu, uygunluk beyanı, veri performans belirteçleri ve yönetimin tüm raporları güvence konusu edilebilir⁸⁴. Konular değişik özelliklere sahip olabilir. Güvence hizmetinin konusu, belirlenmiş ölçüt karşısında tutarlı bir şekilde değerlendirilebilmeli ve saptanabilir olmalıdır. Güvence hizmetleri çok çeşitli konularda verilmekte olup aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir⁸⁵.

- ✓ Finansal tablolarda yer alan finansal performansa veya finansal varlıklara ilişkin güvence hizmetleri (örneğin; cironun tespiti, alacakların gerçekte var olup olmadığı, sürdürülebilirlik raporu gibi),
- ✓ Finansal olmayan performanslara ve durumlara ilişkin güvence hizmetleri (örneğin; etkinlik, verimlilik, müşteri sayısı, müşteri sadakat derecesi gibi)
- ✓ Sistem ve süreçlere ilişkin güvence hizmetleri (örneğin; iç kontrol sistemi bilişim sistemi, kalite güvence sistemi, pazarlama sistemi gibi),
- ✓ Davranışlara, davranış kalıplarına ilişkin güvence hizmetleri (örneğin; kurumsallaşma derecesi, kurumsal yönetim, kurum kültürü, etik ilkelere uyum, insan kaynakları politikaları gibi).

1.3.4.3. Ölçüt

Ölçüt, güvence raporunun oluşturulması için uygulayıcının temel alacağı önceden belirlenmiş kurallar bütünüdür. Hangi konuya ilişkin güvence talep ediliyorsa, o konunun hazırlanmasında temel alınan kurallar ölçütlerdir. Örneğin, finansal bilgiler üzerine rapor hazırlanması istenmişse, uygulayıcının temel alacağı kriter, finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri veya Muhasebe Standartları olacaktır. Güvence raporlarının oluşturulmasında uygulayıcılar, mutlaka gerek otoriteler tarafından belirlenmiş gerekse yasa ve yönetmelikler tarafından

---

⁸⁴LMBA. “LMBA Responsible Gold Programme - Third Party Audit Guidance v.2”, 2013, s.26, http://www.lbma.org.uk/assets/LBMA_Third_Party_Audit_Guidance_v2FINAL.pdf Erişim Tarihi 25.10.2018.

⁸⁵Gülten, S., Bağımsız Denetim Şirketlerinde Vergi Dışı Güvence Hizmetleri, 2014. <http://www.dt-audit.com/mobil/haber.php?id=219> Erişim Tarihi: 24.10.2018.

düzenlenmiş ölçütleri kullanmak zorundadırlar. Eğer bir ölçüt, güvence hizmeti verilecek konu ile ilgili olarak, kullanıcılar tarafından karar alınmasının sağlanmasında yardımcı oluyorsa (ilgililik-ilinti), sözleşme koşulları çerçevesinde yeterli ve tam ise (eksiksizlik), güvence konusunun tutarlı şekilde ölçülmesini, değerlendirilmesini ve aynı koşullarda aynı özelliklere sahip uygulayıcı tarafından kullanıldığında ilgili sunum ve açıklamayı sağlıyorsa (güvenilirlik), ön yargıdan uzak kararların oluşturulmasına yardımcı oluyorsa (tarafsızlık), açık, kapsamlı ve farklı yorumlara tabi olmayan kararların alınmasında rol oynuyorsa (anlaşılabilirlik) bu ölçütler güvence konusuna uygun ölçütler olarak kabul edilir. Uygulayıcı sözleşmenin kabulünden önce güvence konusunun ölçülmesi ve değerlendirilmesi için ölçütün uygunluğunu değerlendirmelidir⁸⁶.

Güvence sözleşmelerinde konuya ilişkin uygun ölçütler açıkça belirlenmiş olmalıdır. Aynı hizmet konusu kapsamında farklı ölçütler belirlenebilir. Örneğin, müşteri memnuniyeti ile ilgili bir güvence sözleşmesinde giderilen müşteri şikâyetlerinin sayısı ölçüt olarak seçilebileceği gibi ilk satın almayı izleyen üç ay içindeki satın alma sayısı da ölçüt olarak seçilebilir⁸⁷.

1.3.4.4. Kanıt

Kanıtın sözcük anlamı TDK sözlüğüne göre “*bir şeyin doğruluğu, gerçekliği konusunda kanaat verici belge, delil, iz, argümandır*”⁸⁸. Denetim kanıtı ise denetçinin, görüşüne dayanak oluşturan sonuçlara ulaşırken kullandığı bilgilerdir⁸⁹.

Uygulayıcının elde edeceği kanıt, görüş oluşturmaya yetecek nicelik ve nitelikte olmalıdır. Yeterli nicelikteki kanıtın elde edilmesinde uygulayıcı mesleki şüphecilikten uzaklaşmamalıdır. Kanıtın nicel olarak yeterli olması, incelenecek hesap kaleminin önemlilik ve risk unsurları ile kanıtın elde edilme maliyetine bağlıdır⁹⁰.

Uygulayıcı, güvence hizmeti konusuna ilişkin beyanın önemli aksaklıklar içermediğine dair yeterli ve uygun kanıt (evidence) toplamak için, güvence

---

⁸⁶Atabay, E., 2018, s.43.

⁸⁷IFAC Handbook Framework, Paragraf 34-35, s.14.

⁸⁸Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=KANIT Erişim tarihi 26.10.2018.

⁸⁹KGK, BDS 500, Bağımsız Denetim Kanıtları,

http://www.denetimnet.net/UserFiles/Documents/BDS_500.pdf Erişim tarihi 26.10.2018.

⁹⁰Atabay, E., 2018, s.43.

sözleşmelerine ilişkin çalışmaları mesleki şüphecilik yaklaşımı ile planlar ve gerçekleştirir. Güvence sözleşmesini planlarken ve gerçekleştirirken, (özellikle de kanıt toplama işlemlerinin yapısını, zamanlamasını ve kapsamını belirlerken) önemliliği, sözleşme riskini ve kanıtın nicelik ve niteliğini dikkate alır⁹¹.

Denetçi bir denetim görüşüne ulaşabilmek için her denetim alanında farklı denetim teknikleri uygulayarak denetim kanıtı elde eder. Denetim tekniklerinin birbirlerine bir üstünlüğü söz konusu değildir. Denetlenen objeye veya denetim alanına uygunluğu ve gerekli miktarda olması yeter koşuldur. Bunlardan sadece analitik incelemeler tek başına bir denetim kanıtı olamazlar. Analitik incelemeler sonucunda elde edilen bulguların denetim kanıtı olarak kullanılabilmesi için diğer bulgular ile desteklenmesi ve analitik inceleme sonuçlarını haklı çıkarması gerekir. Ancak denetim bulgularını kaynaklarına göre iç/dış kaynaklardan elde edilenler şeklinde sınıflandığında dış kaynaklardan elde edilen bilgilerin (örneğin; müşterilerden elde edilen doğrulama) iç kaynaklardan elde edilene üstünlüğü kabul edilir. Ancak iç kontrol sistemi ve muhasebe sistemi çok güvenilir bir imaj veriyor ise, işletme içinden elde edilen bilgilerin üstünlüğü kabul edilebilir⁹².

1.3.4.5. Güvence Raporu

Denetçi, güvence konusu ile ilgili denetim çalışmalarını tamamladıktan ve rapor öncesi ek çalışmaları yerine getirdikten sonra denetim görüşü verecek şekilde gelmiştir ve denetim raporu düzenlemeye sıra gelir. Denetçinin “*güvence konusunda elde ettiği görüşü açık bir ifade ile beyan ettiği yazılı rapora güvence raporu*” denir⁹³.

ISAE 3000 standardına göre güvence raporu, asgari olarak aşağıdaki temel unsurları içerir:⁹⁴

- (a) Raporun, bağımsız bir güvence raporu olduğunu açıkça gösteren bir başlık,
- (b) Muhatap,
- (c) Denetçi tarafından elde edilen güvence seviyesine, denetimin konusunu oluşturan bilgilere ve -uygun hallerde- dayanak denetim konusuna ilişkin bir tanım veya

---

⁹¹Altıntaş, N. N. 2011, s. 26.

⁹²Kaval, H. 2005, s.154.

⁹³Atabay, E. 2018, s.45.

⁹⁴KGK. GDS 3000, s. 23.

açıklama, (Denetçinin ulaştığı sonuç, uygun tarafın yaptığı bir beyan kullanılarak ifade edilmiş ise; söz konusu beyan güvence raporu ile birlikte sunulur, güvence raporunda tekrar gösterilir veya hedef kullanıcılara sunulacak bir kaynakta referans olarak gösterilir.)

(ç) Geçerli kıstasların tanımlanması,

(d) Uygun olması durumunda, dayanak denetim konusunun geçerli kıstaslar uygulanmak suretiyle ölçümü veya değerlendirilmesiyle ilişkili her tür önemli yapısal kısıtlamanın tanımı,

(e) Geçerli kıstasların belirli bir amaca göre tasarlanması durumunda, kullanıcıların dikkatini bu hususa ve dolayısıyla denetimin konusunu oluşturan bilgilerin başka amaçlara uygun olmayabileceğine yöneltecek bir ifade,

(f) Sorumlu tarafın ve farklı olması durumunda ölçüm veya değerlendirmeyi yapan tarafın kimliğini ortaya koyan ve bu kişiler ile denetçinin sorumluluklarını tanımlayan bir ifade,

(g) Denetimin GDS 3000 veya denetimin konusuna özgü bir GDS bulunması durumunda, söz konusu GDS uyarınca yürütüldüğüne ilişkin bir ifade,

(ğ) Denetçinin şirketinin, Kalite Kontrol Standartları (KKS) 1'i veya en az KKS 1'de öngörülen yükümlülükleri karşılayacak muhtevadaki diğer mevzuat hükümlerini uyguladığına ilişkin bir açıklama,

(h) Denetçinin, KGK tarafından yayımlanan Bağımsız Denetçiler için Etik Kuralların bağımsızlık ve diğer etik hükümlerine veya asgari olarak Etik Kurallarda öngörülen yükümlülükleri karşılayacak muhtevadaki diğer mevzuat hükümlerine uyduğuna ilişkin bir açıklama,

(ı) Denetçinin ulaştığı sonuca dayanak olarak yürütülen çalışmanın bilgilendirici bir özeti. Sınırlı güvence denetimi olması durumunda, uygulanan prosedürlerin niteliği, zamanlaması ve kapsamına ilişkin bir değerlendirme yapılması, denetçinin ulaştığı sonucun anlaşılması için önem arz eder. Sınırlı güvence denetiminde ise, yürütülen çalışmanın özetinde aşağıdaki hususlar belirtilir:

✓ Sınırlı güvence denetiminde uygulanan prosedürler, nitelik ve zamanlama açısından makul güvence denetimine göre farklılık gösterirken, kapsamı daha dar olmaktadır ve

✓ Sonuç olarak, sınırlı güvence denetiminde elde edilen güvence seviyesi, makul güvence denetimi yürütülseydi elde edilecek olan güvence seviyesine göre çok daha düşüktür.

(i) Denetçinin ulaştığı sonuç:

(i) Uygun hallerde- denetçinin ulaştığı sonuç, okunacağı bağlam açısından hedeflenen kullanıcıları bilgilendirir.

(ii) Makul güvence denetiminde sonuç, olumlu bir ifade şekli kullanılarak bildirilir.

(iii) Sınırlı güvence denetiminde sonuç, uygulanan prosedürlere ve elde edilen kanıtlara dayanarak, denetçinin denetimin konusunu oluşturan bilgilerin önemli yanlışlık içerdiğini düşünmesine yol açacak bir husus ya da hususların olup olmadığını bildirecek şekilde ifade edilir.

(iv) (ii) veya (iii) paragraflarında yer alan sonuç, dayanak denetim konusu için uygun ifade şekli kullanılarak denetim şartlarındaki geçerli kıstaslar uyarınca aşağıdaki gibi ifade edilir:

a. Dayanak denetim konusu ve geçerli kıstaslar,

b. Denetimin konusunu oluşturan bilgiler, geçerli kıstaslar veya

c. Uygun tarafın verdiği beyan.

(v) Denetçinin olumlu sonuç dışında bir sonuç beyan etmesi durumunda güvence raporu aşağıdakileri içerir:

a. Olumlu sonuç dışında bir sonuca yol açan hususlar

b. Olumlu sonuç dışındaki sonuç

(j) Denetçinin imzası,

(k) Güvence raporunun tarihi: Güvence raporu denetçinin ulaştığı sonuca dayanak olan kanıtları elde ettiği tarihten itibaren geçerlidir.

(l) Denetçinin adresi.

Güvence raporunda görüş, sözleşme türüne göre farklı şekillerde ifade edilir⁹⁵. Beyan temelli sözleşmelerde, uygulayıcı görüşünü iki şekilde ifade edebilir:

1) Sorumlu tarafın beyanlarına dayanarak (Örneğin: “Görüşümüze göre, sorumlu tarafın iç kontrollerin etkin olduğuna dair beyanı, tüm önemli yönleriyle, XYZ ölçütüne dayanarak, gerçeği yansıtmaktadır.”)

---

⁹⁵Altıntaş, N. N. 2011, s. 29.

2) Doğrudan konu ve ölçüte dayanarak (Örneğin: Görüşümüze göre, iç kontroller, XYZ ölçütüne dayanarak, tüm önemli yönleriyle, etkindir.) Özellikle doğrudan raporlama sözleşmesinde, meslek mensubunun görüşü doğrudan konu ve ölçüte dayanarak ifade edilir.

Güvence denetimi raporu hazırlama sürecinde gerek işletme içi gerek işletme dışı bazı kısıtlarla karşılaşmaktadır. Güvence denetimi raporlarının verimliliğini de etkileyen bu hususlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır:

- ✓ Rapor düzenlenmesine ilişkin talep eksikliği,
- ✓ Maliyet,
- ✓ Müşterinin hazırlanan raporların güvence seviyesini anlamlandırılmaması,
- ✓ Raporun sınırlı kullanımı alanı,
- ✓ Yasal mevzuat ile ilgili konular,
- ✓ Yeterli raporlama standardının olmaması,
- ✓ Rapor konusunun netliği hususunda zorluk,
- ✓ Diğer sebepler (uzmanlık alanı dışında denetim vs.).

Denetim raporlarının içeriği, İYFB kullanıcıları ve hazırlayıcıları için daha anlaşılır olmaları ve güvence seviyelerinin daha net bir şekilde iletilmesi için basitleştirilmeli ve geliştirilmelidir. Ayrıca İYFB'ye ilişkin denetim faaliyeti değerlendirilirken yapılan faaliyetin anlaşılması için birkaç yıllık süreç dikkate alınarak aşağıdaki hususlara odaklanılmalıdır.⁹⁶

- ✓ Denetçilerin rolü ve sorumlulukları,
- ✓ Denetim fonksiyonunun kalitesi,
- ✓ Mesleğin yapısı ve düzenlenmesi,
- ✓ Denetim raporu değerlendirmelerinin niteliği ve anlamı,
- ✓ Denetçilerin kullanıcı seviyelerine göre değişen iletişim kurma yeteneği.

1.4. Güvence Hizmetleri ile İlgili Düzenlemeler

Küresel anlamda güvence hizmetlerinin doğuşu ve gelişiminde Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde temel standartlar oluşturulmuştur. Belirlenen temel

---

⁹⁶Schelluch, P. and Gay, G. "Assurance Provided By Auditors' Reports On Prospective Financial Information: Implications For The Expectation Gap" Accounting and Finance 46 (2006) 653–676, s. 654.

standartlardan hareketle Avrupa Birliği ülkeleri ve diğer ülkeler güvence hizmetleri ile ilgili kendi standartlarını belirlemişlerdir. Bu kapsamda bahse konu standartlaşmanın oluşturulmasındaki nihai amaç, dünya çapında yapılan uygulamaların kalitesini ve tutarlılığını arttırmak ve küresel denetim ve güvence mesleğinde kamu güvenini güçlendirmektedir⁹⁷.

1.4.1. Uluslararası Düzenlemeler

Güvence hizmetleri ile ilgili uluslararası kapsamda yapılan düzenlemeler Amerika Birleşik Devletlerindeki ilgili kuruluşlar tarafından ve Avrupa Birliği ülkelerinin uygulamada esas aldığı kuruluş olan IFAC tarafından yapılan düzenlemeler olmak üzere iki kısma ayrılarak incelenmiştir⁹⁸.

1.4.1.1. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Düzenlemeler

Amerika Birleşik Devletleri'nde denetim ve güvence hizmetleri ile ilgili denetim standartları konusunda çalışmalar yapan iki kuruluş bulunmaktadır. Bunlardan ilki AICPA - ASB Denetim Standartları Kuruludur. Diğeri ise 2002 yılında çıkarılan Sarbanes-Oxley Yasası'ndan sonra halka açık şirketler için denetim standartları belirleme yetkisi verilen Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu (PCAOB- Public Company Accounting Oversight Board)' dur⁹⁹.

1.4.1.1.1. Amerikan Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüsü'nün (AICPA) Düzenlemeleri

Amerikan Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Enstitüsü (AICPA), Amerikan Kamu Mali Müşavirleri Birliğinin (AAPA) kurulduğu 1887 yılına dayanan bir geçmişe sahiptir. Kuruluşun misyonu, meslek mensubu olan üyelerinin, ilgili taraflara en iyi şekilde hizmet edebilmeleri ve faydalı olabilmeleri için kamu yararını koruyarak gelişen şartlar doğrultusunda en uygun uzmanlık bilgisi ile kaynağı sağlamak ve önderlik

---

⁹⁷Tamer, Ö.Ö, 2013, s. 21.

⁹⁸Atabay, E. 2018, s. 51.

⁹⁹Atabay, E. 2018, s. 49.

etmektedir¹⁰⁰. Halka açık şirketlerin haricindeki şirketlerin denetiminde, tüm üyeler bu kuruluşun bünyesinde faaliyet gösteren Denetim Standartları Kurulunun (Auditing Standards Board-ASB) hazırladığı standartlara uymakla yükümlüdürler.

AICPA tarafından oluşturulan AICPA Güvence Hizmetleri Özel Komitesi (Elliott Komitesi), güvence hizmetlerini “*karar alıcılar için bilginin kalitesini arttıran bağımsız profesyonel hizmetler*” olarak tanımlamaktadır. AICPA’ın düzenlemelerine göre, güvence hizmetleri; denetim hizmetleri, tasdik hizmetleri ve gözden geçirme hizmetlerinden oluşmaktadır ve her hizmet türü için ayrı ayrı standartlar bulunmaktadır¹⁰¹.

1986 yılında yayınlanan ilk tasdik standartlarının amacı, tasdik sözleşmelerinin raporlanması ve gerçekleştirilmesi için rehberlik sağlamaktır. Bununla birlikte, iş çevresinde yaşanan değişimler sonucu uygulanmakta olan standartlarda birtakım sorunlar meydana gelmeye başladı. İlgili taraflardan gelen geleceğe yönelik finansal tablo denetimi, iç tetkik uygulamalarını etkinliği, yatırım performans analizi gibi özel tasdik hizmetleri istenmeye başlanınca Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları (GKGDS) yeterli gelmemeye başlamıştır. Bunun sonucunda AICPA tarafından, tasdik hizmetleri için genel bir kavramsal çerçeve oluşturulmayı ve bu hizmetlerin sınırlarını çizmeyi amaçlayan Tasdik Standartları (Attestation Standards) yayımlanmıştır. GKGDS’nin uzantısı olan Tasdik Standartları, konu olarak daha geniş alanı kapsar. Ek olarak bazı tasdik sözleşmelerinin uygulanması için ek açıklamalar Tasdik Sözleşmesi Standartları (Statements on Standards for Attestation Engagements-SSAE) ile yapılmaktadır. Bu kapsamda yıllar içerisinde oluşan gereklilikler neticesinde yayınlanan düzenlemeler özet şeklinde tablo 1.3.’de gösterilmiştir¹⁰².

---

¹⁰⁰<https://www.aicpa.org/about/missionandhistory.html> Erişim tarihi 12.12.2018.

¹⁰¹Altıntaş, N. N. 2011, s. 64.

¹⁰²Atabay, E. 2018, s. 54.

Tablo 1.3. AICPA'nın Güvence Hizmetleriyle İlgili Düzenlemeleri

Orijinal Standart No	Düzenleme Adı	Mesleki Standartlardaki Bölüm	Yürürlük Tarihi
SSAE 10 (SSAE No. 11,12 ve 14 tarafından değiştirilmiştir)	Tasdik Sözleşmeleri	AT Section 101	01.06.2001
SSAE 10 (SSAE No. 11 tarafından)	Üzerinde Mutabık Kalınan Sözleşmeler	AT Section 201	01.06.2001
SSAE 10 (SSAE 11 ve 17 tarafından değiştirilmiştir)	Finansal Tahminler ve Tasarılar	AT Section 301	01.06.2001
SSAE 10	Proforma Finansal Bilgilerin Raporlanması	AT Section 401	01.06.2001
	Uygunluk Tasdiki	AT Section 601	01.06.2001
	Yönetimin Tartışma ve İncelemeleri	AT Section 701	01.06.2001
SSAE 11	Tasdik Dokümantasyonu	AT Section 101	
SSAE 12	SSAE 10'a Yönelik Düzeltme: Tasdik Standartları: Revizyon ve Yeniden Kodlama	AT Section 101	
SSAE 13	SSAE'deki Mesleki Gereksinimlerin Tanımlanması	AT Section 20	Aralık 2005
SSAE 14	SSAE Hiyerarşisi	AT Section 50	15.12.2006
SSAE 15	Finansal Tabloların Denetimi Kapsamında Finansal Raporlamaya İlişkin İç Kontrolün İncelenmesi	AT Section 501	15.12.2008
SSAE 16	Hizmet Kuruluşlarındaki Kontrollere Yönelik Raporlama	AT Section 801	15.06.2011
SSAE 17	Uygulayıcının Bağımsızlığı Zedelendiğinde İleriye Dönük Finansal Beyanların Raporlanması	AT Section 301	

Kaynak: (Atabay, 2018)

1.4.1.1.2. Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu'nun (PCAOB) Düzenlemeleri

Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu (PCAOB) 2002 yılında Sarbanes-Oxley Yasası ile halka açık şirketlerin denetimlerini izlemek, yatırımcıların çıkarlarını korumak ve denetim raporlarının bilgilendirici, bağımsız ve doğru olarak hazırlanmasını

sağlamak amacıyla kurulmuştur. Faaliyetlerini Washington merkezli yürüten kurulun, Amerika Birleşik Devletleri genelinde 15 bölgede ofisi bulunmaktadır. Ayrıca dünya genelinde 85 ülkeden yaklaşık 1.900 halka açık muhasebe firması Kurula kayıtlı bulunmaktadır¹⁰³.

PCAOB'un misyonu, ekonomik araştırmalar ve risk analizleri yapmak, paydaşlarıyla ve diğer yerli ve uluslararası düzenleyici otoritelerle işbirliği yapmak, kalifiye işgücü ile görevlerini yerine getirmek için ihtiyaç duyulan teknoloji ve kaynakları yönetmektir. Ayrıca 2010'dan bu yana, PCAOB'un esas misyonuna destek olarak Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu'na kayıtlı broker ve dealerlar tarafından yapılan denetimleri izlemeyi de içerir¹⁰⁴.

PCAOB'un dört ana görevi vardır¹⁰⁵:

- ✓ Menkul kıymet ihraççıları, brokerlar ve dealerlar için denetim raporları hazırlayan halka açık muhasebe şirketlerini sicile kaydetmek,
- ✓ Denetim ve ilgili tasdik, kalite kontrol, etik ve bağımsızlık standartlarını tesis etmek veya benimsemek,
- ✓ Kayıtlı firmaların denetimlerini ve kalite kontrol sistemlerini incelemek,
- ✓ Kayıtlı halka açık muhasebe şirketleri ile ilişkili kişileri, belirtilen yasalar, kurallar veya mesleki standartların ihlali nedeniyle incelemek ve disipline etmektir.

Sarbanes-Oxley Yasası ile PCAOB'ya verilen şirketlerin finansal raporlamasına yönelik iç kontrollerinin yeterliliğini değerlendirme zorunluluğunun denetimi görevini gerçekleştirmek üzere 2003 yılından itibaren önceden AICPA tarafından yayımlanan mevcut standartları geçici denetim standartları olarak kabul etmiştir. PCAOB, bu tarihten itibaren yeni standartlar yayımlayarak önceden kabul edilip yürürlükte olan standartlar kaldırılmıştır. Bu kapsamda PCAOB tarafından henüz yeni standartlar oluşturulmayan diğer alanlar için geçici standartlar olarak AICPA'nın standartları halen yürürlükte olup uygulanmaya devam etmektedir. Bahsi geçen standartlar ve tarihleri PCAOB'nin ilgili web sayfasından derlenerek hazırlanan tablo 1.4.'te yer almaktadır¹⁰⁶.

¹⁰³<https://pcaobus.org/About> Erişim tarihi 13.12.2018.

¹⁰⁴<https://pcaobus.org/Pages/BrokerDealers.aspx> Erişim tarihi 13.12.2018.

¹⁰⁵<https://pcaobus.org/About/Administration/Documents/Strategic%20Plans/2007-2012.pdf> Erişim tarihi 13.12.2018.

¹⁰⁶<https://pcaobus.org/Standards/Archived> Erişim tarihi 13.12.2018.

Tablo 1.4. PCAOB Tarafından Yayınlanan Standartlar

Tarih	Yayımlanan Standart	Yürürlükten Kaldırılan Standart
16 Nisan 2003	AICPA standartlarını geçici denetim standartları olarak	
17 Aralık 2003	(Auditing Standard- AS) No. 1: PCAOB Standartlarına göre Denetçilerin Raporlarındaki Referanslar	
9 Mart 2004	AS No. 2: Finansal Tabloların Denetimi Kapsamında Finansal Raporlamaya İlişkin İç Kontrolün İncelenmesi	SSAE 15 (AT Section 501): Bir İşletmenin Finansal Raporlamaya İlişkin İç Kontrolüne İlişkin Raporlama
24 Mayıs 2007	AS No.5: Finansal Tabloların Denetimi ile Entegre Edilen Finansal Raporlama Üzerine İç Kontrolün Denetimi	AS No. 2: Finansal Tabloların Denetimi Kapsamında Finansal Raporlamaya İlişkin İç Kontrolün İncelenmesi

Kaynak: (<https://pcaobus.org/Standards/Archived>, 2018)

1.4.1.2. Avrupa Birliği Ülkelerinin Tabi Olduğu İlgili Kuruluş Düzenlemeleri

Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) 1977 yılında Münih, Almanya’da, mesleğin güçlendirilmesi ve güçlü uluslararası ekonomilerin gelişimine katkıda bulunarak kamu yararına hizmet etmek amacıyla kurulan muhasebe mesleğinin küresel bir organizasyonudur. Federasyon;

- ✓ Yüksek kaliteli uluslararası standartların geliştirilmesini destekleme,
- ✓ Bu standartların benimsenmesini ve uygulanmasını destekleme,
- ✓ Profesyonel muhasebe organizasyonlarının kapasitesinin oluşturulması,
- ✓ Kamu yararı konularında farkındalık oluşturma gibi konuları görev edinerek, kamu yararına hizmet etmeyi ve muhasebe mesleğini güçlendirmeyi hedeflemektedir¹⁰⁷.

IFAC bünyesinde oluşturulan üç bağımsız standart belirleyici kurul marifetiyle etik, kalite kontrol, eğitim, güvence denetimi ve ilgili diğer hizmet standartları yayımlanmaktadır. Bu üç kuruldan biri olan ve 1978 yılından beri faaliyet gösteren Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (International Auditing and

¹⁰⁷<https://www.ifac.org/who-we-are/our-purpose> Erişim tarihi 17.12.2018.

Assurance Standards Board - IAASB), bağımsız denetim, sınırlı bağımsız denetim, diğer güvence hizmetlerine ilişkin uluslararası standartlar belirleme ile bu hizmetlerin verilmesine ilişkin kalite kontrol standartları geliştirme ve bahsedilen standartları her yıl güncelleme çalışmaları yapmaktadır. IAASB Danışma Grubu bu çalışmaları yaparken, IFAC üye kuruluşları ve üyeleri, ulusal denetim standartları belirleyicileri, düzenleyici ve denetim otoriteleri, firmalar, devlet kurumları, yatırımcılar ve kamuoyu dâhil olmak üzere çok çeşitli paydaşlardan görüş almaya gayret etmektedir. IAASB'nin orta vadeli stratejisi, kamu yararını gözetmek üzere aşağıda sıralanan üç ana temaya hitap etmektedir;

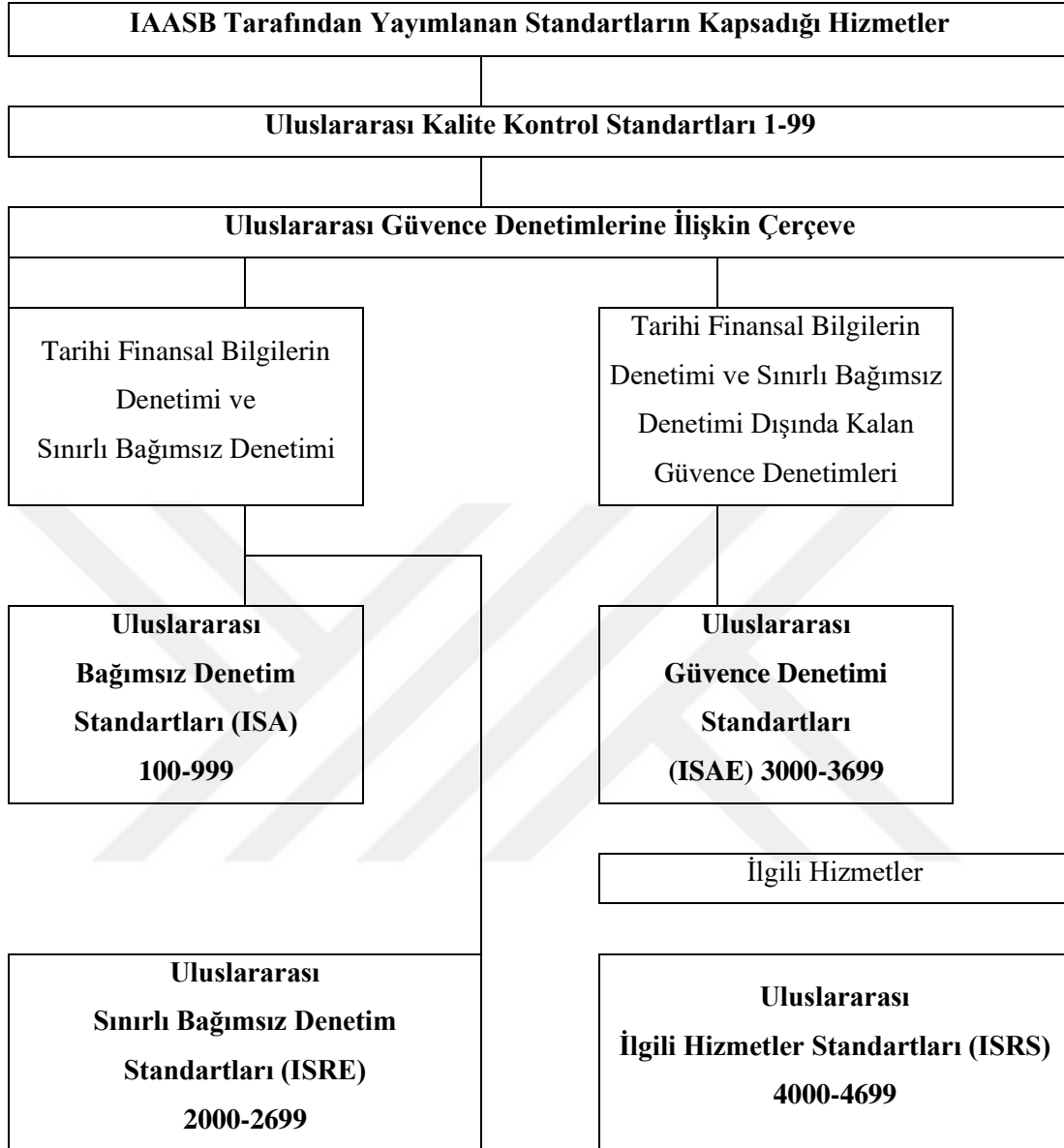
- ✓ Küresel finansal istikrarı desteklemek,
- ✓ Gelişen bir dünyada güvence ve ilgili hizmetlerin rolünü, alaka düzeyini ve kalitesini arttırmak,
- ✓ Standartların benimsenmesini ve uygulanmasını kolaylaştırmak.

IAASB tarafından yayımlanan bahse konu standartların genel yapısı aşağıdaki şekilde gösterilebilir¹⁰⁸:

---

¹⁰⁸<https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IAASB-2018-HB-Vol-1.pdf> s.4, Erişim tarihi 17.12.2018.

Şekil 1.2. IAASB Tarafından Yayımlanan Standartların Yapısı

Kaynak: (IFAC web sayfası, 2018)

Şekil 1.2.'de yapıları genel olarak açıklanan standartlardan¹⁰⁹,

• **Uluslararası Bağımsız Denetim Standartları (ISA)**, tarihi finansal bilgilerin bağımsız denetiminde uygulanır. Finansal tabloların bağımsız bir denetçi tarafından denetlenmesi bağlamında kaleme alınmıştır. Standartlar, finansal tabloların bir bütün olarak hata veya hile kaynaklı önemli bir yanlışlık içerip içermediği konusunda, görüşüne temel oluşturacak şekilde denetçinin makul bir güvence elde etmesini gerektirir.

¹⁰⁹KGK-Türkiye Denetim Standartları-Genel Bilgiler,
http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/Bilgi_Notu_15_12_2017.pdf Erişim tarihi 19.12.2018.

Standartların diğeri tarihi finansal bilgilerin denetimlerinde kullanılması halinde şartların gerekliliklerine göre uyarlanmaları gerekmektedir.

• **Uluslararası Sınırlı Bağımsız Denetim Standartları (ISRE)**, tarihi finansal bilgilerin, ara dönemlerde dâhil, sınırlı bağımsız denetimlerinde uygulanır. Sınırlı bağımsız denetim, tarihi finansal bilgilerin güvenilirliği açısından kullanıcılara sınırlı düzeyde bir güvence sağlamaktadır.

• **Uluslararası Güvence Denetimi Standartları (ISAE)**, tarihi finansal bilgilerin bağımsız denetimi ve sınırlı bağımsız denetimi hariç, diğeri güvence denetimlerinde uygulanır.

• **Uluslararası İlgili Hizmetler Standartları (ISRS)**, güvence denetimleri dışında kalan ilgili hizmetlere ilişkin IAASB tarafından yayımlanan standartlardır. Burada denetçinin verdiği hizmetin ilgili kullanıcılara makul veya sınırlı düzeyde güvence vermek gibi bir amacı yoktur.

Tarihi finansal bilgilerin denetimi ve gözden geçirilmesi dışındaki güvence denetimi standartlarının aşağıda yer aldığı üzere iki ana bileşeni bulunmaktadır¹¹⁰:

- 1- Tüm güvence sözleşmeleri için geçerli olan standartlar (ISAE 3000-3399),
- 2- Belirli bir konuya özel standartlar (ISAE 3400-3699).

IAASB tarafından güvence sözleşmeleriyle ilgili yayımlanan beş adet güvence denetimi standardı bulunmaktadır. Bunlar;

- ✓ ISAE 3000: Tarihi Finansal Bilgilerin Bağımsız Denetimi veya Sınırlı Bağımsız Denetimi Dışındaki Diğeri Güvence Denetimleri Standardı
- ✓ ISAE 3400: İleriye Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi
- ✓ ISAE 3402: Hizmet Kuruluşundaki Kontrollere İlişkin Güvence Raporları
- ✓ ISAE 3410: Sera Gazları Beyanlarına İlişkin Güvence İşleri
- ✓ ISAE 3420: Bir İzahnamede Yer Alan Proforma Finansal Bilgilerin Derlenmesine İlişkin Raporlama Yapmak Üzere Üstlenilen Güvence Denetimleri

Yukarıda sayılan standartlardan ISAE 3000'in amacı, Tarihi Finansal Bilgilerin Gözden Geçirilmesi ve Denetimi Dışındaki Güvence Sözleşmelerinin hazırlanmasında meslek mensupları için rehberlik sağlamak, temel ilke ve gerekli yöntemleri saptamaktır.

Bir başka güvence hizmet standardı olan ISAE 3402 standardının amacı, belirlenen dönem boyunca hizmet kuruluşlarındaki sistem tanımında belirtilen kontrollerin

---

¹¹⁰Altıntaş, N. N. 2011, s. 47.

amaçlarına ulaşıldığına ilişkin kullanıcı işletmeler ve onların denetçileri aracılığıyla, makul bir güvence sağlamak ve kullanıcıya raporlanmasına ilişkin standart belirlemek ve bu konularda rehberlik sağlamaktır.

ISAE 3410 standardı işletmelerin sera gazı emisyonları beyanlarına ilişkin raporlarıyla ilgili güvence sözleşmelerini konu alır.

ISAE 3420 standardı ise, proforma finansal bilgilerin sorumlu tarafça tüm önemli yönleriyle geçerli kıstaslara dayanarak derlenip derlenmediğine ilişkin meslek mensubu tarafından üstlenilmiş makul güvence sözleşmelerini kapsamına alır.

Uygulamaları yapan meslek mensubundan uluslararası güvence sözleşmelerini uygularken, IFAC'ın Meslek Mensupları için yayımladığı Etik Kodu kapsamında kalmaları beklenmektedir.

1.4.2. Ulusal Düzenlemeler

Türkiye’de güvence hizmetleriyle ilgili uluslararası standartlar, KGK tarafından Türkçe’ye çevrilerek “Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları” adıyla yayımlanmıştır. Ayrıca SPK ve BDDK’nın kendi mevzuatlarına tâbi şirketler için, yayımladıkları düzenlemelerin bazı kısımlarında güvence hizmetleri kavramına değinilmiştir. Bunların yanı sıra 6102 sayılı TTK’nın bazı maddelerinde güvence hizmetleri kapsamında değerlendirilebilecek denetim türlerinden bahsedilmiştir.

1.4.2.1. KGK Düzenlemeleri

Türkiye’de KGK hali hazırda Uluslararası Denetim Standartlarının Türkçe’ye çevrilmesini sağlayarak bağımsız denetim standartları ile güvence denetim standartları oluşturarak yayımlamaya devam etmektedir. Uluslararası denetim standartlarından 31/12/2018 tarihi itibarıyla mevzuatımıza kazandırılan standartlara ilişkin bilgi tablo 1.5.’de yer almaktadır:¹¹¹

---

¹¹¹KGK, 2018 Faaliyet Raporu, s.56.

Tablo 1.5. KGK Tarafından Mevzuatımıza Kazandırılan Uluslararası Denetim Standartlarına İlişkin Özet Tablo

	Uluslararası Standart Sayısı	Türkiye Denetim Standartları
Bağımsız Denetim Standartları	37	37
Kalite Kontrol Standartları	1	1
Sınırlı Bağımsız Denetim Standartları	2	1
Güvence Denetimi Standartları	5	4
İlgili Hizmetler Standartları	2	1
Bağımsız Denetçiler için Etik Kurallar	1	1
Riskin Erken Saptanması Sistemi ve Komitesi Hakkında Denetçi Raporuna İlişkin Esaslara Yönelik İlke Kararı	-	1

Kaynak: (KGK Faaliyet Raporu, 2018)

Yukarıdaki tabloda belirtildiği üzere Türkiye’de KGK tarafından yayımlanan dört adet Güvence Denetimi Standartları (GDS) ve yayımlanma tarihleri tablo 1.6’da sıralanmıştır:

Tablo 1.6. KGK Tarafından Yayımlanan Güvence Denetimi Standartları

Güvence Denetimi Standartları (GDS)	Resmi Gazete ’de Yayımlanma Tarihi
GDS 3400: İleriye Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi	12.11.2014
GDS 3420: Bir İzahnamede Yer Alan Proforma Finansal Bilgilerin Derlenmesine İlişkin Raporlama Yapmak Üzere Üstlenilen Güvence Denetimleri	10.12.2014
GDS 3402: Hizmet Kuruluşundaki Kontrollere İlişkin Güvence Raporları	17.01.2015
GDS 3000: Tarihi Finansal Bilgilerin Bağımsız Denetimi veya Sınırlı Bağımsız Denetimi Dışındaki Diğer Güvence Denetimleri Standardı	06.11.2015

Kaynak: (Resmi Gazete)

1.4.2.2. SPK Düzenlemeleri

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan tebliğin “Özel Amaçlı Bağımsız Denetim Raporu” adlı 33. kısmında, bağımsız denetim dışında bazı güvence hizmetleriyle ilgili düzenlemelerden bahsedilmektedir. Tebliğin, “Finansal Tabloların Unsurlarına İlişkin Özel Amaçlı Bağımsız Denetim Raporları”, “Sözleşmelere Uygunluk Raporları” ve “Özet Yıllık Finansal Tablolar Hakkında Bağımsız Denetim Raporları” başlıklı bölümleri ise güvence hizmetleri kapsamına giren standartlardır. Bunlar, IFAC ve AICPA'de yer alan standartlarla paralellik göstermektedir. Tebliğ'in “Dışarıdan Hizmet Alan İşletmelerle İlgili Bağımsız Denetim” adlı on üçüncü kısmında dışarıdan hizmet alan işletmelerin bağımsız denetiminde, bağımsız denetçi tarafından, söz konusu hizmetlerin işletmenin iç kontrol sistemine olan etkisinin belirlenerek, önemli yanlışlık riskinin değerlendirilmesi ve bu kapsamda gerekebilecek ek bağımsız denetim tekniklerinin tasarlanması ve uygulanmasına ilişkin ilke, usul ve esaslar belirlenmiştir. Bu düzenleme IFAC'ın “ISA 402: Dışarıdan Hizmet Alan İşletmelerle İlgili Denetim” adlı standardı ile paraleldir. Tebliğin bu kısmı haricinde, SPK düzenlemeleri kapsamında, ISAE 3402 veya SSAE 16'da olduğu gibi hizmet organizasyonunun kontrollerine ilişkin bir güvence ile ilgili ayrı bir düzenleme bulunmamaktadır¹¹².

Kurul tarafından, 3 Nisan 2010 tarihinde “Seri: I, No: 40 Payların Kurul Kaydına Alınmasına ve Satışına İlişkin Esaslar Tebliği” ile 22 Haziran 2013 tarihinde “Pay Tebliği” Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bahsedilen tebliğlerin içeriğinde IFAC tarafından yayımlanan ISAE 3420 standardıyla ölçüßen izahname düzenlenmesine ilişkin ilke, usul ve esaslar yer almaktadır.

SPK tarafından 2011 yılında yayımlanan “Payların Halka Arzında Kullanılacak İzahnamenin Hazırlanmasına İlişkin Kılavuz” da ise İYFB tanımı ve hazırlanması zorunlu durumlar açıklanarak payları borsada işlem gören halka açık şirketlerden proforma finansal tablolar hakkında bağımsız güvence raporu istenmiş olup izahnamelerinde ilgili rapora yer vermeleri gerektiği belirtilmiştir. Hazırlanan bu raporun

---

¹¹²Altıntaş, N. N. 2011, s. 76.

Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Standartları GDS 3000'e uygun olarak bağımsız denetim kuruluşları tarafından hazırlanması gerektiği vurgulanmıştır¹¹³.

1.4.2.3. BDDK Düzenlemeleri

Esas olarak bankacılık sektörünün ana faaliyet konularının yanı sıra yapılan finansal tabloların bağımsız denetimi, bankacılık süreçleri ve bilgi sistemlerinin denetimi ile sınırlı denetim ve özel amaçlı denetim hizmetleri güvence hizmetleri denetimi kapsamında değerlendirilmektedir. Bu kapsamda bankaların ana hizmetlerinin uzantısı veya tamamlayıcısı niteliğinde olan bu güvence hizmetleri ile ilişkili, BDDK tarafından yayımlanan tebliğ ve yönetmelikler ile yayımlanma amaçları tablo 1.7.'de verilmiştir¹¹⁴:

Tablo 1.7. BDDK Tarafından Yayımlanan Güvence Denetimi Niteliğindeki Düzenlemeler

Resmi Gazete'de Yayımlanma Tarih ve Sayısı	BDDK Tarafından Yapılan Düzenleme Adı	Düzenleme Amacı
1.11.2006 26333	Bankalarda Bağımsız Denetim Gerçekleştirecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik	Bankalarda bağımsız denetim yapacak bağımsız denetim kuruluşlarının yetkilendirilmesine, faaliyetlerine ve yetkilerinin kaldırılmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.
1.11.2006 26334	Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik	Bankaların kuracakları iç kontrol, iç denetim ve risk yönetim istemlerine ve bunların işleyişine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.
1.11.2006 26334	Bankaların Destek Hizmeti Almalarına ve Bu Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesine İlişkin Yönetmelik	Bankaların ana hizmetlerinin uzantısı veya tamamlayıcısı niteliğinde hizmet veren destek hizmeti kuruluşlarına ve destek hizmeti alınabilecek konulara ilişkin usul ve esasların düzenlemektir.
14.09.2007 26643	Bankalarda Bilgi Sistemleri Yönetiminde Esas Alınacak İlkelere İlişkin Tebliğ	Bankaların faaliyetlerinin ifasında kullandıkları bilgi sistemlerinin yönetiminde esas alınacak asgari usul ve esasları düzenlemektir.
13.01.2010 27461	Bağımsız Denetim Kuruluşlarıncı Gerçekleştirilecek Banka Bilgi Sistemleri ve Bankacılık Süreçlerinin Denetimi Hakkında Yönetmelik	Bankaların bilgi sistemleri ile bankacılık süreçlerinin, yetkilendirilmiş bağımsız denetim kuruluşları tarafından denetlenmesi ile ilgili usul ve esasları düzenlemektedir.
5.11.2011 28106	Bankaların Destek Hizmeti Almalarına İlişkin Yönetmelik	Bankalarca destek hizmeti alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Ayrıca Türkiye'de güvence hizmetleri ile ilgili olarak sektöre özgü bir uygulamadır.

Kaynak: (Resmi Gazete)

¹¹³Yanık, S. ve Koçyiğit, Ç. S., Uluslararası Denetim Ve Güvence Standartları Kapsamında ISAE 3000 ve Bağımsız Güvence Raporlarının ISAE 3000 Açısından Değerlendirilmesi, Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi, 2014/16/4; s. 145.

¹¹⁴<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/11/20061101.htm>,
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/09/20070914-1.htm>,
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100113-8.htm>,
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111105-11.htm> Erişim tarihi 19.12.2018.

1.4.2.4. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun İlgili Maddeleri ile Yapılan Düzenlemeler

6102 sayılı TTK ile denetimle ilgili uygulama kapsamı genişletilmiş ve kanunda sayılan bazı özel haller ile firmaların iş ve işlemlerinde özel denetim olarak adlandırabileceğimiz güvence hizmetleri denetimi yapılabileceği belirtilmiştir. Bahse konu hallere ilişkin olduğu düşünülen Kanun kapsamındaki maddeler tablo 1.8.'de sayılmıştır¹¹⁵:

---

¹¹⁵<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6102&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> Erişim tarihi 03.02.2019.

Tablo 1.8. TTK Kapsamında Yayınlanan Güvence Denetimi Niteliğindeki Düzenlemeler

İlgili Madde	İlgili Bölüm	TTK İlgili Hüküm
207. Birinci Kısım	Çeşitli hükümler Özel Denetim	Denetçi, özel denetçi, riskin erken saptanması ve yönetimi komitesi; bağlı şirketin, hâkim şirketle veya diğer bağlı bir şirketle ilişkilerinde hilenin veya dolanın varlığını belirtir şekilde görüş bildirmişse, bağlı şirketin her pay sahibi, bu konunun açıklığa kavuşturulması amacıyla, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden özel denetçi atanmasını isteyebilir.
225. İkinci Bölüm	Ortaklar Arasındaki İlişkiler – Denetim	Bir ortak yönetim hakkını ve görevini haiz olmasa da şirket işlerinin gidişi hakkında bizzat bilgi edinmek, şirketin belgelerini ve defterlerini incelemek, bunlara göre kendisi için şirketin finansal durumunu gösterecek bir hesap tablosu düzenlemek hakkını haizdir. Buna aykırı sözleşme geçersizdir.
406. Üçüncü Bölüm	Denetleme - Topluluk ilişkileri için özel denetçi denetimi	(1) a) Denetçi, şirketin hâkim şirketle veya topluluk şirketleriyle ilişkileriyle ilgili olarak sınırlı olumlu görüş veya kaçınma yazısı yazmışsa veya b) Yönetim kurulu, şirketin topluluk tarafından, bazı belirli hukuki işlemler veya uygulanan önlemler dolayısıyla kayba uğratıldığını ve bunlar dolayısıyla denkleştirme yapılmadığını açıklamışsa, herhangi bir pay sahibinin istemi üzerine, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi tarafından şirketin, hâkim şirketle veya hâkim şirkete bağlı şirketlerden biriyle olan ilişkisini incelemek üzere özel denetçi atanabilir.
438. Dördüncü Bölüm	Genel Kurul -Özel denetim isteme hakkı - Genel kurulun kabulü	(1) Her pay sahibi, pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için gerekli olduğu takdirde ve bilgi alma veya inceleme hakkı daha önce kullanılmışsa, belirli olayların özel bir denetimle açıklığa kavuşturulmasını, gündemde yer almasa bile genel kuruldan isteyebilir. (2) Genel kurul istemi onaylarsa, şirket veya her bir pay sahibi otuz gün içinde, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden bir özel denetçi atanmasını isteyebilir.
439. Dördüncü Bölüm	Genel Kurul -Özel denetim isteme hakkı - Genel kurulun reddi	(1) Genel kurulun özel denetim istemini reddetmesi hâlinde, sermayenin en az onda birini, halka açık anonim şirketlerde yirmide birini oluşturan pay sahipleri veya paylarının itibarî değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahipleri üç ay içinde şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinden özel denetçi atamasını isteyebilir. (2) Dilekçe sahiplerinin, kurucuların veya şirket organlarının, kanunu veya esas sözleşmeyi ihlal ederek, şirketi veya pay sahiplerini zarara uğrattıklarını, ikna edici bir şekilde ortaya koymaları hâlinde özel denetçi atanır.
441. Dördüncü Bölüm	Genel Kurul -Özel denetim isteme hakkı – Görev	(1) Özel denetim, amaca yararlı bir süre içinde ve şirket işleri gereksiz yere aksatılmaksızın yapılmalıdır. (2) Yönetim Kurulu, şirketin defterlerinin, yazışmaları dâhil yazılarının, kasa, kıymetli evrak ve mallar başta olmak üzere, varlıklarının incelenmesine izin verir. (3) Kurucular, organlar, vekiller, çalışanlar, kayyımlar ve tasfiye memurları önemli olgular konusunda özel denetçiye bilgi vermekle yükümlüdür. Uyuşmazlık hâlinde kararı mahkeme verir. Mahkemenin kararı kesindir. (4) Özel denetçi, şirketin özel denetimin sonuçlarına ilişkin görüşünü alır.
635. Dördüncü Bölüm	Şirketin Organları – Denetçi	397nci maddenin beşinci ve altıncı fıkraları dışında kalan, Anonim şirketin denetçiye denetime ve özel denetime ilişkin hükümleri limited şirkete de uygulanır.

Yukarıda sayılan maddelerde de görüldüğü üzere TTK'da, Uluslararası Denetim Standartlarına atıf yapılmış, ancak güvence hizmetlerine ilişkin bir açıklama yapılmamıştır. Aslında kanunun ilgili maddesinde belirtilen özel denetim isteme hakkı, güvence hizmeti olarak kabul edilebilir. Çünkü topluluk ilişkileri içindeki her pay sahibinin, pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için gerekli olduğu takdirde ve bilgi alma veya inceleme hakkı çerçevesinde kendisine güvence yaratmak amacıyla özel denetim talebi saklı kalmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLERİYE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİLERİN İNCELENMESİ VE STANDARTLAR ÇERÇEVESİNDE RAPORLAMA YAPILMASI

Yakın zamana kadar finansal planlama ile ilgili çalışmaların kapsamı daha dar gerçekleştirilmekteydi. Fon ihtiyaçlarının karşılanması için kısa veya uzun vadeli nakit durumuna ilişkin bilgiler, kısmi hesaplamalar yoluyla rutin olarak yenileme işlemlerinin yapılması şeklinde ortaya çıkıyor ve işletmelerin finans yönetiminde olası bir çıkmaza girmemesi için, kaynaklar ile kullanımlar arasındaki ilişkinin en verimli ve gerçekçi şekilde belirlenmesi hayati önem taşıyordu. Ancak kaynaklar ve kullanımlar arasındaki bu ilişkinin proaktif olarak düzenlenebilmesi, finansal öngörü çalışmalarının detaylı olarak yapılması ve belirlenen standartlar çerçevesinde raporlanmasını zorunlu kılmaktadır.

2.1. İleriye Yönelik Finansal Bilgi ile İlgili Genel Esaslar

Özellikle uzun vadeli stratejik kararlar alınırken gerekli kaynakların iç kaynak veya dış kaynak kullanımı seçenekleri ile sağlanması en iyi şekilde analiz edilmelidir. Bu noktada işletmeler alternatif kaynaklar değerlendirilirken, sermaye artırımına giderek iç kaynak temini veya uzun vadeli borçlanma ile dış kaynak temini gibi doğru ve zamanında elde edilen bilgiler ışığında hareket etmelidirler. Bu nedenle uzun vadeli kaynak kullanımı halinde, işletmelerin gelecek dönemlere ait öngörü, tahmin gibi ileriye yönelik finansal bilgi ihtiyacı doğmaktadır. Bahse konu ihtiyacın karşılanması amacıyla, kullanılacak çeşitli finansal analiz teknikleri ile proforma finansal tablolar hazırlanmaktadır.

2.1.1. İleriye Yönelik Finansal Bilgi Kavramı

“İleriye yönelik finansal bilgiler (İYFB) gelecekte meydana gelebilecek olaylar ve işletmenin muhtemel eylemleriyle ilgili varsayımlara dayanan finansal bilgiler”

anlamına gelir. İleriye yönelik finansal bilgiler bir tahmin veya projeksiyon (öngörü) olabilir veya bu ikisinin bir birleşimi olabilir. Örneğin, bir yıllık tahmin artı beş yıllık bir projeksiyon gibi her ikisinin bileşimi şeklinde olabilir¹¹⁶.

Öngörü kavramı TDK tarafından “*Bir işin ilerisini kestirme veya bir işin nasıl bir yol alacağını önceden anlayabilme ve ona göre davranma*” şeklinde tanımlanmıştır¹¹⁷. Finansal öngörü ise, geleceğe ilişkin finansal bilgilerin mantıksal değerlendirmesi ve geleceğe dönük tespitlerin bugünden yapılması yoluyla ortaya çıkacak fon gereksinimlerini belirlemeye yönelik faaliyetleri kapsayan bir süreçtir. Finansal öngörü, planların sağlıklı ve gerçekçi olması açısından önem taşımaktadır¹¹⁸.

Projeksiyon (Öngörü)¹¹⁹;

(a) *Kesin olarak meydana gelmesi beklenmeyen geleceğe ilişkin olaylara ve yönetimin eylemlerine ilişkin hipoteze dayalı varsayımlara (örneğin; bazı işletmelerin kuruluş aşamasında olması veya faaliyetlerinin niteliğinde önemli değişimi planlıyor olması gibi hâllerde) veya*

(b) *En iyi tahmine ve hipoteze dayalı varsayımların bir bileşimine dayalı olarak hazırlanan ileriye yönelik finansal bilgiler*” anlamına gelir.

Tahmin ise, yönetimin bilgilerin hazırlandığı tarih itibariyle gerçekleştirmeyi beklediği faaliyetlerle (en iyi tahmine dayalı varsayımlar) ve yönetimin meydana gelmesini beklediği geleceğe ilişkin olaylarla ilgili varsayımlara dayalı olarak hazırlanan ileriye yönelik finansal bilgiler anlamına gelir¹²⁰.

İşletmeler yoğun rekabet ortamında var olma mücadelesini devam ettirebilmek, büyümeyi sağlamak ve gelecekte karşılaşılabileceği muhtemel risklerden korunmak için çeşitli planlar yaparlar. Bu planlardan finansal planlama; tahmin edilen fon ihtiyaçlarının karşılanması için uygun olarak hazırlanan düzenlemeleri içeren, finansman ve tedarik

¹¹⁶KGK, GDS 3400, İleriye Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi Standardı, s. 5.

¹¹⁷Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c80c60e68be95.18106352 Erişim tarihi 07.03.2019.

¹¹⁸Karabulak, E., “Kobilerde Stratejik Bakış Açısından Rasyolar Yöntemiyle Finansal Öngörü ve Bir İmalat İşletmesinde Uygulama” Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme (SBF) Anabilim Dalı, 2009, s.19.

¹¹⁹KGK, GDS 3400, s. 4.

¹²⁰KGK, GDS 3400, s. 5.

fonksiyonlarını belirleyen ve kontrol eden bir süreç olarak tanımlanmıştır. Ayrıca finansal planlamanın kapsamına giren hususlar aşağıda sıralanmıştır;¹²¹

- 1- Firma içi yatırım ve finansman tercihlerinin analizinin yapılması,
- 2- Şimdi alınan kararların gelecekteki sonuçların tahmininin yapılması,
- 3- Hangi alternatiflerin uygulanacağına karar verilmesi,
- 4- Finansal planlamada saptanmış amaçlar yönündeki performansın ölçülmesi.

Tüm finansal planlama süreçlerinde olduğu gibi, ileriye yönelik finansal bilgilerin dayanağını oluşturan varsayımların belirlenmesi, bilgilerin hazırlanması ve ilgili alanlarda kullanımında sorumluluk işletme yönetimine aittir. Bir yönetim aracı olarak kullanılabilen ve yönetimin gözetiminde hazırlanan proforma finansal tablolar ile hem işletme hakkında en güncel ve net bilgi kamuoyu ile paylaşılmış olur hem de işletme ile ilgili taraflara güven verilerek dış kaynak tedariği kolaylaştırılmaktadır. Özellikle yöneticiler, olası pazar fırsatlarını değerlendirmek veya gözden geçirmek, hukuki davalarda muhtemel sorunlarını önlemek, şeffaf ve doğru raporlama yapabilmek için İYFB'yi kullanmak isterler.

Tutarlılık etkisi birkaç örnekle açıklanabilir. Muhasebe politikaları ile amortisman oranları belirlenmezse, kaçınılmaz olarak, her yıl finansal tablolar hazırlanırken belirtilen reel ekonomik faydaları yansıtmaz. Ticari alacakların değerlendirilmesi muhasebe politikası ile özellikle yönetimin geri kazanılabilirliği tutarlı bir şekilde değerlendirmedeği durumlarda, gerçekçi durum her yıl için doğru yansıtılamamaktadır.

İYFB çalışmaları sadece ticari organizasyonlarının tahminlerinde değil devletlerin gelir tahminlerinde de kullanılmaktadır. Gelir tahminleri, faaliyetlerin uygulanabilir ve sürdürülebilir olması amacıyla harcama programlarının düşmesi gereken taban çizgisini gösterdiği için devlet bütçelerinin geliştirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Örneğin, oldukça karmaşık bir tahmin modeli, tarihsel verilere uygulandığında mükemmel bir uyum sağlayabilir ancak önümüzdeki bütçe döngüsünde belirli bir ideolojik tercihe uygun model varsayımları kullanma fırsatını da ortaya koyabilir. Buna karşılık, yalnızca önceki yılın gerçekleştirmelerini kullanan basit bir tahmin şeffaftır ve bu nedenle manipülasyonu zordur. Ancak bazı planların gerçekten alınabilir ve uygulanabilir olup olmadığı konusunda ek tartışmalar oluşturarak öngörü hataları üretebilir. Devlet gelir tahminleri

---

¹²¹Brealey, R. and others Çev: Bozkurt, Ü. vd., İşletme Finansmanın Temelleri. İstanbul McGraw-Hill-Literatür Yayıncılık, 1997 Birinci Basım, s. 496.

genellikle öngörülen ekonomik koşulları ve devlet vergi gelirlerini birbirine bağlayan nedensel bir modelden oluşur. Nedensel modelin karmaşıklığı bölgelere göre değişmekle birlikte ekonomi, vergi tabanı ve vergi geliri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi içerir. Thompson ve Gates, işletme tahminleri literatüründen hareketle, devlet gelir artışını belirlemeye yönelik basitleştirilmiş bir yaklaşımın uygulanmasını önermektedir. Buna göre geçmiş büyüme oranlarının basit ortalaması, beklenen büyüme oranlarının en iyi tahmincisidir. Bununla birlikte öngörme literatürünün önemli kısmı, tahmin edilecek değişkenin karmaşık nedensel modellemesi deneyerek katma değeri sorgular ve basit modellerin daha iyi olmasa da iyi sonuç verdiğini ve tahmin sonucuna müdahale etmenin daha az eğilimli olduğunu önermektedir¹²².

Yapılan tahminler, yakın vadeli bütçe döngüsünde yer alacak politikaların belirlenmesinde hangi varsayımların kullanılacağına dair politik bir pazarlığın başlangıcını temsil etmektedir. Boylan ise seçimlerden hemen önce biten veya seçimlerden hemen önce başlayan bütçelerin, iyimser tahminlere dayanma eğiliminde olmasını, önemli siyasi bir etki olduğunu ifade etmektedir. Bu noktada yapılan tahminlerde, siyasi ideoloji veya belki de doğrudan siyasi bir müdahalenin, bir tahmin hatası kaynağı olarak belirlenmesi söz konusudur¹²³.

Günümüzde özellikle kullanıcı taraflar arttıkça İYFB tahmin açıklamalarına olan ihtiyacın artması, bu tür bilgilerin güvenilirliği ve denetlenebilirliği hakkında bir takım endişeler doğurmuştur. Bu endişeler, denetlenmiş finansal bilgilerle iletilen mesajlara ilişkin farklı finansal rapor kullanıcıları gruplarının algılarındaki farklılıklar ve muhtemel denetim hatalarının profesyonel olarak kabul edilmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

2.1.2. İleriye Yönelik Finansal Bilginin Kullanım Amaçları

FASB tarafından yapılan bir çalışmada, proforma finansal tablo kullanıcılarına sunulan bilgilerde ne tür bir finansal bilgi talep ettikleri sorulmuştur. Katılımcıların çoğunluğu, daha “ileriye dönük” bilgi istediklerini; yani işletmenin eğilimlerini, piyasa trendlerini, üretecekleri ürünlerini ve piyasa rekabetini değerlendirmelerine yardımcı olacak bilgiler istediklerini belirtmişlerdir. Aynı katılımcı grubu, tarihi bilgilerin daha az

---

¹²²Mikesell, L. and others, *Public Administration Review*, Vol. 74, Iss. 2, pp. 188–203. 2014 by The American Society for Public Administration. DOI: 10.1111/puar.12166., s. 188.

¹²³Mikesell, L. and others, s. 190.

önemli olduğunu ve sonuçta gelecekteki finansal bilgilere odaklanmanın büyümeye etkisinin daha fazla olacağını vurgulamışlardır. Aslında hazırlanan proforma finansal tablolardan elde edilen deneyimler, işletmeyi sektörel bazda yönlendirmek ve kıyaslama yapmak için pusula olarak kullanılabilir¹²⁴.

İleriye yönelik finansal bilgiler ışığında hazırlanan proforma finansal tablolar, hem işletme yönetimi hem de ilgili üçüncü taraflar (devlet, dış kaynak sağlayıcıları, pay sahipleri gibi) için büyük önem ifade etmektedir. Bahsedilen bu tarafların ihtiyaçları doğrultusunda İYFB kapsamı belirlenir. Bu kapsam doğrultusunda İYFB, genel ve özel kullanım amaçlı olarak hazırlanabilir.

Özel kullanım ifadesi, yalnızca sorumlu tarafça veya doğrudan sorumlu tarafla müzakere eden taraflarca kullanılacağı durumları ifade eder. Esas olarak İYFB eğer işletme departmanlarında belli bir amaçla kullanım veya yönetimin izniyle üçüncü taraflarca kullanım doğrultusunda talep edilmişse özel amaçlı kullanımdan söz edilir. Örneğin dış finansman amaçlı banka kredisi talebinde, iç veya dış denetim kaynağı olarak veya düzenleme ve denetleme otoritelerince gerekli yasal prosedürlerin uygulanması süreçlerinde kullanımlarda ya da işletme içi karar alma süreçlerine destek amacıyla hazırlanan İYFB, özel amaçlı kullanım kapsamındadır. Hazırlanacak İYFB'nin içeriğini bu kullanım hedeflerinin gereklilikleri belirlemektedir.

Genel kullanım ifadesi, doğrudan sorumlu tarafla müzakere etmeyen kişiler tarafından kullanılacağı anlamına gelir. Genel kullanım amaçlı İYFB ise, işletme dışındaki kullanıcılara işletme planlarının finansal sonuçlarını göstererek, yatırım yapma ve karar alma aşamalarında yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu durumda işletme kendinden bağımsız olan taraflara bilgi sunmakta ve bunun sorumluluğunu üstlenmektedir.¹²⁵ Hazırlanan İYFB, işletmeyle ilgili genel bilgilerle hazırlanmış olup özellikli tahminlere yer verilmemektedir. Örneğin halka arz işlemlerinde hazırlanan İYFB, genel amaçlı kullanım kapsamındadır.

---

¹²⁴Prospective Financial Statements:Performance and Usage, Course Material (#6845/QAS6845), Professional Education Services, LP. s.1. <https://www.mypescpe.com/!PDFdocs/6845TEXT.PDF>
Erişim tarihi 16.09.2019.

¹²⁵Tamer, Ö.Ö, 2013, s. 43.

2.1.3. İleriye Yönelik Finansal Bilginin Kullanıldığı Proforma Finansal Tabloların Hazırlanma Süreci

Bugün bir işletmenin sağlıklı büyümesi, gelecekteki değişikliklerin öngörülmesine ve bu öngörülere göre gerekli kararların alınmasına, çalışmaların buna uygun olarak planlanmasına büyük ölçüde bağlı duruma gelmiştir¹²⁶. Buna göre işletmeler faaliyetlerine uygun olarak hem mevcut yükümlülüklerini yerine getirebilmek üzere gerekli nakit yönetimini hem de alternatif yatırım seçeneklerini hayata geçirmek üzere gerekli gelir ihtiyacını değerlendirebilmek amacıyla İYFB çalışmaları yaparlar. Bu çalışmalarla öngörülere ilişkin olasılıklar değerlendirilerek alternatif seçenekler saptanır ve seçime tabi tutulacak farklı analizler geliştirilerek işletme için optimal karar alınmaya çalışılır. İşletmeler için kritik nitelikteki bu kararlar alınırken doğru öngörülerde bulunabilmek için gerekli bilgi donanımına ve stratejik karar verme yeteneğine sahip olunmalıdır.

Esas itibariyle işletmelerin finansal durumlarını (varlık ve kaynaklarını), faaliyet sonuçlarını, finansal performanslarını, gelişme yönlerini saptamak, geleceğe dönük tahminlerde bulunmak, iç ve dış kullanıcı tarafların ekonomik kararlar almasına yardımcı olmak ve izlenecek politikalara katkıda bulunacak veri ve ipuçlarını sağlamak amacıyla proforma finansal tablolar hazırlanmaktadır. Bu tablolar, sorumlu tarafın bilgi ve inancının en iyisini, bir işletmenin tahmini finansal durumunu ve süreç sonuçlarını sunan olası finansal tablolardır. Var olması beklenen şartlar ve yapılması gereken işlemin gidişatı hakkındaki varsayımlara dayanırlar.

Sorumlu taraflar, temel varsayımlardan sorumlu olanlardır. Sorumlu taraf genellikle yönetim olmasına rağmen, üçüncü bir taraf olabilir. Örnek: Bir müşteri büyük bir kredi için bir bankayla pazarlık yapıyorsa, banka kullanılacak varsayımları şart koşabilir. Buna göre, bu durumda, banka sorumlu tarafı temsil eder.

Bir işletmenin potansiyel finansal tablolarının kullanım amacı, sunulacak proforma finansal tablo türlerini düzenler. Genel ve özel kullanım amaçlı düzenlenen bu proforma finansal tablolara ek olarak, Türkiye’de düzenleme ve denetleme otoriteleri tarafından, işletmelerin hazırlayacakları finansal tablolara ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır.

---

¹²⁶Manav, C., Yönetim Açısından İşletme Bütçeleri ve Finansal Planlama, Desen Kâğıtçılık Matbaacılık, 1. Baskı, Ankara, 1990, s. 13.

Bu düzenlemelerde oluşturulan tabloların sadece içeriği ve şekli açısından değil, hazırlanacak finansal tablo setinin kapsamı ve zorunluluğu açısından da farklar bulunmaktadır. Bu kapsamda düzenlenen finansal tablolara ilişkin bilgiler tablo 2.1.'de yer almaktadır.

Tablo 2.1. Çeşitli Düzenlemeler Kapsamında Hazırlanan Finansal Tabloların Listesi

TDHP'nın İçerdiği Tablolar	TFRS Düzenlemesinde Finansal Tablo Seti	BDDK Düzenlemesi	SPK Düzenlemesi
1- Bilanço	1- Dönem sonuna ait finansal durum tablosu (bilanço)	1- Finansal Durum Tablosu (nazım hesaplar ile birlikte bilanço)	TFRS ile düzenlenen mali tabloları esas almaktadır.
2- Gelir Tablosu	2- Döneme ait kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu	2- Gelir Tablosu (kar ve zarar cetveli)	
3- Satışların Maliyeti Tablosu	3- Döneme ait özkaynak değişim tablosu	3- Özkaynaklarda muhasebeleştirilen gelir gider kalemlerine ilişkin tablo	
4- Fon Akım Tablosu	4- Döneme ait nakit akış tablosu	4- Özkaynak Değişim Tablosu	
5- Nakit Akım Tablosu	5- Önemli muhasebe politikalarını ve diğer açıklayıcı bilgileri içeren dipnotlar	5- Nakit Akım Tablosu	
6- Kar Dağıtım Tablosu	6- İşletmenin, bir muhasebe politikasını geriye dönük uygulaması veya finansal tablo kalemlerinde geriye dönük bir düzeltme yapması ya da finansal tablo kalemlerini yeniden sınıflandırması durumunda bir önceki dönemin başına ait finansal durum tablosu	6- Kar Dağıtım Tablosu	
7- Özkaynaklar Değişim Tablosu			

Maliye Bakanlığı, TDHP ve İşleyişi çerçevesinde yaptığı düzenlemelerde vergi mükellefleri için, bilanço gelir tablosu ve ek tablolar olarak da nakit akım tablosu ile kâr dağıtım tablosunun düzenlenmesini zorunlu görmüştür. Varlık büyüklüğü ve net satışları toplamı belirli sınırların altında kalan işletmeler için, vergisel açıdan ek tabloların düzenleme zorunluluğu bulunmamaktadır.

Finansal tabloların, kullanıcılarının kararlarını yararlı olabilmeleri, işletmenin finansal durumunu göstermeleri ve finansal durumdaki değişmelerle finansal performansı hakkında bilgi sağlayabilmeleri için, her biri olayın farklı yönlerini gösterdiklerinden, birlikte hazırlanmaları ve sunulmaları yerinde olur. Tek bir tablo, işletmenin finansal durumunu ve performansını değerlendirme, geleceğe ilişkin sağlıklı kararlar alma açısından yeterli olamaz¹²⁷.

¹²⁷Akgüç, Ö., Mali Tablolar Analizi, Arayış Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 5.

2.1.4. Proforma Finansal Tabloların Hazırlanmasında Kullanılan Yöntemler

Genel olarak bir finansal analiz sürecinde, farklı yöntemlerle çalışılarak, inceleme yapılan işletmenin finansal bilgileri arasındaki ilişkilere bakılmaktadır. Bu süreç geçmiş verilere dayandığından mevcut durumun devam ettirilmesi, değiştirilmesi ya da yapılmaya gidilmesi konusunda karar alınırken işletme yönetimine yardımcı olmaktadır. Ancak alternatif kararlar alınması gerektiğinde veya yeni bir süreç oluşturulduğunda İYFB ihtiyacı doğmakta ve geçmiş verilere ek yeni analizlere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple karar alıcılar geçmiş verilere ek İYFB ile hazırlanan finansal bilgileri kullanarak farklı analiz yöntemleri ile oluşturulmuş proforma finansal tablolara ihtiyaç duyabilmektedirler.

Yapılan tahminlerin doğruluğu, yatırımcılar ve alacaklılar başta olmak üzere diğer İYFB'ye ihtiyaç duyan taraflara gelişmiş bir uyarı görevi görmekte ve erken uyarı yönetimi ile ilgili taraflara olası fırsatlar sunmuş olmaktadır.

Esas itibarıyla hazırlanan proforma finansal tabloların birbirini takip eden süreçlerle hazırlanmaları nedeniyle bu süreçlerin herhangi bir aşamasında oluşacak değişiklik veya güncellemeler sonuçları direkt etkilemektedir. Bu sebeple yapılacak öngörülerin dinamik bir yapıda olmaları, her aşamada kontrol edilmeleri ve gerekli düzeltmelerin yapılması gerekmektedir. Finansal tablo hazırlayıcıları, bu fonksiyonları yerine getirirken çeşitli araç ve yöntemler kullanmaktadır. Özellikle İYFB içeren proforma finansal tablolar hazırlanırken temel finansal tablolar üzerinden hareket edilmektedir. Yani işletmelerin en yaygın olarak kullandıkları bilanço ve gelir tabloları oluşturularak buradan hareketle nakit akış tablosu düzenlenmektedir. Hazırlanma amacına yönelik talep edilebilecek diğer finansal tablo ve bilgilerin çalışılması istisnai durum gereğidir.

Hazırlanan projeksiyon çalışmalarının alt yapıları oluşturulurken, bilançonun aktif ve pasif yapısı arasındaki dengenin alternatiflerle birlikte, gerçekçi ve esnek bir yaklaşımla yapılması gerekmektedir. Bunun sağlanamaması işletme için hayati öneme sahip olan süreklilik kavramını çıkmaza sokabilir. Ayrıca gerek konjonktüre dayalı finansal piyasaların durumu gerekse işletmenin faaliyet gösterdiği sektörün yapısı bakımından, gelecek dönemler için yapılan öngörülerin doğruluğu işletmenin ihtiyacı dahilinde uzun vadeli ve maliyet avantajlı kaynak yaratması ve rekabet avantajı sağlamasına yardımcı etkenlerdendir. Bu bakımdan risk ve belirsizlikler değerlendirilerek hazırlanan İYFB ve diğer öngörülerle hazırlanan proforma finansal tabloların çeşitli

finansal analiz teknikleri aracılığıyla oluşturulması gerekmektedir. Analiz yöntemlerinin tümünün finansal analizde uygulanmasının gerekip gerekmediği ve uygulamadaki kapsamı, büyük ölçüde finansal analizin amacına bağlıdır. Kimi analizlerde tüm yöntemlerin ayrıntılı olarak uygulanması gerekirken kimilerinde ise bazı yöntemlerin uygulanması yeterli olabilir.

Proforma finansal tablolar düzenlenirken, uygulanacak tahmin yönteminin seçimini etkileyen çeşitli faktörler mevcuttur. Bunlardan en önemlileri iş ve hizmet sürekliliği açısından yönetimin analizden beklentileri, ne kadar süreli bir analiz olacağı, işletme dışı değişken faktörlerin çokluğu ve faaliyet gösterilen sektörün özellikleri sayılabilir. Burada dikkat edilmesi gereken; oluşturulan İYFB'nin özellikli bir yapısı olduğu ve gerekirse işletme dışı uzmanlardan yararlanılarak en anlamlı ve gerçekçi bilgiye ulaşılmasıdır.

Özellikle proforma bilanço aktif ve pasif hesaplarının tahmini sürecinde hızlı ve etkili bir uzun vadeli analiz için çok fazla hesap kırılımının ayrıntısına girmeden işlem yapmak adına daha basit yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler genellikle satış hacmine dayalı gelir tahminleri baz alınarak başlar. Daha sonra diğer departmanlardan gelen bilgiler doğrultusunda giderler, öz sermaye, yatırım talepleri ve diğer etkenlere bakılarak çoklu değişkenler analizde değerlendirilmektedir. Hazırlanan proforma bilançoda aktif ve pasif hesaplarının dengesi sağlandıktan sonra meydana çıkan fark pozitifse, işletmede finansman açığı oluşacağı anlamına gelmektedir. Gelecek dönemlerde gerekli fon ihtiyacı için kaynak araştırmasına gidilir. Aksi durumda ise işletmede yaratılacağı öngörülen fon fazlalığının nasıl ve nerede verimli bir şekilde kullanılacağına kararının verilmesi önemlidir.

Özellikle seçilen tahmin yönteminin seçimini etkileyebilecek faktörleri şu şekilde sıralamak mümkündür¹²⁸:

- ✓ Tahminin uzun veya kısa vadeli oluşu,
- ✓ Verilerin mevcudiyeti,
- ✓ Arzulanan doğruluk derecesi,
- ✓ Tahmin yönteminin maliyeti ve tahmin çalışmaları için ayrılan bütçe,
- ✓ Ürün ve hizmetlere ilişkin özellikler,
- ✓ Tahmin sürecinde çalışacak nitelikli personelin mevcudiyeti.

---

¹²⁸Üreten, S., Üretim/İşlemler Yönetimi Stratejik Kararlar ve Karar Modelleri, Gazi Kitabevi, 2002, s.156.

Seçimde en önemli kriterler, maliyet ve doğruluk olmalıdır. Doğruluğun ölçümünde ortalama mutlak hata değeri kullanılmalı, model seçiminde tahmin hatalarının yarattığı maliyetler ile veri toplama ve uygulama maliyetleri göz önüne alınmalıdır.

Tahmin modelinin seçiminde, işletmenin sahip olduğu esneklik derecesi de önemli bir faktördür. Bir işletmenin değişikliklere tepki verme yeteneği ne kadar yüksek ise, tahminlerde aranan doğruluk derecesi de o kadar az olacaktır. Ayrıca tahmin yönteminin seçiminde, tahmine dayalı olarak verilecek kararın önem derecesi de göz önüne alınmalıdır. Elde edilen tahmin değeri büyük bir sermaye yatırım kararının verilmesinde kullanılacaksa, yöntemin seçiminde doğruluğun ön plana alınması gerekecektir¹²⁹.

Uygulamada işletmenin uzun vadeli finansal yapılarının belirlenmesinde kullanılan yöntemler sırasıyla satışların yüzdesi yöntemi, rasyo (oran) yöntemi, regresyon yöntemi ve diğer yöntemlerdir¹³⁰.

2.1.4.1. Satışların Yüzdesi Yöntemi

Bir işletmenin gelecekle ilgili finansal bilgilerini içeren bilanço ve gelir tablosu öngörülmesinde kullanılan en geleneksel yöntem, satış hacminin tahminine bağlı olarak ilgili kalemleri saptamaktır¹³¹.

Başlıca bilanço kalemlerini yıllık satış tutarının yüzdesi olarak tahmin edilmesine dayanan bu yöntemde ilk adım öncelikle satışlarla doğrudan ilişkili olarak artan ya da azalan bilanço kalemlerinin belirlenmesidir. Bu adımda, geçmişteki satışlar aracılığıyla değişen finansal tablo değerleri ve kalemleri saptanmaya çalışılır. Bu çalışma, tahminlerde bulunan kişinin hangi kalemlerin satışlardan dolayı değiştiğini ve hangilerinin de diğer bilgileri kullanarak tahmin edilmesi gerektiğini anlamasını kolaylaştırır¹³².

---

¹²⁹ Karahan, M., İstatistiksel Tahmin Yöntemleri: Yapay Sinir Ağları Metodu İle Ürün Talep Tahmini Uygulaması, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme (SBF) Anabilim Dalı, 2011, s.30.

¹³⁰ Akgüç, Ö., Mali Tablolar Analizi, s. 426.

¹³¹ Aktaş, R., Finansal Tablolar ve Finansal Planlama, Sakarya Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi, s. 19. <https://docplayer.biz.tr/4080988-2-bolum-finansal-tablolar-ve-finansal-planlama-yazar-prof-dr-ramazan-aktas.html> Erişim tarihi 24.06.2019.

¹³² Engüdar, M.G., "Proforma Mali Tabloların Düzenlenmesinde Satış Tahminleri" Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sayısal Yöntemler Anabilim Dalı, 2000, s.17.

Satışların yüzdesi yönteminde ikinci adım, geçmiş yıl bilançosunun incelenerek satışlarla bilanço kalemleri arasındaki ilişkilerin yüzde olarak hesaplanmasıdır¹³³.

Üçüncü ve son adım ise gelecek yıla ait tahmin edilen rakamlar alınarak yüzde oranları yardımıyla satışlardan etkilenen bilanço kalemleri tahmin edilir. Bu yöntemden özellikle yeni kurulmuş işletmelerin proforma tablolarının düzenlenmesinde yararlanılmaktadır. Temelde satışların yüzdesi yönteminden farklı olmayan bu yöntemde firmanın faaliyette bulunduğu veya bulunacağı endüstri kolundaki tipik oranlar veya benzer firmaların oranlarının ortalaması ile ilgili firma için planlanan satış hacminin bilinmesi yeterli olmaktadır¹³⁴.

İşletmelerde satış rakamları bilanço hesapları başta olmak üzere birçok finansal tabloyu etkilemektedir. Ancak öz sermaye, yabancı kaynak kullanımı, yatırımlar, iştirakler gibi hesapların işleyişinin işletme politikaları ile ilişkili olmasına binaen satışlarla paralel hareket etmemesi mümkün olmaktadır. Bu sebeple yapılan analizlerde sadece bir değişkene odaklanmaktan ziyade işletme uygulamaları ve sektör dinamikleri bütün olarak ele alınması önerilmektedir.

Yüzde metodu ile analiz tekniği, aynı endüstri kolunda çeşitli işletmeler arasında karşılaştırma yapılmasına ve her endüstri koluna ait ortalama nispetlerin hesaplanmasına olanak vermesi yönünden de yararlıdır. İşletmeler arası karşılaştırmalarda endüstrilere ait karakteristik istatistiksel veriler, yapılacak analizin değerini ve yararını büyük ölçüde artırır¹³⁵. Bununla birlikte proforma bilanço düzenlenirken endüstri dinamikleri baz alınırken her işletmenin kendi karakteristik yapısının olduğu unutulmamalıdır. Örneğin faaliyetlerini vadeli satış politikasıyla yürüten bir sektörde, işletmeye finansman sağlamak ve güçlü bir finansal yapıya geçmek amacıyla yeni bir ortak almak sektör ortalamalarından sapma olarak göze çarpabilir. Bu nedenle denetçi tarafından, işletmenin alacaklar hesaplarının proforma bilançosunda benzer işletme ortalamalarından farklı olmasının anlamlandırılması önerilmektedir.

---

¹³³ Engüdar, M.G., s. 17.

¹³⁴ Engüdar, M.G., s. 17.

¹³⁵ Akgüç, Ö., Mali Tablolar Analizi, s. 428.

2.1.4.2. Rasyo Yöntemi

Finansal tabloları öngörmede kullanılan analiz yöntemlerinden biri olan rasyo (oran) yöntemi, özellikle yeni faaliyete geçen işletmelerin finansal analizi için kullanılmaktadır¹³⁶. Çünkü diğer yöntemlerde kullanılan geçmiş dönem verileri baz alınmamaktadır. Finansal tablolarda yer alan hesapların birbirleri arasındaki oranlamaya dayanan rasyo analizinde, elde edilen mutlak rakamlardan ziyade önemli olan hesaplanan oranların anlamlandırılmasıdır. Bu değerlendirme yapılırken işletme ve içinde bulunduğu çevrenin gerçekleri birlikte düşünülmesi önerilmektedir.

Yapılan çalışmalarda genel kabul edilmiş oranlara, birbiriyle ilişkili ortak kullanılması gerekli oranlara, aynı sektör kolundaki standart oranlara ve işletmenin hedeflediği satış tutarlarına bakılarak proforma bilanço hazırlanır. Ancak yöneticiler tahminleme yaparken, rasyo analizinin kullanımındaki kolaylığa rağmen salt sektör ortalamaları yerine işletmelerin;

- ✓ Yönetim yapıları,
- ✓ Likidite durumları,
- ✓ Risk iştahları,
- ✓ Sektör tecrübeleri,
- ✓ Ahlaki ve etik tutumları,
- ✓ Teknoloji kullanımları,
- ✓ İhracat ithalat fırsatları,
- ✓ Tedarik zinciri yönetim süreçleri ve
- ✓ Ülke ekonomik değerleri,

gibi alternatif unsurları da göz önünde bulundurmak faydalıdır.

Finansal oranlar, işletmede incelenecek alanlara işaret etmede yardımcı olur ve genellikle işletmenin performansı için araç çubukları görevi görür. Örneğin, nakit akış oranı, firmanın kısa vadeli taahhütleri yerine getirme kabiliyetini temsil eder. Bir finansal oranın seçilen iki sayısal değerlerin göreceli büyüklüğünün bir ölçüsü olduğunu hatırlamak önemlidir.

Genel olarak bir işletmenin finansal durumu; kârlılık, ödeme gücü veya likidite, verimlilik, sürdürülebilirlik ve yatırımcı oranları olarak sayılan beş ana finansal oran ile

---

¹³⁶ Avder, E., <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/erdogan/002/> Erişim tarihi 11.07.2019.

analiz edilmesi önerilmektedir. Kârlılık oranları, satışların geri dönüşünü (kâr marjı), varlıkların geri dönüşünü ve net değeri (öz kaynak geri dönüşünü) içerir. Kârlılık oranları, firmanın yönetim etkinliğinin bir göstergesidir. Bize şirketin kâr elde edip etmediğini ve eğer öyleyse o sektörde kabul edilebilir bir oranda olup olmadığını söylerler. Ödeme gücü (likidite) oranları nakit oran, cari oran, envanterin cari değerini, sabit varlıkların net değerini ve toplam net değer cari likiditesini içerir. Ödeme gücü oranları, bir firmanın borç yükümlülüklerini yerine getirme yeteneğinin bir göstergesidir. Verimlilik oranları; tahsilat devir hızı, net işletme sermayesinin satışlara oranı, stok devir hızı, varlıkların satışlara oranı ve kaynakların satışlara oranıdır. Verimlilik oranları, bir firmanın sabit varlıklara ve işletme sermayesine yatırılan kaynaklarını kullanma göstergeleridir. Bankacılık ve finans sektörü için endüstri normları ve kilit işletme oranları, cari oran, nakit oran, likidite oranı ve borç / öz kaynak oranı ve öz kaynak kârlılığı oranını içeren oran analizi için kabul edilebilir bir standart sunar. Sürdürülebilirlik oranları, bir şirketin uzun vadeli durumuna özellikle de şirketin sermaye ve finansal yapısının etkilerine yoğunlaşmaktadır. Sürdürülebilirlik oranlarının örnekleri, kaldıraç oranı ve faiz karşılama oranıdır. Yatırımcı oranları, yatırımcılar tarafından bir işletmenin performansının değerini bir yatırım olarak değerlendirmede kullanılır. Yatırımcı oranlarına örnek olarak hisse başına kazanç, temettü geliri ve fiyat kazanç oranı verilebilir.

Standart formüllerle hesaplandığı ve standart finansal tablolardan alındığı için finansal oranlar, finansal durum tahmininde sıkça kullanılır. Çünkü sonuçları itibariyle sıklıkla tutarlı ölçümlerdir. Özellikle halka açık şirketler için finansal oranlar kolayca elde edilebilir ve neticede sayısal ölçümler olduğundan sektörel model oluşturma ve istatistiksel analizler için kolaylıkla hazırlanabilirler. Örneğin nakit akış oranı, likidite durumu için tercih edilen ve güvenilir bir göstergedir. Ayrıca finansal riskleri ölçmek için borç ve kazanç oranları kullanılabilir. Borç oranı, toplam borçların net değere bölünmesiyle, kazanç oranı ise net karı faiz ve vergi öncesi faiz giderleri üzerinden bölmek suretiyle belirlenir. Düşük kaldıraç, düşük borç oranı ve dolayısıyla daha düşük finansal riske maruz kalma oranı demektir. Buna karşılık, kaldıraç arttıkça borç oranı ve dolayısıyla finansal riske maruz kalma oranı da artar.

2.1.4.3. Regresyon Yöntemi

Finansal tablolarla ilgili tahmin yapılırken niceliksel yöntemler de uygulanmaktadır. Bunlardan en çok kullanılan sistematik yöntem istatistiki verilere dayanılarak hazırlanan regresyon yöntemidir.

Söz konusu yöntemde proforma bilanço hesapları öngörülürken, satışlar veya bir veya birkaç ekonomik değişken bağımsız değişken, bu bağımsız değişkenlerle ilişkili diğer hesaplar bağımlı değişken olarak kabul edilir. Birkaç yılı kapsayan analizlerde, bahse konu faktörlere bağlı değişiklik gösteren hesaplar arasındaki istatistiki veri ilişkisi, doğrusal veya doğrusal olmayan şekilde ele alınır¹³⁷. Oluşturulan doğru fonksiyonunda tahmini satışlardan yola çıkılarak regresyon denklemi istenen bağımlı ve bağımsız değişkenlerle $Y=a+bx$ şeklinde kurulur. Bu noktada amaç bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiye en uygun düşen regresyon denklemi ile gelecek yıllara ilişkin bilanço kalemlerinin değerini hesaplayabilmektir¹³⁸.

Genellikle uzun vadeli projeksiyonlarda daha verimli sonuçlar ortaya konan regresyon yöntemi ile uzun yıllardır faaliyet gösteren işletmelerde satış tahminleri yapılmasında daha gerçeğe yakın sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Ancak bu yöntemle hazırlanan fonksiyonlara dahil edilen değişkenler arasındaki ilişki tutarlı sonuçlar veremeyebilir. Bu durumda değerlemeye alınan kalemler gözden geçirilmelidir. Örneğin satışlar ile iştirakler kalemi arasındaki ilişki, sadece bu iki değişken değerlendirilerek anlamlandırılmayabilir. Buradan iştirakler hesabının işleyişini satışlar dışında etkileyen iç veya dış başka değişkenlerin olduğu anlaşılır. Bu noktada en tutarlı projeksiyonu yapabilmek için iştirakler hesabı ile nitelik ve işleyiş bakımından ilişkisi belirlenen diğer değişkenler formüle entegre edilmelidir. Bu işlem çoklu regresyon tekniği kapsamında yapılmalıdır¹³⁹.

---

¹³⁷ Karabulak, E., Kobilerde Stratejik Bakış Açısından Rasyolar Yöntemiyle Finansal Öngörü Ve Bir İmalat İşletme Uygulaması, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 23.

¹³⁸ Türko, R. M., Finansal Yönetim, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1994, s. 135.

¹³⁹ Avder, E., <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/erdoğan/002/> Erişim tarihi 11.07.2019.

2.1.4.4. Diğer Yöntemler

Yukarıda anlatılan geleneksel finansal tablo öngörme yöntemleri özellikle İYFB içeren bu tabloları hazırlayan meslek mensupları için yetersiz kaldığı söylenebilir. Bu konuda gerek akademik anlamda gerekse de sektör uygulamalarında çok az sayıda yol gösterici çalışma bulunduğu gözlemlenmiştir. İYFB ve proforma finansal tabloları hazırlayanlar, bilgilerin ilgili tablolara doğru olarak işlenmesi ve işletmede proaktif bir yaklaşım oluşturulabilmesi için bilgilendirilmeye gerek duymaktadırlar.

Özellikle model tabanlı yöntemler, işletmenin sektöre özel ve genel ekonomik bilgiler gibi harici verileri ile operasyonel dâhili verilerini beklentileri geliştirmek için kullanırlar. Bu yöntemler aynı zamanda finansal verilerin makul olup olmadığını değerlendirirler. Örneğin, çalışan sayısı, çalışan başına ortalama ücret veya ortalama yıllık izin ücretinin maliyetini belirlemek için kullanılabilir. Finansal olmayan işletme verileri sıklıkla muhasebe departmanı dışında üretildiğinden ve tutulduğundan, bu tür verilerin kullanılmasının karşılaştırılması, ilgili finansal bilgilerin makul olup olmadığına dair bağımsız bir kontrol imkânı sunabilir.

Bu kapsamda Kopczynski finansal tablo tahminleme sürecinde işletmenin alt sistemlerinin her birinin kendi aralarındaki ilişki ile önemli olduğunu ve toplamda işletmenin tüm bu sistemlerin uyumlu bileşiminin sistemin tümünü oluşturduğu sistem yaklaşımını tanımlamaktadır. Bu yaklaşım modeli ile işletmede alt sistemlerden türetilen bilgilerin birbirlerini destekleyici şekilde işletme genelinde doğru ve etkin bilgi üretmesi hedeflenmektedir¹⁴⁰. Özellikle işletmelerin finansal planlamada sıkıntı yaşamamaları için geleneksel yöntemler dışında seçilecek yöntem, risk ve belirsizlik odaklı olmalıdır. Bahse konu risk genellikle oluşturulan İYFB gerçekleştirmelerinden büyük ölçüde sapma yaşanmasıdır. Bu sebeple sayısal yöntemlere dayanan analizler daha da önemli hale gelmektedir¹⁴¹.

---

¹⁴⁰Tamer, Ö. Ö., 2013, s. 111.

¹⁴¹Tamer, Ö. Ö., 2013, s. 113.

2.1.4.4.1. Duyarlılık Analizi

Gerek nitel gerekse niceliksel olarak proforma analizde kullanılan tahminlerdeki değişimlerin etkilerini inceleyen duyarlılık analizi yöntemiyle; nakit akışı değişimleri, kâr hedefleri ve finansman temin olanakları gibi sonuçlar izlenebilmektedir. Bakılmak istenen her bir parametrenin değişimi proforma modelde farklı farklı test edilmekte ve modelin ne tür durumlara karşılık duyarlılık gösterdiğine bakılmaktadır. Sermaye bütçelemesinde en çok kullanılan yöntem olarak kullanılan duyarlılık analizi, modelde izlenen karar değişkenlerinin birim değişimi ve diğer bütün değerlerin sabit tutulmasına verilen tepkiyi gösterir. Örneğin bir işletmeye alınması planlanan personel sayısındaki birim değişimin yaratacağı ek maliyeti hesaplamak gibi basit ve kullanışlı testler için duyarlılık analizi kullanılabilir. Bunun yanı sıra koşullara göre kısıtlar zamana göre farklılaşabilmekte ve o kısıttaki değişikliğin sonucu nasıl değiştireceğini proforma analizler ile önceden bilmek ve bu değişkenlere ayak uydurmak gereklidir. Bu değişkenlere örnek olarak satışlar, maliyetler, alternatif gelir değişimleri, ekonomik değişimlerle birlikte finansman alternatifleri, sektöre özgü borç alacak yapılarındaki değişim gibi pek çok seçenek verilebilir.

Sistemler yaklaşımıyla birbirleriyle ilişkilendirilen duyarlılık analizinde üst yönetimin politikaları baz alınarak hedeflenen sonuçlara bakılmaktadır. Bu noktada proforma finansal tabloların sadece finans yöneticisi tarafından hazırlanmaması, diğer bölümlerden de stratejik plan ve politikalar çerçevesinde bilgi desteği alınarak hazırlanması ile daha verimli bir çalışma yapılmış olacaktır¹⁴². Ayrıca İYFB'nin düzenlenmesi aşamasında kullanılan uluslararası standartların bazılarında da duyarlılık analizine atıfta bulunulmuştur.

ISAE 3400 standardının;

✓ Sunum ve açıklama kısmında “Varsayımların yönetimin en iyi tahminlerini yansıtmadığına veya hipoteze dayalı olup olmadığına açıklık kazandırılması gerekir. Ayrıca, önemli alanlarla ilgili varsayımlarda bulunulması ve bu varsayımların yüksek düzeyde bir belirsizliğe tabi olması durumunda, bu belirsizlik ve sonuçlardaki nihai duyarlılığın yeterli şekilde açıklanması gerekir”.¹⁴³”

¹⁴² Tamer, Ö. Ö., 2013, s. 111.

¹⁴³ KGK. GDS 3400, s. 10.

✓ İnceleme prosedürleri kısmında “Denetçi, sapmalara karşı özellikle duyarlı olan alanların ileriye yönelik finansal bilgilerde gösterilen sonuçlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olma düzeyine odaklanır. Bu da denetçinin uygun kanıt arama düzeyini etkileyeceği gibi, aynı zamanda denetçinin açıklamaların uygunluğu ve yeterliliğine ilişkin değerlendirmesini de etkiler”.¹⁴⁴”

Denilerek bu analiz yönteminden dolayı olarak bahsedilmiştir.

ICAEW (2018) tarafından İYFB hazırlayıcıları için düzenlenen rehberde ise¹⁴⁵,

✓ Genel uygulama rehberi bölümünde, İYFB’ye yönelik duyarlılık analizine uygulanabilir temel prosedürler, faaliyetler ve değerlendirmeler yapılmalıdır.

✓ Yöneticiler, öngörülen risk ve fırsatların ilgili finansal dönemde netleşmesi durumunda, tahmin sonucu üzerindeki etkilerini belirlemek için duyarlılık analizi yapmalıdır.

✓ Bu duyarlılık analizi risklerin ve belirsizliklerin tahmin sonucu üzerindeki etkinin ölçülmesini ve yöneticilere kar tahminlerini ve etkilerini destekleyen kritik varsayımların anlaşılmasını sağlamak için ciddi ancak makul senaryolarda ilgili varsayımların değiştirilmesini içerir.

✓ Analizin kapsamı, düzenlemenin büyüklüğü, karmaşıklığı, belirli koşulları ve karşılaştığı risklerle orantılı olmalıdır.

✓ Tipik olarak, ilgili, ters yönde, doğrudan ve otomatik bir sonuç olan olumsuz duyarlılık analizini dengelemek için yalnızca olumlu tarafları (örneğin, temel tahmin sonuçlarında muhasebeleştirilmemiş potansiyel kar olayları gibi) dikkate almak uygun olacaktır.

denilerek duyarlılık analizden bahsedilmiştir.

2.1.4.4.2. Monte Carlo Analizi

Geleceğe yönelik tahminlerden oluşan İYFB, mevcut verilerden farklılaşma olasılığı ya da tahminlerin gerçekleşmelerindeki sapmaların yüksek olması olasılığı

---

¹⁴⁴ KGK. GDS 3400, s. 9.

¹⁴⁵ ICAEW PFI 2018 <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/corporate-finance/corporate-finance-faculty/prospective-financial-information/consultation-paper-on-pfi-2019.ashx?fromSearch=1> s.42, Erişim tarihi 12.07.2019.

nedeniyle bilgisayar ortamında çeşitli simülasyonlar yapılarak objektif bilgi üretilmesine yardımcı olmaktadır.

Çok uzun süren işlemler sonucunda elde edilebilecek sonuçları çok kısa sürede ve maliyeti düşük bir şekilde elde etme, büyük karmaşık problemlerin kolayca çözümünü elde etme, istenilen zamanda durdurulup istenilen zamanda çalıştırılabilme açılarından çok avantajlı ve kullanışlı bir teknik olan simülasyonun çeşitli yöntemleri mevcuttur. Bu yöntemlerden biri olan Monte Carlo yöntemi deneysel ve istatistiksel problemlerin çözümüne rastgele sayılarla yaklaşımlara verilen genel bir isimdir. Olasılıksal (stokastik) olayların modellenmesinde kullanılan Monte Carlo simülasyonu kullanım amaçları maddeler halinde sıralanabilir:¹⁴⁶

1. Matematiksel teori ve istatistikleri kullanarak çıkarım yapmak
2. Çeşitli makul koşullar altında sıfır hipotezini test etmek (Hipotezlerin doğruluğunu test etmek)
3. Varsayımların ihlali durumlarında parametrik çıkarımların sağlamlığını değerlendirmek (Modellerin denenmesi aşamasında sağlanması beklenen varsayımların sağlanmaması durumunda, sonuçların ne denli doğru olduğunu değerlendirmek)
4. Tahmin yöntemlerinin kalitesini değerlendirmek
5. İki ya da daha fazla sayıdaki tahmin edicinin özelliklerini karşılaştırmak.

Monte Carlo analizi içinde değişkenlik ve belirsizlik barındıran değişkenlerin tek bir değer yerine bir olasılık dağılımıyla temsil edilerek bu girdilere göre çıktının nasıl bir dağılım göstereceğinin bulunması prensibiyle çalışır. Belirsizliklerin sayısına ve bu belirsizliklere karşılık gelen girdi değerlerinin hangi aralıkta değiştiğine bağlı olarak Monte Carlo simülasyonu binlerce hesaplama yapar ve neticede bütün farklı çıktıları bir olasılık dağılımı olarak gösterir¹⁴⁷.

Bu analiz yönteminde oluşturulan senaryo ile bir tahminin olası risklerini belli bir güven aralığında birden fazla değişkenle analiz edilerek değerlendirme yapılır. En optimum sonuca ulaşabilmek için dikkat edilmesi gerekli husus, bu değişkenlerin makul derecede olması ve tahminlerde büyük ölçüde sapmalar yaratmamasıdır. Ayrıca bu işlem ileriye yönelik yapılan tahminlerin sağlama fonksiyonu olarak da kullanılabilir.

---

¹⁴⁶Özel Örk, S., Transcendental Logaritmik (Translog) Modelin Etkin Tahmini: Tahmin Edicilerin Monte Carlo İle Karşılaştırılması, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi S.B.E. Ekonometri Ana Bilim Dalı, 2019, s.31.

¹⁴⁷<https://riskdynamicsconsultancy.com/monte-carlo-simulasyonu/> Erişim tarihi 16.07.2019.

Geleneksel yöntemlerden farklı olarak bu yöntemde modelleme yapılırken daha çok istatistiki bilgi ve bilgisayar yazılımlarına ihtiyaç olduğundan analiz yapılırken gerek işletmenin faaliyet gösterdiği sektörün gereklerini bilen gerekse bu konuda tecrübe sahibi olan personele ihtiyaç duyulmaktadır.

2.1.4.5. Proforma Finansal Tabloların Hazırlanmasında Kullanılan Yöntemlere İlişkin Değerlendirmeler

Konuyla ilgili yapılan araştırmalarda, finansal tablo öngörme yöntemlerinin hazırlanma ihtiyaçlarını karşılaması bakımından birbirlerine olan avantaj ve dezavantajları olduğu belirtilmektedir.

Özellikle uzun süreli tahminler için regresyon yönteminin, diğer yöntemlerden daha sağlıklı sonuçlar vereceği ileri sürülmesine karşılık; regresyon yöntemi kullanılmak yoluyla bilanço kalemleri tahminin kurumsal yönden sakıncaları, eksiklikleri olduğu, oranlar veya yüzdeler aracılığı ile yapılan tahminlerin, regresyon yönteminden daha iyi sonuçlar verdiği savunulmaktadır¹⁴⁸. Ancak işletmenin gelecekteki finansal durumunun tespit edilebilmesinde kullanılan regresyon yöntemi, değişkenler arasında birebir ilişkileri saptamaya yaradığından diğer yöntemlere göre üstün olduğu da söylenebilir. Çünkü bu modelleme yapılırken hesap kalemleri için tek tek hesaplama yapılmaktadır.

Teknolojik gelişme ve buluşların istisna değil kural olduğu günümüzde, işletmeler geleceğe ait ciro tahminlerinde güncel ve kantitatif analiz yöntemleri kullanmanın önemini daha iyi anlamış durumdadır. Bu anlayışa bağlı olarak, yapılan analizler neticesinde düzenlenen tablolardan elde edilen sayısal verilerin gerçekleştirmelerle karşılaştırmasının yapılması gereklidir. Örneğin bir sonraki yıllarda kullanılmak üzere işletmenin proforma bilanço verilerinden kâr tahminleri ile yılsonu gerçekleşen bilanço verileri karşılaştırılıp gerçekleşme ve sapmaların incelenmesi önemlidir. Eğer karşılaşılan sonuçlar işletme hedefleriyle uyumlu ise belirlenen değerlendirme yöntemine devam edilmeli, uyumlu değil ise tespit edilen farklılıklar üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Özellikle işletmelerde kullanılan geleneksel yöntemlerin belirsizlikleri tespit etmede tek başına yetersiz kalması yöneticileri daha sistematik ve bilgi sistemlerine

---

¹⁴⁸Akgüç, Ö., s. 178.

dayalı yöntemlere yönlendirmektedir. Hem baz alınan analiz dönemine ışık tutması hem de işletmeye özgü bir sistem oluşturularak ihtiyaç duyulduğu her dönemde kullanılması imkanı nedeniyle modern yöntemlerin daha kullanışlı olduğu belirtilmektedir. Ancak bahsedilen yöntemlerin nitelikli personel istihdamı ve bilgi sistemleri altyapısı kurulması hususunda işletmelere ayrıca bir maliyet kalemi oluşturduğu da gözlemlenmektedir.

Yapılan incelemelerde karşılaşılan sapmaların nedenleri kullanılan yöntemlerin etkililiği olabileceği gibi işletmelerin üst yönetimleri tarafından belirlenen gelecek yıllara ait üretim, finans, satış, personel politikalarından oluşan stratejik kararlardan da kaynaklı olabilmektedir. Nihayetinde üst yönetim tarafından seçilen strateji, işletmenin yol haritası olarak tahminleme modellerinde kullanılmakta olup bu stratejiden sapmalar kurulan modelin sonuçlarını da doğrudan doğruya etkilemektedir. 2008 yılının dördüncü çeyreğinde ortaya çıkan küresel finansal erime, işletmelerde sadece nicel göstergelere (yani finansal oranlara) dayanan değil, aynı zamanda kurumsal liderliğin de bir değerlendirme sistemi olarak tahminleme sürecinde yer almasına dayanan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda denetçi tarafından üst yönetim ekibinin bileşimi ve özellikleri, büyüklüğü, tecrübeleri, görev süreleri, CEO/Yönetim Kurulu Başkanı ikiliği ve birlikte düşünerek alternatif politikalar üretebilme yeteneği gibi değişkenlerin de incelenmesi gerekmektedir.

Finansal sıkıntıları fark edemeyen ve erken aşamada önlem alamayan işletmeler iflas yoluna girecekler ki bu büyük kayıp sadece hissedarları, alacaklıları, yöneticileri ve diğer ilgili tarafları değil, aynı zamanda sosyal ekonominin istikrarını da etkileyecektir.

2.2. İleriye Yönelik Finansal Bilginin Denetimine Yardımcı Uluslararası Rehberler

İYFB'nin denetimine yardımcı uluslararası rehberler genel hatlarıyla incelendiğinde İngiltere merkezli uygulamaların ilke bazlı yani özün önceliğine odaklanarak esnek bir yapıda olduğu görülmektedir. ABD uygulamaları ise küresel çapta uygulamalarda kullanılan uluslararası denetim standartlarına göre daha kapsamlı incelendiği anlaşılmıştır. Bu hususlar dikkate alınarak aşağıda yer alan bölümde uluslararası güvence denetimi uygulamalarının genel bilgiler dışındaki özellikli durumlarına dikkat çekilmek istenmiştir.

2.2.1. Uluslararası Güvence Denetimi Standartlarında İYFB Denetimine İlişkin Bazı Hususlar

GDS 3400 standardında, denetçinin denetim konusunu ele alırken dikkat etmesi gereken hususlar belirtilmiştir¹⁴⁹. Bunlar sırasıyla şu şekilde sıralanabilir;

- ✓ Etik gereklilikler ve kalite kontrol,
- ✓ Denetimin kabulü ve devam ettirilmesi,
- ✓ Denetimin planlanması, önemlilik ve güvence denetimi riski,
- ✓ İnceleme prosedürlerinin uygulanması ve kanıt toplama,
- ✓ İleriye yönelik finansal bilgilerin incelenmesine ilişkin rapor.

GDS 3420 standardında, denetçinin sorumluluğunun niteliğinden bahsedilirken *“Finansal bilgilerin derlenmesi sorumluluğu, sorumlu tarafa aittir. Denetçinin tek sorumluluğu, proforma finansal bilgilerin sorumlu tarafça tüm önemli yönleriyle geçerli kıstaslara dayanarak derlenip derlenmediğinin raporlanmasıdır.”* denilmektedir¹⁵⁰.

İYFB'nin düzenlenmesi mahiyeti bakımından öznel ve spekülattir. Bu sebeple denetçi, ileriye yönelik finansal bilgilerin incelenmesi denetiminde aşağıdaki hususlarla ilgili yeterli ve uygun kanıt elde eder:¹⁵¹

- ✓ İleriye yönelik finansal bilgilerin dayandığı yönetimin en iyi tahmine dayalı varsayımlarının makul olup olmadığı ve hipoteze dayalı varsayımların kullanılması durumunda, bu varsayımların bilginin amacıyla tutarlılık gösterip göstermediği,
- ✓ İleriye yönelik finansal bilgilerin varsayımlara uygun bir şekilde hazırlanıp hazırlanmadığı,
- ✓ İleriye yönelik finansal bilgilerin uygun bir şekilde sunulup sunulmadığı ve tüm önemli varsayımlar hakkında yeterince açıklama yapıp yapılmadığı ve
- ✓ İleriye yönelik finansal bilgilerin tarihî finansal bilgilerin dayandığı esasla tutarlı bir şekilde, uygun muhasebe ilkeleri kullanılarak hazırlanıp hazırlanmadığı.

¹⁴⁹Yanık, S. ve Öztürk, C., Türkiye Denetim Ve Güvence Standartları Kapsamında İleriye Yönelik Finansal Bilgiye İlişkin Güvence Raporlarının GDS 3400 Açısından İncelenmesi, Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi, Mart 2016, 18 (1); s. 138.

¹⁵⁰KGK, GDS 3400, s. 5.

¹⁵¹KGK, GDS 3420 Bir İzahnamede Yer Alan Proforma Finansal Bilgilerin Derlenmesine İlişkin Raporlama Yapmak Üzere Üstlenilen Güvence Denetimleri, s. 4.

Denetçi, ileriye yönelik finansal bilgilerin kapsadığı zaman dilimini dikkate alır. Kapsanan dönem uzadıkça varsayımlar daha spekülâtif hale geldiğinden, bu dönemin uzaması, yönetimin en iyi tahmine dayalı varsayımlarda bulunma kabiliyetini azaltır.. Denetçinin ileriye yönelik finansal bilgilerin kapsadığı döneme ilişkin yaptığı değerlendirmeye ilgili bazı faktörler aşağıda yer almaktadır¹⁵²:

✓ Faaliyet döngüsü: Örneğin; büyük bir inşaat projesinde, projeyi tamamlamak için gereken süre kapsanan dönemi belirleyebilir.

✓ Varsayımların güvenilirlik derecesi: Örneğin; işletmenin piyasaya yeni bir ürün sunması durumunda, kapsanan dönem kısa olabilir ve hatta aylar veya haftalar şeklinde daha kısa bölümlere ayrılabilir.

✓ Kullanıcıların ihtiyaçları: Örneğin; ileriye yönelik finansal bilgiler, geri ödeme amacıyla yeterli fonun oluşturulmasında gerekli olan dönem için, yapılan bir kredi başvurusuyla bağlantılı olarak hazırlanabilir.

Denetçi inceleme prosedürlerinin niteliğini, zamanlamasını ve kapsamını belirlerken aşağıdaki hususları dikkate alır.¹⁵³

- ✓ Önemli yanlışlık ihtimali,
- ✓ Önceki denetimler ve hizmetler sırasında elde edilen bilgiler,
- ✓ Yönetimin ileriye yönelik finansal bilgilerin hazırlanması konusundaki yeterliği,
- ✓ İleriye yönelik finansal bilgilerin yönetimin muhakemesinden etkilenme düzeyi,
- ✓ Dayanak verilerin güvenilirliği ve yeterliliği.

Denetçi elde edilen verilerin uygun bir dayanaktan elde edilip edilmediğini belirlerken aşağıdaki gibi bir kanıt olması durumunda, proforma finansal bilgilerin tüm önemli yönleriyle geçerli kıstaslara dayanarak derlenmemiş olarak sayılma riski doğabilir.¹⁵⁴

✓ Düzeltilmemiş finansal bilgileri elde ederken uygun olmayan bir kaynağın kullanılması.

✓ Düzeltilmemiş finansal bilgilerin uygun bir kaynaktan yanlış bir şekilde elde edilmesi.

---

¹⁵²KGK. GDS 3400, s. 8.

¹⁵³KGK. GDS 3400, s. 8.

¹⁵⁴KGK. GDS 3420, s. 21.

- ✓ Düzeltmelerle ilgili olarak muhasebe politikalarının yanlış uygulanması veya düzeltmelerin işletmenin muhasebe politikalarıyla tutarlılığının sağlanamaması.
- ✓ Geçerli kıstasların zorunlu kıldığı bir düzeltmenin yapılamaması.
- ✓ Geçerli kıstaslara uygun olmayan bir düzeltmenin yapılması.
- ✓ Proforma finansal bilgiler kapsamında yapılan hesaplamalarda matematiksel hata ve yazım hataları.
- ✓ Yetersiz, yanlış veya eksik bırakılan açıklamalar.

Denetçi tarafından verilen ilgili güvence denetim raporuna ilişkin olumlu görüş dışındaki olumsuz görüş, sınırlı olumlu görüş veya görüş vermekten kaçınma hallerinde; mütalaa edilen İYFB'nin belirlenen kıstaslarda düzenlenip düzenlenmediğinin sonucu direkt etkilediğini söylemek her koşulda mümkün değildir. Bu durumda dikkate alınması gereken husus muhtemel etkidir. Örneğin; işletmenin idarecileri ile yönetim kuruluna verilen ücretlere ait bilginin, denetçi ile paylaşılmaması sonucunda işletmenin finansal durumu ile ilgili sınırlı olumlu görüş verilmiş olabilir. Söz konusu durumdan yola çıkılarak görüş verilen güvence raporuna, kullanılan finansal tablolar dayanak teşkil ediyorsa, nihai sınırlı olumlu görüşün işletmenin proforma bilanço ve gelir tablosunun mevcut dayanaklara göre düzenlenip düzenlenmemesi hususunda bir önemi olmadığı söylenebilir¹⁵⁵.

Denetçi olumlu bir görüş verirken yeterli kanıt elde etme imkânına sahipken, olumsuz görüş verirken daha kısıtlı bir çerçevede çalışmaktadır. Genel olarak, pozitif güvence raporuna negatif güvence raporundan daha fazla tahmin güvenilirliği eklendiği belirtilmiştir¹⁵⁶.

Özellikle denetçi tarafından denetim raporuna ilişkin varsayımların olumsuz görüş verecek nitelikte olduğunun değerlendirilmesi, olumlu görüş verme sürecine göre daha zor olabileceği kabul edilir. Bu sebeple denetçinin olumsuz bir güvence görüşü vermesi durumunda, aşağıdaki hususları göz önüne alarak açıklama yapması beklenir:¹⁵⁷

- ✓ Doğası gereği, bütün varsayımlar bağımsız kanıtlama niteliğine sahip değildir.
- ✓ Varsayımların makul olup olmadığı şu anda mevcut olan bilgiler üzerinde değerlendirilir.

---

¹⁵⁵KGK. GDS 3420, s. 30.

¹⁵⁶Schelluch, P. and Gay, G. (2006) 653–676, s. 675.

¹⁵⁷Schelluch, P. and Gay, G., (2006) s. 658.

✓ Tüm beklentilerin, niyetlerin ve yönetim planlarının bir tahminde yansıtıldığından ve mevcut koşulların değişen koşullara bağlı olarak değişmeyeceğinden emin olunamaz.

2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Düzenlemelerde İYFB Denetimine İlişkin Bazı Hususlar

Birçok hususta uluslararası güvence denetim standartları ile örtüşen AICPA düzenlemeleri, daha ayrıntılı ve özellikli durumları açıklayarak çizilen kavramsal çerçevenin dışına çıkmıştır.

AICPA tarafından, finansal tahminlerden oluşan proforma finansal tablolar genellikle tarihi finansal tablolarla aynı muhasebe esasına göre (örneğin tahakkuk esasına göre) GAAP'a uygun olarak sunulur veya İYFB tahminleri başka bir kapsamlı muhasebe esasına göre de hazırlanabilir, denilmiştir. Kullanılan temel muhasebe esası, finansal tabloların nihai kullanımına bağlıdır. Eğer özel bir sunum için hazırlanacaksa, farklı muhasebe esasının kullanıldığı bilgisi verilmelidir. Örneğin bir gayrimenkul ortaklığı için proforma finansal tablolar hazırlanıyorsa, gelir vergisi esası daha uygun bir format olabilir¹⁵⁸.

Farklı bir muhasebe esası veya ilkesi kullanılıyorsa, bu işlemin yapıldığına dair faaliyet sonuçları ve finansal durumun etkisi ile ilgili bir açıklama yapılmalıdır. Örneğin; finansal bilgi tahminlerinde stokları muhasebeleştirme yöntemi, tarihi finansal tablolarda kullanılan FIFO yöntemi yerine LIFO yöntemi kullanılmıştır. Eğer bu yöntem kullanılırsa tahmini vergi öncesi gelir XX \$ artacak, vergi karşılığı artacak, diğer işletme sermayesi XX \$ azalacak, net gelir ve öz kaynaklar artacaktır¹⁵⁹.

Zaman zaman standart güvence denetimi raporunda değişiklik gerektiren bazı durumlar olabilir. Bahse konu durumlara aşağıda birkaç örnek verilmiştir:¹⁶⁰

1. Bir maddenin vurgulanması: Bazen denetçi finansal tablolara ilgili bir konuyu vurgulamak isteyebilir. Bu sebeple açıklayıcı yorumlar veya diğer bilgilendirici

¹⁵⁸Prospective Financial Statements:Performance and Usage, s.11. Erişim tarihi 16.09.2019.

¹⁵⁹Prospective Financial Statements:Performance and Usage,s.12.

¹⁶⁰AT-C Section 301, Financial Forecasts and Projections, s. 1488. Erişim Tarihi 05.11.2019.
<https://www.aicpa.org/content/dam/aicpa/research/standards/auditattest/downloadabledocuments/at-00301.pdf>

materyaller gibi eklemek istediği diğer bilgileri ve yorumları raporunun ayrı bir paragrafında sunabilir.

2. Değerlendirmenin kısmen başka bir denetçinin raporuna dayanması: Birden fazla denetçi incelemeye dâhil olduğunda, bu durum için genellikle tarihi finansal tabloların incelenmesiyle ilgili kılavuz uygulanır. Asıl denetçi raporunda, başka bir denetçinin raporuna kısmen dayanak göstererek başvurmaya karar verdiğinde, bu durumu inceleme kapsamını belirlerken açıklamalı ve diğer denetçinin raporuna atıfta bulunmalıdır. Bu tür bir referans, incelemenin gerçekleştirilmesindeki sorumluluk alanını gösterir.

3. Tarihi finansal bilgilerle karşılaştırma yapılması.

4. İnceleme, fizibilite veya iş edinim çalışması gibi daha büyük bir sözleşmenin parçası olması durumunda: Denetçi bu gibi durumlarda, tüm sözleşmeyi tanımlamak için proforma finansal tabloların incelenmesi hakkındaki raporun genişletilmesini uygun görebilir.

Yukarıda bahsedilen durumların meydana getirdiği sonuçlar itibariyle, denetçinin hazırladığı raporda görüşe ilişkin değişiklik yapılması zorunlu değildir. Ancak bazı durumlarda denetçi oluşan koşullara göre görüş değişikliğine gidebilir. Bahsedilen koşullara bağlı değişiklik bildirimleri tablo 2.2.'de gösterilmektedir¹⁶¹.

---

¹⁶¹Prospective Financial Statements:Performance and Usage, s.64.

Tablo 2.2. Denetçinin Görüş Değişikliğine Gittiği Durumlar

Koşulların Açıklaması	Değişiklik Bildirimi
Potansiyel finansal tablolar AICPA sunum esaslarından çıkarılmıştır.	Kaldırılma nedenine bağlı olarak nitelikli veya olumsuz görüş.
Proforma finansal tablolar, önemli varsayımları açıklamakta başarısız kalmıştır.	Olumsuz görüş ve rapordaki önemli varsayımları açıklama.
Bir veya daha fazla önemli varsayım, tahmin veya projeksiyon için makul bir temel sağlamamaktadır.	Olumsuz görüş.
Bir veya daha fazla önemli varsayım, verilen kesin olmayan varsayımlar için makul bir temel sağlamamaktadır.	Olumsuz görüş.
İnceleme, gerekli görülen bir veya daha fazla prosedürün uygulanmasını engelleyen şartlardan etkilenmektedir.	Görüşü vermeyi reddetme ve rapordaki kapsam sınırlamasını tanımlama.

Kaynak: (Prospective Financial Statements:Performance and Usage, 2019)

Denetçi ayrıca, ilgili açıklamalar dâhil, muhtemel finansal bilgilerin, süreç içerisinde aşağıdakilerden herhangi biri nedeniyle revize edilip edilmemesi gerektiğine de karar vermelidir. Yapılan düzeltme işlerinden sonra hâlâ hariç durumlar, önleyici durumlar vb. gibi özellikli hususlar var ise ek olarak açıklayıcı rapor düzenlenebilir.¹⁶²

- a. Matematiksel hatalar,
- b. Mantıksız veya dâhili olarak tutarsız varsayımlar,
- c. Uygunsuz veya eksik sunum,
- d. Yetersiz açıklama.

Günümüzde güvence raporlarının hem finansal hem de finansal olmayan konularda kullanımı yaygınlaşmıştır. Bir taraftan işletme hissedarları “Bu işletme nasıl daha iyi olabilir?” sorusunun cevabı için bu raporları düzenletirken, bir taraftan tedarik zincirinde yer alan işletmelerdeki iş gücü standartları hakkında güvence verilmesi üzerine raporlar düzenlenmektedir. İşletme birleşmeleri veya satın alma kararları sırasında hazırlanan güvence denetim raporları da bu duruma örnek teşkil etmektedir.

Denetçi inceleme ve gözden geçirme prosedürlerine geçmeden önce, esas sözleşmede belirtilen amaca uygun olarak, birleşme ile ilgili sözleşmeleri, konuya ilişkin

¹⁶²AT-C Section 305, Prospective Financial Information, s. 1923. Erişim Tarihi 05.11.2019. <https://www.aicpa.org/content/dam/aicpa/research/standards/auditattest/downloadabledocuments/at-c-00305.pdf>

yönetim kurulu toplantı tutanaklarını okuyarak ve işletmede çalışan görevlilerle görüşmeler yaparak işletmelere ait gerekli bilgileri edinmeye çalışır. Burada denetçi, gerekli prosedürleri gerçekleştirmek için bu konularda yeterli bilgiyi elde edip edemeyeceğini düşünmelidir. Eğer bir başka denetçi, proforma finansal bilginin sunulduğu en son yıllık veya ara dönem için bir denetim veya inceleme yaptıysa, hazırlanan raporlardan da işletmenin muhasebe ve finansal raporlama uygulamalarının anlaşılması yoluna gidilebilir.

Denetçinin bu çalışma kapsamında edinmeyi düşünebileceği kanıt örnekleri, satın alma, birleşme veya takas anlaşmaları, değerlendirme raporları, borç anlaşmaları, iş sözleşmeleri, yönetim kurulunun faaliyetleri ve mevcut, önerilen mevzuat veya düzenleyici faaliyetlerdir. Ayrıca aşağıda belirtilen hususlar da göz önüne alınabilir:¹⁶³

- ✓ Bir işletme birleşmesinde edinilen işletmenin her bir önemli kurucu parçasına ilişkin bilgi edinme prosedürleri,
- ✓ Her bir işletmeye ilişkin muhasebe ilkeleri ve takip edilen finansal raporlama uygulamaları,
- ✓ İşletmeler arasında yapılan işlemler,
- ✓ Beklenmedik durumlara ilişkin önemli varsayımlar,
- ✓ İşletmeye, devralan veya elden çıkaran işletmeye ait diğer faktörler,
- ✓ Yapılan özellikli işlemle ilgili sektör uygulamaları ile yasal ve düzenleyici mevzuatın gerekleri.

Finansal analistler tarafından yapılan finansal tahminlere ilişkin “ABD’de Kabul Edilen Muhasebe İlkeleri (USA GAAP) IFRS’ye Karşı: Yabancı Özel İhraç Edenler için Analist Tahmin Hataları” adlı bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, finansal analistlerin ileriye yönelik kazanç tahmini doğruluğunun kullanılan raporlama standartlarından etkilenip etkilenmediği araştırılmıştır. Satışlar, olağanüstü kalemlerden önceki gelir, net gelir, varlıkların getirisi ve/veya hisse başına kazançlardaki ortalama 3 yıllık yüzde değişim incelendiğinde, elde edilen sonuçlar tahmin doğruluğundaki farklılıkların finansal raporlama için kullanılan muhasebe standartları ile anlamlı bir şekilde ilişkili olmadığını göstermiştir. Tahmin doğruluğunun kullanılan muhasebe sistemine bağlı olmadığını tespitinden de önemlisi, analist doğruluğundaki farkın daha ziyade US GAAP

---

¹⁶³AT-C Section 310, Reporting on ProForma Financial Information, s. 2002. Erişim Tarihi 05.11.2019. <https://www.aicpa.org/content/dam/aicpa/research/standards/auditattest/downloadabledocuments/at-c-00310.pdf>

ve UFRS'yi kullanmayı seçen şirketlerin özelliklerinde farklılıklar olduğunu göstermektedir. Yani işletmelerin hukuk, muhasebe ve eğitim sistemlerinin gücü, denetim altyapısı vb. gibi çevresel faktörlerin, tahmin doğrulamada raporlama standardındaki detaylarla ilgili endişeleri geçersiz kıldığını ortaya çıkmıştır. Ancak tahmin yapılırken, gönüllü veya zorunlu olarak ilgili standartları kullanmanın yüksek kaliteli finansal raporlama bilgisine imkân verdiği öngörüsünü oluşturmuştur¹⁶⁴.

2.3. Güvence Denetim Süreci

Güvence denetimi, üçüncü taraflarca finansal ve finansal olmayan bilgi kalitesi ve güvenilirliği teyit edilerek bir işletmeye duyulan güveni artıran bir denetim faaliyeti olması sebebiyle, güvence denetimi isteyen işletmeler ile denetim yapan denetçiler arasında çeşitli işlemler yürütüldüğü bir süreçten oluşur. Bu süreçte, denetçi mevcut standartlara uygun faaliyetler yürütür ve bir güvence raporu hazırlar. Bu süreç beş aşamadan oluşur: Başlangıç, planlama, yürütme, tamamlama ve dokümantasyon¹⁶⁵.

1. Başlangıç aşaması: Güvence denetimi talep eden işletme olarak tanımlanan müşteri, denetimde kullanılan düzenlemeler, hedeflenen denetim alanı ile beklentilerini de içeren güvence denetimi talebini yetkili bir denetim firmasına iletir. Talebin iletilmesi üzerine, talebi kabul eden denetçi sektör, işletme ve talep edilen işlerin süreçleri ile ilgili bilgileri toplar. Denetçi, denetim sürecinde bağımsızlığına ilişkin ihtilaf ve bağımsızlık kontrolü yapar. Bu kontrolden sonra teklif formunu hazırlar ve bu şartlara bağlı olarak süreç başlatılır.

2. Planlama Aşaması: Güvence sözleşmesinin hazırlanmasından sonra, güvence denetiminin süresi, kapsamı, kim tarafından ve nasıl yürütüleceği hakkında bir planlama yapılmalıdır. Sözleşme koşulları, denetim konusu ve denetçi tarafından kullanılacak kriterler bu süreçte büyük önem taşımaktadır. Bu aşamada, denetimin kapsamı açıkça tanımlanmalıdır.

3. Yürütme Aşaması: Bu aşama denetim prosedürlerinin uygulanması ile ilgilidir. Araştırma, gözlem, onay, yeniden hesaplama, yeniden uygulama, analitik prosedürler ve sorgulama gibi kanıt toplama teknikleri kullanılır. Varsayımlarla ilgili

---

¹⁶⁴Jategaonkar, Shrikant P.; Lovata, Linda Sierra and Gregory E., "U.S. GAAP versus IFRS: Analyst Forecast Errors for Foreign Private Issuers", JAFR Vol II, 2014, s.11.

¹⁶⁵Arslan, C. M. ve Demirkan, S., s. 137.

yeterli bilgi kaynağının olup olmadığı dikkate alınır. Denetçinin bakabileceği dış kaynaklara örnekler; kamu ve özel sektör yayınları, ekonomik tahminler, mevcut ya da önerilen mevzuat ve değişen teknoloji raporlarıdır. İç kaynaklara örnekler; bütçeler, iş sözleşmeleri, patentler, telif sözleşmeleri ve kayıtları, satış kayıtları, borç sözleşmeleri ve işletme planlarını içeren yönetim kurulu faaliyetleridir.

4.Tamamlama Aşaması: Denetçi, işletme yönetiminden yazılı beyanlar isteyerek denetimi tamamlar. Buna binaen yürütülen işlemleri belgeleyerek güvence raporunu hazırlar ve müşteri işletmeye sunar.

5.Dokümantasyon Aşaması: Denetçi, denetim sırasında gerçekleştirilen prosedürleri belgeler. Bu belgeler çalışma kâğıtları şeklindedir, içerikleri ve şekilleri farklı faktörlere bağlı olarak değişebilir. Çalışma kâğıtları arasında denetçilerin adı ve soyadı, tarihi, denetimin amacı ve kapsamı bulunur. İçerik, yürütülen prosedürlerin sonuçlarından, kanıtlardan ve değerlendirmelerden oluşur.

Denetim sonunda denetçi, denetim sırasında toplanan delilleri kullanarak işletmeyle ilgili görüşlerini ifade eder¹⁶⁶.

Güvence denetim süreci, güvence raporu hazırlanıp işletme yönetimine sunulduğunda sona erer. Denetim süreci ile ilgili belgeler olan çalışma kâğıtları, nihai denetim dosyasına güvence denetim raporunun tamamlanmasından itibaren 60 gün içerisinde eklenir¹⁶⁷. Ayrıca denetçi veya denetim firması bu belgeleri 10 yıl süreyle saklamakla yükümlüdür¹⁶⁸.

2.3.1. İYFB İnceleme Sürecinde Varsayımların ve Finansal Tablo Kalemlerinin Kullanılması

Son yıllarda finansal analistler kazanç tahminlerine, fiyat hedeflerine ve hisse senedi tavsiyeleri gibi İYFB'lere ek olarak nakit akışı tahminleri vermeye başlamıştır. İşletme dışı İYFB kullanıcılarının, işletmelerin finansal performansı ve finansal yükümlülüklerini yerine getirme yetenekleri hakkında yanılsamalarını önlemek için nakit akışlarının bileşenlerini dikkatlice analiz etmeleri gerekir. İşletmelerin negatif (pozitif) toplam nakit akışının her zaman firmaların kötü (iyi) finansal performansını gösterdiği

¹⁶⁶Arslan, C. M. ve Demirkan, S., s.138.

¹⁶⁷SPK Tebliği, Üçüncü Bölüm, Madde 11, Erişim Tarihi 20.12.2018.

¹⁶⁸SPK Tebliği, Üçüncü Bölüm, Madde 11. Erişim Tarihi 20.12.2018.

anlamına gelmeyebilir. Örneğin büyüme stratejisi kapsamında başarılı bir işletmenin, büyük yatırımları nedeniyle toplam nakit akışı negatif olabilir. Buna karşılık, işletme kazancını manipüle amaçlı fazla göstermek isteyen yöneticiler tarafından hazırlanan ve toplam nakit akışını pozitif olarak bildiren ama beklenti dönemi sonunda finansal sıkıntı yaşayan işletmeler de bulunabilir.

Bir işletmenin ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli para üretmediği takdirde finansal sıkıntı belirtileri gösterdiği durumlarda, yöneticilerin teknik temerrütlerle karşılaşmamak için gelir artırıcı muhasebe seçeneklerini kullanma eğiliminde olduğu söylenebilir. Bu kapsamda gelir tahminlerinin, işletme performansının daha az güvenilir bir ölçüsü haline gelmesi nedeniyle, doğrulanabilir olmaları nedeniyle nakit akışları tercih edilebilir ve yöneticilerin karar ve yorumlarına daha az maruz kalmaları sağlanabilir.

Yakın dönemlerde görülen raporlama skandallarının temelinde, özellikle işletme yöneticilerinin takdirine dayalı gerçeğe uygun olmayan ileriye yönelik tahminlerle gelirlerinin yüksek gösterilmeye çalışılması yatmaktadır. Bu sebeple yapılan İYFB tahminlerinin bilinmesinin ve bu bilgilere ilişkin denetim yapılmasının önemi daha fazla ortaya çıkmaktadır. Denetçi ise, özellikle kritik varsayımlara odaklanıp, işletme yönetimi gözetiminde yapılan tahminleri denetim prosedürlerini uygulayarak incelemeli ve önceki dönemlere ilişkin gerçekleşme rakamları ile test etmelidir. Ortaya çıkan farkları önemlilik hususunu dikkate alarak yorumlamalı, buna göre raporlamalarını yapmalıdır.

İşletmelerin devam eden nakit ihtiyaçlarını, özellikle işletme ve finansman ihtiyaçlarını karşılamak için operasyonlarından yetersiz nakit üretmeleri durumunda, yakın vadede finansal sıkıntı yaşama ihtimalinin yüksek olduğu söylenebilir. Bu tür sıkıntılı işletmeler, finansal problemlerini yatırım faaliyetlerinden (örneğin varlık ve / veya diğer yatırımları satmaktan) nakit girişleri yaparak ya da dışarıdan nakit çekmekte zorlandıkları için nakit rezervlerini kullanarak nakit problemlerini çözmektedirler. Ancak varlıkların satılmaya devam edilmesi veya nakit rezervinin kullanılması durumunda finansal sorunları daha ciddi bir hal almaktadır. Bu ve benzeri durumların nakit akış tablolarından iyi okunması ve yorumlanması gerekmektedir. İşletme tarafından hazırlanan işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerinden kaynaklanan sekiz nakit akışı kombinasyonu ve bu nakit akışı kombinasyonlarına ilişkin çeşitli öngörüne dair senaryoların yer aldığı çalışma aşağıda yer almaktadır:¹⁶⁹

---

¹⁶⁹Jantadej, Piyaratt, "Using The Combinations Of Cash Flow Components To Predict Financial Distress" PhD Dissertation, University of Nebraska, 2006, s.49.

Tablo 2.3. Nakit Akış Kombinasyonları, Senaryolar ve Finansal Sıkıntı Tahminleri

Senaryo	Net İşletme Faaliyetlerine İlişkin Nakit Akışları	Net Yatırım Faaliyetlerine İlişkin Nakit Akışları	Net Finansman Faaliyetlerine İlişkin Nakit Akışları	Senaryonun Yorumlanması ve Finansal Sıkıntı Tahmini
1	Negatif (-)	Pozitif (+)	Pozitif (+)	İşletmenin ciddi finansal zorluklarla karşı karşıya olduğunu ve ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli para üretmediğini gösterir. Sabit varlıklarını satarak, borç verenden borç alarak (ve/veya yeni hisse ihracı yaparak) nakit açığını kapatmak zorundadır. Kısa vadede, işletmede negatif net işletme nakit akışı olmaya devam ederse, kredi temerrütleriyle karşılaşabilir ve tüm nakit ihtiyaçlarını karşılamak için yatırım ve finansman faaliyetlerinden de nakit girişi sağlayamaz (örneğin işletme varlıklarının tükenmesine veya borç verenin yeni borç vermeyi veya kredi vermeyi reddetmesine neden olabilir).
2	Negatif (-)	Pozitif (+)	Negatif (-)	Negatif net işletme nakit akışının, pozitif net yatırım nakit akışının ve negatif net finansman nakit akışının birleşimi, finansal sorunların bir işaretidir. İşletme ve finansman faaliyetlerini finanse etmek için nakit yetersizliğine düşer. Bu nedenle, işletme ve finansman ihtiyaçlarının karşılığını ödemek için sabit varlık ve/veya diğer yatırımlarını satması gerekir (örneğin faturaları ödemek, borç ve temettü ödemeleri yapmak için). Yakın gelecekte, işletme nakit ihtiyacını karşılamak için yeterli nakit girişi üretilmezse ve nakit açıklarını karşılamak için varlık satmaya devam ederse ciddi finansal sorunları olacaktır.
3	Negatif (-)	Negatif (-)	Pozitif (+)	Negatif net işletme ve yatırım nakit akışlarının ve pozitif net finansman nakit akışının birleşimi, işletmenin geçici finansal zorluklar yaşadığını göstermektedir. İşletmenin negatif net işletme nakit akışı var ancak gelecekte önemli miktarda nakit girişi yaratması beklenen sabit varlık yatırımı yapmaya devam etmektedir. İşletme, faaliyetlerinden nakit açığını kapatmak, yatırım faaliyetlerini finanse etmek için borçlanarak ve/veya ek sermaye ihraç ederek nakit sağlamaktadır. Bu nakit akış kombinasyonu, bir işletmenin büyüdüğünü ve gelecekteki operasyonlarından nakit girişi yaratmayı beklediğini göstermektedir. Bununla birlikte işletme, yakın gelecekte borç veya faiz yükümlülüklerinin geri ödemeleri de dâhil olmak üzere devam eden nakit ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli pozitif işletme nakit girişi üretilmezse, ciddi finansal problemlerle karşılaşabilecektir.

4	Pozitif (+)	Pozitif (+)	Negatif (-)	Pozitif net işletme ve yatırım nakit akışları ile negatif net finansman nakit akışının birleşimi, finansal sıkıntının olası bir göstergesidir. İşletme pozitif net işletme nakit akışı yaratsa bile bu nakit, sabit varlık ve/veya diğer yatırımların satışı olmadan finansman ihtiyaçlarını karşılayacak kadar yeterli değildir. Bu durum, firmanın vadesi geldiğinde faiz ve borç yükümlülüklerini geri ödemesi için nakit parası yetersiz olduğunda bir sorundur. Yakın gelecekte, işletme faaliyetlerinden pozitif net nakit akışı elde edemezse veya tüm nakit ihtiyaçlarını karşılamak için satılacak varlıkları tükenirse, ciddi finansal sıkıntı yaşayabilir.
5	Pozitif (+)	Negatif (-)	Pozitif (+)	Pozitif net işletme nakit akışı ve net finansman nakit akışı ile negatif net yatırım nakit akışının birleşimi, işletmenin iyi bir performans sergilediğini ve büyüdüğünü göstermektedir. Gelecekte kazançlı çıkması beklenen iyi yatırım fırsatları bolluğuna sahip olduğu söylenebilir. Ancak yatırım faaliyetlerini desteklemek için sınırlı işletme nakit akışına sahiptir. Bu nedenle, işletme yatırım fırsatlarından yararlanmak için (örneğin gelir getirici sabit varlık satın almak veya diğer yatırımlar) daha fazla borçlanma (ve/veya yeni hisse satışı) yapması gerekmektedir. Ayrıca gelecekte işletme faaliyetlerinden önemli nakit elde etmeyi beklemektedir.
6	Pozitif (+)	Negatif (-)	Negatif (-)	Bu kombinasyon başarılı bir işletmeyi yansıtmaktadır. İşletme pozitif net işletme nakit akışı yaratır ve yatırımlarını finanse etmek, borç ödemelerine ve hissedarlara temettü ödemelerini yapmak için bu fazla parayı kullanır. İşletme gelecekte işletme, yatırım ve finansman ihtiyaçlarını karşılamak için faaliyetlerinden yeterli miktarda nakit yaratmayı beklemektedir.
7	Negatif (-)	Negatif (-)	Negatif (-)	Bu kombinasyon çok nadir görülür ve işletmenin ciddi bir finansal sorunla karşı karşıya olduğunu gösterir. İşletme, faaliyetlerinden yeterince nakit yaratmaz, yapılan yatırımlar ve geri ödemeler dâhil olmak üzere tüm nakit ihtiyaçlarının çoğunu finanse etmek için nakit rezervini kullanmak zorundadır. Değişik bir şekilde, işletme faaliyetlerinden elde edilen nakit yetersiz kalsa, temettü ve borç ödemeleri için nakit paraya ihtiyaç olsa da, sabit varlık ve/veya diğer yatırımlara yatırım yapmaya devam etmektedir. Yakın gelecekte, firma faaliyetlerinde nakit girişi sağlayamazsa nakit rezervi tükenir.
8	Pozitif (+)	Pozitif (+)	Pozitif (+)	Pozitif net işletme, yatırım ve nakit akışlarının finansmanı kombinasyonu olan sekizinci kombinasyon olağandışı bir durumu yansıtmaktadır. Bu işletme yatırım, işletme ve finansman faaliyetlerinden para biriktirir. Gelecekte, işi genişletmek, büyük bir yatırım satın almak, uzun vadeli borç yükümlülüklerini geri ödemek veya hisse alımlarını geri almak için büyük miktarlarda nakit kullanması gerekebilir.

Kaynak: (Jantadej, 2006)

Yukarıdaki tablodan hareketle işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerine ilişkin nakit akış kombinasyonlarının, finansal sıkıntıya ilişkin tahmin yapma sürecinde diğer finansal bilgilere göre daha önemli gösterge sağladığı söylenebilir.

2.3.2. Güvence Denetimi Kıstasları

Özellikle Türkiye’de mevcut kaynakların sınırlılığı göz önüne alındığında, denetçinin İYFB analizini doğru yapabilmesi ve işletmeye bir bütün olarak yaklaşabilmesi için bilgilendirilmeye ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Genel olarak İYFB’ne ilişkin inceleme yapılırken denetçi, tablo 2.4.’te bazı örnekleri verilen kıstaslar belirleyerek raporlama sürecinde standartlaşma sürecine girebilir.

Tablo 2.4. Raporlama Sürecinde Denetçinin Oluşturduğu Kıstaslara Örnekler¹⁷⁰

	Düşünce Beyanı	Uygunluk Faktörü
1	Güvencenin Kapsamı	Denetçi tarafından sağlanan güvencenin kapsamı açıkça belirtilmiştir.
		Denetçi tarafından sağlanan güvencenin kapsamı net değildir.
2	Varsayımların Temeli	Tahmin, varsayımlar temelinde uygun bir şekilde hazırlanmıştır.
		Tahmin, varsayımlar temelinde uygun şekilde hazırlanmamıştır.
3	Makul Varsayımlar	Varsayımlar, tahminin hazırlanması için makuldür.
		Varsayımlar, tahminin hazırlanması için makul değildir.
4	Önemli Yanlışlıklar	Kullanıcılar, tahminlerde önemli bir yanlışlık olmadığına dair kesin güvenceye sahip olabilirler.
		Kullanıcılar, tahminlerde önemli bir yanlışlık olmadığına dair hiçbir güvence veremezler.
5	Öngörü sağlama	Kullanıcılar, tüm önemli yönlerden bu öngörünün sağlanacağı konusunda kesin güvenceye sahip olabilirler.
		Kullanıcılar, tüm önemli yönlerden bu öngörünün sağlanacağı konusunda kesin güvenceye sahip olamazlar.
6	Varsayımları Onaylama	Denetçi varsayımları onaylamıştır.
		Denetçi varsayımları onaylamamıştır.

¹⁷⁰Schelluch, P. and Gay, G., 2006, 653–676, s. 661.

7	Muhasebe Standartları	Tahmin, geçerli muhasebe standartlarına uygundur.
		Tahmin, geçerli muhasebe standartlarına uygun değildir.
8	Önemli Hatalar	Tahmin önemli hatalar içermektedir.
		Tahmin önemli hatalar içermemektedir.
9	Varsayımları Gözden Geçirme	Denetçi varsayımları gözden geçirmiştir.
		Denetçi varsayımları gözden geçirmemiştir.
10	Doğru ve Makul	Tahmini doğru ve makul bir bakış açısı sunar.
		Tahmini doğru ve makul bir bakış açısı sunmaz.
11	Denetçi Memnuniyeti	Denetçi tahminlerden memnundur.
		Denetçi tahminlerden memnun değildir.
	Sorumluluk Faktörü	
12	Temel Varsayımlar	Yönetim, öngörünün temelindeki varsayımlardan sorumludur.
		Denetçi, öngörünün temelindeki varsayımlardan sorumludur.
13	Denetim Kalitesi ve Hesap Verilebilirlik	Ortaklar, denetçileri işlerinin kalitesinden sorumlu tutabilirler.
		Ortaklar, denetçileri işlerinin kalitesinden sorumlu tutamazlar.
	Beklenti Faktörü	
14	İyi Yönetim	İşletme iyi yönetilmiştir.
		İşletme iyi yönetilmemiştir.
15	Faaliyetin Devamlılığı	İşletme gelecek yıl faaliyete devam edecektir.
		İşletme gelecek yıl faaliyete son verecektir.

Genelde tarihi bilgilerden türetilen İYFB'ler, destekleyici varsayımlarla hazırlanırlar. Denetçi, işletmenin finansal tablolarını ve ilgili varsayımlarla hazırlanma koşullarını tanıırken finansal ve finansal olmayan hususları gözden geçirmesi gerekmektedir. Varsayımların doğrulanması aşamasında dikkat edilecek hususlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır:

✓ İşletmenin tabi olduğu yerel ve küresel raporlama standartları ile bunlara ilişkin mevzuatlar,

- ✓ İşletmenin faaliyet gösterdiği sektöre özgü uygulamalar,
- ✓ Varsayımlarda kullanılan ekonomik göstergeler,
- ✓ Pazar eğilimleri ve rekabet koşulları,
- ✓ Satış tahminleri ile brüt satış karı,
- ✓ Satışların maliyeti,
- ✓ Hisse başına kazanç ve sulandırılmış kazanç,
- ✓ Sektördeki inovasyonlar çerçevesinde satış ve pazarlama hedefleri,
- ✓ Gelir ve gider tahakkuku işlemleri,

- ✓ Faydalı ömür tahmini ile amortisman ayırma işlemleri,
- ✓ Karşılık ayırma sürecinin belirlenmesi,
- ✓ Stok tespit ve değerlendirme süreci,
- ✓ Duran varlık tespit ve değerlendirme süreci,
- ✓ Finansal varlık ve borçların gerçeğe uygun değerlendirme işlemleri ile finansal durumdaki önemli değişiklikler,
- ✓ Yabancı para varlık, yükümlülük, değerlendirme işlemleri,
- ✓ Teminat ve garantilere ilişkin işlemler,
- ✓ Ertelenmiş vergi sürecine ilişkin değerlendirmeler,
- ✓ Devam eden yatırımlara ilişkin değerlendirmeler,
- ✓ Yabancı kaynak finansman olanakları,
- ✓ Sermaye, vergi, kar payı ve temettü işlemleri,
- ✓ Önemli muhasebe politikalarının incelenmesi,
- ✓ Potansiyel kapasite kısıtlamaları (üretim ve dağıtım tesis kapasiteleri, tedarik zinciri yönetimi, personel düzeyi),
- ✓ Finansal tablolara yazılmayan, erken yazılan veya ertelenen olaylara ilişkin tespit işlemleri,
- ✓ Önemli ve olağandışı karmaşık faaliyetler ile durdurulan faaliyetlere ilişkin muhasebeleştirme süreci,
- ✓ Mevcut ve/veya muhtemel davalara ilişkin incelemeler,
- ✓ Özellikle hesap dönemi sonunda fiktif kayıt olup olmadığına dair incelemeler,
- ✓ Dönem içinde yapılan muhasebe politikası değişiklikleri,
- ✓ Finansal tabloların ilgili taraflara sunumu,
- ✓ İşletme iç kontrol noktalarından oluşan kurumsal risk analizi,
- ✓ Makul en kötü durum senaryosu.

Denetçi bahsedilen hususları incelerken, işletme için belirlediği temel performans göstergeler (KPI'lar-Key Performance Indicators) üzerinde yoğunlaşarak daha sonraki ilerleme düzeylerinin tespitinde, bu kontrol noktalarından gözlem yapabilir. İYFB incelemesinde “yukarıdan aşağıya” olarak tarif edilebilen hassasiyet kontrolü de yapılmalıdır. Bu kontrol, genellikle KPI'ların analitik incelemesi yoluyla, olası tutarsızlıkları ve potansiyel varsayımlarda ve/veya finansal tahmin modeli çalışmalarında değişiklik yapılması gereken beklenmedik eğilimleri nihai gerçek performanslarla karşılaştırarak yapılmaktadır. Ayrıca daha sonraki doğrulama çalışmaları sürecinde

sadece KPI'lar değil aynı zamanda kilit muhasebe politikaları ve alternatif performans ölçütleri (APM) açıklamaları da yardımcı olacaktır¹⁷¹.

Denetçi birçok farklı sektörden denetim yapma imkânına sahip olabilir. Ancak aşağıdaki gibi birtakım unsurlar denetçinin özel beceri ve bilgiye sahip olmasını veya bu konularda bir uzmandan destek almasını gerektirebilir. Örneğin;¹⁷²

- ✓ Belirli iş veya sektördeki (maden yatakları, tarımsal varlıklar, karmaşık finansal araçlar vb.) varlık, yükümlülük veya öz kaynak bileşenlerinin temel niteliği.
- ✓ Yüksek derecede bir tahmin belirsizliği.
- ✓ Karışık hesaplamalar ve özel modellerin yer alması, örneğin, gözle görülür bir piyasanın olmadığı durumlarda gerçeğe uygun değer tahmin edilmesi durumları örnek verilebilir.
- ✓ Muhasebe tahminleri ile ilişkili mevcut finansal raporlama çerçevesinin karmaşıklığı, örneğin tahmin gerektiren bir durum için farklı yorumlamaların olabileceği bir yapının finansal raporlama çerçevesinde bulunması.
- ✓ Denetçinin değerlendirilen risklere karşılık verirken gerçekleştirme niyetinde olduğu prosedürler.

Bazı durumlarda, uygulanabilir finansal raporlama çerçevesi belirsizliklerle ilgili özel açıklamalar gerektirebilir. Örneğin bazı uygulanabilir finansal raporlama çerçevesinde şunlar tanımlanabilir;¹⁷³

- ✓ Varlık ve yükümlülüklerin defter değerini belirlemek için gerekli olan varsayımların ve önemli bir düzeltme gerektirebilecek riskleri barındıran tahmin belirsizliğinin kaynaklarının açıklanması. Bu gereklilikler şu ifade ile anılabilir: "Tahmin belirsizliğinin temel kaynakları" veya "Kritik muhasebe tahminleri".
- ✓ Olası sonuç aralıklarının ve bu aralıkların belirlenmesi için kullanılan tahminlerin açıklanması. İşletmenin finansal durum ve performansı açısından gerçeğe uygun değer tahmininin önemine dair bilgilerin açıklanması.
- ✓ Maruz kalınan riskler ve ortaya çıkma şekilleri, işletmenin amaçları, riski yönetmek için kullanılan politika ve prosedürler, risk yönetiminde kullanılan metotlar gibi niteliksel açıklamalar ile bu niteliksel açıklamalar ile önceki dönemdeki açıklamalar arasında bir farklılık varsa bu farklılıkların açıklanması.

¹⁷¹ICAEW PFI 2018, s.26. Erişim tarihi 12.07.2019.

¹⁷²Varıcı, İ., Muhasebe ve Denetim Standartları Açısından Muhasebe Tahminleri, Ankara SMMO, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 2014-2, s. 106.

¹⁷³Varıcı, İ., 2014-2, s. 108.

Yukarıda sayılan hususlar dışında denetçi raporlama çalışmasında kullandığı tahmin modelini oluştururken, erken finansal sıkıntı belirtilerini ölçmek için bazı göstergeleri kullanabilir. Bunlardan bazıları aşağıda sayılmıştır:

- ✓ Beklenenden daha fazla borçlanma yapılması,
- ✓ Kâr marjındaki düşüş,
- ✓ Hammadde ve işçilik maliyetlerindeki artış,
- ✓ Kilit müşteri veya tedarikçiyle yaşanan bir olumsuzluk,
- ✓ Tabii olunan mevzuat ve düzenlemelerdeki değişiklikler,
- ✓ Planlanmamış bir satın alma veya elden çıkarma gerçekleşmesi,
- ✓ Nakit girişlerindeki gecikmeler,
- ✓ Borçlu veya alacaklı ödeme profilindeki değişiklikler,
- ✓ Çeşitli genel gider kategorilerinde artış,
- ✓ Ardışık finansal dönemlerde zarar açıklanması,
- ✓ Hisse senedi temettüsünün askıya alınması,
- ✓ Yıllık nakit temettü ödemelerinin azaltılması,
- ✓ Tahvil derecelendirme notunun düşmesi.

Ayrıca işletme yönetiminin sorumluluğunda olan kurumsal risk analizi neticesinde ortaya konulan makul en kötü durum senaryosu oluşturulmaktadır. Bu kapsamda oluşturulan eylem planında, gerekli ve mevcut fonlar arasında boşluk payı bırakılarak çalışma sermayesinin devam ettirilmesi işletme lehinedir.

Güvence denetimine ilişkin öncelikle ilgili İYFB'leri ve bunlarla ilintili proforma finansal tabloları düzenleyen genellikle meslek mensuplarına yönelik, geleceğe yönelik finansal tabloların incelenmesi standardı çerçevesinde ülkemizde karşılaşılabilecek zorluklar hakkında bir anket düzenlenmiştir. Elde edilen görüşler tablo 2.5.'deki gibidir:¹⁷⁴

---

¹⁷⁴Tamer, Ö.Ö. 2013, s. 153.

Tablo 2.5. Proforma Finansal Tablolarının İncelenmesine Yönelik Standart Çerçevesinde Karşılaşılabilecek Zorluklar

Zorluklar	Sayı	Yüzde
İşletme yönetiminin bu konuda bilgi eksikliği	82	% 71.9
Denetçilerin konuyla ilgili bilgi/eğitim eksikliği	39	% 34.2
Denetçilerin uygulamada tecrübe eksikliği	53	% 46.5
Risk ve belirsizliklerin yönetim güçlüğü	63	% 55.3
Varsayımların makul düzeyde kabul edilebilir olmasının sağlanmasındaki güçlülük	39	% 34.2
İşletme yönetiminin bu bilgileri raporlamaya istekli olmaması	57	% 50.0
Kullanıcıların (yatırımcılar, kreditorler vs.) bu bilgilere ihtiyaç duymuyor olması	22	% 19.3

Kaynak: (Tamer, 2013)

2.3.3. Güvence Denetiminin Bağımsız Denetimden Farkı

Bağımsız denetim ve güvence denetimi benzer prosedürleri içeriyor gibi görünse de, aslında farklıdır. Denetim konusu, bağımsız denetimde finansal bilgiler olup, güvence denetiminde hem finansal hem de finansal olmayan bilgileri içerir. Bağımsız denetimde taraflara makul bir güvence sağlanırken, güvence denetiminde hem makul hem de sınırlı güvence sağlanır. Bağımsız denetimde müşteri yönetimidir. Ancak, güvence denetiminde müşteri, yönetimden ayrı bir üçüncü taraf da olabilir. Her iki denetim de yazılı bir sözleşme gerektirir. Bağımsız denetim, ikili parti ilişkisi gerektirirken, güvence denetimi üçlü parti ilişkisi içerebilir. Denetim materyalleri benzerdir. Bağımsız denetimde denetimin süresi bir yıldır, güvence denetiminde bir yıldan azdır. Bağımsız denetimde bulgular hesaplanırken, finansal olmayan bilgiler güvence denetiminde hesaplanmamaktadır. Bağımsız denetimde tek bir rapor şekli sunulurken, güvence denetiminde makul bir güvence veya sınırlı bir güvence raporu sunulur. Güvence denetiminde üçlü parti ilişkisi vardır ve denetim hizmeti, servis sağlayıcısı veya servis alıcısı tarafından yapılabilecek bir taleple başlar¹⁷⁵.

Güvence denetimi hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve bu konuyla ilgili farkındalığın artırılması, güvence denetiminin kurumsallaşması, kalite ve kaynak verimliliğinin artırılması açısından önemli bir olgudur¹⁷⁶.

¹⁷⁵Arslan, C. M. ve Demirhan, S., s. 139.

¹⁷⁶Arslan, C. M. ve Demirhan, S., s. 139.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE’DE İLERİYE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİ FARKINDALIĞININ BİR FİRMA UYGULAMASI İLE ÖLÇÜMLENMESİ

İleriye yönelik finansal bilgiler, teorik altyapısıyla denetim odaklı olarak önceki bölümlerde incelenmiştir. Gerek güvence raporunun hazırlanmasında elde edilen İYFB gerekse bu bilgilerin oluşturulmasında temel alınan düzenlemelere ilişkin açıklamalar yapılmış ve İYFB hazırlama yöntemlerinden bahsedilmiştir. Türkiye’de uygulama konusunu oluşturan İYFB düzenleme, raporlama ve elde edilen bilgilerin finansal karar alma aşamalarında verimli kullanılabilmesi konusunda mevcut bir uygulama örneği çalışması bulunmadığı görülmüştür. Bu kapsamda çalışmamızın bu alanda faydalı olması amaçlanmıştır.

3.1. Uygulamanın Amacı

Uygulamanın amacı, bir işletmeye ilişkin hazırlanan güvence denetimi raporunun incelenmesi ve teoride bahsedilen uluslararası düzenlemeler çerçevesinde değerlendirilerek sonuçlarının ortaya konulmasıdır. İşletmenin finansal verilerini gerçekleştirmelerle kıyaslama yöntemi kullanılarak İYFB hazırlanması, varsayımların tutarlılığının ölçülmesi ve incelemesi yapılarak uluslararası standartların uygulanabilirliğinin test edilmesi temel kuram olarak kabul edilmiştir. Çalışmadaki en önemli kısıt, bu konuda daha önce yapılan herhangi bir uygulama örneğinin bulunmaması ve karşılaştırmaya baz alınabilecek veri bulunmamasıdır. Her ne kadar işletmeye ilişkin genel finansal bilgiler edinilse de verilerin ticari sır kapsamına girmesi ve halka açık bir şirket olmaması, çalışmanın sınırlı bir kapsam içinde yapılmasını gerektirmiştir. Ayrıca güvence denetimi ile ilgili uluslararası standartların yeni olması ve Türkiye’de bu konunun bilinirliğinin az olması, mevcut uygulama örneklerinin de güvence raporlarının gizlilik gereği yayınlanmaması dolayısıyla çalışma sonuçlarını diğer işletmelerle karşılaştırma imkânı bulunamamıştır. Yapılan hazırlık çalışmalarında özellikle uygulayıcıların kafasında yer alan nasıl ve nereden başlamalıyım, hangi standartta bu konu

ile ilgili bilgi verilmiş gibi sorulara cevaben bu çalışmanın başlangıç olarak faydalı olması amaçlanmıştır.

3.2. Uygulamanın Yöntemi

Uygulama yapılan işletmenin, satış cirosu yüksek ve kurumsal bir yapıda olmasına, hazırlatılan ileriye yönelik bilgilerin çıktılarına göre uygulanan/uygulanacak muhasebe politikalarına etki ve sonuçlarının işletme tarafından dikkate alınmasına önem verilmiştir. Sermayesinin tamamı kamuya ait olan uygulama örneği işletme, söz konusu ileriye yönelik bilgilerden hareketle stratejik kararlar almaktadır. Gerek kullanılan verilerin muhtevasının gizlilik içermesi gerekse hukuki izinlerin alınmasının bir çok prosedür gerektirmesi nedeniyle işletmenin ismi belirtilmeyerek A İşletmesi A.Ş. olarak anılmıştır. Ayrıca sektöründe öncü konumdaki işletmenin;

- ✓ Sektördeki diğer işletmelerle karşılaştırma olanağının olmaması,
- ✓ Hazırlatılan güvence denetimi raporunun uluslararası kullanım amaçlı olması,
- ✓ Verilerini detaylı incelenme imkânı olmaması nedeniyle veriler kapsamlı olarak açıklanamamıştır.

Yapılan uygulama örneği, tek işletme ile sınırlandırılarak ayrıntılı değerlendirme ve sonuçlarını izleme çalışmaları yapılmıştır. Söz konusu uygulama örneği verilerin alındığı işletmenin özelinde olduğundan bu yönüyle bir vaka çalışmasıdır. Tezin önceki bölümlerinde ifade edilen İYFB denetiminin teorik yapısına uygun/benzer sınıflandırmalar Türkiye’de çok yeni olması ve güvence denetimi raporlarının halka açık olmaması nedeniyle çalışmanın uygulamasının yapılabileceği çok kısıtlı bir alan bulunmuştur. 2014 yılında işletmeye kredi sağlayan uluslararası bir finans kuruluşu tarafından, işletmenin finansal durumunu analiz etmek amacıyla 5 yıl süreli bir dönemi kapsayan güvence denetim raporu hazırlanmıştır. Bu raporun detaylı analizine/incelenmesine geçilmiş ve verilen görüş doğrultusunda, denetim bakış açısıyla varsayımlarla gerçekleştirmeler arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Verilerin işletme özelinde birçok gizlilik içeren konuları içermesi, hem politik riski hem de sektöre ait rekabetçi veriler olması genel olarak analiz çalışmalarında karşılaşılan verilerin paylaşım sorununu ortaya çıkarmış, bu bağlamda kısıtlı bir veri elde edilebilmiştir.

Çalışmada uygulama için seçilen işletmenin, 2014-2018 yılları arasında yer alan beklenen tüm finansal hareketleri ile yatırımlarına ilişkin varsayımları neticesinde oluşturulan İYFB'ler temin edilmiş olup muhasebe kayıtları detaylandırılmıştır. Ciroasal anlamda ülkemizin en büyüklerinden ve sektöründe lider olan işletmenin, kapsadığı faaliyet alanında hem ticaret hem de bakım, onarım ve yatırım misyonu bulunmaktadır. Bu anlamda birçok bakış açısıyla değerlendirme ve karşılaştırma yapılması, gerek sistematik gerek sistematik olmayan risk faktörlerinin dikkate alınması gerekmektedir.

3.3. Uygulama Hakkında Genel Bilgiler

Yapılan literatür taramaları ile uluslararası standartlar çerçevesinde güvence denetimi hizmetleri hakkında bu kısma kadar bilgi verilmiştir. Türkiye'de başta işletmeler olmak üzere, denetim firmaları, meslek mensupları ve konunun ilgilileri tarafından ulusal ve uluslararası denetim hizmetlerinin nasıl uygulanacağı, nelere dikkat edilmesi gibi hususlarda belirsizlik yaşadıkları görülmüştür. Çalışmamızda uygulama örneğine yer verilerek bu belirsizliğin giderilmesine yardımcı olmak hedeflenmiştir.

3.3.1. Uygulama Yapılan İşletme Hakkında Genel Bilgiler

Güvence denetimi hizmetlerinin uygulama örneğinde, doğal gaz alım, satım ve iletim alanında faaliyet gösteren kurumsal bir ticari işletme seçilmiştir. İşletmenin hem ticari hem de yatırım faaliyetleri bulunması incelemenin çok taraflı yapılabilmesi şansını vermiştir. Çalışmada işletmenin, 2014-2018 yıllarını kapsayan 5 yıllık verileri üzerinden hazırlanan bir güvence denetimi raporu incelenerek irdelenmiş, sonrasında 2019 yılı için tarafımızdan regresyon analizi kullanılarak projeksiyon yapılmış ve gerçekleştirmelerle karşılaştırmalar yapılarak farklılıkların nedenleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.3.1.1. İşletme Hakkında Bilgiler

Ülkemizin en büyük enerji şirketlerinden biri olan A İşletmesi A.Ş., 1974 yılında başlangıçta sadece boru hatları ile petrol taşımacılığı amacıyla kurulmuş, daha sonra 1986

yılından itibaren doğal gaz ticareti ve taşımacılığı ile ilgili faaliyetlerine de başlamıştır. Bu kapsamda sermayesinin tamamı kamuya ait olan işletmenin, yönetim kurulu ve genel müdürü merkezi idare tarafından belirlenmektedir.

Merkezi Ankara’da bulunan işletmenin taşra teşkilatları bulunmaktadır. İşletme, petrol ve doğal gaz boru hatlarının yapım, bakım ve işletmeciliği ile doğal gaz ticareti konularında ihtisas kuruluşu olması nedeniyle, bu amaca yönelik çalışmalarını teknik ve idari personelden oluşan toplam üç bine yakın insan kaynağı ile sürdürmektedir.

3.3.1.2. İşletme Faaliyetleri Hakkında Genel Bilgiler

İşletme ana statüsünde faaliyet alanları genel olarak “*Türkiye içinde ve dışında her türlü petrol, petrol ürünleri ve doğal gaz boru hatlarını inşa etmek, ettirmek ve inşa edilmiş boru hatlarını satın almak, boru hatları ile petrol, petrol ürünleri ve doğal gaz taşımak, anılan boru hatlarında nakledilecek ham petrol ve doğal gazı satın almak ve satmak, yurt dışında petrol ve doğal gazın teminine yönelik taşıma, depolama gibi tüm petrol faaliyetlerini gerçekleştirmek*” şeklinde belirlenmiştir.

Mevcut faaliyetleri ile eş zamanlı projeler de üreten işletme, ülkemizin tüm illerine doğal gaz altyapısını ulaştırmış olup tüm ilçelere ulaştırmayı hedeflemektedir. Bunun yanı sıra ülke çapında müzakereler yapılarak uluslararası projeler geliştirmek suretiyle bölgesel enerji koridoru olma ve arz güvenliği sağlama vizyonları da gözetmektedir.

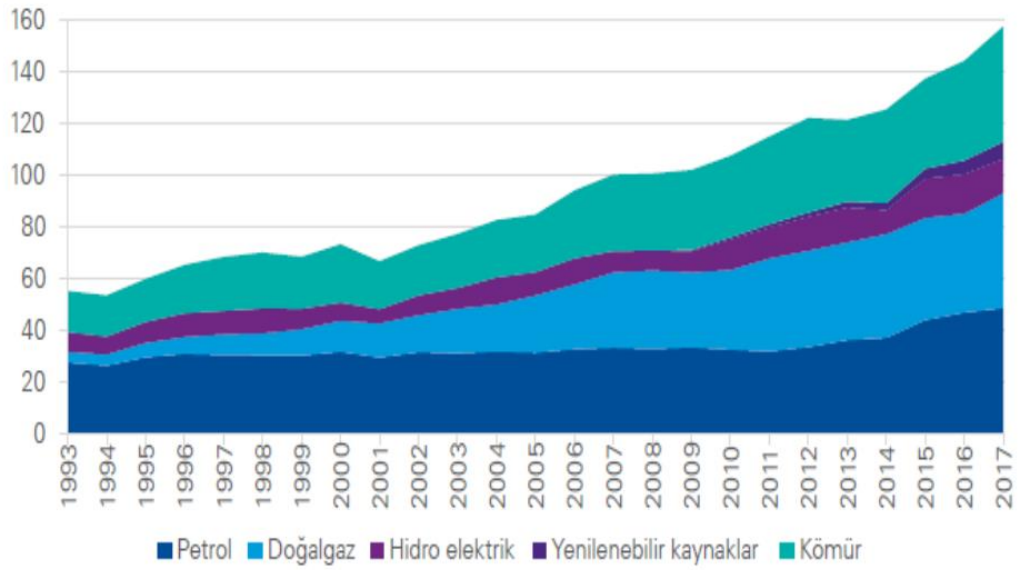
3.3.1.3. İşletmenin Faaliyet Gösterdiği Sektör Hakkında Bilgiler

Özellikle dijitalleşmenin etkisiyle elektrik enerjisi ihtiyacı, genel enerji talebinin iki katı hızla artmaktadır. Tüm sektörlerde artan enerji talebinin bilinen kısıtlı yerli kaynaklarla karşılanmasının mümkün olmadığı görülmektedir. Tüketilen doğalgazın tamamına yakınının ithal olduğu düşünülürse, ülkemize temin edilen ithal gazın % 90’ı oranında paya sahip olan işletmenin alım satım faaliyetlerinin kritik önemi ortaya çıkmaktadır. Tüm bu durumlar göz önüne alındığında, işletme ana faaliyet konusu olan doğalgaza ilişkin genel bilgilere değinmek yerindedir.

Türkiye hızlı büyüyen bir ekonomi olmasına paralel enerji talebi de artmaktadır. Son yıllarda ülkemizin artan birincil enerji talebinin, 2023 yılına kadar 220 milyon ton karşılığı petrole kadar yükselmesi beklenmektedir.

Şekil 3.1. Türkiye'nin Enerji Tüketimi

Türkiye'nin enerji tüketimi (petrol karşılığı milyon ton)

Kaynak: (KPMG, Sektörel Bakış, Enerji, 2019)

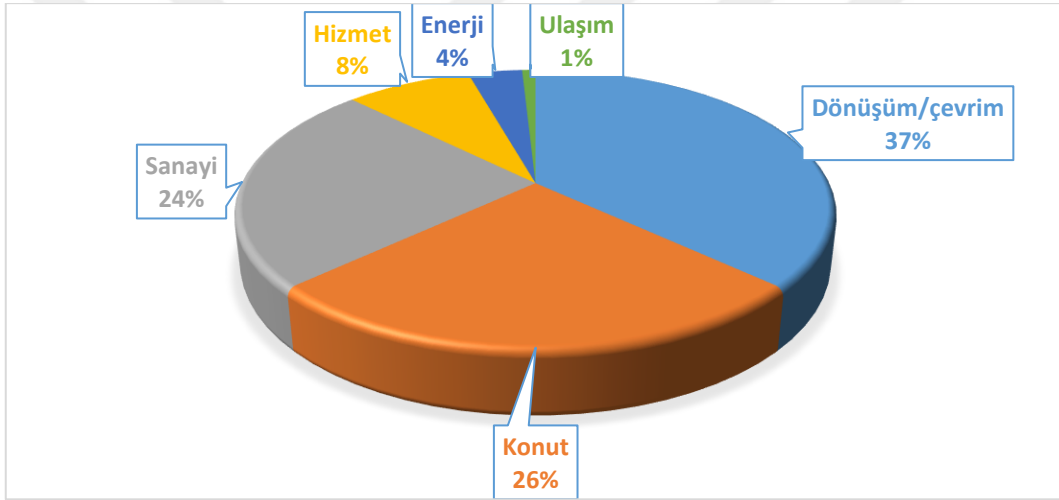
Yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere Türkiye’de birincil enerji tüketiminin yaklaşık % 32’si doğal gazdan, % 29’u kömürden, % 28’si petrolden, % 4’ü hidroelektrik santrallerinden, % 3’ü diğer yenilenebilir enerji kaynaklarından, kalan % 4’ü de diğer kaynaklardan temin edilmektedir. Tedarikinde büyük oranda dışa bağımlı olduğumuz enerji kaynaklarından doğal gazın yaklaşık % 99’u, petrolün ise % 90’ı ithal edilmektedir. Bununla beraber ülkemiz doğal gaz ithalat etse de Yunanistan’a sınırlı bir miktarda ihracat gerçekleştirmektedir.

Ülkemizin doğal gaz tüketim profilinde göze çarpan temel husus, birincil enerji kaynağı olarak doğal gaz kullanımının elektrik sektöründeki yüksek payıdır. Elektrik enerjisi üretiminin genel olarak % 37’si doğal gaz, % 30’u kömür, % 20’si hidrolik enerji, % 5’i rüzgâr ve kalan % 8’i diğer kaynaklardan elde edilmektedir. Türkiye’de kısa dönemde maliyet artışından dolayı doğal gaz çevrim santralleriyle elektrik üretiminin

azalması söz konusu olup bunun sonucu gaz ithalatında bir miktar azalma görülebilmektedir. Ancak uzun vadede doğal gaz dağıtım hatlarının genişlemesi, artan nüfus, dijitalleşme ve sanayileşme gibi sebeplerden ötürü doğal gaz talebinin artması beklenmektedir.

Yıllar itibariyle doğal gaz satış rakamları incelendiğinde, tüketimin büyük kısmının elektrik başta olmak üzere dönüşüm/çevrim santrallerinde olduğu görülmektedir. Bunu konut ve sanayi tüketimi izlemekte, kalan kısımları ise hizmet, ulaşım ve diğer sektörler oluşturmaktadır.

Şekil 3.2. Toptan Satış Lisansı Sahibi Üretim Şirketlerinin Doğal Gaz Satışlarının Dağılımı¹⁷⁷

Kaynak: (EPDK, 2019)

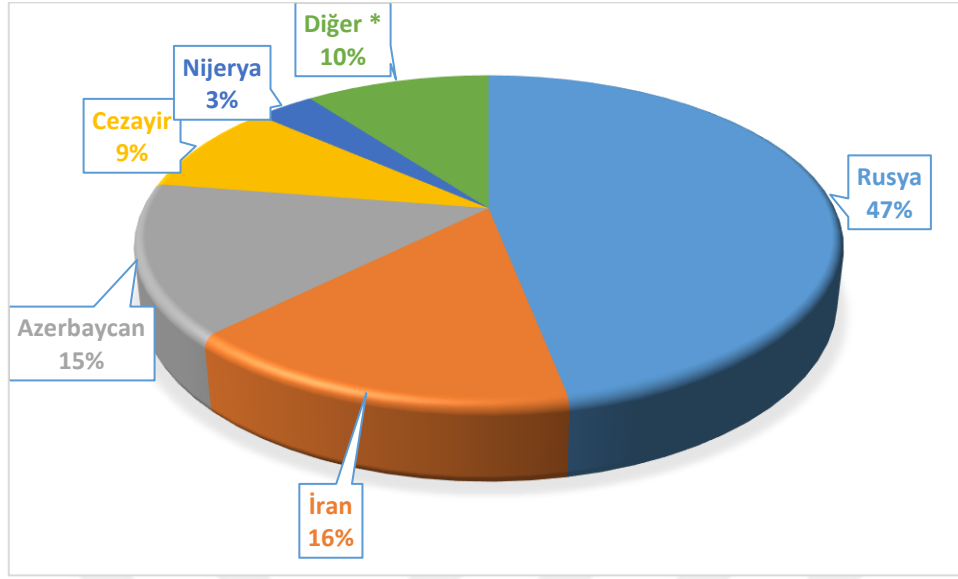
Dünya doğal gaz rezervi 2015 yılı sonu itibarıyla 186,9 trilyon m³'dür. Bu rezervin %42,8'i Orta Doğu bölgesinde bulunmaktadır. İran ve Katar bu bölgede önemli rezervlere sahip ülkeler olarak öne çıkmaktadır. Avrupa ve Avrasya bölgesi rezerv açısından %30,4 ile ikinci sırada yer almaktadır. Kuzey Amerika Bölgesi dünya üretiminin %28,1'ini karşılarken bu oran Avrupa ve Avrasya'da 27,8 Orta Doğu'da ise %17,4'dür¹⁷⁸. İthal ettiğimiz doğal gazın büyük kısmı, gerek jeopolitik konum gerek uzun vadeli anlaşmalar ve maliyetler gereği başta Rusya olmak üzere ülkemize yakın arz kaynaklarından temin edilmektedir.

¹⁷⁷EPDK Doğal Gaz Sektör Raporu, Ekim 2019, s. 3.

¹⁷⁸ETKB, Dünya ve Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Görünümü, Sayı 15, 2017, s. 10.

Şekil 3.3. Kaynak Ülkeler Bazında Türkiye'nin Doğal Gaz İthalatı¹⁷⁹

* Spot LNG (Sıvılaştırılmış doğal gaz) alımını göstermektedir.

Kaynak: (EPDK, 2019)

Genel olarak doğal gaz ithalat miktarlarının gazın türüne göre karşılaştırılması yapıldığında % 80'i boru gazından, geriye kalan %20'lik oranı ise LNG olarak temin edildiği görülmektedir. Ülkemize doğal gaz 6 adet yurtdışı boru hattı (Batı Hattı-Kırklareli, Mavi Akım-Samsun, Doğu Anadolu-Ağrı, Bakü-Tiflis, Erzurum Hattı-Ardahan, TANAP, Türk Akımı) ile taşınırken, sistemde 2'si yüzer olmak üzere 4 adet LNG terminali, 2 adet Yeraltı Depolama Tesisi bulunmaktadır. Doğal gaz dağıtımını ise yurt içine yayılmış dağıtım lisansına sahip 72 adet şirket gerçekleştirmektedir. Ülke genelinde yaklaşık 14,3 milyon abone bulunurken 585 bin 258 serbest tüketici bulunmaktadır. Dünya'da LNG pazarının yüksek hızla ticarileşmesi, doğal gaz piyasasındaki dengeleri değiştirmekle birlikte LNG'nin depolanabilme özelliği ve alım satımındaki esneklik fiyat avantajı getirmektedir. Türkiye, boru hatları ile taşımada mevcut anlaşmaları olmasına karşın LNG'yi koz olarak kullanabilmeyi bunun yanı sıra depolanma özelliği dolayısı ile ihracat imkânını da elde etmeyi hedeflemektedir¹⁸⁰.

Ülkemizin her geçen gün daha büyük ölçüde ihtiyaç duyduğu, modern toplumun vazgeçilmez ve en önemli enerji kaynaklarından birisi olan doğal gaz ve ham petrolün,

¹⁷⁹EPDK, Doğal Gaz Sektör Raporu, Ekim 2019, s. 7.

¹⁸⁰KPMG, Sektörel Bakış, Enerji, 2019, s. 24.

yurtiçindeki iletim faaliyetlerini de üstlenen işletme, bu çalışma alanlarında hizmet sağlayıcı olarak tekel durumdadır.

3.3.1.4. İşletmede Düzenlenen Finansal Raporlamalar

İşletmenin büyüklüğü ile faaliyet çeşitliliği nedeniyle işletme içi ve işletme dışından farklı amaçlarda kullanılmak üzere çeşitli raporlar düzenlenmektedir. Bunlardan her yıl düzenli olarak hazırlanan bağımsız denetim raporu ve mevzuata tabi finansal raporlar ile çeşitli yabancı kaynak sağlayıcılarının talebi üzerine düzenlenen özel amaçlı denetim raporları, işletmedeki finansal raporları oluşturmaktadır. Yapılan çalışmaya konu bağımsız güvence denetimi raporu da bu finansal raporlar kapsamındadır.

3.3.1.5. İşletmenin Vergilendirme Esasları

Türkiye’de yerleşik ve merkezi Ankara olan işletmenin vergilendirme süreci, Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen yasal düzenlemeler ile gerek duyulan özel hallerde edinilen muktezalar neticesinde yıllık vergilendirme dönemi esasına göre uygulanmaktadır. Kurumlar vergisi mükellefi olan işletmenin, gümrük ve KDV hesaplamaları kapsamında bazı istisna ve muafiyetleri de bulunmaktadır.

3.3.2. Denetlenmemiş Proforma Finansal Bilgilere İlişkin Bağımsız Güvence Raporu Örneği

İYFB farkındalığına ilişkin çalışmamıza konu ayrıntılı bilgiler bundan önceki bölümlerde yer almış olup, bu kısımda işletmenin kredi kullandığı uluslararası finans kuruluşu tarafından işletmenin kredi ödeme vadelerindeki proforma finansal durumuyla ilgili uluslararası bir bağımsız denetim firmasına hazırlatılan bağımsız güvence denetimi raporunun detayları açıklanacaktır. Uygulama örneği olarak seçilen güvence raporunun detaylarına inilerek, diğer bölümlerde bahsedilen standartlar çerçevesinde değerlendirme yapılacaktır. Güvence raporu ve ekinde sunulan finansal tablolar formatı, denetim firmasının kendi iç raporlama sisteminde belirtildiği şekilde aynen verilmiştir.

3.3.2.1. Özet

“A İŞLETMESİ ANONİM ŞİRKETİ’NİN 31.12.2014 HESAP DÖNEMİNE AİT PROFORMA FİNANSAL BİLGİLERE İLİŞKİN BAĞIMSIZ GÜVENÇE RAPORU”

B Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

Uluslararası finans kuruluşu olan W Bank talebine istinaden, yurt içi ve yurt dışı mevzuat göz önünde bulundurularak A İşletmesi Anonim Şirketi’nin (İşletme) 31 Aralık 2014 tarihi itibarıyla sona eren dönemi ile gelecek 4 finansal dönemine ait denetlenmemiş proforma bilanço, gelir tablosu ve nakit akış tablosu üzerinde rapor vermekteyiz.

3.3.2.2. Yönetimin Sorumluluğu

İşletme yönetimi, finansal tabloların mevzuata uygun olarak hazırlanmasından, gerçeğe uygun bir biçimde sunumundan, hata veya hile kaynaklı önemli yanlışlık içermeyen finansal tabloların hazırlanmasını sağlamak için gerekli gördüğü iç kontrolden ve proforma finansal bilgilerin derlenmesinden sorumludur.

3.3.2.3. Bağımsız Denetçinin Raporlama Sorumluluğu

Sorumluluğumuz, işletme yönetiminin proforma finansal bilgileri, tüm önemli yönleriyle, işletmenin 31 Aralık 2014 tarihli finansal tablolarını hazırlarken uyguladığı muhasebe politikalarına ve sunumda belirtilen esaslara dayanarak derleyip derlemediği hakkında yurt içi ve yurt dışı mevzuat tarafından gerekli kılındığı üzere yaptığımız bağımsız denetime dayanarak görüş bildirmektir. Yaptığımız bağımsız denetim, KGK tarafından yayımlanan TDS’nin bir parçası olan BDS’na uygun olarak yürütülmüştür. Bu standartlar, etik hükümlere uygunluk sağlamasını ve bağımsız denetimin, finansal tabloların önemli yanlışlık içerip içermediğine, dair makul güvence elde etmek üzere planlanarak yürütülmesini ve uygulanmasını gerektirmektedir.

Bu denetimin amaçları açısından, proforma finansal bilgilerin derlenmesinde

kullanılan herhangi bir tarihi finansal bilgiye ilişkin herhangi bir raporun veya görüşün güncellenmesinden veya yeniden yayımlanmasından sorumlu değiliz. Ayrıca denetim süresince proforma finansal bilgilerin derlenmesinde kullanılan finansal bilgilere ilişkin bir bağımsız denetim veya sınırlı bağımsız denetim yürütmüş de değiliz.

Proforma finansal bilgilerin tüm önemli yönleriyle geçerli kıstaslara dayanarak hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkin raporlama yapmak için yürütülen bir makul güvence denetimi; sorumlu tarafça proforma finansal bilgilerin derlenmesi sırasında kullanılan geçerli kıstasların doğrudan ilgili olay veya işlemle ilişkilendirilebilen önemli etkileri sunmak için uygun bir dayanak oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesi ve aşağıdaki hususlarda yeterli ve uygun kanıt elde edilmesi için öngörülen prosedürlerin uygulanmasından oluşun

✓ İlgili proforma düzeltmelerin; etkileri, bu kıstaslara uygun olarak gösterip göstermediği ve

✓ Proforma finansal bilgilerin, bu düzeltmelerin, düzeltilmemiş finansal bilgilere uygulanmasını doğru bir şekilde yansıtmayı yansıtmadığı.

Seçilen prosedürler; denetçinin; işletmenin niteliğine, derlenen proforma finansal bilgilere ilişkin olay veya İşleme ve diğer denetim şartlarına yönelik anlayışını göz önünde bulundurarak ulaştığı muhakemesine dayanmaktadır.

Denetimimiz aynı zamanda proforma finansal bilgilerin genel sunumunun değerlendirilmesini de içermektedir.

3.3.2.4. Görüş

Görüşümüze göre, tüm önemli hususlar açısından; proforma finansal bilgiler, işletmenin 31 Aralık 2014 tarihli finansal tablolarını hazırlarken uyguladığı muhasebe politikalarına ve sunumda belirtilen esaslara uygun olarak doğru, gerçekçi ve düzgün bir şekilde derlenmiştir.

3.3.2.5. Görüşü Etkilemeyen Husus

Görüşümüzü etkilemeden, dikkatinizi şu konuya çekmek isteriz: Proforma finansal bilgiler, sunumda ana hatlarıyla belirtildiği üzere, işletme yönetiminin varsayımları temel alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca, ilişikteki proforma finansal bilgiler, Türkiye Muhasebe

Standartları çerçevesinde, işletmenin finansal durumunu ve performansını doğru ve dürüst bir biçimde yansıtıp yansıtmadığına ilişkin görüş sunabilmek için gerekli bilgi ve dipnotları içermemektedir.

3.3.2.6. Kullanım Kısıtlaması

Bu rapor, İşletmenin 5 yıllık proforma finansal performansı ile ilgili bilgi edinmek amacıyla özel olarak hazırlanmıştır, başka bir amaçla kullanılamaz.

B Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

Ankara, 13 Ağustos 2015

3.3.2.7. Proforma Gelir Tablosu

Tablo 3.1. Denetim Raporunda Yer Alan Proforma Gelir Tablosu ve Ekleri

	(Milyar TL)				
A İŞLETMESİ AŞ. GELİR TABLOSU	2014	2015	2016	2017	2018
Brüt satış	22,5	24,3	23,8	23,9	24,2
İndirim	0,01	0,0	0,0	0,0	0,0
Gelirler	22,5	24,3	23,8	23,9	24,2
Satışların Maliyeti	23,5	25,4	24,5	24,7	24,8
Brüt Satış Karı	-1,0	-1,1	-0,7	-0,7	-0,6
Genel Yönetim ve Satış Gid.	0,06	0,04	0,04	0,04	0,04
Faaliyet Karı	-1,0	-1,2	-0,8	-0,8	-0,6
Diğer faaliyetlerden gelirler	0,7	0,7	0,7	0,8	0,6
Diğer faaliyetlerden gid. zar.	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4
Finansal Giderler	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Olağan Gelir ve Giderler	-0,8	-0,9	-0,5	-0,5	-0,5
Olağanüstü Gelir ve Karlar	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1
Olağanüstü Gider ve Zararlar	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Dönem Karı / (Zararı)	-0,4	-0,9	-0,6	-0,6	-0,5
Ödenecek Vergi	0	0	0	0	0
Net kâr (zarar)	-0,4	-0,9	-0,6	-0,6	-0,5

Değişken Unsurlar	2014	2015	2016	2017	2018
Yıllık Ortalama Döviz Kuru	2,32	3,15	3,29	3,41	3,51
Petrol Fiyatları (\$/Varil)	72,00	48,90	49,23	51,82	54,00
Sektör Doğal Gaz Satış Miktarları (Sm3)	48,72	50,86	49,56	46,03	54,52
İşletme Doğal Gaz Satış Miktarları (Sm3)	40,12	43,23	43,27	39,73	42,72
İşletme ile Sektör Satış Miktar Farkları(Sm3)	8,60	7,63	6,30	6,30	11,81

	2014	2015	2016	2017	2018
Yatırımlar	0,30	0,48	0,18	0,36	0,24

3.3.2.8. Proforma Bilanço

Tablo 3.2. Denetim Raporunda Yer Alan Proforma Bilanço

	(Milyar TL)				
A İŞLETMESİ AŞ. BİLANÇOSU	2014	2015	2016	2017	2018
Fon Fazlası	0,0	2,7	3,6	4,2	4,7
Nakit ve Nakit Benzerleri	0,8	0,1	1,7	0,1	0,1
Menkul Kıymetler	0,0	0,9	0,0	1,0	1,0
Ticari Alacaklar	4,2	4,6	3,8	4,4	4,5
Diğer Alacaklar	0,7	0,6	0,9	0,4	0,4
Diğer Dönen Varlıklar	1,8	1,7	0,8	1,1	1,1
Dönen Varlıklar	7,5	7,9	7,2	7,0	7,1
Ticari Alacaklar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Diğer Alacaklar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansal Varlıklar	1,3	0,1	0,1	0,1	0,1
Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar (net)	2,5	2,6	2,6	2,6	2,6
(Amortisman)	2,5	2,6	2,6	2,6	2,6
Duran Varlıklar	3,8	2,7	2,6	2,7	2,7
VARLIKLAR TOPLAMI	11,3	10,6	9,8	9,7	9,8
VARLIKLAR TOPLAMI + FON FAZLASI	11,3	13,2	13,4	13,9	14,6
Finansal yükümlülükler	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Ticari Borçlar	1,5	1,7	1,7	1,7	1,7
Diğer Borçlar	3,8	6,8	6,8	7,9	9,1
Diğer Mevcut Yükümlülükler	0,2	0,6	0,6	0,8	0,8
Kısa Vadeli Yükümlülükler	5,6	9,2	9,2	10,5	11,7
Finansal Yükümlülükler	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Uzun Vadeli Yükümlülükler	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Uzun Vadeli Yükümlülükler	0,7	0,5	0,5	0,5	0,5
Ödenmiş Sermaye	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Kar Yedekleri	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8
Önceki Dönem Karı / (Zararı)	-0,2	-0,5	-1,5	-2,1	-2,7
Dönem Karı / (Zararı)	-0,4	-0,9	-0,6	-0,6	-0,5
Özkaynaklar Toplamı	5,0	4,0	3,4	2,9	2,3
YÜKÜMLÜLÜKLER VE ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	11,3	13,8	13,2	13,9	14,6

3.3.2.9. Finansal Taahhütler

Tablo 3.3. Denetim Raporunda Yer Alan Finansal Taahhütleri Gösteren Tablo

Finansal Taahhütler	2014	2015	2016	2017	2018
	Öngörü	Öngörü	Öngörü	Öngörü	Öngörü
Vergi Sonrası Net Kazanç	-0,6	-1,6	-1,0	-1,0	-0,9
Amortisman	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
İç Nakit Üretimi	-0,6	-1,6	-1,0	-1,0	-0,9
Dönen Varlıklar	12,5	13,1	11,6	11,7	11,9
Nakit (-)	1,4	0,1	0,1	0,1	0,1
Kısa Vadeli Yükümlülükler	9,4	14,4	15,4	17,5	19,5
İşletme sermayesi ((Dönen Varlıklar-Nakit)-Kısa Vadeli Borçlar)	1,7	-1,4	-3,9	-5,9	-7,7
İşletme Sermayesi Değişiklikleri	1,1	3,1	2,5	2,0	1,8
Operasyonlardan Net Nakit	0,5	1,5	1,5	1,0	0,9
Borç Servisi	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
İç Kaynaklardan Sağlanan Fonlar	0,4	1,3	1,3	0,8	0,7
Yatırım Tutarı	0,50	0,80	0,30	0,60	0,40
Self Finansman Oranı (>% 25)	79,3%	221%	248%	146%	166,6%
	2014	2015	2016	2017	2018
	Öngörü	Öngörü	Öngörü	Öngörü	Öngörü
Net Gelir	-0,6	-1,6	-1,0	-1,0	-0,9
Borç Servisi	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
DSCR - Borç Çevirme Kapasite Oranı	-6,1	-7,9	-4,9	-4,9	-4,4
	2014	2015	2016	2017	2018
Finansal Özet	Öngörü	Öngörü	Öngörü	Öngörü	Öngörü
Brüt Satışlar	-1,6	-1,9	-1,2	-1,2	-1,0
Net Gelir	-0,6	-1,6	-1,0	-1,0	-0,9
Brüt Kar Marjı	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Net Kar Marjı	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Yıllık Yatırımlar	0,5	0,8	0,3	0,6	0,4
Borç Özkaynak Oranı	1,3	2,3	2,8	3,9	5,3
Cari Oran	1,3	0,9	0,8	0,7	0,6
ROA	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0
ROE	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Alacaklar/gün	78,8	77,5	74,7	74,1	74,3
Borçlar/gün	86,6	120,8	130,9	146,4	163,0

	2014	2015	2016	2017	2018
Finansal Taahhütler	Öngörü	Öngörü	Öngörü	Öngörü	Öngörü
Self Finansman Oranı (>% 25)	79,3%	221,5%	248,4%	145,8%	166,6%
Borç Çevirme Kapasite Oranı (>1.2)	-6,1	-7,87	-4,90	-4,89	-4,42
Borç Servisi	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
Net Gelir	-0,61	-1,57	-0,98	-0,98	-0,88

	2014	2015	2016	2017	2018
Finansal Özet	Öngörü	Öngörü	Öngörü	Öngörü	Öngörü
Net Gelir	-0,61	-1,57	-0,98	-0,98	-0,88
Yatırım Tutarı	0,50	0,80	0,30	0,60	0,40
Brüt kar marjı	-0,04	-0,05	-0,03	-0,03	-0,03
Aktif Kârlılığı (%)	-3,2%	-7,2%	-4,4%	-4,2%	-3,6%
Özkaynak kârlılığı (%)	-7,3%	-23,4%	-17,1%	-20,5%	-22,8%
Finansal Taahhütler					
Borç Çevirme Kapasite Oranı (>1.2)	-6,09	-7,87	-4,90	-4,89	-4,42

3.3.2.10. Nakit Akış Tablosu

Tablo 3.4. Denetim Raporunda Yer Alan Nakit Akış Tablosu

A İŞLETMESİ AŞ. NAKİT AKIŞ TABLOSU					(Milyar TL)
	2014	2015	2016	2017	2018
Başlangıçtaki Nakit Durumu	0,6				
A. İşletme Faaliyetlerinden Nakit Akışı					
Faaliyet Gelirleri (+)	23,76	25,08	24,54	24,78	24,84
Brüt Satışlar	22,50	24,30	23,76	23,94	24,18
Diğer Gelirler	1,26	0,78	0,78	0,84	0,66
(Kur Farkı, Faiz Geliri vb.)	1,26	0,78	0,78	0,84	0,66
İşletme Ödemesi (-)	24,06	25,96	25,06	25,30	25,36
Satışların Maliyeti	23,46	25,44	24,48	24,66	24,78
Diğer Ödemeler	0,60	0,52	0,58	0,64	0,58
İşletme Giderleri	0,06	0,04	0,04	0,04	0,04
(Kur Farkı, Faiz Ödemesi vb.)	0,54	0,48	0,54	0,60	0,54
Vergi	0	0	0	0	0
Kurumlar Vergisi	0	0	0	0	0
B. Yatırım Faaliyetlerinden Nakit Akışı					
	0,30	0,48	0,18	0,36	0,24
Yatırımlar	0,30	0,48	0,18	0,36	0,24
C. Finansman Faaliyetlerinden Nakit Akışı					
Finansman Gelirleri	1,32	0,06	0,06	0,06	0,06
Fon İhtiyacı-Kredi Kullanımı	1,32	0,06	0,06	0,06	0,06
Finansman Ödemeleri	0,54	0,48	0,48	0,48	0,52
İştirakler Fon İhtiyacı	0,48	0,42	0,42	0,42	0,42
Faiz Ödemeleri	0,06	0,06	0,06	0,06	0,10
D. NAKİTTE NET ARTIŞ	25,08	25,14	24,60	24,84	24,90
E. NAKİTTE NET AZALIŞ	24,90	26,92	25,72	26,14	26,12
F. NİHAİ NAKİT DURUMU	0,18	-1,78	-1,12	-1,30	-1,22

3.3.2.11. İşletmenin Faaliyet Konusu ve Organizasyonu

Mevcut ham petrol hattı uzunluğu 2.298 km olan işletmenin, 2014 yılsonu itibariyle 12.561 km uzunluğunda doğal gaz iletim ve dağıtım hattı mevcuttur.

İşletmeye ait LNG terminali doğalgaz arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi, arz güvenliğinin ve arz esnekliğinin artırılması için hem baz yük tesisi olarak çalışmakta hem

de ihtiyaç duyulduğunda pik düşürücü olarak devreye girmektedir. Terminalin, LNG gemisinin boşaltılması, LNG'nin depolanması ve LNG'nin doğal gaza dönüştürülüp sevk edilmesi olarak iki ana fonksiyonu vardır.

2014 yılı sonu itibariyle işletme, Rusya Federasyonu, Nijerya, Cezayir ve İran'dan doğal gaz ithal etmekte ve satışlarını, satışların büyüklük sırasına göre sırasıyla elektrik üretimi sektörüne, konutlara ve sanayiye yapmaktadır.

Faaliyetlerinin yanı sıra Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı, Hazar geçişi Türkmenistan- Türkiye-Avrupa Doğal Gaz Boru Hattı, Irak-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı, Türkiye-Yunanistan Doğal Gaz Boru Hattı, Avrupa'ya Gaz Taşıma Projelerini ve çeşitli yurtiçi projeleri sürdürmektedir.

İşletmenin 31 Aralık 2014 tarihi itibariyle çalışan personel sayısı 2.955 kişidir.

Devam eden anlaşmalar ve projelerin yanı sıra işletmenin faaliyet konularını devam ettirmek amacıyla kurulan muhtelif bağlı ortaklık ve iştirakleri bulunmaktadır.

3.3.2.12. Proforma Finansal Tabloların Sunumuna İlişkin Esaslar

İşletmenin proforma finansal tablolarının sunumuna ilişkin uygulanan muhasebe prensipleri ile temel muhasebe ilkeleri hakkında düzenlenen bilgiler bu kısımda verilmiştir.

3.3.2.12.1. Uygulanan Muhasebe Prensipleri

İşletme, muhasebe kayıtlarını ve yasal finansal tablolarını Türkiye'de geçerli olan ticari mevzuat, finansal mevzuat ve Maliye Bakanlığı'nca yayımlanan TDHP gereklerine göre Türk Lirası (TL) olarak tutmaktadır. Finansal tablolar işletmenin, yasal kayıtlarına dayandırılmış olup KGK tebliğlerine uygun hale getirilmesi için düzeltme ve sınıflandırma değişikliklerine tabi tutulmuştur.

Finansal tablolar tarihi maliyet esasına göre hazırlanmıştır. Finansal varlıklar ve yükümlülükler gerçeğe uygun değeriyle ölçülüp; gerçeğe uygun değer değişiklikleri kapsamlı gelir tablosu/öz kaynak ile ilişkilendirilmiştir.

İşletmenin doğrudan veya dolaylı olarak %50'sinden fazlasına iştirak ettiği veya oy hakkına sahip olması nedeniyle işlemleri üzerinde kontrol yetkisine sahip olduğu bağlı ortaklıklara ilişkin veriler, muhtelif nedenlerle tam olarak temin edilememiştir. Ayrıca

işletmenin kontrolü veya yönetimi altında bulunan bazı şirketler, konsolide finansal tablolara etkisinin önemli olmaması nedeniyle konsolidasyon kapsamına alınmamış veya öz kaynaktan pay verme yöntemi uygulanmamıştır.

3.3.2.12.2. Temel Muhasebe İlkeleri

Proforma finansal tabloların hazırlanmasında esas alınan temel muhasebe ilkeleri aşağıda özetlenmiştir:

- **Nakit ve Nakit Benzerleri**

Yıllar itibariyle nakit ve nakit benzerleri, kasadaki nakit varlıkları, banka mevduatları ve tutarı belirli nakde kolayca çevrilebilen kısa vadeli, yüksek likiditeye sahip olan, vadesi 2 ay veya daha kısa süreli olan yatırımları içermektedir. Bu varlıkların kayıtlı defter değeri rayiç değerlerine yakındır.

- **Ticari Alacaklar ve Şüpheli Alacak Karşılığı**

Ticari alacaklar reeskont edilmiş tutarlarından şüpheli alacak karşılığı düşüldükten sonra fatura değeri ile gösterilir. Yönetim mevcut ekonomik şartların ve alacakların doğal riski dolayısıyla tahsilinin mümkün olmayacağını tahmin ettiği alacaklar için yeterli gördüğü karşılıkları ayırmaktadır.

Şüpheli alacak karşılığı yönetimin en iyi tahminlerine dayanılarak hesaplanmıştır. İşletme yönetimi ticari alacaklarının hacim ve karakterleri, yaşlandırma ve genel ekonomik şartlar üzerindeki değerlendirmelere bağlı olarak genel bazda tahmini bir karşılık ayırmaktadır.

- **Ticari Borçlar**

Ticari borçlar, reeskont edilmiş değerleriyle değerlendirilmektedir.

- **Stoklar**

Stoklar ağırlıklı ortalama maliyet yöntemine göre maliyetin ya da net gerçekleştirilebilir değerinin düşük olanı ile değerlendirilmektedir. Net gerçekleştirilebilir değer, tamamlanma ve satış maliyetleri çıkarıldıktan sonra, olağan iş akışında tahmin edilebilen satış fiyatıdır. Stokların maliyeti tüm satın alma maliyetlerini, dönüştürme maliyetlerini ve stokların mevcut durumuna ve konumuna getirilmesi için katlanılan diğer maliyetleri içerir.

- **Yıllara Sâri İnşaat ve Onarım Maliyetleri ve Hakedişler**

Sözleşme gelir ve giderleri, inşaat sözleşmesinin getirisi doğru bir şekilde tahmin edilebildiği zaman, gelir ve gider kalemi olarak kaydedilir. Sözleşme gelirleri, sözleşmenin tamamlanma oranı metoduna göre finansal tablolara yansıtılmaktadır. Dönem itibariyle oluşmuş olan toplam sözleşme giderinin, sözleşmenin tahmin edilen toplam maliyetine oranı sözleşmenin tamamlanma oranını göstermekte ve bu oran sözleşme gelirinin cari döneme isabet eden kısmının finansal tablolara kaydedilmesinde kullanılmaktadır.

İnşaat sözleşme maliyetleri tüm ilk madde-malzeme ve direkt işçilik giderleriyle, sözleşme performansı ile ilgili olan endirekt işçilik, malzemeler, tamiratlar ve amortisman giderleri gibi endirekt maliyetleri kapsar. Satış ve genel yönetim giderleri oluştuğu anda giderleştirilir.

Devam eden inşaat sözleşmeleri maliyeti dönem sonunda gelir tablosuna yansıtılan giderlerden arta kalan tüm maliyetleri gösterir. Devam eden inşaat sözleşmeleri hakediş bedelleri ise dönem sonunda gelir tablosuna yansıtılan gelir tutarının üstündeki hakediş bedellerini gösterir. Bu sözleşme maliyetleri ve hakediş bedelleri daha sonraki dönemde tamamlanma oran ve mühendislik raporlarına göre gelir tablosuna yansıtılır.

- **Maddi Duran Varlıklar ve Amortismanlar**

Maddi duran varlıklar girişleri satın alma maliyet değerlerinden birikmiş amortisman ve kalıcı değer kayıpları düşülerek yansıtılmıştır. Maddi varlıkların satışlarından elde edilen kar ve zararlar, diğer gelir ve gider hesaplarına dâhil edilmiştir. Varlıkların kayıtlı değeri, tahmini ikame değerinden daha yüksek olduğu takdirde, karşılık ayrılmak suretiyle ikame değerine indirgenmektedir. Maddi duran varlıklar doğrusal amortisman metoduyla faydalı ömür esasına uygun bir şekilde amortismanına tabi tutulmuştur.

- **Maddi Olmayan Duran Varlıklar ve İtfa Payları**

Maddi olmayan duran varlıklar, tanımlanabilir olması, ilgili kaynak üzerinde kontrolün bulunması ve gelecekte elde edilmesi beklenen bir ekonomik faydanın varlığı kriterlerine göre finansal tablolara alınmaktadır.

- **Borçlanma Maliyeti**

Kullanıma ve satışa hazır hale getirilmesi önemli ölçüde zaman isteyen varlıklar söz konusu olduğunda, satın alınması, yapımı veya üretimi ile doğrudan ilişkilendirilen

borçlanma maliyetleri, ilgili varlık kullanıma veya satışa hazır hale getirilene kadar varlığın maliyetine dâhil edilmektedir.

- **Kurum Kazancı Üzerinden Hesaplanan Vergiler**

Cari vergi ve ertelenmiş vergi giderinin toplamından oluşur. Cari yıl vergi yükümlülüğü, dönem karının vergiye tabi olan kısmı üzerinden hesaplanır. Vergiye tabi kar, diğer yıllarda vergilendirilebilir ya da vergiden indirilebilir kalemler ile vergilendirilmesi ya da vergiden indirilmesi mümkün olmayan kalemleri hariç tutması nedeniyle, gelir tablosunda yer verilen kardan farklılık gösterir.

Ertelenmiş vergi, bilanço yükümlülüğü metodu dikkate alınarak, varlık ve yükümlülüklerin finansal raporlamada yansıtılan değerleri ile yasal vergi hesabındaki bazları arasındaki geçici farklardan oluşan vergi etkileri dikkate alınarak yansıtılmaktadır. Ertelenmiş vergi yükümlülüğü vergilendirilebilir tüm geçici farklar üzerinden hesaplanır. Her bilanço döneminde, ertelenmiş vergi varlıkları gözden geçirilmekte ve gelecekte indirilebilir olması ihtimalini göz önüne alarak muhasebeleştirilmektedir.

- **Faaliyet Giderleri**

Faaliyet giderleri hizmetin yerine getirilmesi veya giderin doğduğu tarihte gelir tablosuna aktarılır. Faaliyet giderleri ilgili olduğu satıştan doğan gelir ile aynı dönem içerisinde karşılık gideri olarak finansal tablolara yansıtılmalıdır.

- **Gelirlerin Muhasebeleştirilmesi**

Gelir, mal ve hizmet satışlarının faturalanmış değerlerini içerir. Satışlar, ürünün teslimi veya hizmetin verilmesi, ürünle ilgili risk ve faydaların transferlerin yapılmış olması, gelir tutarının güvenilir şekilde belirlenebilmesi ve işlemle ilgili ekonomik faydaların işletmeye akmasının muhtemel olması üzerine alman veya alınabilecek bedelin makul değeri üzerinden tahakkuk esasına göre kayıtlara alınır. Satışlarda önemli riskler ve faydalar mallar alıcıya teslim edildiğinde ya da yasal sahiplik alıcıya geçtiğinde devredilir. Net satışlar, teslim edilmiş malların fatura edilmiş bedelinin, iade ve satış iskontolarından arındırılmış halidir.

Hizmet sunumu: Hizmet sunum sözleşmesinden elde edilen gelir, sözleşmenin tamamlanma aşamasına göre muhasebeleştirilir.

Faiz geliri: Faiz geliri, kalan anapara bakiyesi ve ilgili finansal varlıktan beklenen ömrü boyunca elde edilecek tahmini nakit girişlerini söz konusu varlığın net defter değerine getiren efektif faiz oranına göre ilgili dönemde tahakkuk ettirilir.

Kira geliri: Gayrimenkullerden elde edilen kira geliri, ilgili kiralama sözleşmesi boyunca doğrusal yöntemle göre muhasebeleştirilir.

- **Yabancı Para Cinsinden İşlemler**

Yabancı para işlemleri, işlem tarihindeki cari kurlardan muhasebeleştirilmektedir. Yabancı para cinsinden kayıtlara geçirilmiş olan aktif ve pasif hesaplar dönem sonlarındaki kurlar esas alınarak değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır. Değerlendirme işleminden doğan kur farkları gelir tablosu içinde finansman gelir ve giderleri içerisinde gösterilmektedir. İşletmenin doğal gaz alım fiyat ödemelerinin ve bazı yatırım kalemlerinin yabancı para cinsinden olması, projeksiyonlarda kur tahminleri yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

- **Taahhüt ve Yükümlülükler**

Taahhüt ve muhtemel yükümlülük doğuran işlemler, gerçekleşmesi gelecekte bir veya birden fazla olayın neticesine bağlı durumları ifade etmektedir. Dolayısıyla, bazı işlemler ileride doğması muhtemel zarar, risk veya belirsizlik taşımaları açısından bilanço dışı kalemler olarak tanınmıştır. Proforma finansal tablolarda gelecekte gerçekleşmesi muhtemel mükellefiyetler veya oluşacak zararlar için bir tahmin yapılması durumunda bu yükümlülükler işletme için gider ve borç olarak kabul edilmektedir.

- **Muhasebe Tahminleri**

İlişikteki proforma finansal tabloların UFRS ile uyumlu bir şekilde hazırlanması, yönetim tarafından hazırlanmış finansal tablolarda yer alan bazı aktif ve pasiflerin taşıdıkları değerler, muhtemel mükellefiyetlerle ilgili verilen açıklamalar ile raporlanan gelir ve giderlerin tutarlarına ilişkin olarak birçok tahmin yapılmasını gerektirmektedir. Bu tahminler dönemsel olarak gözden geçirilmekte ve gerekli görüldüklerinde düzeltilmektedirler. Gerçekleşen tutarlar tahminlerden farklılıklar içerebilir. Yapılan tahmin ve varsayımların birçoğunun kaynağı, yönetimin geleceğe yönelik politikalarına dayanmaktadır.

- **Nakit Akış Tablosu**

Nakit akış tablosunda, döneme ilişkin nakit akışları işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerine dayalı bir biçimde sınıflandırılarak raporlanır. Nakit akış tablosunda yer alan nakit ve nakit benzerleri, nakit ve banka mevduatını içermektedir.

- **Muhasebe Politikalarını Etkileyen Önemli Yönetim Yargıları**

Muhasebe politikalarını ve ekli proforma finansal tabloları etkileyen yönetimin

önemli kararları aşağıdaki gibidir:

Değer düşüklüğü: Değer düşüklüğü gideri, varlığın defter değerinin geri kazanılabilir tutarını aşması durumunda hesaplanır. Tutarın hesaplanmasında yönetim gelecek olaylar ve durumlara göre tahmin yürütmektedir.

Stoklar: Net gerçekleştirilebilir değer belirlenirken, yönetim mevcut en inandırıcı kanıtları değerlendirmektedir.

Karşılıklar: İşletme halen bazı hukuki davalarda davalı olarak taraf olmaktadır. Söz konusu davalar sonuçlandığında sonuç ekli proforma finansal tablolara yazılan karşılıklardan farklılık gösterebilir. İşletmenin söz konusu davalardaki durumu hakkında önyargı, oluşmaması için, karşılıklar hakkında detaylı bilgi sunulmamıştır.

• **Bölgümlere Göre Raporlama**

İşletme yönetiminin performansı değerlendirdiği ve kaynak dağılımına karar vermek için kullandığı bilgileri içeren iki faaliyet bölümü bulunmaktadır. Bu stratejik bölümler farklı ekonomik durumlardan ve farklı coğrafi konumlardan etkilendikleri için kaynak tahsisi ve performanslarına göre işletmenin faaliyetlerine ilişkin karar almaya yetkili mercii tarafından düzenli olarak gözden geçirilmektedir. İşletmenin içerdiği ana faaliyet bölümleri doğalgaz ticareti ve petrol, doğalgaz taşımadır.

Bölümlerin performansının düzenli olarak değerlendirilmesinde temel olarak brüt kar dikkate alınmaktadır. İşletme yönetimi, bölüm performanslarının değerlendirilmesinde brüt karı aynı sektörde yer alan şirketlerle karşılaştırılabilirliği açısından en uygun yöntem olarak görmektedir.

• **Personele İlişkin Yükümlülükler**

Yürürlükteki İş Kanunu hükümleri uyarınca, çalışanlardan kıdem tazminatına hak kazanacak şekilde iş sözleşmesi sona erenlere, hak kazandıkları yasal kıdem tazminatlarının ödenmesi yükümlülüğü vardır.

Kıdem tazminatı yükümlülüğü yasal olarak herhangi bir fonlamaya tabi değildir. Kıdem tazminatı karşılığı, çalışanların emekli olmasından kaynaklanan gelecekteki muhtemel yükümlülük tutarının bugünkü değerinin tahmin edilmesi yoluyla hesaplanmaktadır. UMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar, şirketin yükümlülüklerinin, tanımlanmış fayda planları kapsamında aktüeryal değerlendirme yöntemleri kullanılarak geliştirilmesini öngörür.

• **Vergi ve Yükümlülükler**

İşletme, Türkiye’de geçerli olan kurumlar vergisine tabidir. Türk Vergi Kanunu ana

işletme ve bağlı ortaklıklarının konsolide bir vergi beyannamesi doldurmasına izin vermemektedir. Dolayısıyla, verilen proforma finansal tablolarda yansıtılan vergi karşılıkları konsolide edilen işletmeleri ayrı tüzel kişilik bazında dikkate alarak hesaplanmıştır.

Türkiye’de, kurumlar vergisi oranı 2014 yılı için %20’dir. Bu oran, kuramların ticari kazancına vergi yasaları gereğince indirimi kabul edilmeyen giderlerin ilave edilmesi, vergi yasalarında yer alan istisna (iştirak kazançları istisnası gibi) ve indirimlerin (ar-ge indirimi gibi) indirilmesi sonucu bulunacak vergi matrahına uygulanır. Kar dağıtılmadığı takdirde başka bir vergi ödenmemektedir.

Türkiye’deki bir işyeri ya da daimi temsilcisi aracılığı ile gelir elde eden kurumlar ile Türkiye’de yerleşik kuramlara ödenen kar paylarından (temettü) stopaj yapılmaz. Bunların dışında kalan kişi ve kuramlara yapılan temettü ödemeleri %15 oranında stopaja tabidir. Karın sermayeye ilavesi, kar dağıtımını sayılmaz ve stopaj uygulanmaz.

Türkiye’de ödenecek vergiler konusunda vergi otoritesi ile mutabakat sağlamak gibi bir uygulama bulunmamaktadır. Kurumlar vergisi beyannameleri hesap döneminin kapandığı ayı takip eden dördüncü ayın 25’inci günü akşamına kadar bağlı bulunulan vergi dairesine verilir. Bununla beraber, vergi incelemesine yetkili makamlar beş yıl zarfında muhasebe kayıtlarını inceleyebilir ve hatalı işlem tespit edilirse ödenecek vergi miktarları değişebilir.

- **Sermaye**

İşletmenin 100% payla T.C Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı’na ait 2014 yıl sonu nominal değeri 1 TL olan 3,000,000,000 adet hisse senedi mevcuttur. 95,000,000 TL ödenmemiş sermayesi bulunmaktadır.

a) Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler: Kardan ayrılmış kısıtlanmış yedekler yasal yedeklerden oluşmaktadır. Kanuni defterlerdeki birikmiş karlar, aşağıda belirtilen kanuni yedeklerle ilgili hüküm haricinde dağıtılabilmektedirler. Yasal yedekler Türk Ticaret Kanunu’na göre ayrılan birinci ve ikinci tertip yasal yedeklerden oluşmaktadır. Birinci tertip yasal yedekler, tüm yedekler tarihi ödenmiş sermayenin %20’sine erişene kadar, geçmiş dönem ticari karından yıllık %5 oranında ayrılır. İkinci tertip yasal yedekler, birinci tertip yasal yedek ve temettülerden sonra, tüm nakdi temettü dağıtımları üzerinden yıllık %10 oranında ayrılır.

b) Azınlık Payları: Konsolidasyon kapsamındaki bağlı ortaklıkların ödenmiş/çıkarılmış sermaye dahil bütün öz sermaye hesap grubu kalemlerinden, ana

ortaklık ve bağı ortaklıklar dışı paylara isabet eden tutarlar indirilir ve konsolide bilançoda öz sermaye hesap grubunda “Azınlık Payları” kaleminde gösterilir.

3.3.3. Hazırlanan Güvence Raporunda Yer Alan İYFB’ye İlişkin Değerlendirilmeler

Uygulama örneği olarak seçilen işletme için hazırlanan güvence raporu ve İYFB’ne ilişkin hazırlık, varsayım, değerlendirme ile raporlama çalışmaları bu kısımda yer almaktadır.

3.3.3.1. İYFB’ye Yönelik Uygulama Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın konusu olan İYFB’nin incelenmesi kapsamında mevcut güvence raporu mercek altına alınarak, varsayımlar ve uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Denetçi bakış açısıyla yapılan incelemede, finansal bilgilerin güvenilirliğine odaklanılarak kısıtlayıcı faktörler araştırılmış ve bu faktörlerin kontrol altına alınması yönünde farkındalık oluşturulması üzerinde durulmuştur.

Genel olarak Türkiye’de bu alanda yapılan denetimlerin çok sınırlı olması yapılan çalışmanın hassasiyetini artırmaktadır. Ayrıca hâlihazırda yapılan denetim faaliyetleri, genellikle cari dönem ile İYFB’nin incelendiği geleceğe ilişkin dönemlerdeki güvence seviyesine ilişkin görüş bildirme şeklinde raporlamalar olup, finansal tablo talep eden tarafların varsayımlara ilişkin güncel ve detaylı bilgi taleplerini detaylandırmakta zorlanmaktadır. Bu sebeple denetçilerin bu talepleri karşılayabilmek adına kendi mesleki eğitimlerini sürekli hale getirmeleri, sektörel uzmanlaşma ve güncel bilgileri takip etmeleri gerekmektedir.

3.3.3.2. Güvence Raporu ve İYFB’lere İlişkin Varsayımların Değerlendirilmesi

Hazırlanan güvence raporu, uluslararası bir finansman kuruluşu tarafından yaptırılan, işletmenin mevcut finansal yılı da kapsayan beş yıllık süre için, İYFB’yi içeren özel nitelikli bir denetim türünün nihai sonucudur. Hâlihazırda proje işletmesi de olan ve birçok maddi ve maddi olmayan varlıklara ilişkin yatırımları olan işletmenin, faaliyet

gösterdiği sektörde ulusal strateji belirleyici rolü bulunmaktadır. Bu sebeple İYFB'lere ilişkin varsayımların ulusal ve uluslararası birçok faktör değerlendirilerek hazırlanması, gerek işletme içinden gerekse işletme dışından verilerle incelenmesi konusu doğruluk açısından önemlidir.

Uluslararası nitelikteki bağımsız bir denetim şirketi tarafından hazırlanan güvence raporunun nihai amacı, raporu talep eden finansman şirketine, işletmenin beş yıllık periyottaki nakış akışlarını en doğru ve en güncel veriler ışığında varsayımlayarak, kullanılan kredilere ilişkin işletmenin finansal ödeme gücüne ilişkin görüş oluşturulmasıdır.

3.3.3.2.1. Varsayımların Raporlanması ve İYFB İncelenmesi

İYFB'nin ve tarihi finansal veriler ışığında hazırlanan finansal tabloların analizi ve varsayımlarının incelenmesinin, kendi içerisinde bazı zorlukları bulunmaktadır. Özellikle İYFB'nin hazırlanmasında önemli hata, yanlışlık veya gözden kaçan hususlar olabilmektedir. Birçok değişken ve bilinmezliği içeren İYFB varsayımlarının gerçekleşmelerden sonra sağlanmasını yapmak, gerek raporun hazırlanması sürecindeki hata ve yanlışlıkları azaltmak gerek işletmeyi yakından analiz edebilmek için oldukça önemlidir. Burada sıkça başvurulmuş başka bir husus, varsayımların oluşturulmasında geçmişe yönelik finansal bilgilerden elde edilen tekniklerin kullanılmasıdır. Geçmişe yönelik finansal bilgiler işletme hakkında çokça bilgi vermesine rağmen, özellikle uygulama örneğimize gibi stratejik projeler üreten işletmeler için önemli değişkenlikleri barındırabilmektedir. Bu durum İYFB analizinde işletme özelinde geliştirilmesi gereken farklı bakış açılarının, gerçekleşmelerle sürekli kontrolü gerçeğini ortaya koymaktadır. Denetçiler tarafından tarihi verilerden yola çıkılarak hazırlanan ve geleceğe yönelik varsayımları da içeren güvence denetimi raporunda, işletmenin yapısı gereği bilhassa kamu politikalarının göz önüne alınması gerekmektedir. Bu süreçte kilit unsur, yapılan çalışmaların sadece İYFB hazırlayıcıları veya denetleyicileri tarafından değil ilgili işletme personeli ve yönetimiyle birlikte hareket edilerek süreçlerin doğrulanmasıdır.

İşletme yapısı göz önüne alındığında yapılan incelemeler detaylandırılarak elde edilen bulgular aşağıdaki şekilde sunulabilir:

3.3.3.2.1.1. Muhasebe Sistemleri ve Politikaları

Hazırlanan güvence raporu incelendiğinde, işletmenin muhasebe kayıt sistemlerinin doğruluğu test edilmemiş olup, işletme personelinden temin edilen kayıtlar henüz denetlenmemiş tarihi değerleri üzerinden çalışma yapılmıştır. Bu noktada denetçi özellikle finansal yapıda düzenlenen iç kontrol noktalarını test ederek varsayımlarını değerlendirmelidir.

İşletme muhasebe politikaları çerçevesinden güvence raporuna bakıldığında ise işletme tarafından belirlenen muhasebe politikalarının, İYFB hazırlama çalışmalarında da aynı şekilde temel alındığı ve tutarlı olduğu görülmektedir.

Güvence raporunu talep eden tarafın uluslararası bir finans kuruluşu olması sebebiyle, işletmenin yerel muhasebe standartlarına göre finansal tablo hazırlaması ve uluslararası finansal raporlama standartlarının uygulanmaması, çeşitli uyum farklılıklarını da beraberinde getirmektedir. Esas olan mevcut ve proforma finansal tabloların uluslararası muhasebe standartları ile uyumlaştırılarak güvence raporunun hazırlanmasıdır.

Güvence raporlarının esas olarak özel bir denetim türünün nihai çıktısı olması, genellikle işletmelerin kendilerini aklamaları için kullanılmaktadır. Burada da işletmenin proforma finansal durumunun mevcut ve muhtemel kredi ödemelerini desteklediğini göstermek üzere hazırlanmıştır. Ancak güvence denetiminde, diğer finansal denetim süreçlerinde olan belli zorunluluk ve standart kıstaslarının bulunmaması, muhasebe sistemleri ve politikalarının değerlendirilmesini öznel kılmaktadır. Örneğin finansal denetimdeki muhasebe yaklaşımında daha ihtiyatlı davranılırken, güvence denetiminde daha kapsamlı ve güncel veriler ışığında hareket edilmelidir.

3.3.3.2.1.2. İşletme Grup Yapısı

İşletmenin ortaklık yapısı incelendiğinde paylarının tamamının kamuya ait olması ve alınan kararlarda kimi zaman kar etme amacı yerine kamuya hizmet etme amacı gütmesi, kendi bünyesinde yapılan stratejik değişikliklerin iyi analiz edilmesini gerekmektedir.

Hazırlanan güvence raporunun sadece işletme bünyesindeki verilere dayandırıldığı, iştirak ve bağlı ortaklıkların verilerinin tamamının temin edilememesine müteakip

ayrıntılı konsolide verilerle çalışılmadığı görülmüştür. Bu verilerin temin edilmesi ve aşağıda belirtilen işlemlerin yapılması gerekliliği, güvence raporunun güvenilirliğini artıracaktır:

✓ İşletme ortaklıklarının bilanço ve gelir tablosu kalemleri birbirlerine eklenme suretiyle konsolide edilmelidir. Ana ortaklığın, konsolide edilen bağlı ortaklıkta sahip olduğu payların defter değeri, bağlı ortaklığın öz sermaye hesapları ile karşılıklı olarak mahsup edilmelidir.

✓ Konsolidasyon kapsamındaki ortaklıkların birbirleri arasındaki bakiyeleri, mal ve hizmet alış ve satışları ile gerçekleşmemiş karlar ve zararlar dâhil olmak üzere birbirleriyle olan işlemler neticesinde oluşmuş gelir ve giderler karşılıklı elimine edilmelidir.

✓ Konsolidasyona tabi ortaklıklardan bazılarının tasfiye sürecinde, bazılarının gayri faal olduğunun tespitine müteakip, bahsedilen şirketlerin finansal verileri bu hususlar dikkate alınarak konsolidasyon sürecine dâhil edilmesi gerekmektedir.

Elde edilen kısıtlı bilginin rapora işlenmesinin sakıncalarından kaçınması beklenen denetçinin, bu hususları raporunda ayrıntılı olarak belirtmesi veya sınırlı olumlu görüş nedenlerinden biri olarak sayması gerekmektedir. Yapılan çalışmalarda tam konsolidasyon (işletme bünyesindeki iştirak ve bağlı ortaklıklara ilişkin finansal veriler, sermaye taahhütleri, faaliyet alanı değişiklikleri, devretme ve satın almaları içeren bilgiler gibi) yapılmalı ve hazırlanan konsolide proforma finansal tabloların doğruluğunun kontrolü yapılmalıdır.

3.3.3.2.1.3. Proforma Finansal Tablolar ve Varsayımlara İlişkin İncelemeler

Denetim firması tarafından hazırlanan güvence raporunda yer alan proforma finansal tablolar ile işletmenin yıllar itibariyle gerçekleştirmeleri arasındaki karşılaştırma ve değerlendirmeler bu kısımda yer almaktadır.

3.3.3.2.1.3.1. Proforma Gelir Tablosu

Denetim firması tarafından hazırlanan güvence raporunda yer alan proforma gelir tablosu kalemleri ile işletmenin yıllar itibariyle gerçekleşen gelir tablosu kalemleri arasındaki karşılaştırmaların yer aldığı tablo aşağıda yer almaktadır:

Tablo 3.5. Denetim Raporunda Yer Alan Proforma Gelir Tablosu Kalemleri ile Gerçekleşen Gelir Tablosu Kalemleri Karşılaştırma Tablosu

(Milyar TL)										
	2014		2015		2016		2017		2018	
A İŞLETMESİ AŞ. GELİR TABLOSU	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme
Brüt satış	22,5	23,2	24,3	22,3	23,8	17,8	23,9	20,1	24,2	30,6
İndirim	0,01	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Gelirler	22,5	23,2	24,3	22,3	23,8	17,8	23,9	20,1	24,2	30,6
Satışların Maliyeti	23,5	23,5	25,4	20,8	24,5	12,9	24,7	21,2	24,8	35,2
Brüt Satış Karı	-1,0	-0,3	-1,1	1,5	-0,7	4,9	-0,7	-1,1	-0,6	-4,6
Genel Yönetim ve Satış Gid.	0,06	0,05	0,04	0,06	0,04	0,07	0,04	0,07	0,04	0,07
Faaliyet Karı	-1,0	-0,4	-1,2	1,4	-0,8	4,8	-0,8	-1,2	-0,6	-4,7
Diğer faaliyetlerden gelirler	0,7	0,9	0,7	1,0	0,7	1,2	0,8	1,4	0,6	4,7
Diğer faaliyetlerden gid. zar.	0,4	0,6	0,4	0,9	0,4	0,7	0,5	1,9	0,4	3,7
Finansal Giderler	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,5
Olağan Gelir ve Giderler	-0,8	-0,1	-0,9	1,3	-0,5	5,3	-0,5	-1,7	-0,5	-4,2
Olağanüstü Gelir ve Karlar	0,5	0,6	0,1	0,1	0,1	0,9	0,1	3,9	0,1	2,8
Olağanüstü Gider ve Zararlar	0,1	0,1	0,1	1,1	0,1	0,8	0,1	0,2	0,1	0,1
Dönem Karı / (Zararı)	-0,4	0,4	-0,9	0,3	-0,6	5,4	-0,6	2,0	-0,5	-1,5
Ödenecek Vergi	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Net kâr (zarar)	-0,4	0,4	-0,9	0,3	-0,6	4,2	-0,6	1,6	-0,5	-1,5

Değişken Unsurlar	2014		2015		2016		2017		2018	
	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	
Yıllık Ortalama Döviz Kuru	2,32	3,15	2,91	3,29	3,52	3,41	3,77	3,51	5,27	
Petrol Fiyatları (\$/Varil)	72,00	48,90	50,75	49,23	42,89	51,82	52,80	54,00	68,40	
Sektör Doğal Gaz Satış Miktarları (Sm3)	48,72	50,86	48,00	49,56	46,48	46,03	53,86	54,52	49,32	
İşletme Doğal Gaz Satış Miktarları (Sm3)	40,12	43,23	40,37	43,27	40,18	39,73	42,72	42,72	46,12	
İşletme ile Sektör Satış Miktar Farkları(Sm3)	8,60	7,63	7,63	6,30	6,30	6,30	11,14	11,81	3,20	

Satışlar: Brüt satış gelirleri genel olarak; doğal gaz satışları (%97), doğal gaz ve petrol taşımacılık hizmetleri (%2,5) ile liman işletmecilik hizmetleri (%0,5) gelirlerinden oluşmaktadır. Satışlar kalemi incelendiğinde yıllar itibariyle satış rakamları ile satış varsayımlarının örtüşmediği ve gerçekleştirmelerle arasında sapmalar olduğu görülmüştür. Bu durumu etkileyen belli başlı faktörler aşağıda sıralanmaya çalışılmıştır:

✓ Denetçi tarafından elde edilen satış miktarları ve fiyatları gizlilik nedeniyle doğrulanamamış, işletme personelinden gelen veriler direk varsayımlara yansıtılmıştır.

✓ Geçmiş satış değerleri üzerinden karşılaştırma yapılarak mevcut durumun devam edeceği yönünde denetçide kanaat oluşmuş olup, işletmenin bir proje şirketi olduğu, kamu yararı gözeterek hareket ettiği ve özellikle kontrol edilemeyen risk faktörleri göz önüne alınmadığı gözlemlenmiştir.

✓ İşletmenin alım ve satım sözleşmeleri ile doğal gaz iletim şebekesi genişleme yatırımları arasındaki ilişki, tesis, makine ve işgücü açısından yapılabirlik ve getirileri açısından karşılaştırma yapılması, satış varsayımlarında özellikle kullanılması gereken önemli hususlardandır.

✓ Özellikle 2015,2016 ve 2017 yıllarında, işletme müşteri dağılımı içinde büyük payı olan doğal gazdan elektrik enerjisi üreten doğal gaz çevrim santrallerinin elektrik üretimindeki payının dikkate değer şekilde azaldığı görülmüştür. Tamamen dışa bağımlı olduğumuz doğal gazı hammadde olarak kullanan santrallerde bu öngörülemeyen durumun, kurların artmasıyla doğal gaz fiyatlarının artışı kaynaklı maliyet artışları sonucunda karlılıklarının düşmesi, doğalgaza ikame daha ucuz girdi olarak yenilebilir enerji kaynaklarının kullanılması, devlet tarafından elektrik üretiminde yenilebilir enerji kaynaklarına çeşitli teşvikler verilmesi gibi nedenler sayılabilir. Denetçi tarafından hem doğal gaz hem elektrik sektörlerine ilişkin gelişmelerin yakından takip edilerek bu gibi hususların tahmin edilemeyen sistematik risk unsurları olarak değerlendirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

✓ 2018 yılında ise doğal gaz fiyatlarının kurlardaki yüksek artışa paralel artması neticesinde maliyetleri artan diğer doğal gaz alım lisansına sahip şirketlerin, yurtdışından alım yapmaması, gerekli doğal gaz talebinin karşılanması adına, işletmenin kamu yararı gözeterek yüksek fiyatlarla alım ve satım yapması satışlarının artmasına neden olmuştur. Daha önceki yıllarda sektörün rekabet koşullarının gelişmesi için tam tersi uygulamalar yapılırken işletmeye ithalat yapma baskısı oluşması, alım ve satım projeksiyonlarını yapmayı zorlaştırmaktadır.

✓ Satış miktarları incelendiğinde ise, 2016 yılına kadar tahminlere yakın seviyelerde gerçekleşmeler olduğu görülmüştür. 2017 yılı ülke için zor kış şartlarının olduğu, elektrik üretim kaynaklarında politika değişikliğine gidildiği bir yıl olmuştur. Bunun neticesinde tahmin edilen değerlerin çok üzerinde talep gerçekleşmiş, işletme beklenen gaz miktarının üzerinde sistemden gaz ithal etmiştir. Ancak satış rakamları incelendiğinde, elektrik üretim santrallerine gaz satışı azalmış ve diğer şirketler beklenenin üzerinde satış yapma talebinde bulunmuşlardır. 2018 satış miktarlarına

bakıldığında, işletmenin yine beklenen miktarın üzerinde gaz ithal ettiği ancak maliyetlerin oluşturduğu baskı nedeniyle diğer şirketlerin sistemden gaz çekmeyerek bu miktarı işletmenin çektiği görülmüştür. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere, satış miktar tahminlerinde, diğer lisans sahibi şirketlerin paylarında ekonomik nedenler kaynaklı oynaklıklar olmaktadır. İşletmenin esneklik kapasitesi ve hareket kabiliyeti sınırlı olması, gelir gider dengesi üzerinde baskı yaratmaktadır.

✓ Özellikle kriz dönemlerinde satış öngörülerinde sanayi talebinin düşeceği ve satışların azalacağı hususuna dikkat etmek gerekmektedir.

✓ Doğal gaz ticaretinin mevsimsel yapısı, endüstri ve ekonomik döngüler belirlenerek talebin en yüksek olduğu pik dönemlerinin hesaplanması ve meteorolojik verilerin varsayımlarda istatistiki olarak modellenmesi, öngörülerin gerçekçiliği açısından önemlidir.

✓ Bir politika aracı olarak kullanılan fiyat politikalarının cirodaki etkisi, geçmiş yıllardaki verilerden tespit edilerek satış öngörülerinin gerçekçi olup olmadığı, maliyet baskısının zam etkisi belirlenmelidir. Özellikle son yıla ilişkin satış gelirlerindeki farkın nedeni, işletmenin alım maliyetlerindeki artışa paralel satış fiyatlarına zam yapmasıdır.

✓ Yine bir politika aracı olarak kullanılan iletim şebekesi genişleme yatırımları ile arz güvenliğine yönelik kapasite artım yatırımlarına ayrılan ve onaylanan bütçeye bildirilen rakamlar üzerinden satış artış değerleri tespit edilmelidir.

✓ Yeni çıkarılan yasalar çerçevesinde, öngörülebilirlik ve sürdürülebilirlik adına doğal gaz piyasasının geliştirilmesi çalışmaları dikkate alınarak, rekabetçi piyasa koşulları oluşturulması ve özel sektör piyasa katılım payının artırılmasını amaçlayan hükümet politikaları göz önünde bulundurularak satış hedefleri incelenmelidir.

✓ Yıllar itibariyle kar marjı dikkate alınarak tahmini satış fiyatları oluşturulmalıdır. Fiyat artış/azalışlarına verilen tepkiler incelenerek satış fiyatlarının makul olup olmadığına bakılmalıdır. Ayrıca doğal gaza alternatif ürünlere geçişin kolay olmaması ve talebin asgari düzeyde stabil kalması satış öngörülerinde dikkate alınmalıdır.

✓ İşletme gelirlerine ilişkin belirlenen hedefleri kısıtlayacak risk faktörleri belirlenmeli ve en iyi/kötü senaryolarla oluşturulan değerler fiyatlama mekanizmasına yansıtılmalıdır.

✓ Nihai olarak sektör geleneği olan, petrol ve kur fiyatlarına endeksli uzun vadeli alım sözleşmeleri satış gelirlerini direk etkileyen unsurlardır. Burada değişkenliği sağlayan ülkenin enerji politikalarındaki değişikliklerin müşteri profiline etkileridir.

Satışların Maliyeti: İşletmenin maliyetleri, büyük kısmı satılan doğal gazla ilişkin ticari mallar maliyeti ve verilen doğal gaz ve petrol iletim hizmetine ilişkin satılan hizmet maliyeti olarak iki ana kısma ayrılmaktadır. İşletmenin içerisinde bulunduğu uluslararası sektör yapısı gereği, doğal gaz alım sözleşmeleri uzun vadeli yapılmaktadır. Öyle ki hem alım miktarının hem de alım süresinin belirlendiği bu sözleşmeler, işletmenin gelir gider dengesi için bağlayıcılığı ve yaptırımlarının bulunması nedeniyle çok önemlidir. Denetçi yapacağı tüm varsayımlarda bu sözleşmelerden yola çıkmalıdır. Ancak gerek taraflar arasında yapılan gizlilik anlaşmaları gerekse ülke enerji stratejisinde politika yapıcı bir unsur olarak kullanılması nedeniyle, bu bilgilerin ayrıntıları denetim firması ile paylaşılmamıştır. Yine denetçinin maliyetlere ilişkin varsayımlarında işletme personellerinden elde ettiği verilerden hareket etmesi, denetim faaliyetinde bir kısıt olarak görülmektedir. Bu hususta denetim firması ile işletme arasında gizlilik sözleşmesi imzalanarak bu kısıt ortadan kaldırılabilir.

Satışların maliyeti kalemi incelendiğinde yıllar itibariyle varsayımlar ile gerçekleştirmelerin örtüşmediği ve ciddi sapmalar olduğu görülmüştür. Bu durumu etkileyen belli başlı faktörler aşağıda sıralanmaya çalışılmıştır:

✓ İşletme tarafından yapılan uzun vadeli doğal gaz anlaşmalarında para birimi dolar olarak kullanılmaktadır. Ayrıca alım fiyatlarını belirleyen iki önemli etken döviz kuru ve petrol fiyatlarıdır. Mevcut yılı takip eden yıllara ilişkin projeksiyonlarda, dolar kuru ve petrol fiyatları öngörülere gerçekleşmelerle örtüşmemiştir. Fiili durumda ise mevcut dolar kuru ve petrol fiyatları 2015 ve 2016 yıllarında düşmüş, bu sebeple işletme maliyet avantajı elde etmiş, faaliyetlerinden kar açıklamıştır. 2017 ve 2018 yıllarında ise durum tersine dönmüş, özellikle kurlardaki artışın etkisiyle maliyetler satış gelirlerini aşmıştır. Denetçi geçmiş dönem maliyet verilerinden ziyade, işletme gelir tablosu için kritik öneme sahip kur ve petrol fiyatı tahminlerini hem yurt içi hem yurt dışı kaynaklarla karşılaştırarak senaryolaştırmalıdır. Eğer bu konuda tereddütleri oluşursa uzmanlık gerektirdiği için danışmanlık hizmeti alınmaya gitmelidir.

✓ İşletmenin maliyetlerinde miktar etkisi sınırlı hissedilmektedir. Şöyle ki, 2016 yılına kadar benzer, diğer iki yılda ise sınırlı sayılabilecek bir farkla gaz ithal

eden işletmenin gelir tablosundaki maliyet rakamları birbirinden oldukça farklıdır. Yine bunun etkisinin petrol fiyatları ve kurlar ile ulusal satış politikaları olduğu söylenebilir.

Diğer Faaliyetlerden Gelirler: İşletmenin diğer faaliyetlerden gelirlerini, en büyük kısmı kambiyo karları olmak üzere faiz gelirleri, konusu kalmayan karşılıklar ve sevkiyat kontrol bedelleri oluşturmaktadır. Güvence raporunda yer alan diğer faaliyetlerden gelirlere ilişkin projeksiyon rakamlarının, yıllar itibariyle standart olarak sürdürüldüğü görülmektedir. Hâlbuki işletmenin gerçekleşme rakamlarından da görüleceği üzere, işletmenin yapılan yabancı paralı işlemlerin hacminin yüksek ve kurlara karşı hem gelir hem gider olarak hassas bir yapısı olduğu görülmektedir. Denetçinin burada dikkat etmesi gereken en önemli husus, kur varsayımları ile elde edilen satış gelir gider dengesinde oluşan farkların kambiyo karı veya zararı olarak bu hesaplarda da takip edilmesidir. Özellikle 2017 ve 2018 yıllarında işletme tarafından dolar cinsinden yurt dışı kredi kullanımının etkisiyle kambiyo karları hesabının yüksek olduğu görülmektedir.

Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zararlar: İşletmenin diğer faaliyetlerden gider ve zararlarını karşılık giderleri ve kambiyo zararları oluşturmaktadır. Yıllar itibariyle yapılan projeksiyonlara bakıldığında yine mevcut yıldaki rakamların varsayım olarak devam ettirildiği görülmüştür. Gerçekleşme rakamları incelendiğinde kambiyo zararları hesabının yapılan yabancı paralı işlemlerin değerlemesi neticesi olduğu, karşılık giderlerinin özellikle son iki yılda artmasının sebebinin ise işletmenin karşılık ayırma politikasındaki değişikliğin neticesi olduğu anlaşılmıştır. Yine denetçinin kurlarda yapacağı varsayımların buradaki yansımalarına dikkat etmesi, karşılık giderleri ile ilgili işletmenin ayırdığı karşılıklar hesabının büyüklüğünü dikkate alması gereklidir. Ayrıca işletmenin finansal durumu veya karlılığı üzerinde önemli etkisi olmuş veya izleyen dönemlerde olabilecek devam eden davalara ilişkin inceleme yaparak karşılıkları test etmesi daha gerçekçi bilgi açısından önemlidir.

Finansal Giderler: Güvence raporu hazırlandığı dönemde işletmenin önemli miktarda uzun vadeli yabancı kaynak kullanımının olmamasına müteakip, denetçi tarafından aynı tutarın yıllar itibariyle devam edeceği şeklinde varsayım yaptığı anlaşılmıştır. Ancak işletmenin yatırımları ve iştirak taahhütleri incelendiğinde gerek optimum öz kaynak kullanımı gerekse finansal kaldıraç etkisiyle ileriki yıllarda kredi kullanılacağı öngörülebilmektedir. Ayrıca işletmenin uluslararası yapısı gereği, devlet garantörlüğünde uluslararası yabancı kaynak temini sıkça başvurduğu yöntemlerdendir. 2018 yılı gerçekleştirmelerde görülen finansal giderlerdeki artış tutarı, işletmenin

iştiraklerine aktardığı fona karşılık kullandığı uzun vadeli kredi ile ilgili borçlanma giderleri ve oluşan kur farklarıdır. Denetçi, işletmenin iştirakleri ve fon kaynaklarını iyi analiz etmeli, özellikle uluslararası finansman kuruluşları ile yıllar öncesinden başlanılan proje kredi müzakerelerini ve muhtemel sonuçlarını varsayımlarında senaryolaştırmalıdır. Yabancı kaynak kullanımına ilişkin bir kanaati oluştuğunda, elde ettiği veriler ile piyasa koşullarını dikkate alarak faiz hesaplaması, vadelendirme, anapara ödeme tutarları gibi unsurları kullanmalıdır.

Olağanüstü Gelir ve Karlar: İşletmenin olağanüstü gelir ve karlarının kaydedildiği bu hesaba ilişkin denetçinin, mevcut yılda oluşan telafi işleminin lehte kur farkının gelir kaydını izlediği, diğer yıllarda ise bu tutardan daha düşük ve benzer seviyelerde öngördüğü görülmektedir. Genellikle önceden öngörülmesi pek mümkün olmayan bu hesaba ilişkin gerçekleşme rakamlarının varsayımlardan farklı olduğu izlenmiştir. Bunun sebepleri;

✓ İşletme iletim şebekesi dağıtım ağı genişletme yatırımları için çalışan müteahhitlerin bazılarında alınan teminat mektuplarının, gerekli şartlar sağlanamaması nedeniyle nakde çevrilerek olağanüstü gelir kaydedilmesi,

✓ Doğal gaz ithalatıyla ilgili devam eden tahkim davasının işletme lehine sonuçlanması neticesinde elde edilen gelir ve

✓ Önceki dönem gelir ve karları öngörü tutar farklılığının da bu hesapta yer alması olarak belirtilebilir.

Olağanüstü Gider ve Zararlar: İşletmede meydana gelen olağanüstü durumlar nedeniyle ortaya çıkan tazminat, taahhüt, ceza, gider ve zararlarının kaydedildiği bu hesaba ilişkin, denetçinin mevcut yıldan hareketle diğer yıllarda da aynı tutarları varsaydığı görülmektedir. Gerçekleşme rakamlarına bakıldığında varsayımlardan farklı olduğu izlenmiştir. Bu farklılığın sebebi; işletmenin önceki yıllarda gümrük beyannameleri işlemlerinden oluşan muhtelif gecikme cezaları ödemeleri olduğu anlaşılmıştır. Denetçinin bu hususu devam eden davalar veya anlaşmazlıklarla ilgili bilgileri temin ederek incelemesi ve raporuna yansıtması beklenir.

Ödenecek Vergiler: Denetçi tarafından yapılan öngörülerde işletmenin yıllar itibariyle dönem zararı etmesine müteakip vergi ödemesi doğmadığı görülmüştür. Ancak gerçekleşme rakamlarına göre son yıl hariç dönem karı elde ettiği, geçmiş yıl zararlarının vergi borcuna mahsubundan sonra kurumlar vergisi ödemesi yaptığı anlaşılmıştır.

Genel olarak gelir tablosu ile ilgili varsayımlar incelendiğinde, denetçinin gizlilik gerekçesiyle işletme personellerinden elde ettiği verilerden hareket etmesi neticesinde gerçekleştirmelerle büyük farklılıklar olduğu görülmüştür. Uluslararası denetim standartlarında da bahsedildiği üzere denetçinin bağımsızlığı ve etik ilkeler gereği, denetçinin ilgili verileri temini halinde varsayımlarında değişiklik olacağı ve gerçeğe en yakın çalışmalar yapacağı düşünülmektedir. Ayrıca kritik bilgilerin eksik veya net olarak temin edilememesi bir sınırlı olumlu görüş verme nedenidir. Güvence raporu talep edenlerin, raporu incelerken işletmenin ileriye yönelik finansal durumunu analizinde bu hususları dikkate almaları gerekir.

3.3.3.2.1.3.2. Proforma Bilanço

Denetim firması tarafından hazırlanan güvence raporunda yer alan proforma bilanço kalemleri ile işletmenin yıllar itibariyle gerçekleşen bilanço kalemleri arasındaki karşılaştırmaların yer aldığı tablo aşağıda yer almaktadır:

Tablo 3.6. Denetim Raporunda Yer Alan Proforma Bilanço Kalemleri ile Gerçekleşen Bilanço Kalemleri Karşılaştırma Tablosu

(Milyar TL)										
	2014		2015		2016		2017		2018	
A İŞLETMESİ AŞ. BİLANÇOSU	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme
Fon Fazlası	0,0	0,9	2,7	-0,5	3,6	-0,7	4,2	-0,3	4,7	-0,1
Nakit ve Nakit Benzerleri	0,8	0,9	0,1	0,7	1,7	1,7	0,1	0,9	0,1	0,0
Menkul Kıymetler	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	1,0	0,1	1,0	0,0
Ticari Alacaklar	4,2	4,2	4,6	4,1	3,8	3,8	4,4	3,0	4,5	8,3
Diğer Alacaklar	0,7	0,7	0,6	0,4	0,9	0,9	0,4	1,2	0,4	0,4
Diğer Dönen Varlıklar	1,8	1,8	1,7	1,6	0,8	0,8	1,1	2,0	1,1	3,5
Dönen Varlıklar	7,5	7,5	7,9	6,8	7,2	7,2	7,0	7,1	7,1	12,1
Ticari Alacaklar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Diğer Alacaklar	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,9	0,0	1,4	0,0	2,6
Finansal Varlıklar	1,3	1,3	0,1	2,4	0,1	3,3	0,1	3,9	0,1	4,0
Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar (net)	2,5	2,5	2,6	2,7	2,6	5,2	2,6	6,1	2,6	8,0
(Amortisman)	2,5	2,5	2,6	2,7	2,6	2,9	2,6	2,9	2,6	2,9
Duran Varlıklar	3,8	3,8	2,7	5,4	2,6	9,3	2,7	11,4	2,7	14,7
VARLIKLAR TOPLAMI	11,3	11,3	10,6	12,2	9,8	16,5	9,7	18,5	9,8	26,8
VARLIKLAR TOPLAMI + FON FAZLASI	11,3	12,2	13,2	11,7	13,4	15,8	13,9	18,2	14,6	26,7
Finansal yükümlülükler	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,8
Ticari Borçlar	1,5	1,5	1,7	1,8	1,7	1,3	1,7	2,0	1,7	4,3
Diğer Borçlar	3,8	3,8	6,8	3,1	6,8	1,8	7,9	2,1	9,1	4,4
Diğer Mevcut Yükümlülükler	0,2	0,2	0,6	0,5	0,6	0,8	0,8	0,3	0,8	0,5
Kısa Vadeli Yükümlülükler	5,6	5,9	9,2	5,4	9,2	4,1	10,5	4,5	11,7	10,0
Finansal yükümlülükler	0,4	0,4	0,3	0,5	0,3	0,6	0,3	1,3	0,3	3,6
Uzun Vadeli Yükümlülükler	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	1,3	0,2	0,4	0,2	2,3
Uzun Vadeli Yükümlülükler	0,7	0,7	0,5	0,8	0,5	1,9	0,5	1,7	0,5	5,9
Ödenmiş Sermaye	1,7	1,7	1,7	2,5	1,7	2,5	1,7	2,5	1,7	2,8
Kar Yedekleri	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	7,9	3,8	9,6
Önceki Dönem Karı / (Zararı)	-0,2	-0,2	-0,5	-0,6	-1,5	0,0	-2,1	0,0	-2,7	0,0
Dönem Karı / (Zararı)	-0,4	0,4	-0,9	0,3	-0,6	4,2	-0,6	1,6	-0,5	-1,5
Özkaynaklar Toplamı	5,0	5,7	4,0	6,0	3,4	10,4	2,9	12,0	2,3	10,9
YÜKÜMLÜLÜKLER VE ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	11,3	12,2	13,8	12,2	13,2	16,4	13,9	18,2	14,6	26,7

Dönen Varlıklar

Nakit ve Nakit Benzerleri: Nakit ve nakit benzerleri, kasadaki nakit varlıkları, banka mevduatları ve diğer hazır değerleri içermektedir. İşletme kasa mevcudunu minimum düzeyde tutmakta, gerek yasal mevzuat gerek önleyici kontrol olarak tüm parasal varlıklarını bankalar hesabında izlemektedir. Bu varlıkların kayıtlı değeri, kısa

vadeli işlem yapıldığı için rayiç değerlerine yakındır. 2014 yılı için yapılan varsayımların gerçekleşmeyle aynı tutarda olduğu ve aslında işletmenin günlük ödemelerini bu tutarlarda yaptığı görülmektedir. Ancak diğer yıllara ilişkin öngörülerin daha düşük tutulduğu görülmüş olup denetçinin banka mutabakatı sağlaması yapması sonrasında gerçekleşmelerle aynı tutarlara ulaşacağı anlaşılmaktadır.

Ticari Alacaklar: İşletmenin faaliyetleriyle ilgili ticari alacaklarını, vade koşulları göz önüne alınarak yıllar itibariyle sabit tutarlarda devam ettirdiği görülmektedir. Son yıla ilişkin ticari alacaklar rakamındaki artışın ana faaliyet konusu doğal gaz satışlarından kaynaklandığı söylenebilir. Denetim sürecinde denetçinin, banka mevduatlarına, ticari ve diğer alacak/borçlarına ilişkin gerekli denetim prosedürlerini eksiksiz bir şekilde tamamlayıp uygun denetim kanıtlarını elde ederek düzeltme işlemi yapıp yapılmamasına karar vermesi gerekir. Eğer bahsedilen işlemleri herhangi bir nedenle tamamlayamazsa, bu durumu raporunda belirtmelidir.

Diğer Dönen Varlıklar: Bu hesap kaleminin ayrıntısını esas olarak iştiraklerden alacaklar ve stoklar hesapları oluşturmaktadır. Genel uygulamadan incelenen güvence denetimi raporunda farklı olarak uluslararası denetim firmasının formatı gereği işletmenin stoklar hesabı diğer dönen varlıklar içinde yer almaktadır. Stoklar hesabı kalemler itibariyle;

✓ İlk Madde ve Malzeme: İşletmenin ham petrol ve doğal gaz taşımacılığı ile teslim hizmetlerinin yürütülmesi kapsamında kullanılan işletme malzemesi niteliğindeki sarf malzemeleri, yedek parçaları ve akaryakıt stoklarının,

✓ Mamuller: Petrol iletim tesislerinde bulunan varil cinsinden petrolün,

✓ Emtia (Doğal Gaz): Doğal gaz boru hattı, LNG tanklarındaki gazın maliyeti ile taşıma hizmetlerinden stoklara isabet eden miktar ve depolama sahalarında depolanan gazın,

✓ Diğer Stoklar: İşletmenin hurda ambarında bulunan hurda stoku ile sosyal tesis malzeme stoklarının değerini ifade eder.

Denetçi tarafından yıllar itibariyle stoklar kaleminin sabit, iştiraklerden alacaklar kaleminin ise azalan tutarda olacağı varsayılmıştır. Gerçekleşmeler incelendiğinde işletmenin, iştirakler kalemine ilişkin alacaklarını planlanan düzeyde tamamladığı görülmüştür. Burada dikkat edilmesi gereken özellikli durum, işletmenin doğal gaz alım sözleşmelerinde ödemeyi taahhüt ettiği al ya da öde kapsamında yer alan telafi ödemelerinin bu kısımda yer aldığı görülmüştür. Al ya da öde; doğal gaz ithaline ilişkin

sözleşmelerde, alıcının, asgari doğal gaz alım miktarı belirlenerek yıl içerisinde taahhüt edilen bu miktarın tamamı alınmasa dahi, asgari miktar taahhüdünün değerini ödemekle yükümlü olmasıdır. Bu işlemle alacaklarını ve nakit akışlarını güvence altına alan satıcı, uzun vadeli alım sözleşmelerinde ısrarcı olmaktadır.

Telafi mekanizmasında ise, işletmenin alım sözleşmeleri süresi içinde taahhüt ettiği miktardan daha az gaz çekmesi durumunda yani al ya da ödeye girdiğinde, takip eden yıllarda bu aradaki eksik fark kadar gaz miktarını sistemden çekebilir ve önceki dönemde ödediği tutarı mahsup edebilir. İşte al ya da öde veya telafi süreçleri neticesinde ortaya diğer borç ya da diğer alacak şeklinde gelir gider ortaya çıkabilir.

Denetçi, söz konusu sözleşmelerle dönem içi gerçekleşen alım miktarlarının sağlanmasını yaparak elde ettiği rakamlarla işletme veya üçüncü taraflar tarafından yapılan dönemsel hava sıcaklık tahminleri, elektrik talebi, sanayi üretim endeksleri, ekonomik krizler vs. ile ilişkili talep tahminlerini inceleyebilir. Burada talep tahmininden çok arz tarafına bakmakta fayda vardır. Çünkü yapılan sözleşmeler uzun vadeli olduğundan işletme her türlü al ya da öde kapsamındaki taahhüt miktarlarına uymak zorundadır. 2016 ve 2017 yılı gerçekleştirmelerine bakıldığında diğer alacaklar kalemindeki artışın telafi sonucu lehte kur farklarının bilançolaştırılması olduğu görülmektedir.

Genel olarak denetim sürecinde stoklarla ilgili testler yapılırken değerlendirme işleminin aşamalarına bakılmaktadır. Ancak işletmenin ana faaliyet konusu olan doğal gaz stoklarında al ya da öde işleminin, stoklar hesabında izlenmesinde belirsizlikler olduğu görülmektedir. Maliyet hesaplarına da yansıtılan bu işlemlerin, ayrıntılı incelenerek yeni bir stok değerlendirme yapısı oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Aslında denetçi tarafından, işletme varlıklarında önemli yer tutan stoklara ilişkin detaylı denetim çalışmaları yapılamaması sınırlı olumlu görüş verme nedenidir.

Ayrıca bu hesap kaleminde işletmenin devreden kdv tutarı, peşin ödenen vergi yükümlülükleri, kullanılabilir boru gazı stoklarının ölçüm farkına ilişkin sayım ve tesellüm noksanları ile yastık gazı değerleri de izlenmektedir. Denetçi tarafından yıllar itibariyle aynı tutarlarda olması varsayılmıştır. Hesap ayrıntılı olarak incelendiğinde son iki yıldaki gerçekleştirmelerin farklı olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olağanüstü bir durum olarak işletmenin, iştiraklerinden birini tamamen devralmasına müteakip söz konusu iştirakinin varlıkları arasında yer alan depolama tesisindeki yastık gazı tutarının bu hesapta kayda alınmasıdır.

Duran Varlıklar

Ticari Alacaklar: İşletme alacak tahsil politikası gereği uzun vadeli ticari alacakları yoktur.

Diğer Alacaklar: İşletmenin bağlı ortaklıklarından alacaklarının izlendiği bu hesapta, işletmenin iştiraklerinden birine aralarında yapılan sözleşme gereği verilen uzun vadeli kredi tutarı yer almaktadır. Güvence raporu hazırlandığı zaman bu sözleşme yürürlükte bulunmadığından, denetçi varsayımlarında yer almamaktadır.

Finansal (Mali) Varlıklar: İşletmenin iştirakler ve bağlı ortaklıkları ile ilgili hisse katılım payları tutarlarının yer aldığı hesabın 2015 yılından itibaren arttığı görülmüştür. Mevcut yılda görüşmeleri devam eden yeni bir iştirak şirketine ait sermaye ve hisse katılım payları yıllar itibariyle bu hesapta aktifleştirilmiştir. Denetçinin görüşmelerin durumunu göz önüne alarak varsayımlarında bu durumu senaryolaştırması gereklidir.

Maddi Duran Varlıklar: İşletmenin iletim ağının yer aldığı yer altı ve yer üstü düzenleri, tesis, makine ve cihazları, birikmiş amortismanları ile devam eden projelere ilişkin yapılmakta olan yatırımlar hesapları burada yer almaktadır. Özellikle iletim şebekesi ve depolama tesislerine sürekli yatırım yapan işletmenin, yıllar itibariyle yapılmakta olan yatırımlar hesabı artmaktadır. Denetçinin, en azından onaylanan bütçe verilerini kullanarak öngörülerini gerçekleştirmesi, ilgili mevzuat çerçevesinde amortisman uygulamalarının sağlanması yapması, yıl sonu envanter kayıtlarının kontrolünü yapması beklenir. Bu hesap grubuyla ilgili önemli bir husus işletmenin duran varlıklarına değerlendirme işleminin yapılmamasıdır. Bu sebeple arazi ve arsalar, yer altı ve yer üstü düzenleri, binalar, tesis, makine ve cihazların hesaba alındıkları bedelle kayıtlı oldukları ve yıllar itibariyle amortismanları ayrılarak varlık net değerlerinin asgari düzeyde kaldığı görülmektedir. Ayrıca amortisman ayırma yöntemleri ve oranlarının işletmeye özel uygulama yapılarak belirlenmesi önemlidir.

Denetçinin hem maddi hem de maddi olmayan duran varlıkların detay listesi ile ilgili yeterli ve uygun denetim kanıtları elde edememiş olması, duran varlıklar ve ilgili amortisman hesaplarının finansal tablolara etkisi ve herhangi bir düzeltme yapılmasının gerekli olup olmadığını tespit edememesine müteakip bu durum bir sınırlı olumlu görüş verme nedenidir.

Kısa Vadeli Yükümlülükler

Finansal Yükümlülükler: İşletmenin uzun vadeli kredi anapara taksit ve faizlerinin izlendiği bu hesapta son yılda oluşan öngörü farklılığının, iştirakler katılım payı için kullanılan krediye ilişkin tutarlar olduğu görülmektedir.

Ticari Borçlar: Yıllar itibariyle büyük kısmını işletmenin satıcılara borçlarını gösteren hesabın son yıldaki artışı, satış tutarıyla ilgilidir.

Diğer Borçlar: Ağırlıklı kısmı bağlı ortaklıklara borçlar ve diğer çeşitli borçlar olan bu hesaba ilişkin varsayımların, yıllar itibariyle gerçekleşme rakamlarından yüksek olduğu görülmektedir. Denetçinin, işletmenin özel bir şirketten depolama hizmetini doğal gaz satışlarının maliyetleri ile ilişkilendirerek kurguladığı bu varsayım, işletmenin diğer borçlarının yüksek tutarlarda olmasını öngörmektedir. Ancak işletme yönetimi tarafından alınan bu karardan daha sonra vazgeçilmiştir. Gerçekleşmeler incelendiğinde bu hesabın genellikle gümrük ödemelerine ilişkin diğer borçlardan kaynaklı ve yıllar itibariyle benzer tutarlarda olduğu görülmüştür.

Ayrıca işletmenin iletim faaliyeti gereği yapılan kamulaştırma işleriyle ilgili, işletmenin finansal durumu veya karlılığı üzerinde önemli etkisi olmuş veya izleyen dönemlerde olabilecek devam eden hukuki davalar için karşılık ayrılmadığı gözlemlenmektedir. Denetçi, işletmenin hukuk departmanından devam eden davalar dosyasını inceleyerek bu hususla ilgili denetim kanıtları toplayıp varsayımlarında kullanabilir.

Diğer Mevcut Yükümlülükler: Bu hesap kaleminin büyük kısmını işletmenin kullanılabilir boru gazı stoklarının ölçüm farkına ilişkin sayım ve tesellüm fazlaları izlenmektedir. Denetçi tarafından yıllar itibariyle aynı tutarlarda olması varsayılmış ve gerçekleştirmelerle yakın tutarlar olduğu görülmüştür. Aslında işletmenin iletim faaliyetiyle ilgili olan bu durum, yapılan işin yapısı gereği süreklilik gösterdiği için sayım ve tesellüm noksanlar/fazlaları kalemi yerine maliyet/gelir hesaplarıyla ilişkilendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Uzun Vadeli Yükümlülükler

Finansal Yükümlülükler: İşletmenin uzun vadeli kredi anapara taksit ve faizlerinin izlendiği bu hesapta son yılda oluşan öngörü farklılığının, iştirakler katılım payı için kullanılan krediye ilişkin tutarlar olduğu görülmektedir.

Uzun Vadeli Yükümlülükler: Bu hesapta diğer çeşitli diğerler, bağlı ortaklıklara borçlar, uzun vadeli ticari borçlar, hesaplanan kıdem tazminatı karşılıkları ile gelecek yıllara ait gelirler izlenmektedir. İşletme faaliyetleri sürecinde genellikle aynı tutarlarda gerçekleşen rakamlardan hareketle, denetim öngörülerinde de aynı tutarlar yıllar itibariyle devam ettirilmiştir. Son yıllardaki gerçekleştirmelerdeki farkların nedenine bakıldığında tıpkı bilançonun diğer kısımlarına da etki ettiği gibi yönetimin aldığı kararlar

doğrultusunda işletmenin, iştiraklerinden birini tamamen devralmasına müteakip söz konusu iştirakinin varlıkları arasında yer alan depolama tesisindeki yastık gazı bedeli ve değerlendirme işlemleri kur farklarına ilişkin uzun vadeli borç kaydı olduğu görülmektedir. 2016 yılında yapılan bu işlemin, 2017 yılında borcun bir kısmının ödenmesi, bir kısmını da uzun vadeli olarak taksitlendirilmesi neticesinde uzun vadeli yükümlükler hesabı azalmıştır. Ancak 2018 yılında işletme, yatırımlarına ilişkin iç finansal kaynak yaratarak bağlı ortaklıklarından uzun vadeli kredi kullanmıştır. Böylece uzun vadeli yükümlülükler hesabı artış göstermiştir. Bu konuda denetçinin üzerinde durması gereken husus, yaratılan bu alternatif finansman aracının fiyatlamaları, vadeleri, konsolide verilere etkileri gibi unsurlardan oluşan risklerin niteliği ve düzeyidir. Ayrıca işletmenin muhasebe politikalarını etkileyen bu ve benzeri önemli yönetim yargılarının risk düzeyi de dikkate alınmalıdır. Güvence raporunun hazırlandığı yıl itibariyle denetçi, işletmenin uzun vadeli yatırım planlarının ayrıntısına vakıf olabilseydi, ilgili yatırımlarının finansmanına yönelik alternatif senaryolar üzerinde çalışarak denetim kanıtları elde edebilir ve varsayımlarına yansıtabilirdi. Burada dikkat edilmesi gereken husus, işletmenin kamu konsolide bütçe çalışmalarında bildirdiği yatırım tutarı projeksiyon rakamlarının genellikle gerçekleşmelerden farklı olduğu ve sürekli bütçe revizesi gerçekleşmesidir. İşletmenin yatırım işletmesi olduğu için kamu politikaları stratejik uygulayıcısı olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Öz kaynaklar

Ödenmiş Sermaye: Hisselerinin tamamı kamuya ait olan işletmenin yıllar içinde sermaye artışı yaptığı gözlemlenmektedir. Denetçi tarafından ise mevcut sermaye tutarının, öngörü yapılan tüm yıllarda aynı tutarla devam ettirildiği anlaşılmıştır. Aslında bu sermaye artışının sebebi yatırımlar kaynakları sermaye yeterlilik rasyosunu yükselterek işletmenin kredibilitelerini güçlendirmek ve iştiraklerine sermaye katılımında bulunmaktır. Denetçi tarafından özellikle yatırım şirketlerinde, yatırım fizibiliteleri incelenerek sürdürülebilir öz kaynak/yabancı kaynak oranları ile sermaye yapısı hakkında senaryolar oluşturulabilir.

Kar Yedekleri: Anonim şirket statüsündeki işletmenin, elde ettiği kar tutarları gerekli yasal mevzuat ve yönetim kurulunun aldığı kararlar doğrultusunda yedekler olarak bu hesapta izlenmektedir. Gerçekleşmelerle varsayımlar arasındaki farkın nedeni, gelir tablosuna ilişkin varsayımlardaki farklılıklardandır. İşletme ayrıca temettü dağıtımını yapmamaktadır. Denetçi varsayımlarında mevcut yedek tutarlarının hesaplamalarının

yasal mevzuat çerçevesinde, makul ve doğru olduğunu test etmelidir.

Önceki Dönem Karı/Zararı: İşletmenin önceki dönem karı/zararlarının izlendiği bu hesabın gerçekleşmeleriyle varsayımları arasındaki farkın nedeni, gelir tablosuna ilişkin varsayımlardaki farklılıklardandır.

Dönem Karı/Zararı: İşletmenin dönem karı/zararlarının izlendiği bu hesabın gerçekleşmeleriyle varsayımları arasındaki farkın nedeni, gelir tablosuna ilişkin varsayımlardaki farklılıklardandır.

Yıllara yaygın bilanço varsayımları, İYFB ve diğer öngörülerin bir arada görüldüğü, test edildiği, varlık ve kaynaklara etkilerinin makul düzeyde olup olmadığının anlaşılabilir olduğu bir alandır. Ortaya çıkan bu resimde, hata veya yanlışlıklar daha net bir şekilde tahlil edilebilir. Aslında etkili kullanıldığında İYFB hazırlayıcılarına, kontrol imkanı tanıyan bir mekanizmadır.

3.3.3.2.1.3.3. Finansal Taahhütler

Denetim firması tarafından hazırlanan güvence raporunda yer alan finansal taahhütler ile işletmenin yıllar itibarıyla gerçekleşen finansal taahhütler arasındaki karşılaştırmaların yer aldığı tablo aşağıda yer almaktadır:

Tablo 3.7. Denetim Raporunda Yer Alan Proforma Finansal Taahhüt Kalemleri ile Gerçekleşen Finansal Taahhüt Kalemleri Karşılaştırma Tablosu

Finansal Taahhütler	2014		2015		2016		2017		2018	
	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme
Vergi Sonrası Net Kazanç	-0,6	0,6	-1,6	0,6	-1,0	6,9	-1,0	2,7	-0,9	-2,5
Amortisman	0,0	4,1	0,0	4,5	0,0	4,8	0,0	4,8	0,0	4,8
İç Nakit Üretimi	-0,6	4,7	-1,6	5,1	-1,0	11,7	-1,0	7,5	-0,9	2,3
Dönen Varlıklar	12,5	12,5	13,1	11,3	11,6	11,9	11,7	11,9	11,9	20,2
Nakit (-)	1,4	1,4	0,1	1,2	0,1	2,8	0,1	1,5	0,1	0,1
Kısa Vadeli Yükümlülükler	9,4	9,8	14,4	9,0	15,4	6,9	17,5	7,6	19,5	16,6
İşletme sermayesi ((Dönen Varlıklar-Nakit)- Kısa Vadeli Borçlar)	1,7	1,3	-1,4	1,2	-3,9	2,3	-5,9	2,8	-7,7	3,6
İşletme Sermayesi Değişiklikleri	1,1	1,5	3,1	0,2	2,5	-1,1	2,0	-0,5	1,8	-0,7
Operasyonlardan Net Nakit	0,5	6,2	1,5	5,2	1,5	10,6	1,0	6,9	0,9	1,5
Borç Servisi	0,1	0,5	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	1,3
İç Kaynaklardan Sağlanan Fonlar	0,4	5,7	1,3	5,0	1,3	10,4	0,8	6,7	0,7	0,2
Yatırım Tutarı	0,50	0,50	0,80	0,80	0,30	0,30	0,60	0,60	0,40	0,40
Self Finansman Oranı (>% 25)	79,3%	1140%	221%	841%	248%	1955%	146%	1187,6%	166,6%	52,2%
	2014		2015		2016		2017		2018	
	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme
Net Gelir	-0,6	0,6	-1,6	0,6	-1,0	6,9	-1,0	2,7	-0,9	-2,5
Borç Servisi	0,1	0,5	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	1,3
DSCR - Borç Çevirme Kapasite Oranı	-6,1	1,2	-7,9	3,1	-4,9	35,4	-4,9	13,4	-4,4	-2,0
	2014		2015		2016		2017		2018	
	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme
Finansal Özet										
Brüt Satışlar	-1,6	-0,5	-1,9	2,5	-1,2	8,1	-1,2	-1,9	-1,0	-7,6
Net Gelir	-0,6	0,6	-1,6	0,6	-1,0	6,9	-1,0	2,7	-0,9	-2,5
Brüt Kar Marjı	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,3	0,0	-0,1	0,0	-0,1
Net Kar Marjı	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0
Yıllık Yatırımlar	0,5	0,5	0,8	0,8	0,3	0,3	0,6	0,6	0,4	0,4
Borç Özkaynak Oranı	1,3	1,1	2,3	1,0	2,8	0,6	3,9	0,5	5,3	1,5
Cari Oran	1,3	1,3	0,9	1,3	0,8	1,7	0,7	1,6	0,6	1,2
ROA	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,3	0,0	0,1	0,0	-0,1
ROE	-0,1	0,1	-0,2	0,1	-0,2	0,4	-0,2	0,1	-0,2	-0,1
Alacaklar/gün	78,8	76,4	77,5	74,0	74,7	96,5	74,1	76,3	74,3	103,1
Borçlar/gün	86,6	83,9	120,8	78,8	130,9	64,4	146,4	74,1	163,0	103,4
Finansal Taahhütler	2014		2015		2016		2017		2018	
	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme
Self Finansman Oranı (>% 25)	79,3%	1139,8%	221,5%	840,8%	248,4%	1955,3%	145,8%	1187,6%	166,6%	52,2%
Borç Çevirme Kapasite Oranı (>1.2)	-6,1	1,25	-7,87	3,06	-4,90	35,42	-4,89	13,40	-4,42	-1,95
Borç Servisi	0,1	0,5	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	1,3
Net Gelir	-0,61	0,60	-1,57	0,57	-0,98	6,94	-0,98	2,68	-0,88	-2,54
Finansal Özet	2014		2015		2016		2017		2018	
	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme
Net Gelir	-0,61	0,60	-1,57	0,57	-0,98	6,94	-0,98	2,68	-0,88	-2,54
Yatırım Tutarı	0,50	0,50	0,80	0,80	0,30	0,30	0,60	0,60	0,40	0,40
Brüt kar marjı	-0,04	-0,01	-0,05	0,07	-0,03	0,27	-0,03	-0,06	-0,03	-0,15
Aktif Karlılığı (%)	-3,2%	2,9%	-7,2%	2,8%	-4,4%	25,3%	-4,2%	8,8%	-3,6%	-5,7%
Özkaynak karlılığı (%)	-7,3%	6,3%	-23,4%	5,7%	-17,1%	40,0%	-20,5%	13,4%	-22,8%	-14,0%
Finansal Taahhütler										
Borç Çevirme Kapasite Oranı (>1.2)	-6,09	1,25	-7,87	3,06	-4,90	35,42	-4,89	13,40	-4,42	-1,95

Yukarıda verilen rasyolar incelendiğinde gerçekleşmelerle olan farklar açıkça görülmektedir. Ancak burada güvence raporunu hazırlatan uluslararası finans kuruluşunun özellikle dikkat ettiği oranın borç çevirme oranı olduğu belirtilmiştir. Söz konusu kuruluş, işletmeye borç çevirme oranının 1,25'in üzerinde olması halinde finansman sağlayacağını vurgulamıştır.

3.3.3.2.1.3.4. Nakit Akış Tablosu

Denetim firması tarafından hazırlanan güvence raporunda yer alan nakit akış tablosu rakamları ile işletmenin yıllar itibariyle gerçekleşen nakit akış tablosu rakamları arasındaki karşılaştırmalar tablo 3.8.'de yer almaktadır:

Tablo 3.8. Denetim Raporunda Yer Alan Proforma Nakit Akış Tablosu ile Gerçekleşen Nakit Akış Tablosu Karşılaştırma Tablosu

A İŞLETMESİ AŞ. NAKİT AKIŞ TABLOSU (Milyar TL)										
	2014		2015		2016		2017		2018	
	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme	Öngörü	Gerçekleşme
Başlangıçtaki Nakit Durumu	0,6	0,6								
A. İşletme Faaliyetlerinden Nakit Akışı										
Faaliyet Gelirleri (+)	23,76	24,67	25,08	23,38	24,54	19,95	24,78	25,44	24,84	38,10
Brüt Satışlar	22,50	23,22	24,30	22,26	23,76	17,82	23,94	20,09	24,18	30,60
Diğer Gelirler	1,26	1,45	0,78	1,12	0,78	2,13	0,84	5,34	0,66	7,50
(Kur Farkı, Faiz Geliri vb.)	1,26	1,45	0,78	1,12	0,78	2,13	0,84	5,34	0,66	7,50
İşletme Ödemesi (-)	24,06	24,23	25,96	22,86	25,06	16,57	25,30	24,04	25,36	39,07
Satışların Maliyeti	23,46	23,52	25,44	20,76	24,48	12,94	24,66	21,20	24,78	35,18
Diğer Ödemeler	0,60	0,71	0,52	2,10	0,58	1,63	0,64	2,19	0,58	3,89
İşletme Giderleri	0,06	0,05	0,04	0,06	0,04	0,07	0,04	0,07	0,04	0,07
(Kur Farkı, Faiz Ödemesi vb.)	0,54	0,66	0,48	2,04	0,54	1,56	0,60	2,12	0,54	3,82
Vergi	0	0	0	0	0	2	0	0,66	0	0
Kurumlar Vergisi	0	0	0	0	0	1,20	0	0,39	0	0
B. Yatırım Faaliyetlerinden Nakit Akışı										
Yatırımlar	0,30	0,30	0,48	0,48	0,18	0,18	0,36	0,36	0,24	0,24
C. Finansman Faaliyetlerinden Nakit Akışı										
Finansman Gelirleri	1,32	1,32	0,06	2,40	0,06	3,30	0,06	3,85	0,06	4,02
Fon İhtiyacı-Kredi Kullanımı	1,32	1,32	0,06	2,40	0,06	3,30	0,06	3,85	0,06	4,02
Finansman Ödemeleri	0,54	0,79	0,48	0,83	0,48	0,76	0,48	1,48	0,52	4,92
İştirakler Fon İhtiyacı	0,48	0,71	0,42	0,66	0,42	0,75	0,42	1,44	0,42	4,38
Faiz Ödemeleri	0,06	0,08	0,06	0,17	0,06	0,002	0,06	0,04	0,10	0,54
D. NAKİTTE NET ARTIŞ	25,08	25,99	25,14	25,78	24,60	23,25	24,84	29,29	24,90	42,12
E. NAKİTTE NET AZALIŞ	24,90	25,32	26,92	24,17	25,72	17,51	26,14	25,88	26,12	44,23
F. NİHAİ NAKİT DURUMU	0,18	0,67	-1,78	1,61	-1,12	5,74	-1,30	3,41	-1,22	-2,11

Varsayımlar ile gerçekleştirmeler incelendiğinde büyük farklılıklar olduğu görülmüştür. Gerek bilanço gerek gelir tablosu varsayımlarındaki farklılıkların sonuçları nakit akış tablosuna da yansımıştır. Bu tablolarla ilgili değerlendirmeler yukarıda belirtilmişti. Bunlara ek olarak nakit akışlarının gerçekçi değerlendirilebilmesi ve doğru denetim kanıtları edinebilmek için aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir:

- ✓ Gelirlere ilişkin alternatif senaryolar

- ✓ Sermaye artışları
- ✓ İştirak veya bağlı ortaklıklara sermaye taahhütleri
- ✓ İştirak veya bağlı ortaklıkların tam konsolidasyonu
- ✓ Duran varlık satışları
- ✓ Kambiyo işlemlerinin hacmi ve muhtemel gelir/gider etkileri
- ✓ Vergi ödemeleri
- ✓ Muhtemel ceza veya gecikme ödemeleri
- ✓ Tahsil edilemeyen alacak tahsilatları
- ✓ Ertelenen borç ödemeleri
- ✓ Bütçelenen yatırım tutarları ile onaylanan yatırım tutarları
- ✓ Varsa temettü ödemeleri veya yedek ayırma kararları
- ✓ Büyüklüğüne göre kısa veya uzun vadeli yabancı kaynak ödemeleri
- ✓ Varsa hibe, bağış veya proje fonlama kullanım şartları ile tutarları
- ✓ Muhtemel uluslararası yatırım anlaşmalarının finansal senaryoları
- ✓ Milli enerji politikaları çerçevesinde yurtiçi büyüme senaryoları

Nakit akış tablosunda tüm bu işlemlere ilişkin varsayımlar yapılırken, zorunlu ödeme dönemleri gözden kaçırılmadan ilgili yılda ödemeler yansıtılmalıdır. Denetçi nakit akış varsayımlarının sağlamasını yaparken,

✓ Varsayımların sağlam temellere oturtulabilmesi için uygun ve makul denetim kanıtları elde edilmelidir.

✓ İşletmenin yaptığı sözleşmelerdeki hükümler doğrultusunda alıcı ve satıcı ödeme koşulları dikkate alınmalı ve gecikme yaptırımları gözden kaçırılmamalıdır.

✓ Ödemeler özellikli dönemlerine (mevsim etkisi, proje uygulamalarında bağlı olunan yasal düzenlemelerdeki zorunluluklar gibi) göre sınıflandırılmalıdır.

✓ Yatırımlara ilişkin taahhüt edilen bitirme süreleri dikkate alınmalıdır.

✓ İşletme içi finansal transferlerin, nedenleri ve dönemleri ve konsolidasyona etkilerine odaklanılmalıdır.

✓ Yurt içi ve yurt dışından temin edilen hibe, fon, ödenek gibi karşılıksız edinimlerin temin edilmesi planlanan şart ve dönemlerde tabloya alındığından emin olunmalıdır.

✓ Ödeme yapılamayan veya ertelenen ödemelerin durumları dikkate alınmalıdır.

✓ Uzun vadeli yabancı kaynaklar ile bunlara ilişkin çeşitli maliyetler ilgili finansal dönemde takip edilmelidir.

✓ Oluşan nakit akışlarının makul olup olmadığına bakmak için bilanço ile uygunluğuna dikkat edilmelidir.

3.3.4. Regresyon Analizi Yöntemiyle Proforma Finansal Tablo Düzenlenmesi

Çalışmanın bu bölümünde uygulama örneği olarak verileri kullanılan işletmenin 2019 yılı için seçilen hesap kalemleri, çalışmamızın önceki bölümlerinde bahsi geçen yöntemlerden regresyon analizinin en küçük kareler yönteminde 2014-2018 yıllarına ait 5 yıllık veriler kullanılarak elde edilen rakamlar ile aynı yılın gerçekleşme rakamları karşılaştırılacaktır. Bununla İYFB ile proforma finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan yöntemlerin istatistiki sonuçlarının izlenmesi amaçlanmıştır.

Özellikle bu yöntemde daha uzun vadeli verilerin tahmin edilebilirliği artırması beklenmektedir. Ancak işletme verilerinin halka açık olmaması ve ticari sır kapsamında gizlilik nedenleriyle 2014 yılından önceki veriler temin edilememiştir. Çalışmanın 5 yıldan daha uzun süreyi kapsayacak şekilde genişletmenin tahmin doğruluğuna katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.3.4.1. 2019 Yılına İlişkin Önemli Finansal Hesap Kalemlerinin Projeksiyonu

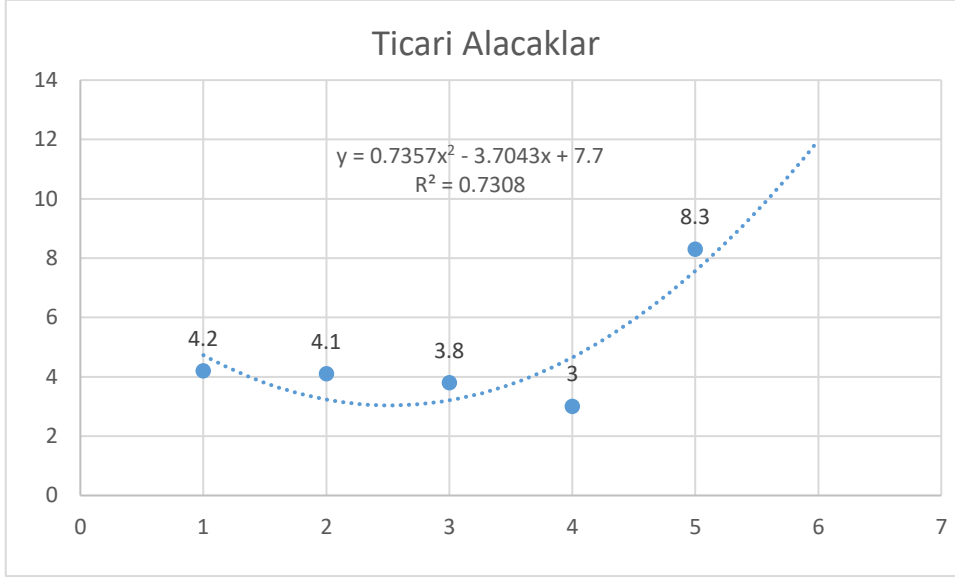
İşletmenin yıllar itibariyle bilanço ve gelir tablosu hesapları incelendiğinde bazı hesap kalemlerinin stabil olarak her yıl benzer rakamlarda devam ettiği görülmüş olup işletmenin faaliyet alanı kapsamında önemli görülen hesap kalemleri analizde kullanılmıştır. Son 5 yılına ilişkin finansal tablo gerçekleşme tutarları baz alınarak, 2019 yılı için ilk olarak en küçük kareler, ikinci olarak enflasyon düzeltme katsayıları yöntemleri ile yapılan denklem hesaplamalarıyla tahmini tutarlar oluşturulmuştur. Tahmini yapılan 2019 yılı denklemde 6. yıl olarak gösterilmiştir.

Çalışılan tablolarda x ekseninde 2014 yılından 2018 yılına kadar 5 yıllık dönem, y ekseninde ise ilgili hesaba ilişkin gerçekleşmiş tutarlar milyar TL olarak gösterilmiştir. Seçilen hesap kalemleri için yapılan hesaplamalar, denklemler, R^2 değerleri ile tahminler aşağıda sıralanmıştır.

Dönen Varlıklar

✓ Ticari Alacaklar

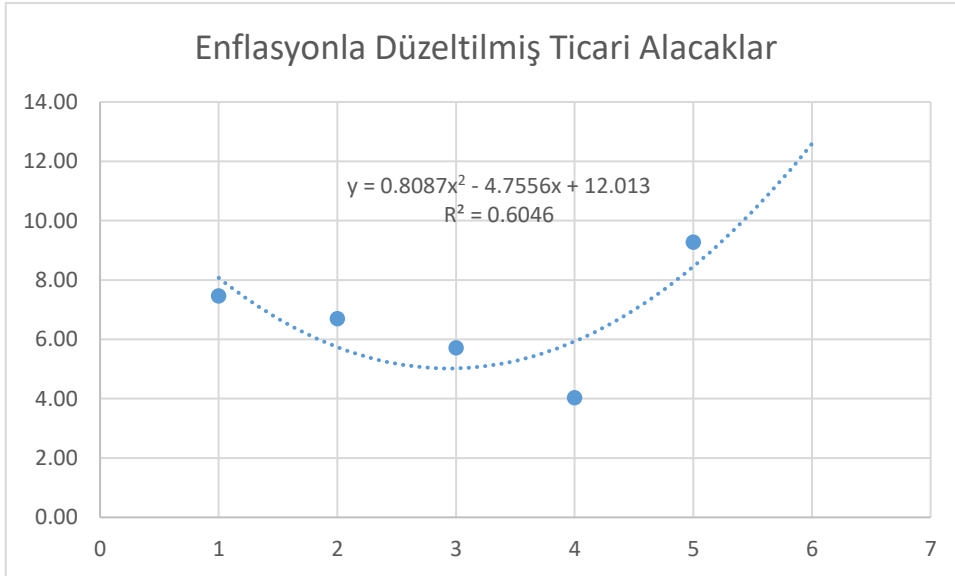
Şekil 3.4. Ticari Alacaklar Regresyon Analizi

$$Y = 0,7357x^2 - 3,7043x + 7,7$$

$$Y = 11,96$$

Şekil 3.5. Ticari Alacaklar Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi

$$Y = 0,8087x^2 - 4,7556x + 12,013$$

$$Y = 12,59$$

Tablo 3.9. Ticari Alacaklar Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi Açıklama Tablosu

Yıl	Enflasyon Değerleri ¹⁸¹	Düzeltilme Katsayısı	Yıl	Ticari Alacaklar	Enflasyonla Düzeltilmiş Ticari Alacaklar
2014	247,72	1,78	1	4,2	7,47
2015	269,54	1,63	2	4,1	6,70
2016	292,54	1,51	3	3,8	5,72
2017	327,41	1,35	4	3	4,04
2018	393,88	1,12	5	8,3	9,28
2019	440,5	1	6		

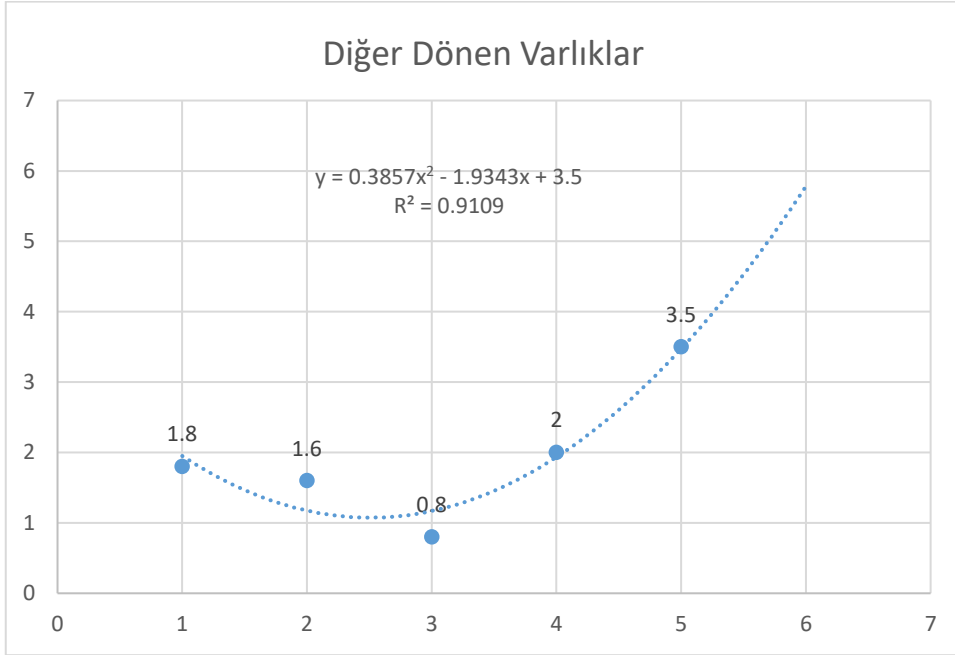
Kaynak: (TUİK, 2020)

¹⁸¹<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=84&locale=tr>, Erişim Tarihi 14.04.2020.

✓ Diğer Dönen Varlıklar

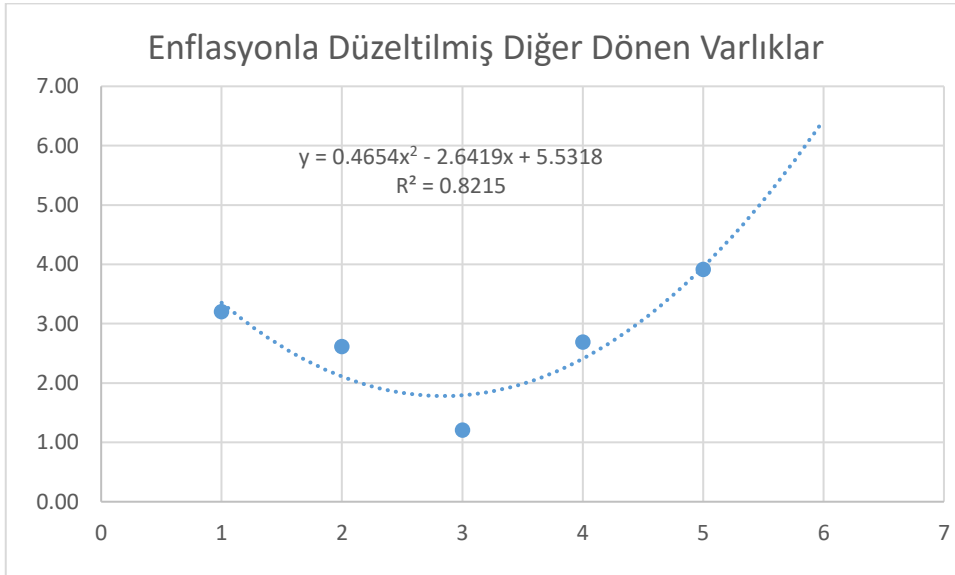
Şekil 3.6. Diğer Dönen Varlıklar Regresyon Analizi

$Y = 0,3857x^2 - 1,9343x + 3,5$

$Y = 5,78$

Şekil 3.7. Diğer Dönen Varlıklar Enflasyonla Düzeltmiş Regresyon Analizi

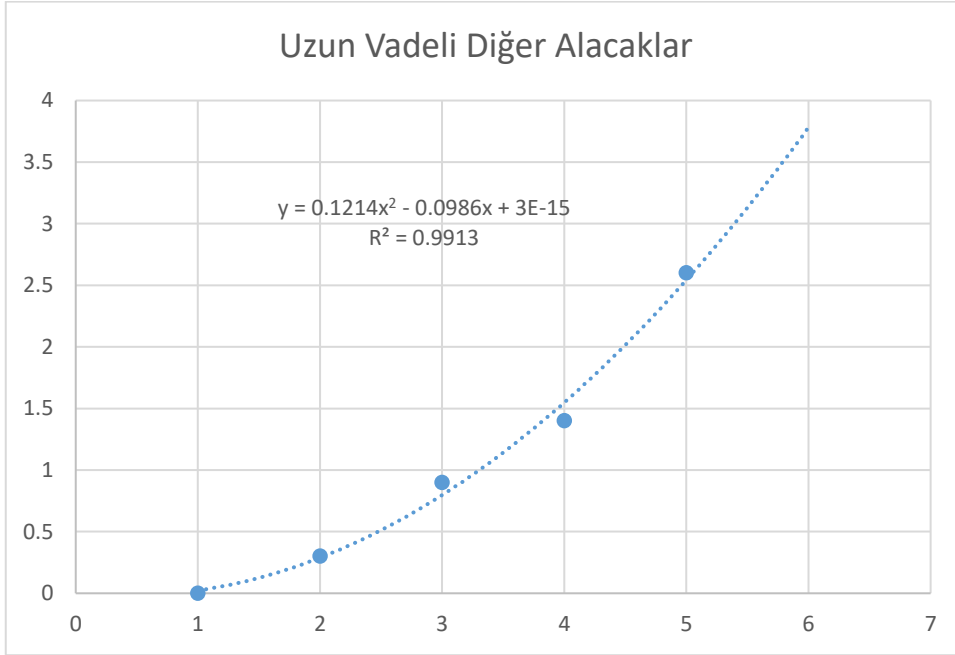
$Y = 0,4654x^2 - 2,6419x + 5,5318$

$Y = 6,44$

Duran Varlıklar

✓ Diğer Alacaklar

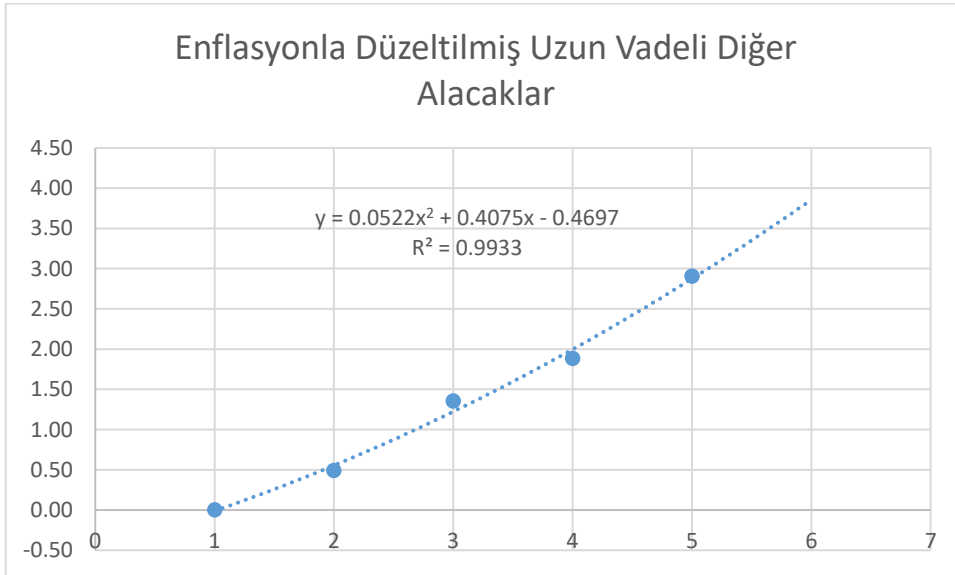
Şekil 3.8. Diğer Alacaklar Regresyon Analizi

$Y = 0,1214x^2 - 0,0986x + 0,00003$

$Y = 3,78$

Şekil 3.9. Diğer Alacaklar Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi

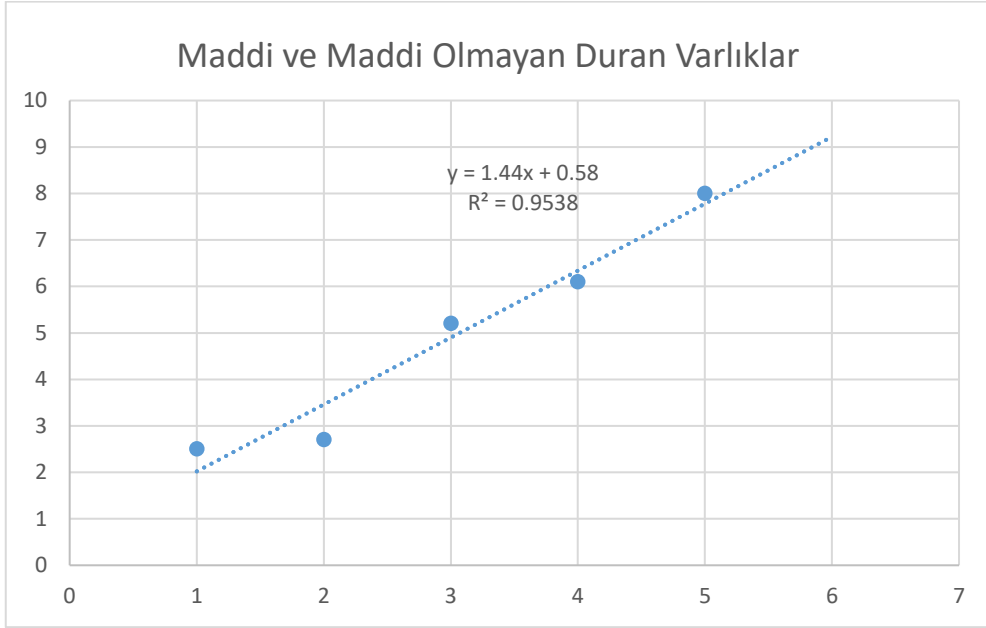

$Y = 0,0522x^2 + 0,4075x - 0,4697$

$Y = 3,85$

✓ Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar

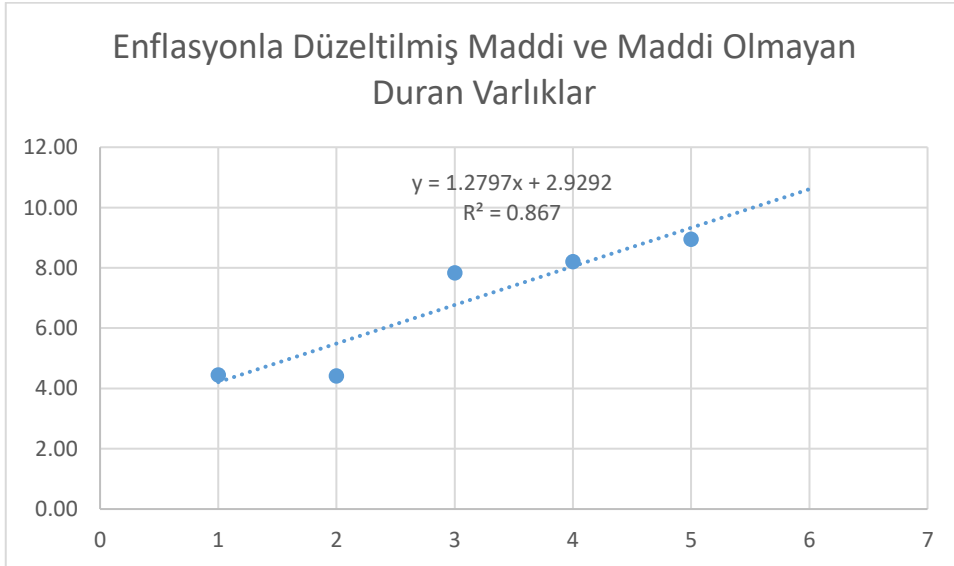
Şekil 3.10. Maddi ve Maddi Olmayan Varlıklar Regresyon Analizi

$Y = 1,44x + 0,58$

$Y = 9,22$

Şekil 3.11. Maddi ve Maddi Olmayan Varlıklar Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi

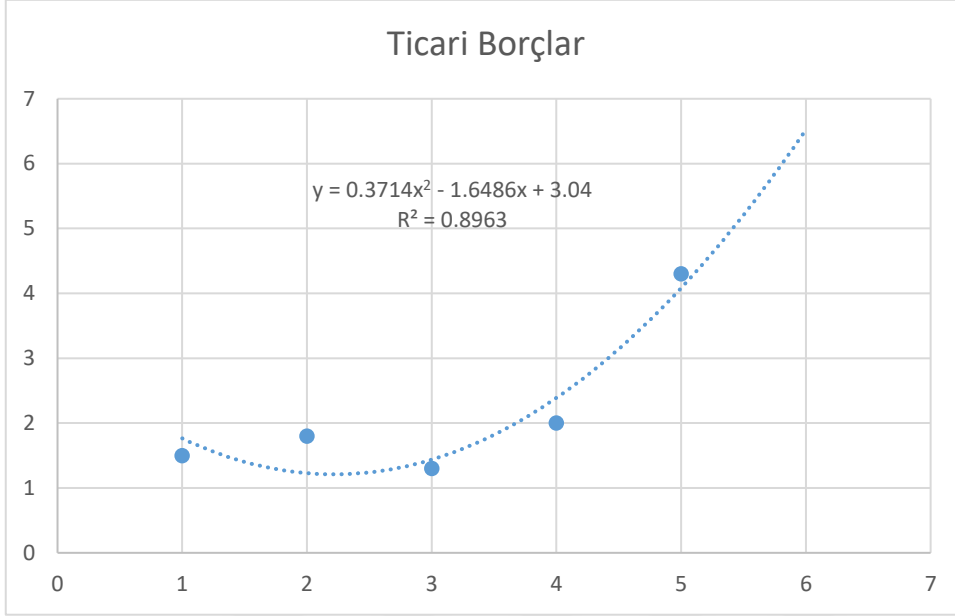
$Y = 1,2797x + 2,9292$

$Y = 10,61$

Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

✓ Ticari Borçlar

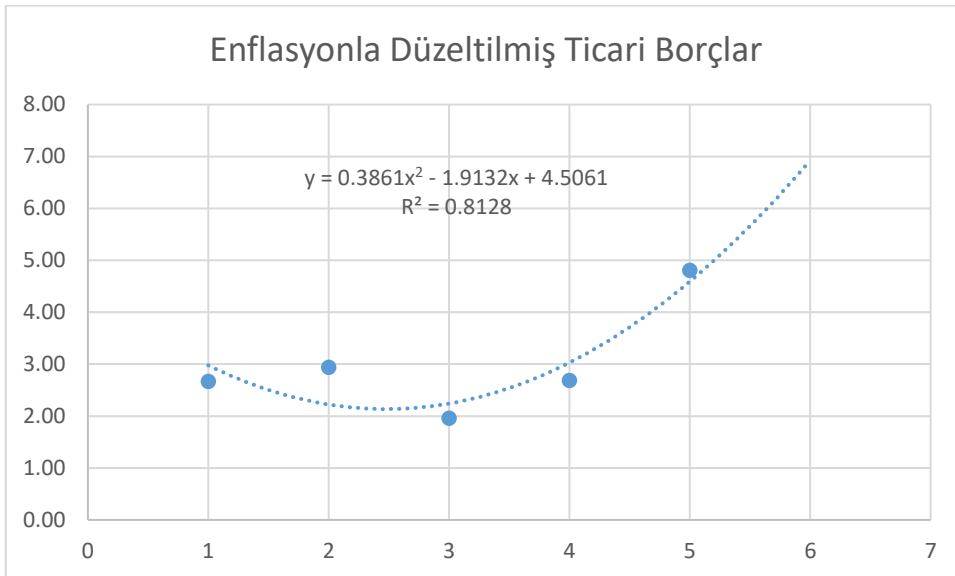
Şekil 3.12. Ticari Borçlar Regresyon Analizi

$Y = 0,3714x^2 - 1,6486x + 3,04$

$Y = 6,52$

Şekil 3.13. Ticari Borçlar Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi

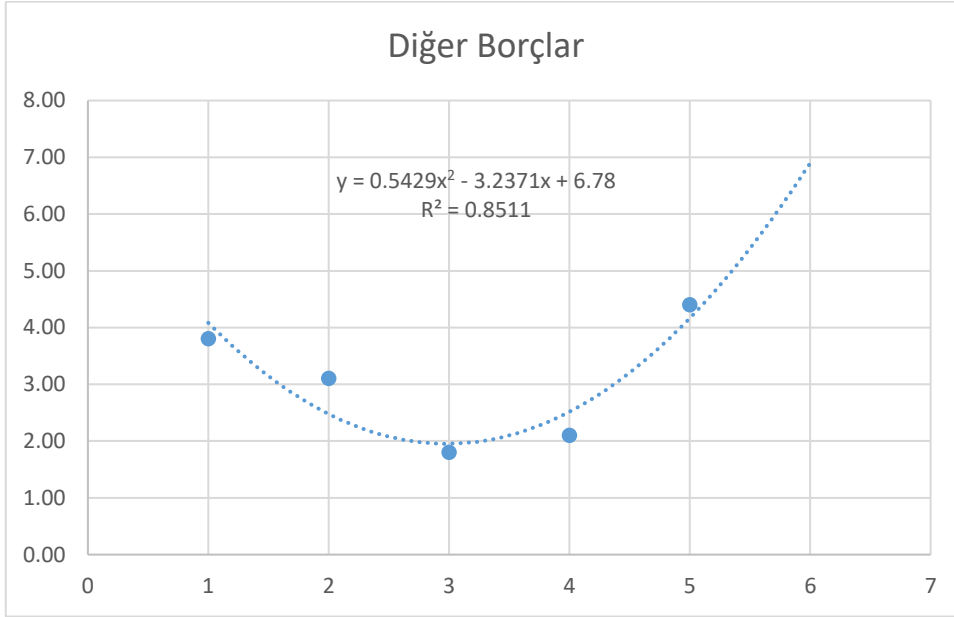

$Y = 0,3861x^2 - 1,9132x + 4,5061$

$Y = 6,93$

✓ Diğer Borçlar

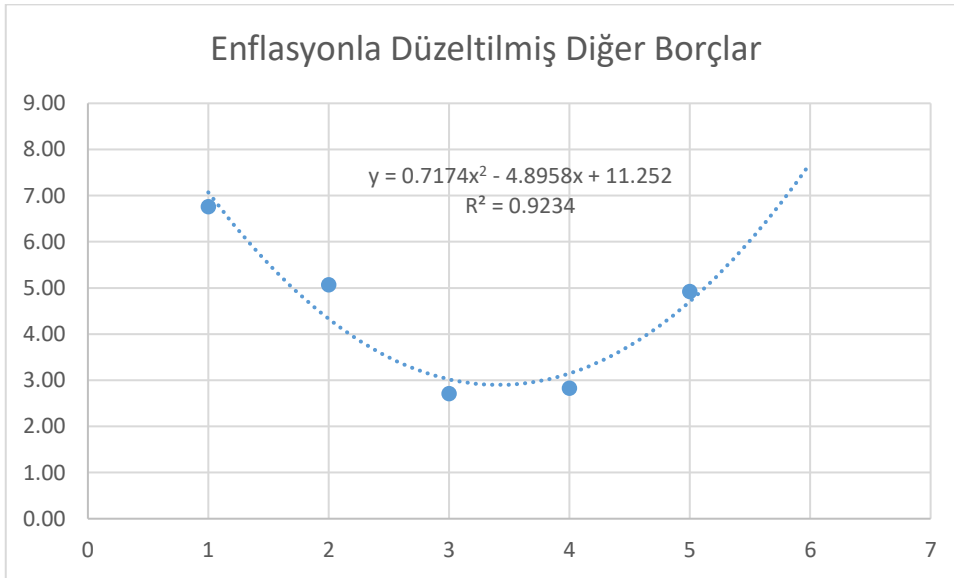
Şekil 3.14. Diğer Borçlar Regresyon Analizi

$Y = 0,5429x^2 - 3,2371x + 6,78$

$Y = 11,96$

Şekil 3.15. Diğer Borçlar Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi

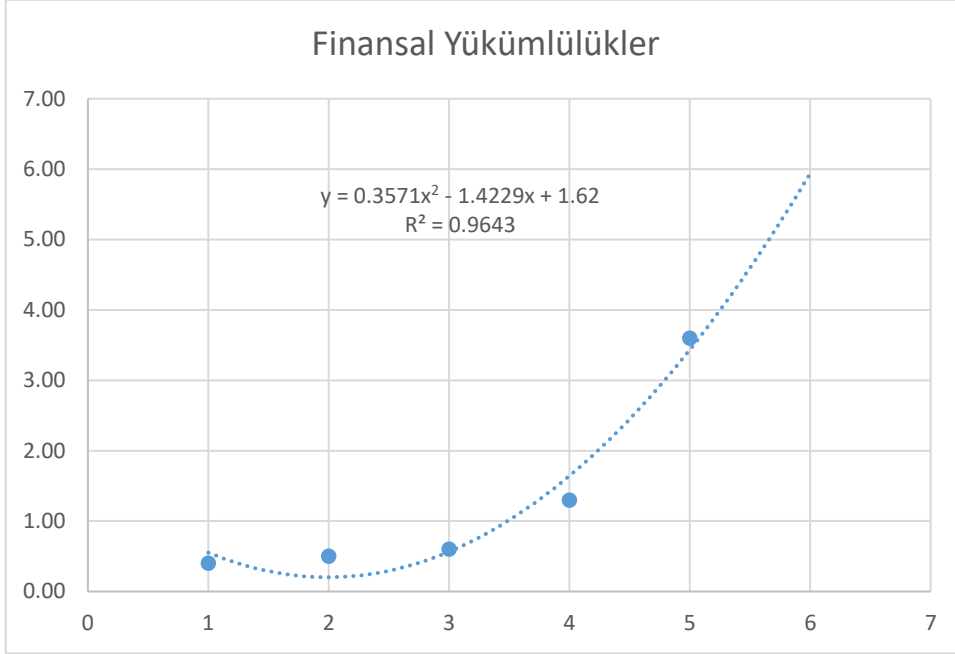
$Y = 0,7174x^2 - 4,8958x + 11,252$

$Y = 7,70$

Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

✓ Finansal Yükümlülükler

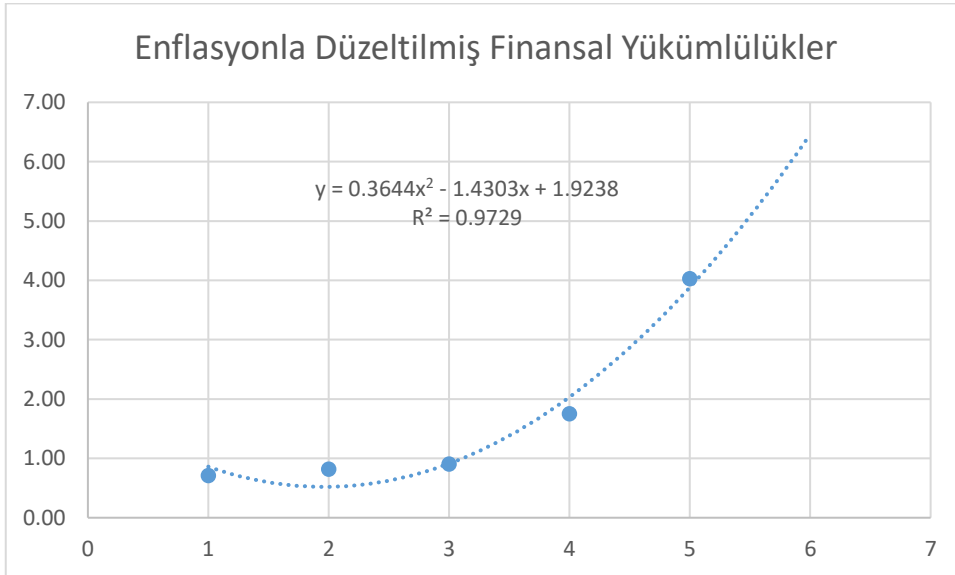
Şekil 3.16. Finansal Yükümlülükler Regresyon Analizi

$Y = 0,3571x^2 - 1,4229x + 1,62$

$Y = 5,94$

Şekil 3.17. Finansal Yükümlülükler Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi

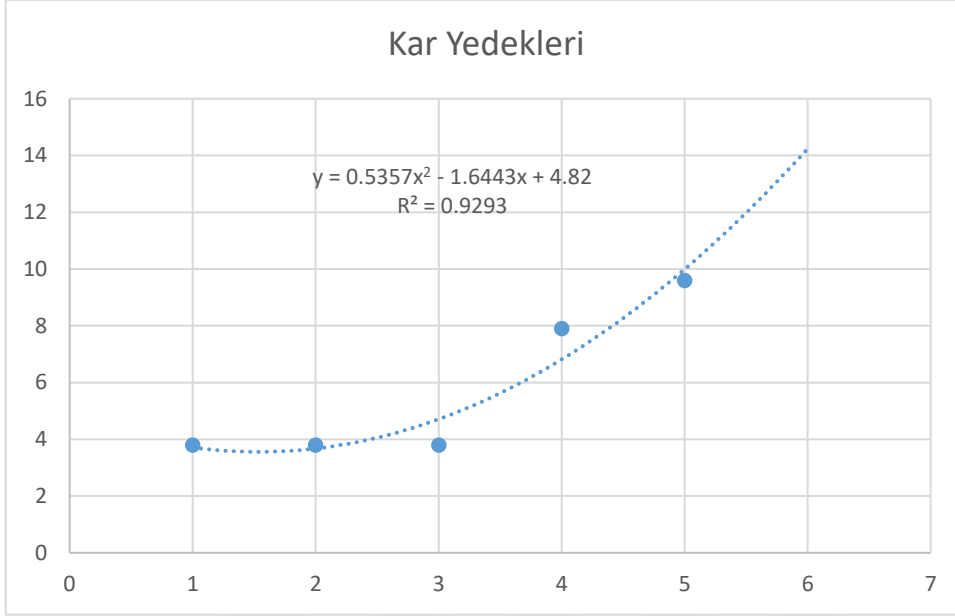
$Y = 0,3644x^2 - 1,4303x + 1,9238$

$Y = 6,46$

Öz kaynaklar

✓ Kar Yedekleri

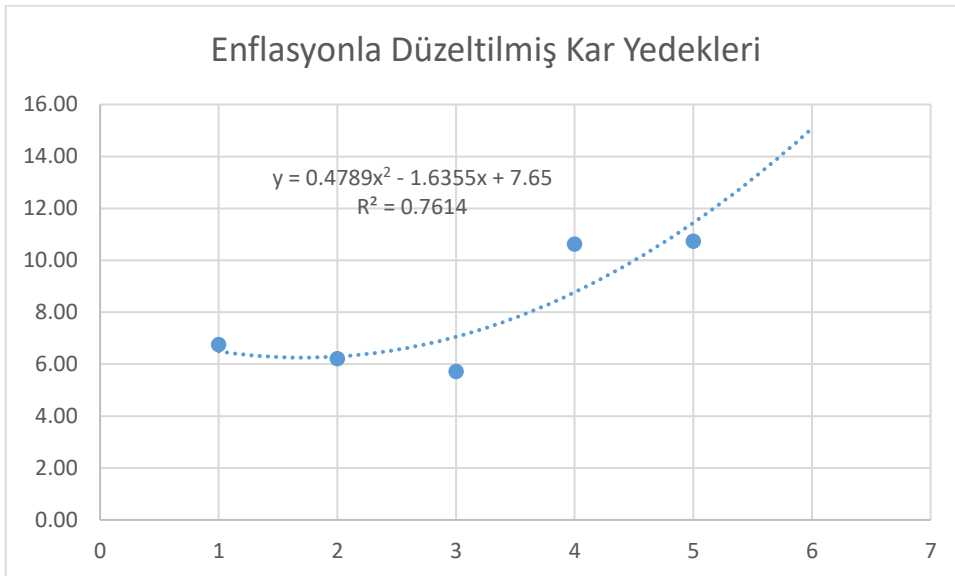
Şekil 3.18. Kar Yedekleri Regresyon Analizi

$Y = 0,5357x^2 - 1,6443x + 4,82$

$Y = 14,24$

Şekil 3.19. Kar Yedekleri Enflasyonla Düzeltmiş Regresyon Analizi

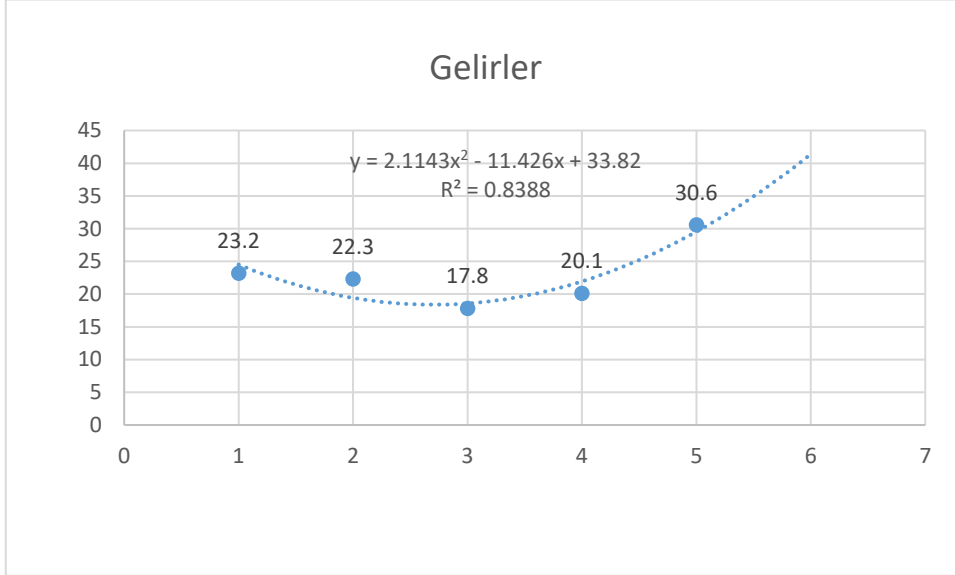
$Y = 0,4789x^2 - 1,6355x + 7,65$

$Y = 15,07$

Gelir Tablosu

✓ **Gelirler**

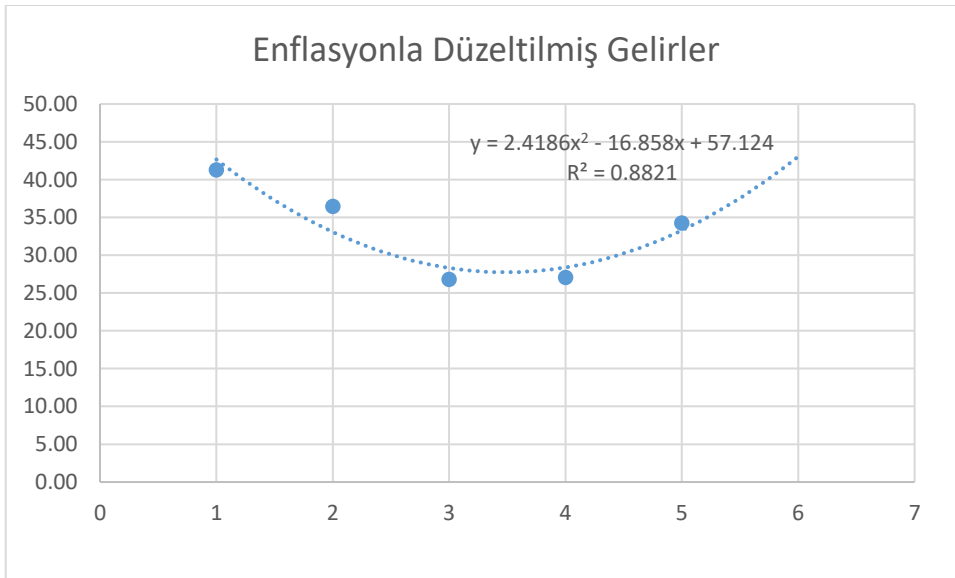
Şekil 3.20. Gelirler Regresyon Analizi

$$Y = 2,1143x^2 - 11,426x + 33,82$$

$$Y = 41,38$$

Şekil 3.21. Gelirler Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi

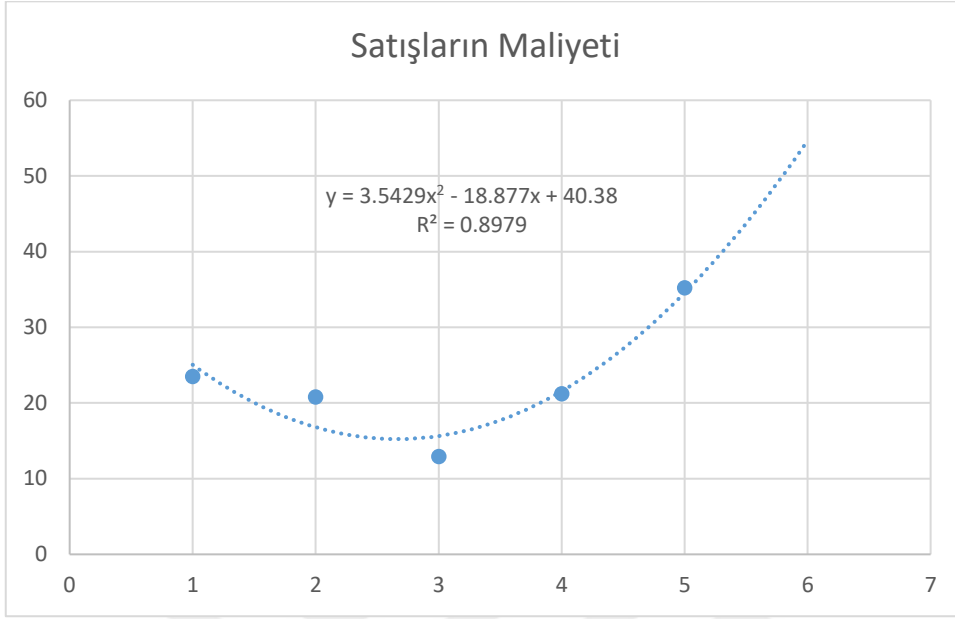
$$Y = 2,4186x^2 - 16,858x + 57,124$$

$$Y = 43,05$$

✓ **Satışların Maliyeti**

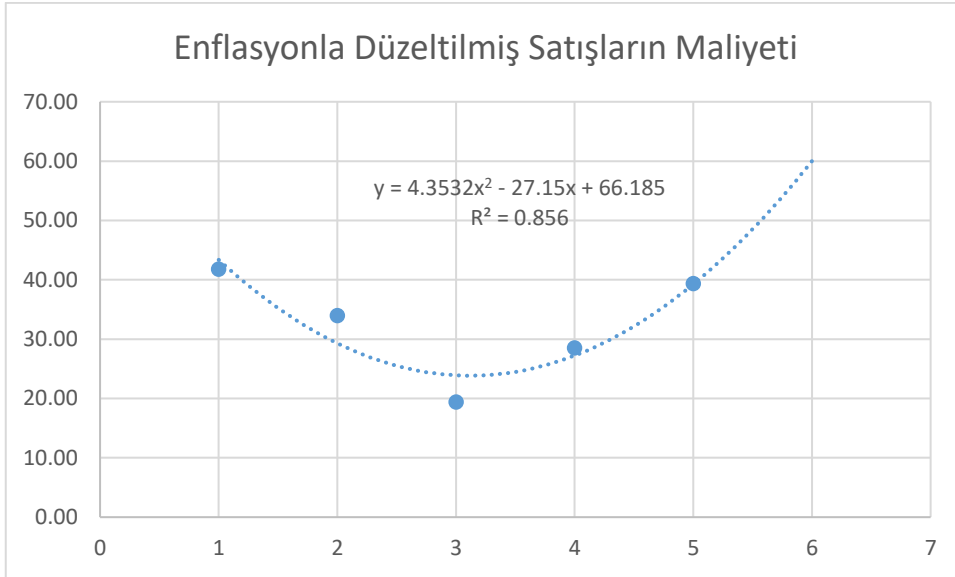
Şekil 3.22. Satışların Maliyeti Regresyon Analizi

$$Y = 3,5429x^2 - 18,877x + 40,38$$

$$Y = 54,66$$

Şekil 3.23. Satışların Maliyeti Enflasyonla Düzeltilmiş Regresyon Analizi

$$Y = 4,3532x^2 - 27,15x + 66,185$$

$$Y = 60$$

3.3.4.2. 2019 Yılına İlişkin Yapılan Projeksiyon ile Gerçekleşme Tutarlarının Karşılaştırılması

Regresyon analizi yöntemi kullanılarak elde edilen tahmin rakamları ile 2019 yılına ve önceki 5 yıla ilişkin işletmenin finansal tablolar gerçekleşme rakamları aşağıdaki tablolarda birlikte verilmiştir. Bu karşılaştırmalarda kullanılmak üzere işletme faaliyetleri ile doğrudan ilişkili hesap kalemleri üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Böylece yıllar itibariyle hesapların seyri izlenebilmekte, projeksiyon ve gerçekleşme tutarlarına ait sapmalar birlikte incelenebilmektedir.

Önemli Görülen Bilanço Hesapları İncelemesi

Tablo 3.10. 2019 Yılı Projeksiyonlar ile Gerçekleşen Tutarlar Karşılaştırma Tablosu

	2014	2015	2016	2017	2018	2019 Projeksiyon		(Milyar TL)
						Zaman Serisi	Enflasyon ile Düzeltme	2019 Gerçekleşme
Dönen Varlıklar								
Ticari Alacaklar	4,2	4,1	3,8	3	8,3	11,96	12,59	9,78
Diğer Dönen Varlıklar	1,8	1,6	0,8	2	3,5	5,78	6,44	8,50
Duran Varlıklar								
Diğer Alacaklar	0,01	0,3	0,9	1,4	2,6	3,78	3,85	3,53
Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar								
	2,5	2,7	5,2	6,1	8	9,22	10,61	15,02
KVYK								
Ticari Borçlar	1,5	1,8	1,3	2	4,3	6,52	6,93	4,90
Diğer Borçlar	3,8	3,1	1,8	2,1	4,4	11,96	7,70	11,55
UVYK								
Finansal Yükümlülükler	0,4	0,5	0,6	1,3	3,6	5,94	6,46	7,08
Özkaynaklar								
Kar Yedekleri	3,8	3,8	3,8	7,9	9,6	14,24	15,07	10,60

Dönen Varlıklar

✓ **Ticari Alacaklar:** İşletmenin özellikle son yıllardaki faaliyet gelirlerindeki artışa paralel olarak artması beklenen ticari alacaklarına ilişkin yapılan tahminlerin gerçekleşmelerde olduğu gibi artış gösterdiği görülmüştür.

✓ **Diğer Dönen Varlıklar:** Önceki bölümlerde incelenen güvence denetimi raporunda işletmenin stoklar hesabı diğer dönen varlıklar hesabında yer almaktaydı. Uluslararası denetim firmasının formatıyla uygulama birliği olması açısından burada da stoklar hesabı, diğer dönen varlıklar içinde değerlendirilmiştir. Büyük kısmını stoklar ile KDV alacaklarının oluşturduğu diğer dönen varlıklar, işletmenin pazar payının artışına

paralel satış gelirlerinin artması ve KDV alacaklarının oluşmasıyla yapılan projeksiyonlardan yüksek oranda gerçekleşmiştir. Özellikle dolar kurundaki artışla birlikte maliyetleri artan diğer doğal gaz ithal eden firmaların son dönemde payını işletmeye devretmesiyle bu hesap beklenenin üzerinde gerçekleşme göstermiştir.

Duran Varlıklar

✓ **Diğer Alacaklar:** İşletmenin bağlı ortaklıklarından alacaklarının izlendiği bu hesapta işletmenin iştirakine aralarında yapılan sözleşme gereği verilen uzun vadeli kredi tutarı yer almaktadır. Yıllar itibariyle meydana gelen artışlara paralel olarak projeksiyon tutarlarıyla gerçekleşmeler benzer şekildedir.

✓ **Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar:** İşletmenin iletim ağının yer aldığı yer altı ve yer üstü düzenleri, tesis, makine ve cihazları, birikmiş amortismanları ile devam eden projelere ilişkin yapılmakta olan yatırımlar hesapları burada yer almaktadır. İşletme gerek arz güvenliği gerek stratejik kararlar alma hedefiyle yatırımlarında çeşitlilik ve artışa gitmiştir. Ayrıca işletmenin iştirakler ve bağlı ortaklıkları ile ilgili hisse katılım payları tutarları da bazı projelerin tamamlanmasına müteakip bu yıl içerisinde artış göstermiştir. Bu nedenle geçmiş yıllardan farklı ve yüksek tutarlarda gerçekleşen maddi ve maddi olmayan duran varlıklar hesabı tutarları projeksiyon tutarlarından farklı çıkmıştır.

Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

✓ **Ticari Borçlar:** Yapılan projeksiyonlarda yıllar içerisindeki artışla uyumlu olarak artması beklenen ticari borçlar, satış hacminin büyümesine rağmen bir önceki yıllara benzer tutarlarda gerçekleşmiştir. Bunun sebebi işletmenin ticari mal alışlarında, tedarik fiyatı boru gazına göre daha uygun fiyatlanabilen LNG alımının payını artırması ve fiyat avantajından faydalanmasıdır. Böylelikle satış hacmi artan işletmenin ticari borçları aynı şekilde artış göstermemiştir. Stratejik bir hamle olan bu durum, projeksiyonlarda yer alamamıştır.

✓ **Diğer Borçlar:** Büyük kısmını bağlı ortaklıklardan temin edilen borçların oluşturduğu bu hesabın gerçekleşme rakamına bakıldığında yıllar içerisindeki artış trendine bağlı olarak özellikle zaman serisi yöntemiyle yapılan projeksiyonla benzer olduğu görülmüştür.

Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

✓ **Finansal Yükümlülükler:** İşletme artan maddi ve maddi olmayan duran varlık yatırımları için yabancı kaynak finansmanına ihtiyaç duymaktadır. Bu yüksek montanlı yatırımları hem yurtiçi ve yurtdışı krediler hem iç kaynak (bağlı ortaklara borçlar) kullanması neticesinde geçmiş yıllardaki artış trendini devam ettiren uzun vadeli finansal yükümlülüklerin gerçekleşme rakamının projeksiyonlara yakın olduğu görülmüştür. Temin edilen finansal kaynakların maliyetleri dönemlere göre değişkenlik ve çeşitlilik göstermektedir. Kaynak alternatifleri, finansman maliyetlerindeki farklılıklar, ödemesiz dönem seçenekleri gibi nedenlerle bu hesabın projeksiyonunda, analizde kullanılan 5 yıldan daha uzun dönemlerin ele alınarak tahmin yapılması doğruluk ve etkinliği artırması beklenmektedir.

Öz kaynaklar

✓ **Kar Yedekleri:** 2015 ve 2016 yıllarındaki faaliyet karlılığının etkisiyle işletme net karlılık elde etmiştir. Yönetim tarafından alınan kararla bu tutarlar kar yedekleri olarak muhasebeleştirilmiştir. Temettü dağıtımı yapılmayan işletmede 2019 yılında da aynı işlem yapılmıştır. Artış trendine paralel olarak projeksiyonlarda da yüksek olması beklenen hesabın son iki yıldaki faaliyet gelirlerindeki düşüş nedeniyle daha sınırlı bir tutarda gerçekleşmiştir. Bu hesap için de uzun yıllara dayalı bir regresyon analizi ile daha doğru sonuçlar ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.

Önemli Görülen Gelir Tablosu Hesapları İncelemesi

								(Milyar TL)
						2019 Projeksiyon		2019
	2014	2015	2016	2017	2018	Zaman Serisi	Enflasyon ile Düzeltme	Gerçekleşme
Gelirler	23,2	22,3	17,8	20,1	30,6	41,38	43,05	45,75
Satışların Maliyeti	23,5	20,8	12,9	21,2	35,2	54,66	60	47,45

✓ **Gelirler:** İşletmenin ana faaliyet gelirlerinin yıllar içindeki artış trendine binaen yapılan gelir projeksiyonlarının gerçekleşme rakamına yakın olduğu görülmüştür. Arada oluşan sınırlı farkın nedeni, doğal gaz alım maliyetlerindeki artış nedeniyle karlılığı düşen ve sektörde faaliyet gösteremeyen az sayıda diğer lisans sahibi firmaların sektör paylarını işletmeye devretmeleri neticesinde satış hacminin artmasıdır. Kamu yararı gözetilmesi saikiyle hareket edilen bu durumun önceden öngörülmesi pek mümkün olamamaktadır.

Esas itibarıyla bir işletmenin gelirlerinin projeksiyonu ile birçok hesabın da tahmin edilmesi işleminin kolaylaşması beklenmektedir. Bu gelirlerin elde edilmesi için

ne kadar maliyete katlanılacağı, ne kadar stokla çalışılması gerektiği, ne kadar işçilik gideri oluşacağı gibi bazı temel veriler gelir tahminleri ile ilişkilendirilerek hesaplanabilir. Buradan yola çıkılarak yapılan çalışmada regresyon analizi yöntemi ile oluşturulan modelle gelirler hesabının gerçeğe yakın tutarlar elde edilmesi sonucu, işletmenin İYFB oluşturulmasında gelirler hesabının uzun dönemleri kapsayacak şekilde başlangıç noktası alınarak diğer hesap kalemlerinin tahmin edilebilmesinde faydalı olacağı düşünülmektedir.

✓ **Satışların Maliyeti:** Önceki bölümlerde belirtildiği üzere, işletme uzun vadeli doğal gaz alım kontratları yapmaktadır. Alım fiyatlarının cari değerlerinin hesaplanmasında petrol fiyatı ve dolar kuru baz alındığından, bu iki değişkendeki farklılıklar doğrudan maliyetlere yansımaktadır. Bu nedenle yıllar içindeki artış trendine göre yapılan projeksiyonlar ile gerçekleşme tutarı arasında ciddi bir fark olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni, işletmenin tedarik fiyatı boru gazına göre daha uygun fiyatlanabilen LNG alımının payını artırması ve düşük fiyat avantajından faydalanmasıdır. Beklenenden daha düşük olan maliyet rakamları, stratejik bir hamle olarak düşünülmüş ve projeksiyonlarda yer alamamıştır.

Yukarıda sayılan regresyon analizine dayalı hazırlanan 2019 yılı proforma örneklem hesaplardan elde edilen genel hususlar aşağıda sıralanmıştır:

✓ İşletmelerin İYFB hazırlamasındaki amaçları dikkate alınarak oluşturdukları süre, maliyet ve insan kaynağı gibi kısıtlar, hazırlanan İYFB'nin kalitesini doğrudan etkilemektedir.

✓ Verilerin hızlıca hazırlanması ve sınırlı bir kullanım alanı gereksinimi varsa nitelikli personel ve bilgi sistemleri altyapısı olmadan hazırlama kolaylığı olan regresyon analizi bu talep için uygun yöntem olabilir.

✓ İşletmeler için her finansal yılda yapılan faaliyetler dışında işletme birleşme, bölünme, tasfiye, yeni yatırım kararları, muhasebe politikaları değişiklikleri gibi durumlar varsa bu yöntem istenen etkinliği sağlayamayabilir.

✓ Denetçi tarafından işletme hakkında ayrıntılı bilgi edinilmişse ileriye yönelik tahmin sürecinde regresyon yönteminin, değişkenler arasında birebir ilişkileri ortaya koyduğundan daha etkili sonuçlar ortaya çıkarması beklenir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus İYFB projeksiyonlarında işletmelerin temin edilebilen uzun dönemli verilerinin ele alınarak tahmin yapılması doğruluk oranını artıracaktır. Özellikle

ticari alacaklar, ticari borçlar, finansal yükümlülükler, gelirler, maliyetler gibi bazı hesap kalemlerinin uzun vadeli verilerle daha iyi açıklanabileceği düşünülmektedir.

✓ Sonuç olarak denetçi tarafından dikkat edilmesi gereken en önemli husus, işletmeyi ve faaliyet gösterdiği sektöre ilişkin bilgilere vakıf olunmasıdır. Çünkü İYFB hazırlanırken en doğru bilgi için uygulanacak yöntemi seçmek, işletmeyi iyi analiz etmekten geçmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada işletmelerin içinde tahmin ve öngörü barındıran gelecekle ilgili hazırlanmış olan, ileriye yönelik finansal bilgilerin kalitesinin ve güvenilirliklerinin artırılması veya doğruluklarının teyit edilmesi amacıyla denetçilerden talep ettikleri güvence denetimleri konu edilmiştir. Kurumsal, ekonomik ve siyasi işlemlerin küreselleşmesi, işletmelerin finansal tablolarının değerlendirilmesini daha da zorlaştırmıştır. Yakın tarihte küresel çapta yaşanan beklenmedik finansal krizler güvenilir bilgi ihtiyacını ve bu bilgileri kullanan taraflara çeşitli alanlarda verilen güvence gereksinimlerini daha önemli kılmıştır. Doğrulanabilirlik ve şeffaflık imkânı sağlanması amaçlanan bu denetim türünde, denetimin konusu, bilgi talep eden taraflar için işletmelerin iç kontrol sistemlerinin uygunluğu, etkinliği ve güvenilir raporlanmasıdır. Ayrıca bu çalışma ile Türkiye’de yeni yasal düzenlemeler neticesinde uluslararası denetim ve güvence uygulamaları odaklı olarak yürütülecek güvence denetimlerinde; ilgili taraflara sağlıklı finansal raporlama yapılabilmesi için etkin ve verimli denetim anlayışının uygulanmasında karşılaşılabilecek zorlukların ve çözüm önerilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Uluslararası kuruluşlar tarafından düzenlenen uluslararası güvence standartlarının amacı, bilgi talep eden tarafların değerlendirmeleri ve analizleri için işletmelerin ileriye yönelik finansal raporlamasını daha verimli, etkili ve basit hale getirmek üzere denetçilere yol gösterici rehberlik sağlamak ve temel prensipler ile teknikleri saptamaktır. Genellikle gelişmiş ülkelerde geniş uygulama alanı bulan ileriye yönelik finansal bilgi raporlama hizmetleri, Türkiye’de son zamanlarda tarihi finansal bilgilere ek olarak özel bir denetim türü şeklinde talep görmektedir. Bu talebe yönelik güvence sözleşmeleri kapsamında ulusal bir düzenleme olarak özellikle Kamu Gözetimi Kurumu tarafından uluslararası güvence ve denetim standartlarıyla paralel içerikle standartlar yayımlanmıştır. Söz konusu standartlar, ileriye yönelik bilgiler üzerine düzenlenen bağımsız güvence raporlarının gerek meslek mensupları tarafından hazırlanma aşamasında gerek kullanıcılar tarafından bilginin anlamlandırılmasında kolaylaştırıcı olarak hizmet etmektedir. Ancak teoride yayımlanan standartların anlaşılması ve uygulama güçlükleriyle karşılaşılmaktadır. Bunun ötesinde işletme sahipleri ve yöneticileri tarafından, ileriye yönelik finansal bilginin gerekliliği konusunda boşlukların olduğu, özellikle denetim olgusuna vergi odaklı yaklaşıldığı görülmektedir.

Günümüzde işletme personeli tarafından iç raporlama sistemlerinde hazırlanan proforma finansal bilgiler, genellikle önceki yıllara ait verilerden yola çıkılarak çeşitli finansal göstergelerden elde edilen belli oranlarda tutar artışları şeklinde yapılmaktadır. Hangi finansal göstergelerin kullanılacağı, yatırım termin ve tutarları, varsayımlarda geçerli kıstaslara göre ölçüt kullanılıp kullanılmadığı gibi sorular, kaliteli ileriye yönelik finansal bilgi raporlanabilmesi için incelenme ve doğrulama prosedürleri gerektirmektedir. İşte bu noktada uluslararası güvence standartları uygulama ve rehberleri yol gösterici bir rol üstlenmektedir. Güvenilir finansal bilgi üretilmesini amaçlayan bu uygulamalar, ülkeden ülkeye farklılık gösterse de ortak noktaları, yapılan incelemelerin belli prosedür ve genel geçer kıstaslar ışığında yapılmasının kabul edildiğidir. Kısıtlayıcı faktörlerle karşılaşılması durumunda, bu faktörlere ilişkin kontrol alıcı eylemler üzerinde durulmuştur. Kimi ülkenin finansal piyasaları esnek, kimi ülkelerin ise katı çizgilerle belirlenmiş kurallara sahiptir. Küresel uygulamalara bakıldığında, ABD’de güvence standartlarının kapsamlı bir şekilde hazırlanarak ayrıntılandırıldığı görülmüştür. Ancak Avrupa ülkeleri ve İngiltere’deki güvence hizmetlerine ilişkin düzenlemelerin ilke bazlı, esnek ve özün önceliğine dönük olduğu ve uygulamada hazırlayıcıya genel bir kavramsal çerçeve çizdiği anlaşılmıştır. Türkiye’de ise vergisel denetimin zorunlu olması, işletmelerin sahip ve yöneticilerinin bu konu üzerinde yoğunlaşmasına, diğer denetim türlerine aşına olamamaları ve ekstra maliyetlerden kaçınmalarına sebep olmaktadır. En sık karşılaşılan ileriye yönelik finansal bilgiye ilişkin özel güvence denetimi raporları; işletmeye yeni hissedar katılımı, yabancı kaynak temini, yeni bir iş alanına geçiş, yurt içi/yurt dışı hibe, teşvik kullanımı, özel finansal hesaplara ilişkin ileriye yönelik incelemeler, kurumsal yönetim anlayışının gerekleri ve halka arz işlemleri gibi konular üzerine düzenlenmektedir. Uygulamalar arttıkça, ileriye yönelik finansal bilginin kullanıcı muhakemesini etkileme düzeyini artıracığı ve karar alma süreçlerini kolaylaştırıcı rol üstleneceği düşünülmektedir. Ülkelerarası artan ekonomik iş birlikleri, yabancı sermaye akımının hızlanması, çok uluslu veya yabancı sermayeli şirketlerin konsolidasyon işlemlerinin uyumlaştırılması kısacası uluslararası piyasaların dili ile konuşabilmek adına bu tarz güvence hizmetlerinin Türkiye’de bilinirliğinin artırılması ve kullanımının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Çalışmanın uygulama bölümünün ilk kısmında, bir işletmenin 5 yıllık proforma finansal tablolarına ilişkin ileriye yönelik finansal bilgileri ile hazırlanan bağımsız güvence denetimi raporu uluslararası güvence denetimi uygulamaları ışığında incelenmiş

ve sonuçları ortaya konulmaya çalışılmıştır. İşletme, petrol ve doğal gaz boru hatları yapım, bakım ve işletmeciliği ile doğal gaz ticareti konularında faaliyet gösteren bir kamu işletmesi olup faaliyet gösterdiği sektörde ulusal strateji belirleyici rolü bulunmaktadır. Bu raporu, işletmenin yurtdışı finansman talep ettiği bir uluslararası finansman kuruluşu işletmenin gelecek 5 yıllık süredeki finansal durumunun analizi için düzenlettirmiştir. Yabancı finansman kaynaklarının fon arzına karar vermeden önce, işletme finansal raporlarının mümkünse büyük denetim şirketleri tarafından onaylı bağımsız denetim raporlarını talep ettiği bilinmektedir. Ancak burada farklı olan husus, özel bir denetim türü olan güvence denetimi istenmesidir. Büyük meblağlı kredi kullanımında kilit rol üstlenecek söz konusu rapor, işletme için büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de yaygınlaşmaya başlayan uluslararası güvence denetimi standart uygulamalarının, bu tür taleplerin değerlendirilmesinde geçiş döneminden sonra büyük kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

Uygulama konusu ileriye yönelik finansal bilgileri içeren bağımsız güvence raporu incelendiğinde, denetçi tarafından düzenlenen 2014-2018 yılları proforma finansal tablolarındaki rakamlar ile gerçekleşme rakamları incelendiğinde büyük sapmalar olduğu görülmüştür. Temel varsayım olarak kabul edilen işletmelerde İYFB düzenlenmesi, tutarlı denetlenebilir varsayımların yapılmasına ilişkin uluslararası standartların ülkemizde uygulanabilirliğinin test edilmesine uygun olarak incelenen işletme güvence raporunda verilen varsayımlarla ilgili;

✓ Denetime ilişkin işletme bilgilerinin, özellikle varsayım sonuçlarını etkileyecek anahtar göstergeler olan doğal gaz alım, satım fiyat ve miktarları, devam eden yüksek tutarlı davalar, yatırım kararları ile finansman seçenekleri gibi, tam ve eksiksiz temin edilemediği ve bu durumun gerçekleşmelerle sapmaların ana nedeni haline geldiği,

✓ Konsolidasyona tabi iştirak ve bağlı ortaklıklara ait bilgilerin de tam ve eksiksiz temin edilemediği, bu şirketlerin gelir, gider durumları ile işletme tarafından aktarılacak sermaye katılım paylarının varsayımlarda sağlıklı bir şekilde yapılamadığı,

✓ Çalışma kanıtlarına kaynak oluşturacak bilginin, sadece işletme personeli tarafından hazırlanan varsayımlar üzerinden teyit edilmeden temin edildiği,

✓ Onaylanan bütçe ve yatırım kararlarının kâğıt üzerinde kaldığı, işletmenin yasal olarak tabi olduğu bağımsız kamu otoriteleri tarafından oluşturulan yeni tutarlar sonucu gerçekleşmelerle büyük sapmaların olduğu,

✓ Yapılan faaliyetler bakımından işletmenin sektörde tek oyuncu olması bakımından sektör karşılaştırmalarının yapılamadığı, bu durumun özellikle ciro rakamları tahminlerinde etkinliği zayıflattığı,

✓ İşletme üst yönetimi tarafından belirlenen gelecek yıllara ait satın alma, finans, satış, yatırım politikalarından oluşan stratejik kararlarda olağan dışı değişiklikler olduğu,

✓ Denetim faaliyeti esnasında, devam eden ve muhtemel yatırım süreçlerinin ayrıntılı incelenmeyerek proforma finansal tablolara varsayımlarla ilgili tutarların tam yansıtılmadığı,

✓ İşletmenin varlıklarının değerlemesinin tam olarak yapılamadığı ve gerçek değerlerle izlenemediği,

✓ Tahmin ve varsayımların doğruluk ve güvenilirliğini test eden denetçilerin sektörün gerektirdiği bilgi birikimini taşımadığı,

✓ Varsayımlarda kullanılan ekonomik göstergelerin reel rakamlarla örtüşmediği,

✓ İşletmede mevcut kurumsal risk haritasında yer alan iç kontrol noktalarından hareket edilmediği,

✓ Makul kötü durum senaryosu üzerinden değil, iyimser bakış açısıyla değerlendirmelerin yapıldığı,

✓ Bu kısıtlar çerçevesinde hazırlanan güvence denetim raporuna olumlu görüş verilmesinin uluslararası standartlara göre uygun olmadığı veya kısıtlara ilişkin açıklamalar yapılması gerektiği

unsurları ele geçirilmiştir.

Bu çalışma sonuçlarından elde edilen çıkarımlar ile mevcut uygulamalara ek olarak aşağıdaki hususların eklenmesi ve detaylı çalışmalarla desteklenmesi önerilmektedir:

✓ İleriye yönelik finansal bilgi, hazırlanan finansal raporlamalarda tarihi finansal tabloların yanına ek bir kolon açılarak taraflara ek bilgi verilebilir.

✓ İşletmelerde ileriye yönelik finansal bilgi hazırlanmasına yönelik prosedür oluşturulabilir.

✓ Denetim uygulayıcıları için, en iyi uygulama örnekleri belirlenerek kolaylaştırıcı denetim rehberleri yayımlanabilir.

✓ Kar tahminleri, standart bir bilgi olarak raporlarda yer alabilir.

✓ Bütünleşik raporlama kapsamında ileriye yönelik finansal bilgilerin kullanımı yaygınlaştırılabilir.

✓ Hazırlanan varsayımlar ve proforma finansal tablolara ilişkin sonradan gerçekleştirmelerle karşılaştırmalar yapılarak sapma unsurları belirlenebilir.

✓ Sektörlere özgü çalışmalar yapılırken denetim ekipleri olarak uzmanlaşma sağlanabilir ve sektörel kilit performans göstergeler belirlenebilir.

✓ Denetçi bahsedilen hususları incelerken, işletme için belirlediği temel performans göstergeler üzerinde yoğunlaşarak daha sonraki raporlama faaliyetlerinde bu kontrol noktalarından gözlem yapabilir.

✓ Denetim yapılan işletmenin kurumsal yönetim, etik, rüşvet, hile ve yolsuzlukla mücadele ve oluşturulan kontrollerin izlenmesine ilişkin yönetimin yaklaşımı, bir değerlendirme noktası olarak belirlenebilir.

Yapılan uygulama örneği ile standartların kâğıt üzerindeki çeviri olarak hazırlanan teorik kısmının, finansal tablolardaki etkisi mercek altına alınması amaçlanmıştır. Uygulamanın sonuçlarından çıkarılan en önemli sonuç, gerek ileriye yönelik finansal bilgi hazırlama yöntemlerinin gerek standartların tek başına gerçeğe yakın sonuçlar ortaya konmasında yetersiz kaldığıdır. Çünkü bu işletmede varsayımlardaki sapmaların en önemli sebebi satın alma, yatırım, satış, büyüme gibi önemli kararların denetim sürecinde denetçi-işletme işbirliği yakalanamadan ayrıntılı olarak incelenememesidir. Özellikle hemen hemen tüm yıllarda yüksek rakamlardaki yatırım tutarları, nakit akış dengesini tamamen değiştirmiştir. Bu güvence raporunun işletmenin alacağı krediyi ödeme gücünü irdelemek olduğu hatırlandığında, nakit akışlarının kritik önem taşıdığı ve kredi temin etme kararını direkt etkilediği anlaşılacaktır.

Uygulamanın son kısmında ise uygulama örneği yapılan işletmenin 2019 yılına ait örnek olarak seçilen önemli finansal hesapları, mevcut 5 yıllık verilerle regresyon analizi yöntemi uygulanarak tahmin edilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmada hem zaman serileri hem de enflasyon katsayısı ile düzeltme işlemleri sonucu iki ayrı projeksiyon ortaya konulmuştur. 2019 yılı gerçekleşme verileri ile yapılan projeksiyonların sonuçları karşılaştırılıp irdelenerek farklılıkların nedenleri açıklanmaya çalışılmıştır. Genel olarak oluşan farkların temel nedeninin, işletmenin satış, yatırım ve finansman gibi kritik konularda politika değişikliğine gitmesi olarak söylenebilir. Bu değişiklikler sonucu analize temel geçmiş verilerden sapmalar olduğu görülmüştür. Bahsedilen konular dışında analizin değişkenler arasında birebir ilişkileri ortaya

koyduğundan genelde gerçekleştirmelerle yakın oranda örtüştüğü, tahmin modellemede etkin bir model olarak kullanılabilmesi görülmüştür. Ek olarak uzun dönem veriler elde edildiğinde, özellikle gelir ve maliyet hesaplarının bu yöntemle tahmin edilip başlangıç noktası alınarak diğer ilişkili hesap kalemlerinin belirlenmesini kolaylaştırması beklenmektedir. Ayrıca ihtiyaç halinde nitelikli personel ve bilgi sistemleri altyapısı olmadan hızla hazırlanabilmesi, yöntemin kullanışlı olduğunun göstergesidir.

İşletmelerde mevcut iç kontroller ile ileriye yönelik finansal kontrollerin işletmeye faydalarının ve öneminin, işletmenin sahipleri ve yöneticilerine hatalı kararlar almayı önlemede yararlı olacağı anlatılmalıdır. İleriye yönelik finansal bilgilere ait bütün sorumluluğun işletme yönetimine ait olması, bu bilgilerin sonuçlarının doğuracağı risk ve belirsizlikleri üstlendikleri anlamında da gelmektedir. Burada anlatılması gereken ilgili standartların yayımlanmasına ve tarafların talep ettikleri bilgilerin niteliğinin değişmesine müteakip, işletmelerden çeşitli konulardaki güvence hizmetlerine ilişkin bağımsız güvence raporu talebi olabileceği ve raporlama düzeyinde bu taleplere hazırlıklı olunması gereğidir. Bu doğrultuda işletme sahip ve yöneticileri, meslek mensupları, bağımsız denetim firmaları ve denetçilerin hem uluslararası finansal raporlama sistemleri, hem uluslararası güvence ve denetim standartları hem de ulusal yasal mevzuat sistemlerine yönelik eğitim, konferans, sempozyum ve özel rehberler gibi gerekli hazırlıkları yaparak standart uygulamalarına aşina olmaları önerilmektedir. Bu konulardaki bilgi düzeyinin artırılması ve uygulamaların yaygınlaştırılması için çalışmaların gecikmeden başlatılması önemlidir.

Karar alıcılar için finansal bilginin kalitesine görüş veren güvence hizmetleri, bağımsız denetçiler tarafından profesyonel olarak yapılmaktadır. Bu hizmetlerin dünya genelinde standartlara tabi olarak uygulanması, kurumsal finansal bilgilerin karşılaştırılmasını kolaylaştırması, bilginin değerlendirilme maliyetlerini azaltması, tahmin hatalarını iyileştirmesi, yatırımcıların karar alma sürecini hızlandırması ve daha yüksek kalitede finansal açıklamalar sağlandığında piyasa likiditesini artırması beklenir. Bu nedenlerle çalışmada bahsedilen uluslararası uygulamaların Türkiye’de yaygınlaştırılması, uygulayıcılar ve kullanıcılar tarafından bilinirliğinin artırılması hedeflenmelidir. Ayrıca özellikle Avrupa ve Amerika ile finansal yapı farkları göz önünde tutulduğunda, ülkemiz ihtiyaçları göz önünde bulundurularak çıkarılan standartlara ilişkin mevzuatlara mevcut uygulama süreçlerine katkıda bulunacak şekilde eklemeler yapılması gerekmektedir. İşletme yöneticilerin uygulayacakları muhasebe politika değişikliklerini, ileriye yönelik finansal bilgi hazırlayan personele iletilmesine

ilişkin prosedür oluşturulması, ileriye yönelik finansal bilginin sınıflandırılarak değerlendirmeye alınması gibi iyi uygulama örnekleri önerilmektedir. Esas olarak işletmelerin ileriye yönelik finansal bilginin anlaşılmasına müteakip alternatif finansman kaynakları çeşitlendirmesine gitmesi muhtemeldir. Örneğin; işletmenin yurtdışı yabancı kaynak sağlaması durumunda, bu işleme ilişkin olumsuz kur farklarına karşı tedbir amaçlı hedge işlemleri yapılabilir. Belirtilmesi gereken diğer bir husus Türkiye’de finansal sistemlerin gelişimlerini sürdürmesiyle birlikte bu çalışmada belirtilen uluslararası standartların itibar görebilmesi için ekonomik istikrar gereklidir. Yatırımcıların düzenlenen güvence raporları ile İYFB’leri değerlendirirken bu durumu göz önüne alması önemlidir.

Türkiye’de denetim denince vergi denetimi akla geldiğinden, bağımsız denetimin zorunluluğunun yaygınlaştırılmaya çalışıldığı günümüzde, güvence denetimi hizmetleri alınması, eğitimleri ve uygulamalarının muhasebe sistemlerine uygulanması işletmelere ek maliyet getirecektir. Bu durumun dezavantajı, finansal raporlama sistemlerindeki herhangi bir değişikliğin çok maliyetli olacağı ve faydalarından daha ağır basacağına inanılarak beklenen faydaların sağlanamamasıdır. Ancak uzun vadede işletmelerin bu sisteme uyum sağlama zorunluluğuna takiben öngörülerin doğruluğu ile raporlama kalitesi artacağı ve ileriye yönelik finansal bilgi edinme maliyetlerinin düşeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca ulusal finansal bilginin uluslararası bilgi kullanıcıları tarafından anlaşılabilmesi ve uyumu belki de bu tür uyumlaşma çabalarının en önemli getirisidir. Belirtilmesi gereken olumlu bir husus da, ileriye yönelik finansal bilgilerini içeren finansal tabloları denetimden geçmiş bir işletme bu durumu, işletme dışı taraflara karşı etkin bir koz olarak kullanabilecektir.

Yapılan çalışmalarda hazırlanan ileriye yönelik finansal bilgilere ilişkin bağımsız güvence raporlarında, denetçinin değerlendirmelerinin sübjektif yapısının azaltılması, standartlar ve denetim anlayışı çerçevesinde, işletme yönetimlerine yapılan raporların kalitesini artırması beklenir. Örneğin, uygulanan değerlendirme yöntemlerindeki matematiksel hatalar, gereğinden fazla iyimser tahminler, işletme muhasebe politikalarının dışına çıkılarak yapılan varsayımlar, özellikle işletmenin kritik finansal bilgilerini belirleyememe, sektör verilerine aşına olamama, denetçinin mesleki tecrübesizliği gibi çeşitli sebeplerle uygulama kaynaklı eksik veya hatalı ileriye yönelik finansal bilgiyi ortaya çıkarabilir. Çoğunlukla denetçinin mesleki yargılarından oluşan bu sapmaların sınırlandırılmasına çalışılmalıdır.

Son dönemlerde yapılan çeşitli mevzuat değişiklikleriyle birçok şirket türünde, finansal tabloların UFRS'ye uyum gerekliliklerine göre hazırlanma zorunluluğu getirilmiştir. Bu çalışma kapsamında dikkat edilmesi gereken husus, geçiş dönemi olduğu için denetçi tarafından bu standartlara uyum kabiliyetinin incelenmesidir. Çünkü tarihi finansal bilgilerle hazırlanan finansal tabloların söz konusu düzenlemelerle uyumsuzluğu, denetim sürecinde aksamalara neden olabilecektir. Ek olarak denetim firmaları ile denetçilerin de bu uyum sürecine hâkim olması beklenmektedir. Türkiye'de bağımsız denetime tabi şirketler standartlara uyum aşamalarına kapsamlı olmasa da hazırlanmalarına rağmen, çoğunluğu aile şirketi şeklindeki kobilerin bu süreçte hızlı ilerleyemedikleri görülmektedir. Bu durumda denetçinin bu tür denetimlerdeki rolü destekleyici olmaktadır.

Bu çalışmaya ek olarak, finansal bilgilerin gelecekte yaratacağı durumları inceleyen daha çok uygulama örneği düzenlenerek sektör bazında veriler oluşturulabilir. Yakın zamanda karşımıza sıkça çıkacak bütünleşik raporlamada sürdürülebilirlik ve verimlilik, kritik karar alma süreçlerinde ileriye yönelik finansal bilgi ile birlikte araştırılabilir. Ayrıca ileriye yönelik finansal bilginin bütünleşik yapısı nedeniyle, standart finansal tablolardan ayrı bir raporlama türü oluşturularak sunulabilir. Son olarak, çalışma işletmenin geçmiş verileri halka açık olmadığından 5 yıllık bir süre zarfında yapılan tahminler ile gerçekleştirmeleri incelemekle sınırlıydı. Bundan sonraki çalışmalarda daha geniş bir zaman aralığı seçilebilir veya farklı yöntemlerle karşılaştırma metotları geliştirilebilir ve diğer güvence hizmetleri başka bakış açılarıyla standartlara uyum süreçleri ele alınabilir.

KAYNAKÇA

Ağca, A., Sürekli Denetim: Denetimde Bir Devrim mi Yoksa Bir Hayal mi?, MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Cilt:8, Sayı:1, 2006, ss. 63-78.

Akdoğan, H. ve Bozkurt Y., B.,Yeni Türk Ticaret Kanununun Denetim Alanında Getirdiği Yenilikler, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, Cilt 4,No:2, 2012, ss. 21-30.

AKDOĞAN, N., Türkiye Muhasebe Standartlarına Toplu Bakış, Muhasebe Uygulamalarına Etkisi, MÖDAV&Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F. Türkiye Muhasebe Standartlarındaki Gelişmeler Paneli, 11Mayıs2007, Niğde, 2007.

Akgüç, Ö., Mali Tablolar Analizi, Arayış Yayıncılık, İstanbul, 2013.

Akgüç, Ö., Finansal Yönetim, Avcıol Basım Yayın, 1998.

Aksoy, T., Tüm Yönleriyle Denetim, Yetkin Yayınları, Ankara, 2002.

Altıntaş, N. N., Bağımsız Denetim ve Vergi Denetimi Dışındaki Güvence Hizmetleri, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2011.

Arens Alvin A., vd., Auditing and Assurance Services: An Integrated Approach, 11.bs., Prentice Hall, 2006.

Arslan, C. M. ve Demirkan, S., Auditing And Assurance Services, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Temmuz 2017, Özel Sayı, ss. 127-141.

Atabay, E., Destek Hizmet Kuruluşlarındaki Kontrollere Yönelik Güvence Hizmetleri (GDS 3402): Türkiye’de Finansal Sektördeki Farkındalığın Ölçümlenmesi, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No: 324, İstanbul, 2018.

Ataman, Ü. vd., Muhasebe Denetimi Uygulamaları, İstanbul: Alfa Yayınları, 2001.

Başpınar, A., Türkiye’de ve Dünyada Denetim Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış, Maliye Dergisi, Sayı:148, 2005, ss. 35-62.

Biçer Altuğ, A., Uluslararası Denetim Standartları’na Göre Türkiye’de Kobi Denetimi ve Karşılaşılabilecek Zorluklar Üzerine Bir Araştırma, Marmara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, İstanbul, 2012.

Bozkurt, N., Muhasebe Denetimi, İstanbul: Alfa Yayınları, 1999.

Brealey Richard A., vd. Çev: Bozkurt, Ü. vd, Fundamentals of Corporate Finance, İşletme Finansmanın Temelleri, İstanbul McGraw-Hill-Literatür Yayıncılık, 1997 Birinci Basım.

Clint W. S., The Impact of International Financial Reporting Standards on Key Financial Indicators of Canadian Companies, Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy Management, Walden University, May 2016.

Davey, A., Working With Prospective Financial Information, Corporate Finance Guideline. London: ICAEW Corporate Finance Faculty, 2001, 23, pp. 1-15.

Demirel, S., Denetim Standartlarının Önemi, Dış Denetim, Ocak-Şubat 2011, ss. 246-251.

Diñç, E. ve Atabay, E., Güvence Denetim Standartları Ve Güvence Denetim Süreci, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Y.2016, Sayı:21, No:5 s.1527-1541.

Duman, Ö., Muhasebe Denetimi ve Raporlama, Ankara: TESMER Yayınları, Yayın No: 78, 2008.

El-Masry, E. E. ve Reck, J. L. Continuous Online Auditing As A Response To The Sarbanes-Oxley Act., Managerial Auditing Journal, 2008, 23: 8, pp. 779-802.

Engüdar, M.G., Proforma Mali Tabloların Düzenlenmesinde Satış Tahminleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sayısal Yöntemler Anabilim Dalı, 2000.

Erdoğan, M., Denetim Kavramsal ve Teknolojik Yapı, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları, 2006.

Gray, I. and Stuart M., The Audit Process, Third Edition, London: Thomson Learning, 2005.

Güler, E., Uluslararası Denetim Standartlarına (Isa's) Göre Türkiye'de Denetim Ortamı Ve Kurumsal Yönetim Uygulamaları, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme (SBF) Anabilim Dalı, 2010.

Güredin, E., Denetim ve Güvence Hizmetleri, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2010.

IFAC, Handbook of International Auditing, Assurance And Ethics Pronouncements-Part II, Glossary, 2008.

İSMMMO (İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası), Muhasebe Denetimi, İstanbul: İSMMMO Yayınları, Yayın No: 113, 2008.

Jantadej, P., Using The Combinations Of Cash Flow Components To Predict Financial Distress, PhD Dissertation, University of Nebraska, 2006.

Jategaonkar, S. P. vd., U.S. GAAP versus IFRS: Analyst Forecast Errors for Foreign Private Issuers, JAFR Vol II, 2014, pp. 9-19.

Kamu Gözetimi Kurumu, 2018 Faaliyet Raporu.

Kamu Gözetimi Kurumu, Stratejik Plan 2016-2020.

Karabulak, E., Kobilerde Stratejik Bakış Açısından Rasyolar Yöntemiyle Finansal Öngörü ve Bir İmalat İşletmesinde Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme (SBF) Anabilim Dalı, 2009.

Karahan, M., İstatistiksel Tahmin Yöntemleri: Yapay Sinir Ağları Metodu İle Ürün Talep Tahmini Uygulaması, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme (SBF) Anabilim Dalı, 2011.

Kaval, H., Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS/IAS) Uygulama Örnekleri ile Muhasebe Denetimi, Ankara: Gazi Kitabevi, 2005.

Kavut, L. vd., Uluslararası Denetim Standartları Kapsamında Bağımsız Denetim, İstanbul: İSMMMO Yayınları:130, 2009.

Manav, C., Yönetim Açısından İşletme Bütçeleri ve Finansal Planlama, Desen Kağıtçılık Matbaacılık, 1. Baskı, Ankara, 1990.

Marşap, B. ve Kurt, G., Muhasebe Denetiminin Gelişimine Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulunun Katkısının Tarihsel Süreçte İncelenmesi (1938–2008), Ankara: ASMMO Yayınları, Yayın No:62, 2008.

Mikesell, L. vd, Public Administration Review, Vol. 74, Iss. 2, 2014 by The American Society for Public Administration. DOI: 10.1111/puar.12166, pp. 188–203.

Moeller, R., Sarbanes-Oxley and the New Internal Auditing Rules, USA: Wiley&Sons, 2004.

Özbek, Ç., İç Denetim, Türkiye İç Denetim Enstitüsü Yayınları, Yayın No: 3, İstanbul, 2012.

Özel, Örk, S., Transcendental Logaritmik (Translog) Modelin Etkin Tahmini: Tahmin Edicilerin Monte Carlo İle Karşılaştırılması, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi S.B.E. Ekonometri Ana Bilim Dalı, 2019.

Özulucan, A. vd., Muhasebe Meslek Mensuplarının 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda Yer Alan Bağımsız Denetim ile İlgili Hususlar Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Ordu İlinde Bir Araştırma, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Ocak Cilt-Sayı: 9 (1), 2016, ss. 25-42.

Schelluch, P. and Gay, G., Assurance Provided By Auditors' Reports On Prospective Financial Information: Implications For The Expectation Gap, Accounting and Finance 46, 2006, pp. 653–676.

Selimoğlu, S. K., Denetimin Genel Çerçevesi. (Editör: Seval Kardeş Selimoğlu ve Şaban Uzun), Muhasebe Denetimi. Ankara: Gazi Kitabevi, 2008.

Tamer, Ö.Ö., Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Çerçevesinde Geleceğin Denetimi, Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme (SBF) Anabilim Dalı, 2013.

Türker, M. ve Örerler, Okay E., Türk Şirketlerinin Küresel Şirket Haline Getirilmesi Yolları, İTO Yayın No:2004- 60, İstanbul: 2004.

Türker, M., Global Audit and Its Role in International Business, 2nd Conference of IKEA (Albanian Institute of Authorized Chartered Auditors), Tirana, Arnavutluk, 6-7 December 2007.

Türker, M., Yirmibirinci Yüzyılda Türk Muhasebe Mesleğinin Vizyonu ve Misyonu, V. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu-Panel, İSMMM Yayını, No:32, TÜRMÖB Yayınları, No:172.

Türko, R. M., Finansal Yönetim, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1994.

TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği), Yönetim Kurullarında İç Denetim Hakkında Sorulması Gereken 12 Soru, İstanbul: Yayın No: TÜSİAD-T/2008-05-461, 2008.

Uluşahin, H. vd., 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu (TTK)'nun Muhasebe ve Denetim Uygulamalarına Getirdiği Yenilikler Üzerine Bir Araştırma, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 55, 2012, ss. 11-34.

Uzay, Ş., Küreselleşmenin İşletmelerde Muhasebe ve Denetim Uygulamalarına Etkisi, Türkiye'nin Jeoekonomisi ve Jeopolitikası – Türkiye Geleceğin Neresinde, Editörler: Doğan N., Kula F., Öcal M., Nobel Yayınevi, Ankara, 2007.

Uzay, Ş. vd., Türkiye'de Muhasebe Denetimi: Geçmişten Geleceğe, 12. Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi, 20-24 Temmuz 2008.

Üreten, S., Üretim/İşlemler Yönetimi Stratejik Kararlar ve Karar Modelleri, Gazi Kitabevi, 2002.

Yanık, S. ve Koçyiğit, Ç. S., Uluslararası Denetim Ve Güvence Standartları Kapsamında ISAE 3000 ve Bağımsız Güvence Raporlarının ISAE 3000 Açısından Değerlendirilmesi, Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi, 2014/16/4; s. 121-150.

Yanık, S. ve Öztürk, C., Türkiye Denetim Ve Güvence Standartları Kapsamında İleriye Yönelik Finansal Bilgiye İlişkin Güvence Raporlarının GDS 3400 Açısından İncelenmesi, Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi, Mart 2016, 18 (1), ss. 127-158.

Yıllancı, M., Denetim ve Denetçi, Editör Erdoğan M., Muhasebe Denetimi, 1. Baskı içinde (3-20), Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2473, 2012.

İnternet Kaynakları

660 sayılı KHK, 02.11.2011 tarihli Resmi Gazete

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-5.htm>

Erişim tarihi 01.11.2018.

Aktaş, R., Finansal Tablolar ve Finansal Planlama, Sakarya Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi, s. 19. <https://docplayer.biz.tr/4080988-2-bolum-finansal-tablolar-ve-finansal-planlama-yazar-prof-dr-ramazan-aktas.html> Erişim tarihi 24.06.2019.

AT-C Section 301, Financial Forecasts and Projections,
<https://www.aicpa.org/content/dam/aicpa/research/standards/auditattest/downloadabledocuments/at-00301.pdf> Erişim tarihi 05.11.2019.

AT-C Section 305, Prospective Financial Information,
<https://www.aicpa.org/content/dam/aicpa/research/standards/auditattest/downloadabledocuments/at-c-00305.pdf> Erişim tarihi 05.11.2019.

AT-C Section 310, Reporting on ProForma Financial Information,
<https://www.aicpa.org/content/dam/aicpa/research/standards/auditattest/downloadabledocuments/at-c-00310.pdf> Erişim Tarihi 05.11.2019.

Avder, E., <http://www.muhasetr.com/yazarlarimiz/erdogan/002/> Erişim tarihi 11.07.2019.

EPDK Hakkında <http://www.epdk.org.tr/Detay/Icerik/1-1051/kurumsaltarihce>
Erişim tarihi 22.10.2018.

Gülten, S., Bağımsız Denetim Şirketlerinde Vergi Dışı Güvence Hizmetleri, 2014.
<http://www.dt-audit.com/mobil/haber.php?id=219> Erişim Tarihi: 24.10.2018.

<http://www.dt-audit.com/mobil/haber.php?id=219> Erişim tarihi: 24.10.2018.

<http://www.epdk.org.tr/Detay/Icerik/1-1051/kurumsaltarihce> Erişim tarihi 22.10.2018.

http://www.lbma.org.uk/assets/LBMA_Third_Party_Audit_Guidance_v2FINAL.pdf
Erişim tarihi 25.10.2018.

<https://pcaobus.org/Pages/BrokerDealers.aspx> Erişim tarihi 13.12.2018.

<https://pcaobus.org/About/Administration/Documents/Strategic%20Plans/2007-2012.pdf> Erişim tarihi 13.12.2018.

<https://pcaobus.org/Standards/Archived> Erişim tarihi 13.12.2018.

<https://pcaobus.org/About> Erişim tarihi 13.12.2018.

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=84&locale=tr>, Erişim tarihi 14.04.2020.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/11/20061101.htm> Erişim tarihi 19.12.2018.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/09/20070914-1.htm>
Erişim tarihi 19.12.2018.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100113-8.htm>
Erişim tarihi 19.12.2018.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111105-11.htm>
Erişim tarihi 19.12.2018.

<https://spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/590> Erişim tarihi 23.05.2020.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150402-5.htm>
Erişim tarihi 22.10.2018.

<https://tsb.org.tr/default.aspx?pageID=654&yid=64> Erişim tarihi 22.10.2018.

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3568.pdf> Erişim tarihi 22.10.2018.

<https://www.tide.org.tr/page/26/Ic-Denetimin-Tanimi> Erişim tarihi 23.05.2020.

https://www.turmob.org.tr/Arsiv/FCKEditor/userfiles/file/Yonetmelik_MMKarari_Yasa_10_4_2018/3-CalismaUsulEsaslar_24_05.pdf Erişim tarihi 23.05.2020.

<https://riskdynamicsconsultancy.com/monte-carlo-simulasyonu/>
Erişim tarihi 16.07.2019.

<https://www.aicpa.org/about/missionandhistory.html> Erişim tarihi 12.12.2018.

<https://www.ifac.org/who-we-are/our-purpose> Erişim tarihi 17.12.2018.

<https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IAASB-2018-HB-Vol-1.pdf> s.4,
Erişim tarihi 17.12.2018.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6102&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> Erişim tarihi 03.02.2019.

<https://www.tide.org.tr/tide/17/STANDARTLAR> Erişim tarihi 23.05.2020.

<https://www.aicpa.org/content/dam/aicpa/research/standards/auditattest/downloadabledocuments/at-00301.pdf> Erişim tarihi 05.11.2019.

ICAEW PFI 2018 <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/corporate-finance/corporate-finance-faculty/prospective-financial-information/consultation-paper-on-pfi-2019.ashx?fromSearch=1> Erişim tarihi 12.07.2019.

KGK, BDS 500, Bağımsız Denetim Kanıtları,
http://www.denetimnet.net/UserFiles/Documents/BDS_500.pdf
Erişim tarihi 26.10.2018.

KGK. 2018. Bağımsız Denetim Standardı 200.
<http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20200-Site.pdf> Erişim tarihi 18.10.2018.

KGK. GDS 3000 Tarihi Finansal Bilgilerin Bağımsız Denetimi Veya Sınırlı Bağımsız Denetimi Dışındaki Diğer Güvence Denetimleri,
<http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/standartlar%20ve%20ilke>

%20kararlar%C4%B1/G%C3%9CVENCE%20DENET%C4%B0M%20STANDARTLAR/GDS3000_5_11_2015.pdf Erişim tarihi 24.10.2018.

KGK. GDS 3400 İleriye Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/GDS/GDSYeni11092019/GDS_3400.pdf Erişim tarihi 24.10.2018.

KGK. GDS 3420 Bir İzahnamede Yer Alan Proforma Finansal Bilgilerin Derlenmesine İlişkin Raporlama Yapmak Üzere Üstlenilen Güvence Denetimleri, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/GDS/GDSYeni11092019/GDS_3420.pdf Erişim tarihi 24.10.2018.

KGK-Türkiye Denetim Standartları-Genel Bilgiler, http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/Bilgi_Notu_15_12_2017.pdf Erişim tarihi 19.12.2018.

LBMA. LBMA Responsible Gold Programme - Third Party Audit Guidance v.2", 2013, s.26, http://www.lbma.org.uk/assets/LBMA_Third_Party_Audit_Guidance_v2FINAL.pdf Erişim tarihi 25.10.2018.

Prospective Financial Statements: Performance and Usage, Course Material (#6845/QAS6845), Professional Education Services, LP. <https://www.mypesce.com/!PDFdocs/6845TEXT.PDF> Erişim tarihi 16.09.2019.

Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, <http://spk.gov.tr/Sayfa./Dosya/590> Erişim tarihi 18.10.18.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi 23.05.2020.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5bd06934a6ad39.73562405 Erişim tarihi 24.10.2018.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c80c60e68be95.18106352 Erişim tarihi 07.03.2019.

Vergi Denetimi Üzerine I-Giriş (2009),

<http://isikali.blogcu.com/vergi-denetimi-nedir/7305904> Erişim tarihi 19.10.18.netimi-nedir/7305904 Erişim tarihi 19.10.18.

